

Українська академія банківської справи

На правах рукопису

ЄРІС ЛЮБОВ МИКОЛАЇВНА

УДК 658.114.5.(477)

**УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ
ПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Спеціальність 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Науковий керівник
кандидат економічних наук
доцент
Слав'янська Наталія Григорівна

Суми - 2004

Зміст

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ І МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ ПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ	11
1.1. Значення і економічний зміст фінансових ресурсів як об'єкта управління	11
1.2. Порівняльний аналіз альтернативних джерел фінансування переробних підприємств	22
1.3. Методи податкового планування і їх роль у формуванні фінансових ресурсів суб'єктів господарювання	42
Висновки до розділу 1	58
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ФІНАНСОВОГО РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ	61
2.1. Аналіз фінансового забезпечення функціонування переробних підприємств Сумської області	61
2.2. Аналіз фінансового стану переробних підприємств Сумської області	94
2.3. Оцінка ефективності управління фінансовими ресурсами переробних підприємств Сумської області	111
Висновки до розділу 2	123
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ	127
3.1. Удосконалення методики оцінки ефективності використання фінансових ресурсів переробних підприємств	127

3.2. Методичні рекомендації щодо визначення напрямків податкового планування при формування фінансових ресурсів переробних підприємств	138
3.3 Обґрунтування економічної доцільності використання фінансових посередників при розміщенні переробними підприємствами корпоративної облігаційної позики	156
Висновки до розділу 3	177
ВИСНОВКИ	180
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	188
ДОДАТКИ	203

Вступ

На сучасному етапі економічних перетворень одним з актуальних завдань економічного розвитку суб'єктів господарювання є вдосконалення фінансових відносин та формування ефективної моделі управління їх фінансовими ресурсами. Відповідно до умов конкретного етапу економічного розвитку держави, який характеризується великою кількістю підприємств, що працюють із збитками, оптимізація діяльності переробних підприємств потребує вирішення комплексу проблем, пов'язаних з підвищенням ефективності використання їх фінансового потенціалу.

Необхідно зазначити, що фінансовий стан більшості переробних підприємств Сумської області можна охарактеризувати як кризовий. Типовим наслідком кризових явищ економічного розвитку цих підприємств стала гостра нестача фінансових ресурсів, що істотно позначилося на ефективності господарювання. Крім того, низька забезпеченість підприємств фінансовими ресурсами супроводжується низьким рівнем їх використання. Становище, що склалося, об'єктивно вимагає нових підходів до формування та використання фінансових ресурсів і напрямів практичної реалізації рекомендацій щодо активізації ролі фінансових інструментів у соціально-економічних процесах, передусім тих, що стосуються фінансових ресурсів як матеріальної основи фінансів і способу підтримання вартісних макроекономічних пропорцій в державі.

Ефективність функціонування переробних підприємств у довгостроковому періоді, високі темпи їх розвитку, підвищення конкурентоспроможності у великій мірі визначаються рівнем використання фінансових ресурсів. Тому одним з найважливіших напрямків фінансової політики цих підприємств на сучасному етапі є формування стратегії забезпечення фінансовими ресурсами, яка повинна бути спрямована на забезпечення високих темпів зростання прибутку, мінімізацію фінансових

ризиків, забезпечення необхідної ліквідності. Вирішення цих питань в період розвитку ринкових відносин є однією із основних умов виживання переробних підприємств, досягнення стійкого й збалансованого їх розвитку.

Актуальність обраної теми дослідження зумовлюється тим, що в сучасних умовах формування нової моделі фінансово-економічних відносин потребують активізації дослідження з розробки основних теоретичних підходів та практичних рекомендацій до вирішення завдань забезпечення ефективного управління фінансами переробних підприємств, які б враховували особливості їх діяльності.

Теоретичні та практичні аспекти управління фінансовими ресурсами підприємницьких структур розглядалися у працях вітчизняних і зарубіжних економістів: Білик М.Д., Бернстайна Л., Брігхема Є., Бланка І.О., Гейця В.М., Василика О.Д., Гроппелі А., Дамарі Р., Джонсона Г, Долана Ед., Дробозиної Л.А., Кемпбелла К, Кірейцева Г.Г., Коробова М.Я, Ковальова В.В., Крейніної М.Н., Міщенко В.В., Москаленка В.П., Науменкової С.В., Нікбахта Е, Павлюк К.В., Павлової Л.Н., Поддєрьогіна А.М., Родіонової В.М., Самуельсона П, Сала І.В., Суторміної В.М., Стоянової Є.С., Шеремета А.Д. та ін.

Високо оцінюючи результати досліджень цих авторів, необхідно зазначити, що в науковій літературі ще не знайшли належного відображення і вимагають подальшої розробки питання, пов'язані з формуванням механізму управління фінансовими ресурсами підприємницьких структур. Існує ряд теоретичних і практичних проблем, які все ще залишаються невирішеними як на рівні промисловості в цілому, так і на рівні підприємств окремих галузей, зокрема переробних підприємств.

Об'єктивна необхідність подальшого поглиблення теоретичних досліджень і практичних рекомендацій з проблем управління фінансовими ресурсами переробних підприємств в умовах розвитку ринкових відносин з метою підвищення результативності їх фінансової діяльності та фінансової стабілізації розвитку зумовили вибір теми, мети, об'єкта та послідовність наукового дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрямок досліджень пов'язаний з планами наукових досліджень Української академії банківської справи, що проводяться на кафедрах банківської справи та фінансів за темами “Стан і перспективи розвитку банківської системи України” (номер державної реєстрації 0190044204) та “Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні” (номер державної реєстрації 0102U006965). До звітів за цими темами включені пропозиції автора щодо стратегії розвитку ринку банківських послуг на основі поширення та оптимізації банківськими установами механізму надання послуг андеррайтингу.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є формування теоретичних засад та практичних підходів до вдосконалення системи управління фінансовими ресурсами переробних підприємств, дослідження фінансового механізму їх функціонування, а також обґрунтування методичних підходів до оцінки ефективності їх управління. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення комплексу таких задач:

- поглибити і конкретизувати сутність поняття “фінансові ресурси підприємства”, визначити особливості їх формування в сучасних умовах і методологічні підходи до управління ними;
- проаналізувати динаміку та взаємозв'язок базових показників фінансового стану, тенденцій зміни складу, структури та джерел формування фінансових ресурсів переробних підприємств Сумського регіону, з'ясувати причини низької ефективності управління;
- обґрунтувати методологічні підходи до оптимізації структури джерел формування фінансових ресурсів переробних підприємств, визначити особливості залучення позикових коштів переробними підприємствами Сумської області;
- показати вплив податкового планування на формування фінансових ресурсів підприємств у нових умовах господарювання;
- удосконалити систему показників щодо оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємств;

- обґрунтувати використання облігаційної позики як альтернативного джерела поповнення фінансових ресурсів переробних підприємств і економічну доцільність використання фінансових посередників при випуску і розміщенні облігацій переробними підприємствами Сумської області;

- розробити методичні рекомендації щодо визначення напрямків податкового планування при формуванні фінансових ресурсів підприємства і запропонувати методику розробки його податкової стратегії;

Об'єктом дослідження є фінансові ресурси переробних підприємств Сумської області.

Предметом дослідження є організація процесу управління фінансовими ресурсами переробних підприємств Сумської області.

Методи дослідження. При виконанні досліджень в залежності від конкретних цілей і завдань використані методи економічного аналізу та дослідження економічних процесів: розрахунково-аналітичний, індексний, спостереження і узагальнення, нормативно-розрахунковий, балансовий, групувань, монографічний, багатофакторного та порівняльного аналізу, економіко-статистичний та інші.

Дослідження фінансового стану переробних підприємств та ступеня їх забезпечення фінансовими ресурсами проведене на основі використання порівняльного, нормативно-розрахункового методу та методу групувань.

Аналіз ефективності використання фінансових ресурсів на підприємстві проведений на основі коефіцієнтного методу та методу групувань.

Дослідження фінансової стійкості та платоспроможності переробних підприємств проведене на основі використання порівняльного, коефіцієнтного, нормативно-розрахункового методу та методу експертних оцінок.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в наступному:

- суттєво поглиблено та конкретизовано визначення категорії “фінансові ресурси підприємства”;

- суттєво вдосконалено алгоритм вибору оптимального джерела фінансування переробних підприємств;

- на підставі визначення методів і ролі податкового планування при формуванні фінансових ресурсів запропоновано методику розробки податкової стратегії на підприємстві, розроблені методичні рекомендації визначення напрямків податкового планування для формування фінансових ресурсів підприємства;
- вдосконалено фінансово-організаційний механізм випуску і розміщення корпоративних облігацій шляхом використання послуг фінансових посередників з метою залучення фінансових ресурсів переробними підприємствами в умовах обмеженості власних коштів;
- запропоновано новий методичний підхід до оцінки ефективності використання фінансових ресурсів в залежності від форм власності підприємств і суб'єктів аналізу;
- вперше запропоновано використання коефіцієнта соціального значення і розроблено методику його розрахунку для оцінки соціальної ефективності використання фінансових ресурсів.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження визначається пропозиціями і рекомендаціями щодо обґрунтування схем фінансового забезпечення переробних підприємств та запровадження нових підходів до управління фінансовими ресурсами переробних підприємств і оцінки ефективності їх використання.

Пропозиції автора щодо використання корпоративної облігаційної позики для збільшення обсягу фінансових ресурсів і обґрунтування використання фінансових посередників при випуску і розміщенні облігацій можуть бути використані в ході розробки і впровадження переробними підприємствами інвестиційних програм.

Запропонована в дисертаційній роботі методика розробки стратегії податкового планування може бути використана підприємствами з метою оптимізації податкових платежів, що дозволить забезпечити збільшення обсягу їх фінансових ресурсів.

У практичній діяльності можуть бути використані методичні рекомендації щодо здійснення податкового планування для формування фінансових ресурсів підприємства.

Результати проведеного дослідження знайшли своє відображення у розробці методологічного підходу і впровадженні системи показників аналізу ефективності використання фінансових ресурсів як методичних рекомендацій для працівників державних управлінських структур і спеціалістів підприємств (довідка про впровадження № 1/312 від 12.05.2004).

Окрім того, одержані автором результати наукового дослідження використовуються при викладанні навчальних дисциплін “Фінанси підприємств”, “Фінансовий аналіз”, “Фінансовий менеджмент”.

Особистий внесок здобувача полягає в розробці нових методологічних підходів до оцінки ефективності використання фінансових ресурсів переробних підприємств в залежності від форм власності підприємств і користувачів інформації, а також визначення соціального значення використання фінансових ресурсів; конкретизації сутності категорії “фінансові ресурси підприємства; в розробці алгоритму вибору оптимального джерела фінансування переробних підприємств.

У роботі [43] автором запропоновані методичні рекомендації щодо здійснення податкового планування при формування фінансових ресурсів переробних підприємств і схема розробки податкової стратегії підприємства.

У роботі [45] розглянуто фінансово-організаційний механізм залучення фінансових ресурсів шляхом використання корпоративної облігаційної позики і обґрунтування економічної доцільності використання фінансових посередників при розміщенні переробними підприємствами корпоративної облігаційної позики.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати виконаного дослідження були оприлюднені та отримали схвальну оцінку на конференціях і семінарах. Серед них: Четверта Всеукраїнська науково-практична конференція “Проблеми та перспективи розвитку банківської

системи України” (м. Суми, 2001), Всеукраїнська науково-практична конференція “Економічні проблеми розвитку регіонів та підприємств на початку XXI століття” (м. Полтава, 2001), Перша Всеукраїнська науково-практична конференція “Україна наукова – 2001” (м. Дніпропетровськ, 2001), Третя Всеукраїнська науково-практична конференція “Підвищення ролі фінансових відносин у комплексному соціально-економічному розвитку регіону” (м. Дніпропетровськ, 2002), Друга Всеукраїнська науково-практична конференція “Актуальні проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України” (м. Харків, 2002), VI Всеукраїнська науково-практична конференція “Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України” (м. Суми, 2003). Крім того, результати дослідження доповідалися автором на науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу Української академії банківської справи.

Наукові публікації. За матеріалами дисертаційного дослідження автором опубліковано 9 наукових праць, із яких 7 опубліковані у фахових виданнях, загальним обсягом 2,85 д.а., із яких особисто автору належить 2,5 д.а.

Структура і зміст дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

Повний обсяг дисертації 252 сторінки, у т.ч. на 88 сторінках розміщені 53 таблиці, 7 ілюстрацій, 48 додатків і список використаних джерел з 190 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ І МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ ПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ

1.1. Значення і економічний зміст фінансових ресурсів як об'єкта управління

Одним із основних елементів ринкової економіки є підприємницька діяльність суб'єкта господарювання, конкурентоспроможність якого в основному залежить від ефективного управління його фінансовими ресурсами.

Створення та використання фінансових ресурсів у сфері підприємництва здійснюється з метою підвищення ефективності всіх напрямків діяльності суб'єктів господарювання і забезпечення їх подальшого розвитку. Це можливо при направленні фінансових ресурсів на впровадження нових технологій, покращення використання основних фондів, прискорення обороту обігових коштів тощо. Вплив фінансів на ефективність виробництва на рівні господарської структури у великій мірі визначається наявністю ресурсів у суб'єктів підприємництва. Отже, кожна підприємницька структура повинна мати можливість за результатами своєї діяльності створювати фонди фінансових ресурсів, здатні забезпечувати відтворення та вдосконалення виробництва, а також соціальний розвиток.

Механізм управління фінансовими ресурсами підприємств в умовах становлення та розвитку ринкових відносин тільки починає формуватись. Тому дослідження методологічних питань цього управління, форм його взаємодії з державною фінансовою системою дуже актуальні на сучасному етапі. Ця актуальність визначається і тим, що без докорінної зміни механізму управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання на ринкових засадах не можна розраховувати на підвищення результативності їх діяльності, ефективне виконання ними функцій учасників ринкових відносин в Україні.

Проблеми методології управління фінансовими ресурсами підприємств потребують попереднього розгляду категорії “фінансові ресурси підприємства”, яка має визначити сутність предмета цього управління в умовах становлення і розвитку ринкових відносин.

Розгляду категорії “фінансові ресурси підприємств” у літературі попереднього періоду і в сучасній літературі приділялася і приділяється велика увага. Вивчення значної кількості наукової, методичної та навчальної літератури дозволяє зробити висновок, що ця категорія до теперішнього часу не має однозначного визначення. Це питання є дискусійним і недостатньо розробленим в теоретичному плані. Крім того, відсутній комплексний підхід до вивчення питань, пов’язаних із сутністю фінансових ресурсів, з процесом їх формування і використання на підприємствах, з управлінням цим процесом в період розвитку ринкових відносин.

В економічній літературі і в практиці радянського періоду поняття “фінансові ресурси” вперше було використане при складанні першого п’ятирічного плану розвитку народного господарства СРСР, до складу якого входив баланс фінансових ресурсів.

У наукових колах сутність категорії “фінансові ресурси” трактувалася вченими з різних позицій. Так, в роботах В.П. Дьяченко, Л.П. Окуневої фінансові ресурси розглядалися як грошові кошти, які були в розпорядженні держави, підприємств, господарських організацій та установ і використовувалися на покриття витрат, а також створення різних фондів і резервів [169, с. 504]. Приблизних поглядів додержувався і В.К. Сенгачов. “Фінансові ресурси народного господарства, – зазначав він, – це сукупність грошових накопичень, амортизаційних відрахувань та інших грошових коштів, які формуються у процесі створення, розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту” [167, с. 49.]. Це визначення не виділяє характерні ознаки фінансових ресурсів, а тільки описує їх склад. Такий підхід дає можливість включати до складу фінансових ресурсів як різноманітні грошові кошти, так і деякі елементи собівартості, що позбавляє визначення конкретності.

Інші економісти, навпаки, звузили склад фінансових ресурсів, визначивши їх як сукупність фондів грошових коштів, які знаходяться у власності держави, підприємств і господарюючих організацій на той чи інший момент часу [160, с. 118]. У цьому визначенні не видно, по-перше, чіткої межі між фінансовими ресурсами держави і підприємств, а по-друге, фонди грошових коштів – це не єдиний напрямок використання фінансових ресурсів, частина із них повинна забезпечувати безперервний обіг цих фондів. Крім того, ресурси можуть бути зовсім не використані або використані без створення фондів (податки та інші обов'язкові внески в бюджет та позабюджетні фонди, розрахунки з контрагентами та ін.). Тому, на наш погляд, розглядати фінансові ресурси за формам їх створення більш доцільно. Окремі вчені економісти прагнули оптимально розкрити сутність фінансових ресурсів, використовуючи всі позитивні риси двох перших концепцій. Найбільш послідовними у своїх поглядах були А.М. Бірман і Г.М. Точильніков. Так, А.М. Бірман описував фінансові ресурси як грошові кошти, які забезпечені мобільними матеріальними цінностями і залишаються у розпорядженні держави після того як відшкодовані всі витрати, пов'язані з простим відтворенням [13, с. 159]. Недолік наведеного визначення в тому, що поза ним залишається певна частина фінансових ресурсів, наприклад, амортизаційні відрахування. Крім того, методологічний підхід А.М. Бірмана до фінансових ресурсів також не дозволяє окремо ідентифікувати фінансові ресурси суб'єкта господарювання, тому що зорієнтований тільки на кінцевий результат у масштабі всього народного господарства. Г.М. Точильніков вважав: “Финансовые ресурсы советского государства, как аккумулированные посредством финансовых институтов денежные средства, образуемые в виде выручки от реализации продукции (услуг) в форме доходов, часть которых подлежит перераспределению в интересах государства, часть остаётся в распоряжении предприятия для удовлетворения собственных нужд” [152, с. 97].

На думку Т.В. Гуйди: “Финансовые ресурсы – совокупность денежных средств, находящихся в собственности государства, предприятий и

организаций, которые на бесповоротной основе направляются на развитие народного хозяйства и улучшение благосостояния народа” [35, с. 59]. Особливістю наведеного визначення є те, що виділяється характерна ознака використання фінансових ресурсів. Проте такий погляд є до певної міри обмеженим, тому що використання фінансових ресурсів пов’язане з їх утворенням, а цей зв’язок у визначенні не спостережується.

Характеризуючи загальний недолік більшості наведених визначень фінансових ресурсів, сформованих в умовах планової економіки, слід відмітити, що він полягає у відсутності чіткої межі між фінансовими ресурсами держави і підприємств. Але на той час це було зрозуміло, тому що більша частина суспільного багатства знаходилась у власності держави.

І все-таки, деякі автори і тоді справедливо розрізняли фінансові ресурси держави і підприємств. “Різниця проходить, – писав Б.И. Гиршберг, – по лінії джерел формування і напрямків використання фінансових ресурсів” [34, с.10]. У сучасних умовах ця різниця диктується також розвитком різних форм власності, повною самостійністю і відповідальністю підприємств.

У науковій і навчальній літературі попереднього періоду основним джерелом фінансових ресурсів визнавався національний доход. Припускалося, що при надзвичайних обставинах фінансовими ресурсами могли вважатися і оборотні фонди як частина створеного в минулому національного надбання.

У сучасній економіко-фінансовій літературі найбільш розповсюдженим поняттям категорії “фінансові ресурси” можна визнати сукупність різних видів грошових коштів. К.В. Павлюк дає найбільш повне визначення фінансових ресурсів. На основі його визначення фінансових ресурсів держави можна сформулювати визначення фінансових ресурсів підприємств, характеризуючи їх як “грошові нагромадження і доходи, які створюються в процесі розподілу й перерозподілу виручки та прибутку і зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення й задоволення інших суспільних потреб” [170, с.15]. Як видно із цього визначення, фінансові ресурси “зосереджуються у відповідних формах”, але ж, як вже було зазначено раніше,

фінансові ресурси можуть бути використані без створення фондів. Крім того, фінансові ресурси формуються не тільки за рахунок грошових доходів, а й за рахунок залучення власного капіталу із зовнішніх джерел, наприклад, за рахунок емісії акцій; за рахунок отримання кредиту у різних формах тощо.

Аналогічне зауваження можна зробити і щодо визначення фінансових ресурсів підприємства у підручнику “Финансы” за редакцією проф. В.М. Родіонової, у якому на рівні суб’єктів господарювання фінансові ресурси – це грошові доходи і надходження, які знаходяться у розпорядженні суб’єктів господарювання і призначаються для виконання фінансових зобов’язань, здійснення витрат для розширеного відтворення і економічного стимулювання працівників [163, с.125]. У наведеному визначенні акцент ставиться на грошових доходах і надходженнях, які знаходяться у розпорядженні організації. Таке визначення характеризує склад фінансових ресурсів. У такому разі, знову ж таки, ні кредити банків, ні інших фінансових інститутів, ні тимчасову фінансову допомогу з боку держави або інших підприємств неможливо назвати фінансовими ресурсами підприємства тому, що це не доходи підприємства.

Згідно з визначенням М.Я. Коробова фінансові ресурси – це “...грошові фонди цільового призначення, які формуються в процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, суспільного продукту, національного доходу і використовуються для цілей підприємства” [67, с.14]. Наведене визначення, на наш погляд, не розкриває сутність цієї категорії. По-перше, фінансові ресурси це не тільки “...фонди цільового призначення”, а по-друге, “використовуються в цілях підприємства”, але ж всі ресурси, а не тільки фінансові, використовуються для цілей підприємства.

Ми не можемо повністю погодитися із визначенням фінансових ресурсів, яке наведене у підручнику “Фінанси підприємств” за редакцією А.М. Поддєрьогіна, де зазначено, що фінансові ресурси – це “...грошові кошти, що є в розпорядженні підприємства. Отже, до фінансових ресурсів відносяться усі грошові фонди і та частина грошових коштів, яка використовується у

нефондовій формі” [171, с.10]. Але не всі грошові кошти, які знаходяться у розпорядженні підприємств, можна віднести до фінансових ресурсів. Відомо, що у загальній сумі грошових коштів економічних суб’єктів значну частку складають оборотні грошові кошти, які не належать до фінансових ресурсів.

Так, у сучасному економічному словнику [127, с. 361] зазначається, що “...фінансові ресурси держави, регіону, підприємства, фірми – це сукупність всіх видів грошових коштів, фінансових активів, які знаходяться в їх розпорядженні. Фінансові ресурси сприймаються як результат взаємодії надходжень і витрат, розподілу грошових коштів, їх накопичення і використання”. Аналогічної думки дотримується і Л.А. Дробозіна [98, с.134].

Л.М. Павлова пише, що “...до фінансових ресурсів відносяться ті грошові кошти, які залишаються у розпорядженні підприємства після виконання всіх обов’язків за платежами і внесками, відрахування і фінансування поточних витрат” [102, с.142].

Фінансові ресурси – “...це грошові кошти, які направляються на фінансування короткострокових вкладень та витрат довгострокового характеру. Вони створюються на підприємстві після відшкодування матеріальних і прирівняних до них витрат” [102, с.146]. У наведеному визначенні повністю відсутня конкретність і ясність, чи це доходи за мінусом матеріальних і прирівняних до них витрат, чи це те, що залишається у розпорядженні підприємства після всіх виплат і платежів. Незрозуміло також, чому фінансові ресурси спрямовуються лише на короткострокові вкладення і витрати довгострокового характеру. А за рахунок чого тоді здійснюються інші виплати і платежі?

В.М Опарін розглядає фінансові ресурси як суму коштів, спрямованих в основні засоби та обігові кошти підприємства. Такий підхід до визначення фінансових ресурсів, на нашу думку, потребує суттєвих зауважень [100, с.10].

По-перше, за напрямками використання фінансових ресурсів є не тільки основні і обігові кошти, а й інші види активів – фінансові вкладення, нематеріальні активи, а також виконання зобов’язань, матеріальне

стимулювання тощо. По-друге, в умовах ринкової економіки немає ніякої гарантії, що продукція буде реалізована точно в запланованому обсязі, що виручка буде отримана у визначені терміни. Не завжди легко перетворити матеріальні цінності знову у гроші, тим більше в ту ж суму, яка була витрачена на придбання цих цінностей. Навпаки, на підприємстві може утворитися ситуація, коли йому будуть потрібні додаткові фінансові ресурси для утримання неліквідних активів. Крім того, вірогідність перетворення дебіторської заборгованості у фінансові ресурси досить висока, але завжди існує ризик заборгованості, не сплаченої в строк, та безнадійної заборгованості.

Необхідно зазначити, що в зарубіжній економічній літературі визначення фінансових ресурсів практично не зустрічається. Фінансами вважається сукупність відносин, пов'язаних з рухом грошей. Тому можна припустити, що фінансові ресурси – це грошові кошти. Однак термін “грошові кошти” передбачає як безпосередньо гроші в касі компанії і на її рахунках у банках, так і грошові еквіваленти, до яких відносяться короткострокові фінансові інвестиції. Як правило, це цінні папери (акції, казначейські білети та ін.) [93, с. 322].

Із вищезазначеного видно, що в науковій літературі ні раніше, ні тепер немає чіткого визначення категорії “фінансові ресурси підприємства”.

На підставі проведеного дослідження сутність категорії “фінансові ресурси підприємства” пропонується викласти у такій редакції: *фінансові ресурси підприємства – це грошові кошти підприємства, які створені за рахунок власних, позикових і залучених джерел фінансування і використовуються для формування активів підприємства, виконання фінансових зобов'язань, стимулювання працівників підприємства, а також здійснення комплексу інших заходів з метою забезпечення подальшого ефективного розвитку підприємства.*

Сутність категорії фінансових ресурсів проявляється в її функціях. Вважаємо за доцільне виділити такі функції фінансових ресурсів суб'єктів господарювання:

- створення і підтримка економічного потенціалу підприємства;
- здійснення відтворення (простого і розширеного);
- підтримка і збільшення конкурентоспроможності продукції підприємства;
- забезпечення фінансової рівноваги на підприємстві;
- збільшення суми отриманого прибутку і рівня рентабельності підприємства;
- збільшення ринкової вартості підприємства.

Зміст функцій фінансових ресурсів відображає вирішальну роль фінансових ресурсів у економіці і фінансах підприємства. Вони є матеріальними носіями фінансових відносин, з їх допомогою створюються умови для задоволення потреб суб'єкта господарювання.

Роль фінансових ресурсів визначає їх становище в системі фінансів суб'єктів господарювання, що показано на схемі (рис. 1.1). Схема відображає основне місце фінансових ресурсів у системі фінансів суб'єктів господарювання, взаємозв'язок джерел формування фінансових ресурсів і їх структуру.

Фінансові ресурси підприємства – це надто динамічна категорія, яка змінюється в залежності від характеру їх використання і потреб в них на певний момент часу. Базовою сферою формування фінансових ресурсів є матеріальне виробництво, де створюється нова вартість, що становить основу процесу відтворення. З позиції обігу коштів діяльність будь-якого підприємства являє собою процес безперервної трансформації одних ресурсів в інші. На кожний момент часу одна частина грошових коштів знаходиться у матеріальних цінностях, ще одна частина – в авансових платежах і розрахунках і тільки деяка кількість ресурсів (іноді зовсім мала частка) – у своїй початковій формі – грошових коштах. Фінансові ресурси підприємства у поєднанні з матеріальними і трудовими забезпечують безперервність виробництва на різних його стадіях.

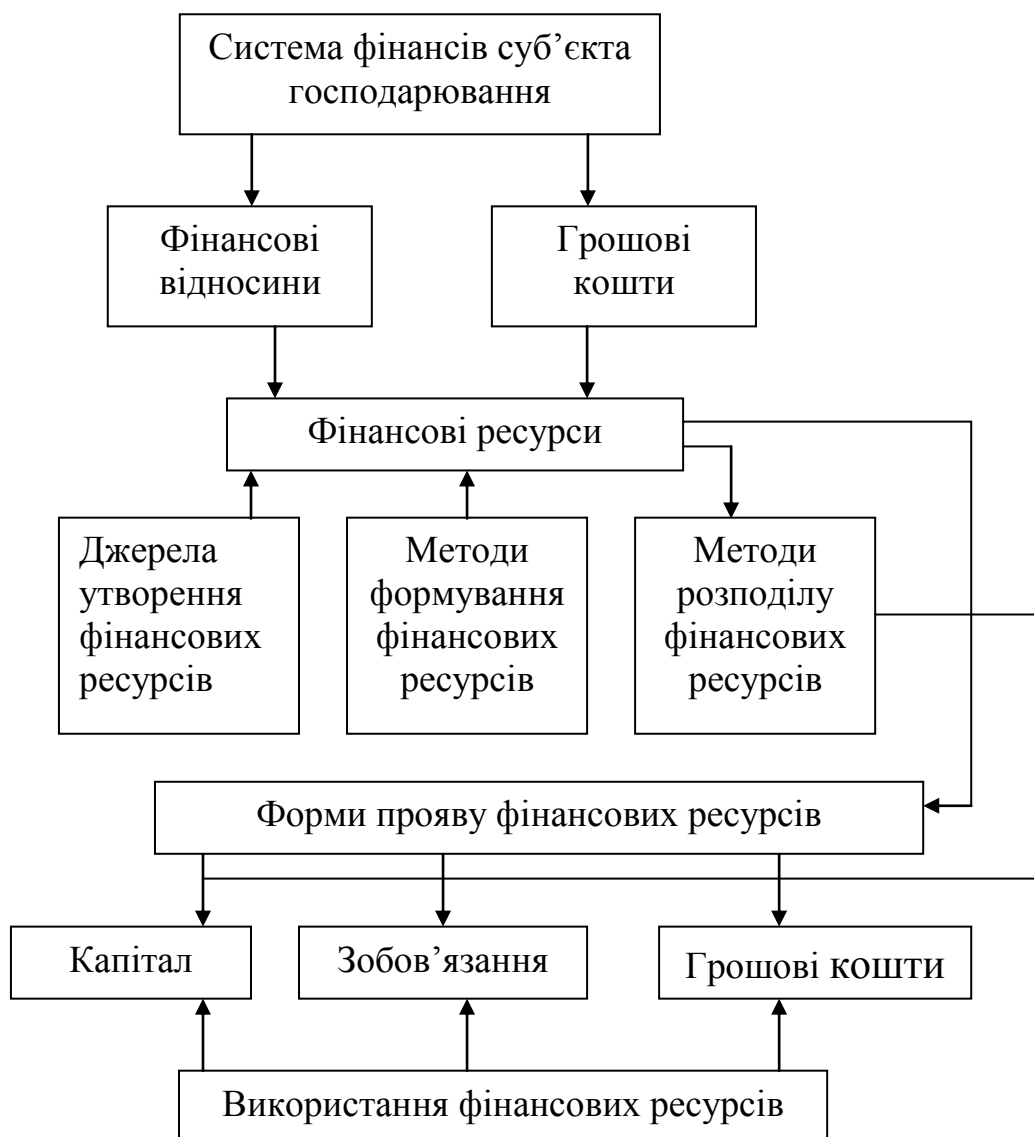

Рис. 1.1. Фінансові ресурси в системі фінансів суб'єкта господарювання

У процесі формування, розподілу, перерозподілу і використання фінансових ресурсів підприємств виникає широкий спектр грошових відносин, які відображають економічний зміст сфери фінансів. Вся сукупність фінансових відносин підприємств може бути умовно подана у вигляді грошових потоків і мати чіткі вартісні характеристики. Концепція сучасного фінансового менеджменту як західного, так і українського виділяє три основних напрямки грошових потоків підприємства: від реалізаційної, інвестиційної і фінансової діяльності підприємства. Отже, між фінансовими ресурсами, грошовими потоками і джерелами їх утворення існує певний взаємозв'язок, який можна

проілюструвати на схемі (рис. 1.2). Із наведеної схеми видно, що один і той же грошовий потік може відобразитися у різних джерелах фінансових ресурсів.

Значну роль в утворенні фінансових ресурсів відіграють методи їх формування. В умовах вільного прийняття рішень, суб'єкти господарювання наділені великими правами щодо їх вибору. До таких методів на підприємствах відносяться:

- оптимізація витрат підприємства на основі їх розподілу на перемінні і постійні та аналізу взаємозв'язку “витрати – виручка – прибуток”;
- оптимізація розподілу прибутку і вибір найбільш ефективної дивідендної політики;
- оптимізація структури майна і джерел їх формування з метою запобігання створенню негативної структури балансу;
- більш широке запровадження позик шляхом випуску і розміщення облігацій, отримання комерційних кредитів, вексельного обігу з метою оптимізації джерел утворення фінансових ресурсів;
- розробка і реалізація стратегічної фінансової політики підприємства.

Вважаємо за доцільне віднести до методів формування фінансових ресурсів також податкове і фінансове планування. За допомогою цих методів реалізуються функції фінансових ресурсів, виявляється їх сутність. Особливе значення методи податкового планування мають при здійсненні функції відтворення, розвитку підприємства, тому що ці методи сприяють збільшенню чистого прибутку і можливостей підприємства для здійснення інвестиційної діяльності. В цьому підході інтереси держави і підприємства співпадають, тому що першочерговим завданням держави і підприємств в Україні, як і раніше, залишається зміцнення фінансів підприємств. За рахунок перерозподілу фінансових ресурсів підприємств формується переважна частина державних фінансових ресурсів України. Це формування здійснюється шляхом податкових та інших відрахувань підприємств до державного та місцевих бюджетів, зборів та відрахувань у державні цільові позабюджетні фонди тощо. На цій основі відбувається стабілізація фінансів держави.

Рис. 1.2. Взаємозв'язок грошових потоків, джерел утворення фінансових ресурсів і фінансових ресурсів

Розглянуті положення дозволяють зробити такі висновки:

- Фінансові ресурси – це категорія фінансів суб'єкта господарювання, яка являє собою сукупність різних видів грошових коштів, що знаходяться у розпорядженні підприємства.
- Фінансові ресурси займають основне місце в системі фінансів суб'єкта господарювання.
- Фінансові ресурси формуються за рахунок власних, позикових та залучених джерел фінансування.
- Фінансові ресурси спрямовуються на формування активів підприємства, виконання фінансових обов'язків, стимулювання працівників підприємства, а також здійснення комплексу інших заходів з метою забезпечення подальшого ефективного розвитку підприємства.
- Метою (або цільовою спрямованістю) формування і використання фінансових ресурсів слід вважати ефективний розвиток підприємства на всіх стадіях його життєвого циклу.
- Інтереси держави і підприємств співпадають щодо необхідності зміцнення і збільшення обсягу фінансових ресурсів підприємств, тому що вони є основою фінансової системи держави, визначальним фактором економічного розвитку.

1.2. Порівняльний аналіз альтернативних джерел фінансування переробних підприємств

Однією із найважливіших проблем структурної перебудови української промисловості є формування інвестиційного потенціалу для відтворення та модернізації виробничих потужностей підприємств.

Як свідчать статистичні дані, оновлення виробничих потужностей у багатьох галузях економіки життєво необхідне. Так, на промислових підприємствах Сумської області станом на 1.01.2003 р. фізичний знос основних засобів становив 57,6% [140, с. 218], на молокопереробних і м'ясопереробних

підприємствах цей показник – 47,36% (Додаток 7). Крім того, на більшості українських підприємств не вистачає власних оборотних коштів. А це – одна із основних причин високих затрат на виробництво продукції, низького рівня продуктивності праці, що у свою чергу, призводить до зменшення прибутків і погіршення фінансового стану підприємств. Продукція, яка випускається на таких підприємствах, не може успішно конкурувати з іноземними аналогами.

Для подолання негативних явищ, що є наслідком недостатнього рівня фінансування, на підприємствах повинна розроблятися політика формування фінансових ресурсів у такій послідовності:

- визначення загальної потреби у фінансових ресурсах;
- розрахунок податкового навантаження на окремі групи фінансових ресурсів;
- виявлення можливостей зниження податкового навантаження для кожної групи фінансових ресурсів;
- максимізація обсягу залучення фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел;
- забезпечення необхідного обсягу залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел;
- оптимізація співвідношення внутрішніх і зовнішніх джерел формування фінансових ресурсів.

Потребу у фінансових ресурсах пропонуємо визначати за формулою:

$$P_{\phi p} = \Delta A_p - \Delta KZ_p + I_A, \quad (1.1)$$

де $P_{\phi p}$ – потреба у фінансових ресурсах для забезпечення виробничого розвитку суб'єкта господарювання у плановому періоді, тис. грн.

ΔA_p - приріст активів підприємства, які змінюються у зв'язку із змінами обсягу реалізації, тис. грн. Показник визначається шляхом добутку обсягу приросту реалізації в плановому періоді на коефіцієнт еластичності зміни активів у залежності від приросту продукції;

ΔKZ_p – приріст поточної кредиторської заборгованості підприємства, який змінюється у зв'язку із змінами обсягу реалізації продукції, тис. грн. Приріст

можна визначити шляхом множення обсягу приросту реалізації продукції у плановому періоді на коефіцієнт еластичності зміни кредиторської заборгованості в залежності від приросту продукції.

I_A – обсяг інвестицій в активи, які не пов'язані із забезпеченням приросту реалізації продукції в плановому періоді, тис. грн.

Пошук надійних джерел фінансування інвестиційних проектів, які необхідно реалізувати з метою оновлення основних фондів, а також поповнення оборотних коштів, може стати економічною базою для створення високоефективних і конкурентоспроможних виробництв. На рис. 1.3. показано джерела фінансування, які можуть використовувати для фінансування своєї діяльності переробні підприємства.

Вибір засобів і джерел фінансування залежить від багатьох факторів, серед яких основне місце займають:

- фінансовий стан підприємства, рівень платоспроможності та структура його капіталу;
- рівень загального керівництва підприємством;
- доступність тих чи інших джерел фінансування;
- вартість фінансових ресурсів на ринку капіталів;
- віддаленість від ринків ресурсів, товарів і капіталів;
- загальноекономічна і політична ситуація в державі.

Зазначені фактори впливають не тільки на обсяг і структуру фінансового капіталу, а й на вибір джерел його формування.

Завдяки розвитку ринкових відносин з'явилося багато нових джерел фінансування підприємств і теоретично збільшилися можливості залучення коштів. Проте українські підприємства втратили колишні джерела фінансування, наприклад, державна підтримка підприємств на сьогодні зведена до мінімуму. Крім того, значна кількість джерел, які поширені в країнах з розвинутими ринковими відносинами, майже недоступні для українських підприємств через високу вартість залучення коштів.

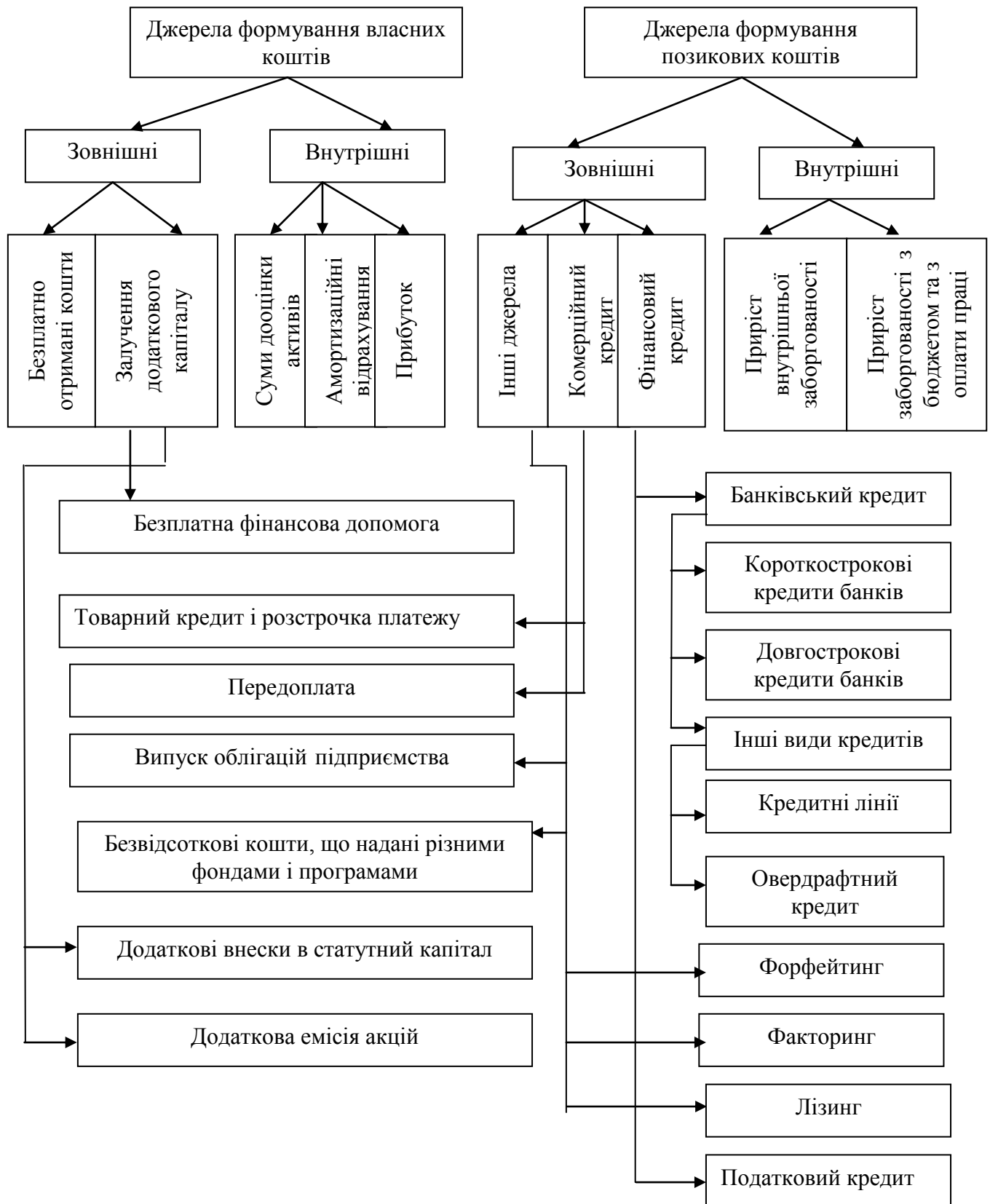

Рис. 1.3. Схема джерел формування фінансових ресурсів підприємства

Так, кошти, отримані підприємством шляхом банківського кредитування, мають високу вартість. До того ж оформлення кредиту – це складна процедура і

дуже часто банківський кредит є короткостроковим джерелом фінансування. У зв'язку з такою ситуацією переробні підприємства перш, ніж прийняти рішення про використання того чи іншого джерела фінансування або їх комбінацію, повинні зробити порівняльний аналіз цілого ряду джерел. При цьому важливо проаналізувати особливості кожного джерела, обмеження, які існують при використанні того чи іншого джерела, а також вартість ресурсів.

Основою формування фінансових ресурсів підприємницьких структур є власні фінансові ресурси, серед яких прибуток – одне із дієвих джерел реального їх поповнення. На етапі розвитку ринкових відносин в Україні зростає значення відтворювальної функції прибутку, сутність якої полягає у визначенні можливостей підприємницьких структур задовольняти потреби розширеного відтворення і, насамперед, робити капіталовкладення – кошти, які направляються на будівництво нових виробничих об'єктів, придбання і налагодження устаткування для виробництва нової продукції, здійснення науково-дослідних і експериментально-конструкторських робіт, у тому числі на розробку нових технологічних процесів виготовлення продукції. Прибуток виникає в результаті розподілу та перерозподілу доходів і є частиною новоствореної вартості, виробленої, реалізованої і готової до розподілу. Але якщо ми проаналізуємо фінансові результати молокопереробних і м'ясопереробних підприємств за 1998-2002 рр. (табл. 2.21), то побачимо, що переробні підприємства не можуть розраховувати на фінансування своїх проектів за рахунок отриманого прибутку, тому що він постійно зменшується. У 2002 році сума чистого прибутку, отриманого переробними підприємствами, становила лише 17,37% від рівня 1998 року.

Удосконалити процес формування прибутку переробні підприємства можуть за рахунок істотного скорочення витрат невикористаного характеру (представницьких витрат, витрат на відрядження, витрат на оплату послуг зв'язку, оренду невикористаних приміщень тощо), відмови від резервування коштів на покриття витрат майбутніх періодів, впровадження єдиного методу визначення реалізації продукції.

Не менш важливим джерелом поповнення власних фінансових ресурсів є *амортизація*. Однак у сучасних умовах господарювання вона реально не впливає на підвищення результатів господарської діяльності підприємницьких структур через відсутність в державі чіткої амортизаційної політики. А це не сприяє накопиченню достатніх коштів для повного відтворення основних виробничих фондів. Проведені дослідження показали, що амортизація відображає лише ступінь зносу основних фондів. Кошти амортизаційного фонду за цільовим призначенням використовуються лише підприємствами державної форми власності.

Іншим власним джерелом фінансування на переробних підприємствах є випуск акцій. Хоча надмірне фінансування за рахунок випуску акцій – це не кращий спосіб залучення коштів для підприємства, адже він повністю позбавляє підприємство переваг, які дає фінансовий ліверідж. Більше того, у деяких випадках випуск надмірної кількості звичайних акцій може призвести до втрати контролю під час голосування акціонерів. Як наслідок, незбалансованість у структурі капіталу (або дуже багато боргів, або дуже багато акцій) може також зашкодити позиціям підприємства на ринку.

Відомо, що використання фінансових ресурсів, сформованих за рахунок власних коштів, значно знижує ризик неплатоспроможності підприємств, підвищує рівень їх фінансової рівноваги. Отже, у своїй фінансовій політиці підприємства віддають перевагу самофінансуванню. Але при використанні лише власних коштів виникає загроза обмеження зростання фінансового потенціалу підприємства. При цьому підприємства не зможуть повністю реалізувати свої можливості для розширеного відтворення і активізації інвестиційної діяльності у період сприятливої кон'юнктури ринку на окремих етапах життєвого циклу. Крім того, підприємства не зможуть використати переваги, які надає фінансовий ліверідж, тобто отримати додаткову суму прибутку за рахунок використання позикового капіталу і тим самим збільшити рентабельність власного капіталу. Тому саме боргове фінансування в країнах з розвинутими ринковими відносинами є пріоритетною формою фінансування

підприємств. Механізм та інструменти позики поступово розвиваються і в нашій державі. Україна знаходиться на стадії формування національної моделі фінансового ринку, що істотно впливає на діяльність підприємств, яка пов'язана із залученням позикового капіталу.

Порівняємо ряд способів позикового фінансування підприємств з облігаційним фінансуванням підприємства, ставлячи акцент при цьому на перевагах корпоративної облігаційної позики (КОП).

Банківський кредит – найбільш розповсюджене джерело позикового фінансування в Україні. На початку 2001 року розширенню кредитування комерційними банками сприяли стабільність курсу гривні та незначні темпи інфляції. Якщо ми розглянемо структуру капіталу молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області (табл. 1.1), то побачимо, що до 2001 року довгострокових кредитів тут зовсім не було, а частка короткострокових кредитів була незначною. У 2002 році спостерігалось значне збільшення як довгострокових, так і короткострокових кредитів, але їх обсяги залишалися на низькому рівні, переробним підприємствам не вистачало вільних фінансових ресурсів для задоволення своїх потреб. Банківський кредит за своїми характеристиками є альтернативою корпоративній облігаційній позики. Однак КОП має суттєві переваги, зокрема такі:

- В сучасній економічній практиці України довгострокові кредити все ще не набули поширення, їх не завжди легко отримати. Якщо ж підприємства використовують КОП, вони мають можливість залучати позики в такому обсязі, який зможе задовольнити їх потреби в додаткових фінансових ресурсах.

- Банківські кредити в більшості випадків видаються під певну ліквідаційну заставу, яка іноді в 1,5-2 рази більша від залученої суми. Надання необхідних банківських кредитів часто свідчить про особливі відносини підприємства з банком, який має можливість тим чи іншим чином контролювати підприємство, а в окремих випадках впливати і на його діяльність. Виникає ризик залежності підприємства від однієї кредитної організації. Така залежність не завжди може задовольняти акціонерів

підприємства. Облігації поширюються серед широкого кола осіб, тому питання впливу одного кредитора не має такого значення. Крім того, в більшості випадків випуск КОП не потребує застави.

Таблиця 1.1.

Аналіз структури капіталу молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області*

Показники	Роки				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Всього капіталу	134727,9	149323,6	163917,6	182858,7	195692,2
у тому числі:					
- власний капітал	117594,2	127590,8	125550,3	131682,5	126842,1
- позиковий капітал	17133,7	21732,8	38367,3	51176,2	68850,1
у тому числі:					
- довгострокові кредити	-	-	-	1175,6	11989,8
- короткострокові кредити	1238,1	1316	9170,2	2349,9	18699,6
2. Питома вага, %:					
- довгострокових кредитів від загальної суми капіталу	-	-	-	0,64	6,13
- довгострокових кредитів від суми позикового капіталу	-	-	-	2,30	17,41
- короткострокових кредитів від загальної суми капіталу	0,92	0,88	5,59	1,29	9,56
- короткострокових кредитів від позикового капіталу	7,23	6,06	23,9	4,59	27,16

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

▪ При кредитуванні ставка і термін кредиту безпосередньо залежать від суб'єктивних взаємовідносин з банком, ресурсної бази і фінансової стійкості підприємства. Часто підприємство (позичальник) змушене залучати кошти не в

той момент, коли вони йому дуже потрібні, а тоді, коли банк, який обслуговує підприємство, зможе і захоче їх надати.

- Кредити часто мають цільовий характер, тобто передбачають ряд обмежень, наприклад, кредитується придбання обладнання конкретного виробника. Облігаційне фінансування не має цих обмежень.

- У випадку банківського кредитування тільки обмежене коло банків, які кредитували підприємство, знають про надійність позичальника. Про розміщення КОП на відкритому ринку буде відомо всім потенційним кредиторам, при цьому формується відкрита кредитна історія підприємства. Успішно погашена КОП більше сприяє формуванню надійного кредитного іміджу, ніж успішно погашений банківський кредит, який часто є “таємницею” для зовнішніх інвесторів.

- Ряд підприємств з тих чи інших причин не мають можливості отримати банківський кредит, наприклад, у випадку, коли відсутня застава.

Вексель. Вексель – це “цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити після настання строку визначену суму грошей власнику векселя (векселедержателю)” [3. с.16]. Не так давно українські підприємства в основному фінансувалися за рахунок взаємних боргів, які оформлялися переважно за допомогою векселя. Адже для випуску векселя не потрібний дозвіл і реєстрація емісії. Обсяги випуску векселів підприємствами не регулюються (на відміну від банків), властивості векселя як розрахункового інструмента надають широкі можливості. Хоча:

- Вексель – це переважно розрахунковий інструмент, який виникає із потреб господарського обороту підприємства. Облігація – це позиковий інструмент, який використовується для позики грошових коштів.

- Як показує практика, ставки розміщення облігацій нижчі, ніж ставки векселів. Крім того, облігації – це інструмент більш прозорий з точки зору контролю за обсягом боргу емітента, інфраструктура обігу більш зручна і безпечна для інвестора. Розміщення КОП порівняно з фінансуванням шляхом вексельної схеми дозволяє отримати грошові кошти на більш тривалий термін.

Іншим альтернативним джерелом фінансування переробних підприємств може стати лізинг, сутність якого полягає в укладенні двома сторонами договору, відповідно до якого одна сторона (лізингодавець) надає в користування іншій стороні (лізингоодержувачу) на визначений період і за певну плату матеріальні цінності, машини та обладнання.

Лізинг сприяє розвитку і розширенню ринку засобів виробництва, що, у свою чергу, обертається диверсифікацією ринку збуту для фірм – виробників машин та обладнання. Лізинг дає можливість модернізувати обладнання при відсутності необхідних інвестиційних ресурсів, сприяє скороченню циклу проектно-конструкторських робіт, освоєнню виробництва техніки нового покоління, створює сприятливі умови для підтримки платоспроможного попиту на нове обладнання та устаткування. Це значною мірою прискорює процес виробництва нових видів виробів, підтримує конкурентоспроможність усіх учасників лізингової угоди.

Однак лізинг лише при певних умовах може конкурувати з облігаційною позикою.

По-перше, в результаті здійснення операції лізингу підприємство отримує не грошові кошти, які воно може розподілити на свій розсуд, а засоби виробництва, але тільки ті, які може запропонувати лізингова компанія.

По-друге, термін лізингу триває в середньому від 1 до 3 років. При цьому багато лізингових компаній вимагають вносити авансові платежі в розмірі 20-40% від вартості обладнання, а також надавати позикове забезпечення.

По-третє, одержувати активи можуть тільки підприємства, які мають стабільний фінансовий стан і позитивні тенденції розвитку.

І по-четверте, дуже часто для здійснення операції лізингу підприємству потрібно оформити велику кількість розрахунково-фінансових документів, застрахувати обладнання, виконати інші умови.

Різні способи фінансування підприємства мають свої особливості, які роблять їх придатними для одних операцій і непридатними для інших. Важливим елементом процесу фінансового забезпечення діяльності

підприємств є вибір та раціональне поєднання різних джерел формування фінансових ресурсів як власних, так і залучених, тобто оптимізація фінансування. Оптимізація джерел фінансування може відбуватися за різними критеріями, основними із яких є показники часу та ціни. Процедура оптимізації джерел фінансування повинна включати, на нашу думку, такі етапи:

- 1) аналіз і оцінка інвестиційних обмежень;
- 2) розрахунок вартості фінансових ресурсів для кожного джерела;
- 3) розрахунок сукупної вартості залученого капіталу;
- 4) вибір оптимального способу фінансування.

Перший етап включає аналіз інвестиційних обмежень. Ці обмеження, як правило, пов'язані з діючим законодавством і включають: термін залучення коштів, їх суму і ефективність інвестиційних вкладень.

Розглянемо інвестиційні обмеження, які мають місце при фінансуванні проектів.

Залучення коштів акціонерними товариствами може здійснюватися шляхом емісії як простих, так привілейованих акцій. При цьому діють такі обмеження:

- 1) привілейовані акції:
 - по терміну: без встановленого строку обігу;
 - по сумі: привілейовані акції не можуть бути випущені на суму, що перевищує 10 процентів статутного фонду акціонерного товариства [123, с.16];
 - ефективність інвестиційних вкладень: привілейовані акції можуть випускатися із фіксованими доходами у процентах до їх номінальної вартості, які щорічно виплачуються у вигляді дивідендів. Виплата дивідендів здійснюється у розмірах, зазначених в акції, незалежно від одержаного товариством прибутку у відповідному році. Якщо прибуток відповідного року малий, виплата дивідендів за привілейованими акціями здійснюється із резервного фонду [123, с.17].

- 2) прості акції:

- по терміну: без встановленого строку обігу;

- ефективність інвестиційних вкладень: “ якщо розмір дивідендів, що виплачуються акціонерам, за простими акціями перевищує розмір дивідендів за привілейованими акціями, власникам останніх може здійснюється доплата до розміру дивідендів, виплачених іншим акціонерам” [123 с.17].

Фінансування інвестиційних проектів шляхом випуску облігацій має такі обмеження:

- по терміну: облігації мають певний термін обігу – до одного року, від одного до трьох років, від трьох і більше;

- по сумі:

- акціонерні товариства можуть випускати облігації на суму не більше 25 відсотків від розміру статутного фонду, але тільки після повної оплати усіх випущених акцій;

- при постійному рівні інфляції номінальна вартість облігації дорівнює ціні її розміщення;

- при підвищенні рівня інфляції номінальна вартість облігації менша від ціни її розміщення.

- при зниженні рівня інфляції з’являються протилежні тенденції – ціна розміщення перевищує номінальну вартість;

- ефективність інвестицій за облігаційною позицією визначається емітентом.

Використання *банківського кредиту* супроводжується такими інвестиційними обмеженнями:

- по терміну надання існують такі види банківського кредиту: короткострокові – до одного року; середньострокові від одного до трьох років; довгострокові – від трьох і більше років.

- сума кредиту залежить від обсягу забезпечення, яке може надати підприємство під даний кредит;

- сума відсотків, які підприємство виплачує за надання кредиту, відноситься на валові витрати, що зменшує суму прибутку, який оподатковується.

Другий етап запропонованої методики включає процедуру розрахунку вартості фінансових ресурсів за джерелами фінансування.

На другому етапі оптимізації джерел фінансування необхідно розрахувати вартість коштів, які підприємство збирається залучити з того чи іншого джерела.

Оцінку вартості інвестиційних ресурсів потрібно здійснювати за двома напрямками:

- ціна інвестиційного ресурсу у відсотках річних (*PBC*);
- ефективна вартість інвестиційного ресурсу, розрахована за весь термін реалізації проекту (*EBC*).

Необхідність визначення ефективної відсоткової ставки пояснюється тим, що використання різних джерел фінансування інвестиційних проектів, як правило, передбачає різні схеми погашення і обслуговування боргу. При укладенні угоди про позику узгоджується номінальна річна ставка. Однак ця ставка, по-перше, не відображає реальної ефективності угоди і, по-друге, не може бути використана для порівняння інвестицій з різними термінами залучення.

Для забезпечення порівняльного аналізу вартості залучення різних джерел фінансування необхідно вибрати універсальний показник, який можна буде використовувати при будь-якій схемі нарахування відсотків. Таким показником у фінансовому менеджменті є ефективна відсоткова ставка за весь термін реалізації проекту [51, с. 28] доходу;

Розглянемо методику розрахунку річної і ефективної ставки при залученні різних джерел.

1. При отриманні *банківського кредиту*, якщо відсотки за користування кредитом нараховуються шляхом використання простого відсотка:

а) річна відсоткова ставка за користування кредитом (*PBC*) розраховується за формулою:

$$PBC = (I_n - I_0) / (I_0 \times n), \quad (1.2)$$

де: I_0 – сума кредиту, отриманого підприємством, тис. грн.;

I_n – сума кредиту, отриманого підприємством, разом із сумою нарахованих відсотків за весь термін користування кредитом, тис. грн.;

n – термін, на який було отримано банківський кредит, років.

Сума кредиту, отриманого підприємством, разом з сумою нарахованих відсотків за весь термін користування кредитом (I_n) розраховується:

при умові, що $PBC = const$, за формулою:

$$I_n = I_0 \times (1 + PBC \times n), \quad (1.3)$$

де: PBC – річна відсоткова ставка за користування кредитом;

n – термін, на який було отримано банківський кредит, років;

при умові, що $PBC \neq const$, за формулою:

$$I_n = I_0 \times (1 + PBC_1 + PBC_2 + \dots + PBC_n), \quad (1.4)$$

де: $PBC_1; PBC_2; \dots; PBC_n$ – відсотки річних за окремі роки;

б) ефективна відсоткова ставка за весь термін користування кредитом (EBC) розраховується за формулою:

$$EBC = (I_n - I_0) / I_0, \quad (1.5)$$

де: I_0 – сума кредиту, отриманого підприємством, тис. грн.;

I_n – сума кредиту, отриманого підприємством, разом з сумою нарахованих відсотків за весь термін користування кредитом, тис. грн.

Ефективну відсоткову ставку за весь термін користування кредитом (EBC) можна також розрахувати за формулою:

$$EBC = \sum_{i=1}^n PBC_i, \quad (1.6)$$

де: EBC_i – відсотки річних за окремі роки;

n – термін, на який було отримано банківський кредит, років.

2. При отриманні банківського кредиту, якщо сума відсотків за користування кредитом нараховується шляхом використання складного відсотка:

а) річна відсоткова ставка за користування кредитом (PBC) розраховується за формулою:

$$PBC = \sqrt[n]{\frac{I_n}{I_0}} - 1, \quad (1.7)$$

де: I_0 – сума кредиту, отриманого підприємством, тис. грн.;

I_n – сума кредиту, отриманого підприємством, разом з сумою нарахованих відсотків за весь термін користування кредитом, тис. грн.;

n – термін, на який було отримано банківський кредит, років.

б) ефективна відсоткова ставка за весь термін користування кредитом (*EBC*) розраховується за формулою:

$$EBC = (1 + PBC)^n - 1, \quad (1.8)$$

де: PBC – річна відсоткова ставка за користування кредитом;

n – термін, на який було отримано банківський кредит, років.

При отриманні *облігаційної позики*.

а) річна відсоткова ставка (PBC):

- з дисконтом розраховується за формулою:

$$PBC = [(N - P) / P] \times (365 / t), \quad (1.9)$$

де: N – номінальна вартість облігації, грн.;

P – ціна розміщення облігації без урахування накопиченого купонного доходу, грн.;

t – термін погашення облігації, днів;

- з постійним купоном розраховується за формулою:

$$PBC = \frac{(N - P) + (C - A)}{P + A} \times \frac{365}{t}, \quad (1.10)$$

де: C – річні виплати за купоном, грн.;

A – накопичений купонний дохід, грн.;

- з перемінним купоном розраховується за формулою:

$$PBC = \frac{(N - P) + (C_i - A)}{P + A} \times \frac{365}{t}, \quad (1.11)$$

б) ефективна відсоткова ставка за весь термін користування кредитом (*EBC*):

- з дисконтом розраховується за формулою:

$$EBC = [(N - P) / P] \times (365 \times n / t) \quad (1.12)$$

- з постійним купоном розраховується за формулою:

$$EBC = \frac{(N - P) + (C - A)}{P + A} \times \frac{365 \times n}{t}; \quad (1.13)$$

- з перемінним купоном розраховується за формулою:

$$EBC = \frac{(N - P) + \left(\sum_{i=1}^n C_i - A \right)}{P + A} \times \frac{365n}{t} \quad (1.14)$$

Такий підхід до оцінки вартості інвестиційних ресурсів забезпечує комплексний аналіз кожного джерела фінансування, а також дозволяє забезпечити вибір оптимального джерела фінансування.

Підприємство може здійснювати фінансування проекту як з використанням одного, так і з використанням комбінації різних джерел. Найбільш поширеним є комплексний метод фінансування, який розглядається на третьому етапі методики.

При визначенні вартості інвестиційних ресурсів комплексним методом пропонується оцінювати величину витрат підприємства за такими ж критеріями – ставка відсотка за рік і ефективна відсоткова ставка за весь термін проекту.

Для розрахунку вартості інвестиційних ресурсів комплексним методом необхідно також враховувати вартість кожного джерела, його частку у загальному обсязі залучених коштів і термін залучення. Ставку відсотка за рік і ефективну відсоткову ставку за весь термін проекту можна розрахувати з використанням різних методів:

Розрахунок вартості на основі середньоарифметичної:

а) ставка відсотка за рік (PBC) здійснюється за такою формулою:

$$PBC = \left(\sum_{k=1}^K PBC_k \right) / K, \quad (1.15)$$

де: PBC_k – ставка відсотка за рік по k -му джерелу;

K – загальна кількість джерел фінансування проекту.

б) ефективна відсоткова ставка за весь термін проекту (EBC) розраховується за формулою:

$$EBC = \left(\sum_{k=1}^K EBC_k \right) / K, \quad (1.16)$$

де: EBC_k – ефективна відсоткова ставка за весь термін інвестиційного проекту по k -му джерелу.

Розрахунок вартості на основі середньозваженої:

а) ставка відсотка за рік (PBC) здійснюється за формулою:

$$PBC = \sum_{k=1}^K (r_k \times e_k), \quad (1.17)$$

де: e_k – частка k -го джерела при фінансуванні проекту.

б) ефективна відсоткова ставка за весь термін проекту розраховується за такою формулою:

$$EBC = \left(\sum_{k=1}^K EBC_k \times e_k \right), \quad (1.18)$$

Останні дві формули дозволяють найбільш точно оцінити вартість інвестиційних ресурсів при комплексному методі фінансування.

Розрахунок вартості на основі середньозваженої з урахуванням терміну залучення кожного джерела:

а) ставка відсотка за рік (PBC) здійснюється за формулою:

$$PBC = \sum_{k=1}^K (PBC_k \times G_k), \quad (1.19)$$

де: G_k – частка терміна k -го джерела від загального терміну проекту, яка розраховується за формулою:

$$G_k = n_k / n_{np}, \quad (1.20)$$

де: n_k – термін залучення k -го джерела;

n_{np} – термін проекту, років.

При цьому сума часток усіх джерел дорівнює одиниці.

б) ефективна відсоткова ставка за весь термін проекту розраховується за формулою:

$$EBC = \left(\sum_{k=1}^K EBC_k \times G_k \right), \quad (1.21)$$

Вибір альтернативного способу фінансування доцільно здійснювати за таким критерієм: $\{ PBC; EBC \rightarrow \min \}$

Після розрахунку річної та ефективної відсоткової ставки необхідно їх відкоригувати на коефіцієнт оподаткування прибутку. Відсотки, які виплачує підприємство за користування кредитом і за облігаційною позикою, відносяться до валових витрат підприємства. В результаті підприємство зменшує прибуток, що оподатковується, а відповідно зменшує і суму податку на прибуток. Таке зменшення податку на прибуток через наявність боргу у капіталі підприємства називається ефектом податкового захисту. Тому річний відсоток з урахуванням коригування на коефіцієнт оподаткування прибутку потрібно розраховувати за формулою:

$$PBC_{\text{скор}} = PBC \times (1 - K_{\text{о.п.}}), \quad (1.22)$$

де: $PBC_{\text{скор}}$ – річна відсоткова ставка за отриманою позикою, скоригована на коефіцієнт оподаткування прибутку;

$K_{\text{о.п.}}$ – коефіцієнт оподаткування прибутку.

Відповідним чином потрібно скоригувати і ефективну відсоткову ставку:

$$EBC_{\text{скор}} = EBC \times (1 - K_{\text{о.п.}}), \quad (1.23)$$

де: $EBC_{\text{скор}}$ – ефективна відсоткова ставка за отриманою позикою, скоригована на коефіцієнт оподаткування прибутку;

$K_{\text{о.п.}}$ – коефіцієнт оподаткування прибутку.

Не менш важливим моментом при аналізі вартості джерел є необхідність визначення того, наскільки одне джерело ефективніше від іншого.

У фінансовому менеджменті для того, щоб оцінити наскільки одна величина вигідніша у порівнянні з іншою використовується два показники – ефект і ефективність. Ці показники використаємо на четвертому етапі методики оцінки альтернативних джерел фінансування інвестиційних проектів.

Ефект від користування певним джерелом можна оцінити за формулою:

$$E = EBC_{\kappa} - EBC_{\min}, \quad (1.24)$$

де: E – ефект;

EBC_k – ефективна відсоткова ставка за весь термін інвестиційного проекту κ_{20} джерела (у перелік джерел включаються як окремі джерела, так і фінансування проекту комплексним методом);

EBC_{\min} – мінімальна ефективна відсоткова ставка серед сукупності джерел.

Ефективність користування джерелом необхідно розраховувати за формулою:

$$Ef = \frac{EBC_k - EBC_{\min}}{EBC_{\min}}, \quad (1.25)$$

де: Ef - ефективність.

Процедура вибору оптимального джерела фінансування відображає послідовність дій, які необхідно виконувати при виборі оптимального джерела фінансування проекту. Їх можна рекомендувати для використання підприємствам, що реалізують інвестиційні проекти.

На першому етапі необхідно сформулювати перелік можливих способів фінансування, які підприємство може використовувати як джерела фінансування інвестиційного проекту. Всі потенційні джерела фінансування не можуть використовуватися як інвестиційний ресурс через певні обмеження. Тому в перелік не включаються джерела, які для підприємства недоступні чи не підходять йому за певними критеріями. Після цього здійснюється розрахунок їх вартості і вибір найкращого варіанту за двома критеріями – річною відсотковою ставкою та ефективною відсотковою ставкою за весь термін реалізації проекту.

При фінансуванні проекту з використанням одного джерела вибір оптимального варіанту здійснюється за критерієм $\{PBC; EBC\} \rightarrow \min$. Тобто чим менша вартість того чи іншого джерела фінансування, тим для підприємства воно найкраще.

Вибравши джерело фінансування, необхідно порівняти витрати на його залучення (PBC і EBC) з раніше визначеними допустимими величинами PBC і EBC . Допустимі величини PBC і EBC визначаються на основі середньозваженої

ціни капіталу підприємства. Порівняння (PBC і EBC) джерела з (PBC і EBC) допустимими величинами для певного інвестиційного проекту дозволить оцінити придатність цього джерела. Якщо $\{PBC \text{ і } EBC\} < \{(PBC \text{ і } EBC) \text{ допустимих}\}$, можна зробити висновок про те, що це джерело придатне для фінансування проекту. При умові, що $\{PBC \text{ і } EBC\} > \{(PBC \text{ і } EBC) \text{ допустимих}\}$, можна зробити висновок про виключення цього джерела з переліку джерел, придатних для фінансування.

При застосуванні комплексного методу фінансування проекту використовується комбінація різних джерел. Для цього спочатку всі джерела фінансування розподіляються за критерієм $\{PBC \text{ і } EBC\} > \rightarrow \min$ і розміщуються у порядку збільшення вартості їх залучення. Дешевші джерела повинні складати більшу частку від загальної суми джерел, які підприємство залучає для фінансування проекту. При цьому необхідно враховувати обмеження, що стосується кожного джерела.

Потім проводиться розрахунок вартості залучення комбінації джерел за такими показниками:

- а) середньоарифметичне значення – PBC і EBC ;
- б) середньозважена величина з урахуванням частки джерела від загального обсягу фінансування – PBC' і EBC' ;
- в) середньозважена величина з урахуванням терміну залучення джерела PBC'' і EBC'' .

Далі необхідно порівняти витрати за цим методом (аналогічно фінансуванню за одним джерелом) з допустимими величинами за проектом. Якщо $(PBC, PBC', PBC'' \text{ і } EBC, EBC', EBC'') < (PBC, EBC \text{ допустимих})$, можна зробити висновок, що отримана комбінація джерел може бути використана для інвестування проекту. Якщо $(PBC, PBC', PBC'' \text{ і } EBC, EBC', EBC'') > (PBC, EBC \text{ допустимих})$, то така комбінація джерел непридатна для фінансування. Необхідно відкоригувати перелік потенційних джерел і змінити або частку окремих джерел, або переглянути термін їх залучення.

Потім потрібно зробити вибір між комплексним методом фінансування і використанням одного джерела.

Запропонована нами методика допоможе підприємству вибрати оптимальне співвідношення джерел фінансування і забезпечити використання найбільш дешевого джерела з урахуванням всіх обмежень.

Отже, в сучасних умовах діяльності промислових підприємств використання одного джерела формування фінансових ресурсів може зумовити негативні наслідки. Процес забезпечення фінансовими ресурсами змінюється у зв'язку з тим, що підприємства самостійно вирішують питання управління фінансовою діяльністю. Оптимальне співвідношення власних і позикових джерел позитивно позначається на фінансових результатах, в результаті чого може збільшитися ринкова ціна підприємства.

1.3. Методи податкового планування і їх роль у формуванні фінансових ресурсів суб'єктів господарювання

Становлення і розвиток податкової системи України свідчать про її важливе значення при формуванні та розподілі фінансових ресурсів держави. Податкам відводиться основна роль у процесі функціонування будь-якої національної держави. Виконуючи розподільчу, стимулюючу, регулюючу і фіскальну функції, податки дозволяють стримувати інфляцію у період її інтенсивного росту (кейсіанська модель вбудованих стабілізаторів) [183, с.16], забезпечувати економічну підтримку розвитку у період кризи, фінансувати капіталовкладення у непривабливі для приватного капіталу сфери. Проте найбільше система оподаткування впливає на функціонування і ділову активність підприємницьких структур, тобто на ту ланку господарської діяльності, де створюється фінансовий потенціал держави. Для цього необхідна виважена політика підтримки підприємств на основі збалансування фіскальної та стимулюючої функцій податків. Але нестабільні умови господарювання у

період становлення ринкових відносин, прагнення до постійного поповнення бюджету, недотримання принципів економічної обґрунтованості податкових реформ призвели до надмірного податкового навантаження на виробників. Тому система оподаткування, що діє в Україні, потребує уніфікації і реструктуризації. Розміри податків, які стимулюють виробництво, повинні визначатися можливостями платників податків, а не потребами держбюджету. Держава, яка прагне не тільки здаватися демократичною але й бути такою, не повинна позбавляти суб'єктів господарювання можливостей для накопичення та інвестування коштів у виробництво. Конструктивний податок на прибуток, після сплати якого у суб'єкта господарювання зберігається матеріальний інтерес до діяльності і залишається достатньо коштів для подальшого розвитку, – одна з основних рис сучасної демократичної держави.

Сьогодні у податковому законодавстві відсутні положення, які чітко і однозначно регламентують механізм реалізації цілей і завдань податкової політики. Це гальмує розвиток підприємницьких структур і не дозволяє реалізувати в повному обсязі потенціал податкових важелів регулювання наповнення бюджету і розвитку підприємств. Пройдуть роки, перш ніж буде запроваджений такий механізм оподаткування, в якому будуть враховані інтереси держави та суб'єктів підприємницької діяльності. Уже кілька років триває розробка нового Податкового кодексу України. Проте запропонований варіант цього проекту кодексу, на жаль, зберіг основні недоліки, притаманні чинній системі оподаткування. Новизна полягає в тому, що автори проекту до певної міри змінили кількісне співвідношення між окремими елементами. Однак для суб'єктів господарювання потрібні інші правові норми для того, щоб кардинально поліпшити податкову ситуацію у державі.

Виходячи з цього необхідне, на нашу думку, управління податками не тільки на макро-, але й на мікроекономічному рівні. Важливо, щоб стратегія підприємства передбачала легальні чинники для досягнення успіху, які дозволяють адекватно оцінити рівень податкової нестабільності і безпосередньо управляти ним при прийнятті рішень. Від того, наскільки

ефективно підприємство вирішить податкові проблеми при формуванні стратегії свого розвитку, залежать можливості не тільки його економічного росту, але й суспільного виробництва в цілому.

Важливу роль, яку відіграє податкове планування в економіці сучасного підприємства, привернула увагу вчених до проведення дослідження проблеми його функціонування. Результати цих досліджень знайшли відображення в працях вітчизняних та зарубіжних вчених [27; 29; 32; 62; 64; 80; 81; 128; 145; 151; 174; 175; 181; 189; 190].

Численні праці з даної тематики в основному присвячені визначенню місця податкового планування в системі управління підприємством, ролі його структурних підрозділів в податковому плануванні, розгляду різноманітних моделей і засобів оптимізації та мінімізації податків. Тобто проблеми планування податкових платежів розглядаються в основному на рівні практичних рекомендацій керівникам, бухгалтерам, економістам з податків, які розглядають методику законного зниження податкових відрахувань. Дуже поширена точка зору, за якою податкове планування розглядається лише як комплекс операцій з офшорами, що означає нелегальний або напівлегальний шляхи здійснення цієї управлінської функції. І нарешті у ряді публікацій податкове планування обмежується мінімізацією оподаткування, до того ж будь-якими способами. А це також недоцільно, тому що зменшення одних податків часто призводить до збільшення інших, а мінімізація податків будь-яким способом – до штрафних санкцій і навіть до кримінальної відповідальності. Теоретичному обґрунтуванню принципів і методів податкового планування, формуванню наукової методології організації податкового планування, визначенню його ролі при формуванні фінансових ресурсів на підприємстві приділяється, на нашу думку, недостатня увага. Адаптація підприємств до змін податкового середовища потребує системного урахування багатьох факторів, а саме: державних нормативів, ринкових механізмів перерозподілу податкового навантаження, кваліфікованої

внутрішньої організації процесу регулювання оподаткування, впровадження оптимізаційних моделей і методів управління податками.

Підприємства повинні використовувати всі можливості щодо зменшення податків. За словами американського судді Лернет Хенду, “Немає нічого вартого осуду в тому, що справи ведуться так, щоб можна було платити податків так мало, як це лише можливо. Так чинять усі – і бідні, і багаті. І всі вони мають рацію, оскільки ніхто не зобов’язаний платити суспільству більше, ніж зобов’язаний згідно із законом”[131, с. 18].

Будь-який підхід до вирішення проблеми економії і ризику обумовлює використання комплексу спеціальних заходів з маневрування в податковому середовищі, а також адаптації до законодавства і регламентуючих документів, які постійно змінюються.

Розробка економіко-організаційного механізму адаптації переробних підприємств у нестабільному податковому середовищі, урахування ринкових механізмів розподілу податкового навантаження, зовнішніх і внутрішніх чинників, які впливають на розміри податків, дозволять підприємству збільшити свої фінансові ресурси. А це дуже актуально на сьогоднішній день.

З давніх-давен влада і платник податку – непримиренні антиподи. Влада намагається якомога більше грошей стягнути, платник податку – якомога менше віддати. Влада невтомно вигадує нові види податків і збільшує ставки, платник, у свою чергу, вишукує шляхи, аби зменшити податкове навантаження. Тобто запровадження кожного нового податку призводить до пошуку нових способів, які дозволять, якщо не уникнути, то зменшити податкові виплати. Для цього платники податків використовують три способи:

Перший спосіб – ухилення від сплати податків, який в англійській літературі позначений терміном “tax evasion”. Ухилятися від сплати податків можна шляхом неподання або несвоєчасного подання декларації про прибуток, включення до декларації неточних даних про зменшення валових доходів або збільшення валових витрат, нескладання звіту взагалі або допущення значних відхилень від обов’язкової форми. Свідомо ухиляються від податків у випадках,

коли не стають на облік до податкової інспекції, неправильно працюють з готівкою, ведуть подвійну бухгалтерію, без відповідного дозволу відкривають у банках кілька розрахункових або інших рахунків, здійснюють операції через розрахунковий рахунок іншої фірми, оформляють ввезені акцизні товари як транзитні і продають їх на території країни, дають хабара податковому інспектору тощо. Ці шляхи пов'язані з порушенням діючого податкового законодавства і зумовлюють застосування податковими органами карних санкцій різного роду. Тобто це дуже ризиковані для підприємств шляхи, які можуть призвести до адміністративної або кримінальної відповідальності керівників підприємства і стати причиною закриття підприємства.

Другий спосіб – мінімізація податкових обов'язків законними шляхами через використання податкових пільг і різного роду законних “лазівок”, які існують в податковому праві. В англійській літературі це позначено терміном “tax avoidance” (уникнення від податків).

Уникнення від податків пов'язане з використанням недоліків діючих нормативних податкових і законодавчих актів. При цьому платник податків повністю розкриває свою облікову і звітну інформацію перед податковими органами. Цей спосіб дозволяє в подальшому досить успішно заперечувати в арбітражному суді претензії податкових органів щодо обраної підприємством податкової політики, використовуючи принцип “що не заборонено законом, те дозволено”. З юридичної точки зору цей спосіб не передбачає порушення законних інтересів бюджету. Однак уникнення від податків зумовлює додаткові ризики, пов'язані з судовими позовами податкових органів, що може призупинити поточну діяльність підприємства або зробити її навіть неможливою. Як правило, судова процедура при відсутності кваліфікованого юриста або фінансового адвоката може закінчитися значними втратами навіть при коректному веденні бухгалтерського обліку. В таких випадках платникам податків не треба забувати, що можна скористатися підпунктами 4.4.1 "Конфлікт інтересів" і 4.4.2 "Податкові роз'яснення" Закону "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними

цільовими фондами" [121] в такому викладанні: “У разі, якщо норма закону або іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів передбачають неоднозначне (множинне) трактування прав і обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу, рішення в межах апеляційного узгодження приймається на користь платника податків”.

Третій спосіб здійснення податкового планування на рівні підприємства, що в англійській літературі позначено терміном “tax planning” (податкове планування). Цей спосіб зменшення податкових платежів підприємствами найбільш ефективний, тому що пов'язаний з мінімальними ризиками і дає значний економічний ефект.

Податкове планування передбачає цілий ряд заходів, які дозволяють оптимально поєднувати правові форми відносин і можливі варіанти їх інтерпретації в межах діючого податкового законодавства.

Ефективна система податкового планування на підприємствах здатна також поєднувати різні стадії фінансового і загальноекономічного планування на підприємстві як тактичного, так і стратегічного. Це обумовлено тим, що в “економічній конструкції під назвою “податкове планування” як ніякому іншому виду фінансової діяльності іманентно властивий комплексний характер, який проявляється, перш за все, різноманітними зв'язками і різним управлінським впливом всередині організації” [62]. Тобто можна стверджувати, що податкове планування тісно взаємодіє з такими функціями управління як маркетинг, облік, кадрова політика, постачання і одночасно є одним із базових інструментів генерування показників ефективної діяльності підприємства. Планування показників без урахування податкових наслідків вважається недоцільним та ірраціональним. Отже, податкова політика повинна стати обов'язковим інструментом в комплексі фінансової політики, яка проводиться підприємством при здійсненні всіх напрямків своєї діяльності (рис.1.4).

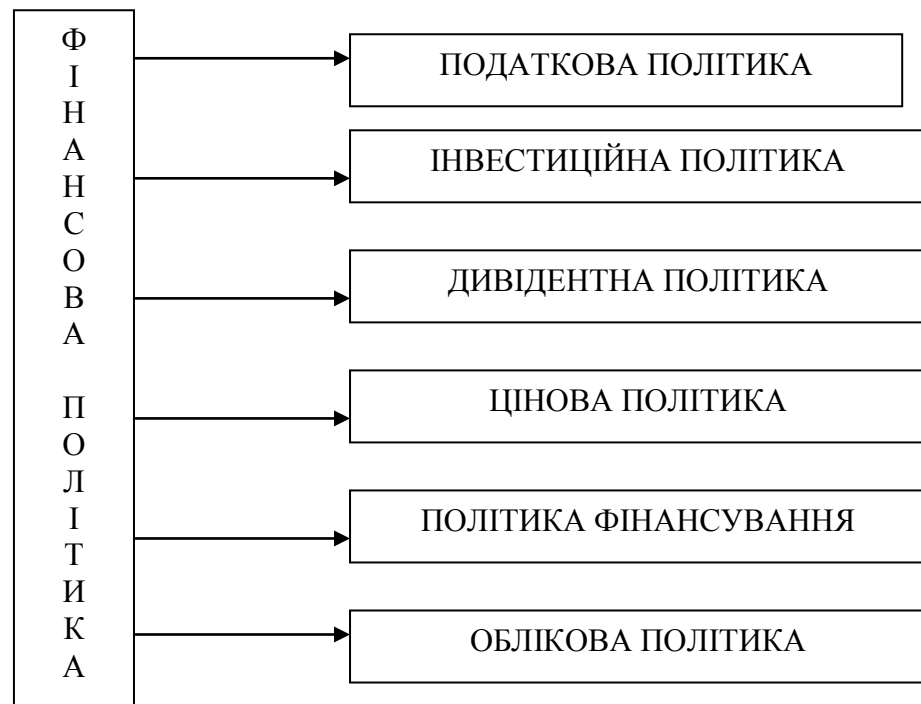

Рис. 1.4. Елементи фінансової політики підприємства.

Формування ефективної податкової політики суб'єкта господарювання повинне базуватися на принципах:

1. суворого дотримання діючого податкового законодавства;
2. пошуку і використання найбільш ефективних господарських рішень, які забезпечать оптимізацію бази оподаткування;
3. цілеспрямованого впливу на різні елементи бази оподаткування в залежності від груп податків за джерелами їх сплати;
4. оперативного урахування змін діючого законодавства;
5. планового визначення сум майбутніх податкових платежів.

Реалізація принципу суворого дотримання діючого податкового законодавства не дозволяє підприємствам ухилятися від сплати податків. Ні одна із форм протизаконного зменшення податкових виплат не повинна використовуватися суб'єктом господарювання, який турбується про репутацію і постійний розвиток свого підприємства.

У процесі реалізації загальної стратегії економічного розвитку підприємство при прийнятті господарських рішень повинне використовувати

можливості для оптимізації бази оподаткування у відповідності з діючим законодавством, в першу чергу через використання встановленої системи прямих і непрямих податкових пільг і преференцій (пільг за певними видом діяльності).

Цілеспрямований вплив на окремі елементи бази оподаткування в залежності від груп податків за джерелами їх оплати визначає необхідність диференційованого підходу до управління сплатою податків за рахунок ціни продукції, собівартості і прибутку підприємства.

Податкова політика, яка розроблена підприємством, не повинна сприйматися як щось незмінне. Допускається її коригування з урахуванням всіх змін діючої системи оподаткування (поява нових видів податків, зборів, мита; зміна ставок оподаткування; надання підприємствам нових податкових пільг або відміна існуючих та ін). При цьому уточнюється не тільки податкова політика, але і види господарських операцій, в окремих випадках – напрямки господарської діяльності підприємства. За основу при плануванні податкових платежів береться цільова сума фінансових ресурсів, які необхідні підприємству для фінансування обсягу робіт, передбачуваного його виробничо-господарською діяльністю. Звичайно, в розробці ефективної податкової політики підприємства повинні брати участь різні служби – фінансова, аудиторська, юридична, бухгалтерія та ін. Класифікація методів податкового планування може здійснюватися:

- за суб'єктом – корпоративне податкове планування; особисте (приватне) податкове планування; змішане;
- за об'єктом – зовнішнє (засновниками); внутрішнє (виконавчими органами підприємства);
- за юрисдикцією (територія дії) – міжнародне; національне (загальнодержавне); місцеве.

Незалежно від суб'єкта зовнішнє податкове планування включає:

1. Вибір місця реєстрації (території або юрисдикції). При визначенні податкової юрисдикції і режиму оподаткування основними орієнтирами є розміри податкових ставок і баз оподаткування.

2. Вибір організаційно-правової форми, яка впливає на порядок розподілу і використання прибутку підприємств і можливості отримати пільги.

3. Вибір основних напрямків діяльності і особливості підготовки установчих документів.

4. Визначення стратегії розвитку підприємства (кількість працівників, внутрішня структура підприємства, філії). Застосовується для максимального використання податкових пільг (наприклад, малих підприємств, підприємств з участю інвалідів та ін) і преференцій. Відкриття філій в юрисдикції з мінімальним податковим тягарем зумовлює додаткові можливості для податкового планування.

Внутрішнє планування передбачає:

1. Вибір облікової політики підприємства.

2. Контрактні схеми, які дозволяють вибрати оптимальний податковий режим при здійсненні конкретної угоди з урахуванням графіка надходження та витрачання фінансових і товарних ресурсів.

3. Пільги за видами податків займають важливе місце у податковому плануванні. Теоретично це – один із способів для держави стимулювати ті напрямки діяльності і сфери економіки, які необхідні по мірі їх соціального значення або через неможливість державного фінансування. На практиці більшість пільг достатньо жорстко окреслює коло тих суб'єктів господарювання, які можуть ними користуватися.

Найбільш простим методом податкової оптимізації вважається зниження прибутку, який оподатковується за рахунок застосування пільг прямого використання.

Основними методами внутрішнього податкового планування повинні бути такі: бюджетування, мікробаланси, інформаційний моніторинг,

статистичний баланс, графоаналітичні залежності, структурування суб'єкта господарювання.

- *Бюджетування.* Керівництво будь-якого підприємства незалежно від напрямків його діяльності і розмірів повинно знати, які завдання у сфері економічної діяльності можна запланувати на наступний період. Групи осіб, які зацікавлені у діяльності підприємства, висувають певні мінімальні вимоги до результатів його роботи. Крім того, при плануванні деяких видів діяльності доцільно визначити, які економічні ресурси потрібні підприємству для виконання поставлених завдань. Це стосується, наприклад, планування обсягу капіталу, який треба залучити (отримання кредитів, збільшення акціонерного капіталу та ін), визначення обсягу інвестицій.

Поступово, в залежності від реалізації планів, закладених у бюджеті, необхідно реєструвати результати діяльності підприємства. Порівнюючи фактичні показники із запланованими, можна здійснювати так званий бюджетний контроль. При цьому основну увагу необхідно приділяти показникам, які відрізняються від запланованих, і аналізувати причини цих відхилень. Таким чином поповнюється інформація про всі напрямки діяльності підприємства. Бюджетний контроль дозволяє виявити, у яких сферах діяльності підприємства заплановані показники виконуються незадовільно. Але може бути, що бюджет був складений на основі нереальних вихідних даних. В обох випадках керівництво зацікавлене в отриманні інформації про ситуацію, що складається на підприємстві, щоб вжити необхідні заходи, тобто змінити спосіб виконання планів або змінити положення, за якими формується бюджет.

Бюджет являє собою виражену у вартісних показниках програму дій (план) у сфері виробництва, закупок сировини або товару, реалізації виробленої продукції та ін. Програма дій повинна бути скоординована за часом і функціями по окремих заходах. Рентабельність збуту залежить, наприклад, від очікуваної ціни постачальника і умов виробництва; кількість виробленої продукції – від очікуваного обсягу реалізації; відпускна ціна – від того, яких

обсягів закупок сировини і матеріалів потребує програма виробництва, реалізації та ін.

При розробці бюджету на наступний період необхідно приймати рішення завчасно, до початку діяльності. У такому випадку існує велика вірогідність того, що спеціалістам, які розробляють бюджет, вистачить часу для аналізу альтернативних положень, що неможливо у ситуації, коли рішення приймається в останній момент.

- *Мікробаланси.* Для оцінки того чи іншого варіанту економічної діяльності підприємства у різних умовах господарювання відокремлюються великі блоки господарських операцій, які включають основні відмінності. Ці блоки формуються у вигляді бухгалтерських проводок, для кожного з блоків виконуються розрахунки. Порівняння отриманих мікробалансів дозволяє вибрати оптимальний варіант.

Дослідження на основі мікробалансів ґрунтується на виокремленні із всієї сукупності господарських операцій будь-якого блоку. Розглядається він як самостійний журнал господарської операції з оформленням декількох варіантів проводок і складанням декількох варіантів мікробалансів. Аналіз їх дозволяє вибрати найбільш економічний. Якщо у блок господарських операцій включаються всі необхідні податкові платежі, то мікробаланси дозволяють також визначити варіант з мінімальним їх рівнем.

Мікробаланси можуть бути прості і замкнені.

Прості мікробаланси розраховуються на основі блоку господарських проводок, які характеризують зміст господарської операції і досить повно відображають форму її реалізації. Прості мікробаланси використовуються тоді, коли необхідно отримати якісне порівняння варіантів, або коли різні варіанти господарської діяльності характеризуються однотипним блоком бухгалтерських проводок і тому їх легко кількісно порівняти.

Замкнені мікробаланси розробляються на основі блоків бухгалтерських проводок, які в основному описують зміст і економічну доцільність господарської операції. При цьому блок бухгалтерських проводок

доопрацьовується, виходячи з доцільності такої системи господарських операцій, яка має замкнений характер. Така система має чіткий вхід у вигляді надходження виручки і чіткий вихід у вигляді залишку грошей на розрахунковому рахунку після здійснення господарської операції. Замкнені мікробаланси дають можливість отримувати якісне і кількісне порівняння варіантів. Однак для цього необхідні професійна майстерність і навички їх складання.

- *Інформаційний моніторинг.* Запропонований автором метод податкового планування дозволяє відслідковувати зміни, які є в діючому і перспективному законодавстві. Для цього кожний податок можна охарактеризувати за допомогою таких параметрів:

- джерело платежу, тобто стаття, на яку він відноситься;
- бухгалтерська проводка;
- база оподаткування;
- ставка податку;
- терміни сплати;
- пропорції перерахування у бюджети різних рівнів;
- реквізити організацій, куди здійснюються перерахунки;
- пільги або особливі умови нарахування податку.

- *Метод графоаналітичних залежностей.* Дослідження графоаналітичних залежностей ґрунтується на виокремленні одного або декількох параметрів балансу, які можуть дуже впливати на фінансові результати роботи підприємства. Для визначення будь-якого із економічних параметрів виокремлюється великий блок господарських операцій, в якому цей параметр бере участь. Потім шляхом послідовних розрахунків мікробалансів для замкненого блоку господарських операцій при різних величинах параметра, який досліджується, можна отримати графічну або аналітичну залежність фінансового ресурсу від даного параметра і вибрати оптимальне співвідношення.

- *Статистичний балансовий метод* ґрунтується на балансах різних комерційних підприємств, при вивченні яких визначаються середні величини параметрів, які можуть бути використані для порівняння або для розрахунку економічної моделі. Відхилення показників конкретного підприємства в той чи інший бік від середньостатистичних характеризує позитивну або негативну динаміку його діяльності.

Економічна середньостатистична балансова модель, яка закладається в алгоритм і доповнюється конкретними блоками господарських операцій, може стати основою для проведення податкового планування і вибору різних видів господарських операцій. На жаль, діапазон використання цього методу обмежений тим, що в Україні, незважаючи на велику потребу в цьому, не практикується публікація балансів підприємств і звітів про фінансові результати.

Структурування суб'єкта господарювання передбачає формування оптимальної з точки зору кінцевого фінансового результату структури підприємства. В межах такого підходу може бути використана, наприклад, можливість відокремлення підрозділів з окремим балансом або, навпаки, ліквідація деяких дочірніх організацій. Максимальний результат може дати консолідація бухгалтерської звітності [122].

Іншим елементом, який безпосередньо впливає на фінансову політику суб'єкта господарювання є облікова політика.

Облікову політику деякі автори називають основним інструментарієм податкового планування [128, 181]. На нашу думку, це дуже категоричне визначення. Проте неможливо не погодитися з тим, що облікова політика підприємства відіграє велику роль у процесі податкового планування.

Методика здійснення планових розрахунків податкових платежів і використання облікової політики з метою формування податкової політики і фінансових ресурсів наведена в розділі 3.2.

Планування податкових відрахувань на українських підприємствах повинне стати однією з найважливіших функцій управління. Вона, на жаль,

поки що не має суттєвої теоретичної обґрунтованості, а на практиці використовується лише з метою зменшення податкових платежів в бюджет без урахування існуючих функціональних взаємозв'язків всередині організаційної структури підприємства. Як здавати звітність, разом чи окремо, коли продавати активи, отримувати доход і оплачувати витрати, коли і в якому розмірі робити подарунки і придбавати нерухомість – все це елементи податкового планування.

Податкове планування повинне не скільки зменшувати податкові нарахування підприємства, хоча оптимізація податкового портфеля є його важливою функцією, стільки разом з планом маркетингу і виробництва стати регулятором процесу управління підприємством. Адже мінімізація податкового портфеля не завжди відповідає стратегічним потребам суб'єкта господарювання. Йому інколи вигідніше не занижувати свою базу оподаткування з тих чи інших причин, наприклад, коли витрати з мінімізації податків перевищують доходи, які отримує підприємство від заходів щодо мінімізації податків, або коли інвестиційний план розвитку суб'єкта господарювання не передбачає зменшення податкових витрат. У малих підприємницьких структурах, які перейшли на єдиний податок, також немає необхідності розробляти схеми з мінімізації податків. Однак відмова від мінімізації податків в цих випадках не означає відмову від застосування податкового планування, а навпаки, податкове планування продовжує залишатися одним із основних видів фінансового планування. Тобто фахівці підприємства продовжують слідкувати за змінами податкового законодавства, робити податкові розрахунки, складати календар платника податків, який на деяких підприємствах заміняє податковий план та ін. Отже, податкове планування – це інтеграційний процес, спрямований на упорядкування господарської діяльності у відповідності з діючим податковим законодавством і стратегією розвитку підприємства.

Податкове планування можна визначати як вибір між різними варіантами методів здійснення діяльності і розміщення активів, спрямований на

досягнення найнижчого рівня податкових зобов'язань, які виникають при цьому.

Визначення оптимального обсягу податкових платежів – це проблема кожного конкретного підприємства або фізичної особи. Всі методи оптимізації складаються в оптимізаційні схеми. Ні один із методів не забезпечить досягнення успіху в податковому плануванні. Тільки складання ефективної, з урахуванням всіх особливостей бізнесу, схеми дозволить забезпечити заплановані результати, і навпаки, неякісна схема податкової оптимізації може завдати підприємству великої шкоди. Діяльність підприємств з визначення оптимальних обсягів податкових платежів називають системою корпоративного податкового менеджменту. Доведено, що податковий менеджмент підприємства як складова частина фінансового менеджменту передбачає розробку управлінських рішень, спрямованих на формування фінансового потенціалу і підвищення його ефективності. Основною метою податкового менеджменту є активний вплив на максимізацію чистого прибутку підприємства при заданих параметрах податкового середовища і ринкової кон'юнктури. Податковий менеджмент передбачає оптимізацію обсягу і структури податків з різних точок зору.

Оптимізація податків – це лише частина більш важливого завдання, яке стоїть перед фінансовим менеджментом *Головне завдання фінансового менеджменту* – це фінансова оптимізація, тобто вибір ефективного методу управління фінансовими ресурсами підприємства, а також залучення зовнішніх джерел фінансування.

Оптимізація податків передбачає мінімізацію податкових виплат в короткостроковому і довгостроковому періоді і недопущення штрафних санкцій з боку фіскальних органів. А це досягається правильним нарахуванням і своєчасною виплатою податків.

Оптимізація податкової політики підприємства дозволить запобігти переplat податків в кожний конкретний період часу. Обсяг фінансових ресурсів

суб'єкта господарювання у значній мірі залежать від його податкових платежів, які зменшують кошти, що залишаються у розпорядженні підприємства.

В умовах високих податкових ставок неправильне урахування податкового чинника може призвести до негативних наслідків або навіть до банкрутства підприємства. Ситуація, коли підприємство платить податки, формально дотримуючись закону, без урахування особливостей власного бізнесу, зустрічається не часто і є свідченням того, що на підприємстві ніхто не працював в цьому напрямі.

Зменшення податкових виплат лише на перший погляд зумовлює збільшення прибутку підприємства. Ця залежність не завжди буває такою прямою і безпосередньою. Цілком можливо, що скорочення одних податків може призвести до збільшення інших, а також до фінансових санкцій з боку податкових органів. Тому найбільш ефективним засобом збільшення прибутковості підприємства є не скорочення податків, а створення ефективної системи управління податками, тобто податкове планування. Як показує практика, такий підхід забезпечує значне і постійне зменшення податкових витрат на тривалу перспективу.

Інструментарій, який використовується в податковому плануванні, може бути різноманітним. Це – експертні правові системи, бази даних з податкової тематики, формування запитів до податкової адміністрації, спеціальна наукова і методична література, арбітражна і загальна судова практика, роз'яснення і розробки, одержані від спеціалізованих консалтингових і аудиторських компаній. Інструментарій податкового планування формується в залежності, по-перше, від рівня управлінських рішень, які приймаються на підприємстві (оперативні, тактичні або стратегічні), а по-друге, від заходів, які використовуються при плануванні податкових відрахувань і диференціюються, виходячи із величини податкового навантаження.

При здійсненні податкового планування необхідно завжди порівнювати витрати підприємства на його проведення з очікуваними додатковими доходами і прибутком, тобто аналізувати ефективність податкового

планування. Слід також співвідносити цілі податкового планування із стратегічними цілями підприємства.

Оподаткування – один із основних чинників, який або сприяє розвитку ділової активності підприємства, або стримує його. Від раціонального підходу до податкового планування і прогнозування залежить не тільки зменшення (мінімізація) податкових платежів, а й рівень конкурентоздатності підприємства на ринку. Підприємство, яке активно проводить політику податкового планування, отримує значні конкурентні переваги за рахунок покращення свого фінансового стану, збільшення фінансових ресурсів і, як результат, підвищення інвестиційної привабливості.

Отже, з урахуванням вищезазначених зауважень визначення податкового планування можна запропонувати у такій редакції: *податкове планування – це сукупність цілеспрямованих, планомірних дій з організації раціональної структури підприємства, управління всіма видами його діяльності і фінансовими потоками з метою оптимізації податкових зобов'язань, що забезпечать збільшення чистого прибутку підприємства і його фінансових ресурсів.*

Висновки до розділу 1

Реформування економічної системи України зумовлює необхідність підвищення ролі фінансового управління як найважливішого елемента загальної системи управління підприємством. У цьому зв'язку виникає практична потреба перегляду підходів питань управління фінансовими ресурсами підприємств.

Розгляд теоретичних засад управління фінансовими ресурсами в умовах розвитку ринкових відносин дозволяє зробити такі висновки:

1. Основним завданням управління фінансовими ресурсами переробних підприємств є забезпечення підприємств фінансовими ресурсами в обсязі, який дозволить вирішувати завдання поточного і стратегічного їх розвитку. При

цьому необхідно також забезпечити оптимальну структуру джерел фінансування.

2. Одним із альтернативних джерел фінансування переробних підприємств може бути позикове емісійне (облігаційне) фінансування – фінансування з використанням корпоративних облігаційних позик, яке органічно входить в інструментарій залучення грошових коштів українськими підприємствами на сучасному етапі. Саме боргове фінансування в країнах з розвинутими ринковими відносинами є пріоритетною формою фінансування підприємств. Механізми та інструменти позики поступово розвиваються і в нашій державі. Україна знаходиться на стадії формування національної моделі фінансового ринку, а це істотно впливає на діяльність підприємств, яка пов'язана із залученням позикового капіталу.

3. Проблеми методології управління фінансовими ресурсами потребують чіткого визначення категорії “фінансові ресурси” та сутності управління фінансовими ресурсами. На основі аналізу особливостей цих категорій вони можуть бути визначені так: фінансові ресурси підприємства – це грошові кошти підприємства, які створені за рахунок власних, позикових і залучених джерел фінансування і використовуються для формування активів підприємства, виконання фінансових зобов'язань, стимулювання працівників підприємства, а також здійснення комплексу інших заходів з метою забезпечення подальшого ефективного розвитку підприємства.

Управління фінансовими ресурсами підприємства – це невід'ємна складова частина загального управління підприємством, яка визначається комплексом методів та форм, що використовуються у процесі формування, розподілу і використання фінансових ресурсів.

4. Адаптація підприємств до змін податкового законодавства потребує системного урахування багатьох факторів: державних нормативів, ринкових механізмів перерозподілу податкового навантаження, кваліфікованої внутрішньої організації процесу регулювання оподаткування, впровадження оптимізаційних моделей і методів управління податками. Розробка економіко-

організаційного механізму адаптації переробних підприємств у нестабільному податковому середовищі з урахуванням ринкових механізмів розподілу податкового навантаження, зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на розмір податків, дозволить збільшити їх фінансові ресурси. В умовах високих податкових ставок неправильне урахування податкового чинника може призвести до негативних наслідків або навіть викликати банкрутство підприємства. Отже, податкова політика повинна стати обов'язковим інструментарієм комплексної фінансової політики, яка проводиться підприємством при здійсненні всіх напрямків діяльності.

З урахуванням вищезазначеного визначення поняття “податкове планування” пропонуємо викласти у такій редакції: податкове планування – це сукупність цілеспрямованих, планомірних дій підприємства, спрямованих на раціональну організацію і управління всіма видами діяльності і фінансовими потоками з метою оптимізації податкових зобов'язань підприємства, що дозволить збільшити його фінансові ресурси і, як наслідок, підвищити ефективність діяльності.

Основні положення, висновки та рекомендації, що містяться в розділі 1 дисертаційної роботи, знайшли первинне відображення в таких публікаціях: Єріс Л.М. Розробка стратегії “виживання” кризових підприємств // Вісник Української академії банківської справи. – 2001. – № 2 (11). – С. 67-69; Єріс Л.М. Оптимізація джерел фінансування діяльності підприємств // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. Т. 5. – Суми: ВВП “Мрія” ЛТД, 2002. – С. 151-154; Єріс Л.М. Податкове планування на підприємстві – засіб оптимізації податків // Підвищення ролі фінансових відносин у комплексному соціально-економічному розвитку регіону. Матеріали Третьої Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2002. – С. 154-155; Слав'янська Н.Г., Єріс Л.М. Фінансова реструктуризація підприємств як засіб стабілізації їх фінансового стану // Регіональні перспективи. – 2001. – №5-6. – С.121-123.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ФІНАНСОВОГО РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Аналіз фінансового забезпечення функціонування переробних підприємств Сумської області

В умовах ринкової економіки розвиток підприємств на перспективу можливий тільки при умові ефективного управління їх фінансовими ресурсами, що дозволить забезпечити високий рівень конкурентоздатності, підвищення платоспроможності і стабілізацію фінансового стану підприємств.

Оскільки управління фінансовими ресурсами охоплює усі сторони господарської діяльності, забезпечення ефективності управління фінансовими ресурсами можливе лише за умови інтеграції всіх ланок господарської системи.

Удосконалення управління фінансовими ресурсами переробних підприємств значною мірою пов'язане з аналізом їх фінансового стану, визначенням основних резервів подальшого підвищення ефективності цього управління та умов їх реалізації на сучасному етапі економічного розвитку України.

При оцінці фінансового стану підприємств основна увага приділяється дослідженню рівня їх фінансової рівноваги за такими аспектами, як фінансова стійкість, платоспроможність, стан взаємних розрахунків із дебіторами та кредиторами тощо.

У цьому розділі ми розглянемо основні результати економічного розвитку молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області за останні п'ять років та їх забезпечення необхідними фінансовими ресурсами. Інформаційна база дослідження – фінансова звітність молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області.

Умовою життєздатності підприємства та основою його розвитку є його фінансова стійкість. Це комплексне поняття, що перебуває під впливом різноманітних фінансово-економічних факторів, які необхідно враховувати при фінансовому виборі.

Стабільність фінансів на підприємстві може бути забезпечена за умови постійної реалізації та одержання достатньої за обсягом виручки для виконання своїх зобов'язань. Отже, сума отриманих доходів, прибутку, а також фінансовий стан переробних підприємств значною мірою залежать від обсягів і якості виробленої продукції, а також платоспроможного попиту на неї. Тому на першому етапі проаналізуємо обсяги продукції, яка реалізована переробними підприємствами Сумської області.

У процесі аналізу наведених показників (табл. 2.1) було встановлено, що протягом 1998-2001 років на переробних підприємствах обсяги реалізації продукції збільшувалися.

На молокопереробних підприємствах у 2002 р. обсяги реалізації продукції збільшилися порівняно з 1998 р. на 208,97%. За цей же період ціни на продовольчі товари підвищилися на 49,5% (табл. 2.2). Отже, якщо проаналізувати реалізацію продукції за 2002 р. в порівнянні з цінами 1998 р., то обсяги реалізованої продукції на молокопереробних підприємствах в 2002 р. збільшились на 106,7%. Практично всі молокопереробні підприємства (крім ВАТ “Тростянецький молокозавод”) порівняно з 1998 р. збільшили обсяги реалізації продукції. На м'ясопереробних підприємствах обсяги виробництва у 2002 р. за діючими цінами збільшилися порівняно з 1998 р. на 43,51%, але якщо врахувати збільшення цін, тобто зробити аналіз в порівняльних цінах 1998 р., то обсяги реалізації продукції продовжують зменшуватися. Із шести обстежених м'ясопереробних підприємств чотири підприємства збільшили обсяги реалізації продукції у діючих цінах порівняно з 1998 р. Це такі підприємства як ВАТ "Конотопм'ясо", ВАТ “Охтирський м'ясокомбінат”, ВАТ "Сумський м'ясокомбінат” та ВАТ “Полісся” (м. Шостка). В цілому на переробних підприємствах за розглянутий період обсяги виробництва в діючих цінах збільшилися на 126,89%, а в порівняльних – на 51,77%.

Таблиця 2.1.

Виручка від реалізації продукції молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області*

Підприємства	1998 р., тис. грн.	1999 р., тис. грн.	2000 р., тис. грн.	2001 р., тис. грн.	2002 тис. грн.	1999 р., % до 1998	2000 р., % до 1999	2001 р., % до 2000	2002 р., % до 2001	2002 р., % до 1998
ЗАТ "Білопільський сирзавод".	7597,9	13036,2	20768,1	21221,5	21518,9	171,58	159,31	102,18	101,40	283,22
ВАТ "Василівський сирзавод"	4551,2	7455,1	9661,3	15706,4	17447,5	163,81	129,59	162,57	111,09	383,36
ВАТ "Глухівський маслозавод"	10238,4	11951,6	16301,4	19129,9	19878,3	116,73	136,40	117,35	103,91	194,15
ВАТ "Конотопський молзавод"	4710	6060,8	14502,3	16369,8	11127	128,68	239,28	112,88	67,97	236,24
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	3124,4	4296,6	7220,8	7833,2	7383,4	137,52	168,06	108,48	94,26	236,31
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	2499,3	3037,9	4801,3	4693,1	1576,3	121,55	158,05	97,754	33,59	63,07
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	3769,3	675	433,2	9564	32602,8	17,91	64,18	2207,76	340,89	865,00
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	27682	39509	73359	95274	62796	142,72	185,68	129,87	65,91	226,85
ВАТ "Сумський молокозавод"	1833,9	30788,4	39962	34764	22685,1	1678,85	129,80	86,99	65,25	1236,99
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	1864,8	2798	2366,4	1181,1	343,9	150,04	84,57	49,91	29,12	18,44
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	17729	23529	47573,3	83610,6	90593,45	132,71	202,19	175,75	108,35	510,99
Всього: молокопереробні підприємства	93198,1	156173,8	257717,2	330569,1	287952,7	167,57	165,02	128,23	87,11	308,97
ВАТ "Конотопм'ясо"	29773	36194	47086,1	40592,4	52429,3	121,57	130,09	86,21	129,16	176,10
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	2916	3056	3228	1092,7	397,3	104,80	105,63	33,85	36,36	13,62
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	9889	10740	22506	18386	14774	108,61	209,55	81,69	80,35	149,40
ЗАТ "Ромним'ясо"	4996	3151	7286	2132	2266,9	63,07	231,23	29,26	106,33	45,37
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	41228,2	39535,2	51286,5	56331,8	52382,8	95,89	129,72	109,84	92,99	127,06
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	2929,6	7830	13110	9726	9390	267,27	167,43	74,19	96,55	320,52
Всього: м'ясопереробні підприємства	91731,8	100506,2	144502,6	128260,9	131640,3	109,57	143,77	88,76	102,63	143,51
Всього: переробні підприємства	184929,9	256680	402219,8	458830	419593	138,80	156,70	114,07	91,45	226,89

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Порівняно з попереднім роком у 2002 р. обсяги реалізації продукції на переробних підприємствах зменшилися на 8,55%, за рахунок зменшення обсягів реалізації продукції молокопереробними підприємствами – на 12,89 %. Значно зменшили обсяги реалізації продукції порівняно з попереднім роком такі підприємства як ВАТ "Роменський молочний комбінат" (на 34,09%), ВАТ "Сумський молокозавод" (на 34,75%), ВАТ "Тростянецький молокозавод" (на 70,88%).

Таблиця 2.2.

Індекси цін на споживчі товари у грудні*

Індекси	Роки					2021 р. в % до 1997 р. (грудень у % відносно грудня 1997 р.)
	1998	1999 (грудень у % відносно грудня попереднього року)	2000 (грудень у % відносно грудня попереднього року)	2001 (грудень у % відносно грудня попереднього року)	2002 (грудень у % відносно грудня попереднього року)	
Зведений індекс цін на споживчі товари	100	113,9	124,7	101,2	105,9	152,2
Індекс цін на продовольчі товари	100	111,9	128	105,2	99,2	149,5
Індекс цін на непродовольчачі товари	100	121,5	112,4	102,8	111,5	156,5

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

На м'ясопереробних підприємствах у 2002 р. спостерігається збільшення обсягів реалізації продукції порівняно з попереднім роком на 2,63%: за рахунок збільшення обсягів реалізації продукції ВАТ "Конотопм'ясо" – на 29,16%, ЗАТ "Ромним'ясо" – на 6,33%.

Отже, на переробних підприємствах Сумської області протягом періоду, що аналізувався, не спостерігалася стабільна тенденція щодо підвищення обсягів виробництва та реалізації продукції.

При подальшому аналізі розглянемо основні показники, що характеризують фінансовий розвиток переробних підприємств Сумської області, які мають статус юридичної особи і складають самостійний баланс та інші форми фінансової звітності.

В системі таких показників насамперед проаналізуємо тенденції розвитку активів переробних підприємств за загальною сумою та основним складом. Дані для такого аналізу наведені в табл. 2.3.

Як свідчать ці дані, вартість активів молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області постійно зростала і на 1 січня 2002 р. становила 195692,2 тис. грн. Порівняно з 1998 р. цей показник зріс на 45,24%. За цей період вартість необоротних активів зросла на 23,72%, а вартість оборотних активів – на 108,05%, тобто темпи зростання оборотних активів були значно вищими. Внаслідок таких тенденцій питома вага оборотних активів молокопереробних і м'ясопереробних підприємств у загальній їх вартості збільшилась за період, що аналізувався, з 25,52% до 36,56% (відповідно з 74,48% до 63,44% зменшилась питома вага необоротних активів у загальній їх сумі).

Сума чистих активів молокопереробних і м'ясопереробних підприємств у 2002 р. збільшилась порівняно з 1998 р. на 7,86%, але порівняно з попереднім роком спостерігалось зменшення суми чистих активів на 3,97%. У 2000 р. порівняно з попереднім роком сума чистих активів зменшилася на 2,08 %. Це також свідчить про те, що немає постійної тенденції до збільшення суми чистих активів. Крім того, питома вага чистих активів в загальній сумі всіх активів значно зменшилась – з 87,28% до 64,82% за період, що аналізувався. Однак слід зазначити, що питома вага чистих активів залишається досить високою (нормативне значення – 50%).

Окремо на молокопереробних підприємствах (табл. 2.4) також спостерігається збільшення загальної суми активів за період, що аналізується, на 69,72%. Необоротні активи збільшились на 39,76%, а оборотні активи – на 196,22%.

Характеристика суми та складу активів молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області*

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Загальна сума активів, тис. грн., у тому числі:	134733,9	149300,6	163917,6	182858,7	195692,2
а) необоротних активів, тис. грн.	100349,9	101146,4	106508	117715,2	124154,7
б) оборотних активів; тис. грн.	34384	48154,2	57409,6	65143,5	71537,5
2. Із загальної суми активів: активи, сформовані за рахунок власних коштів, тис. грн.	117594,2	127622	124964,3	132082,5	126842,1
3. Питома вага в загальній сумі активів, процентів:					
а) необоротних активів	74,48	67,75	64,98	64,37	63,44
б) оборотних активів	25,52	32,25	35,02	35,63	36,56
г) чистих активів	87,28	85,48	76,24	72,23	64,82
4. Темпи зміни вартості активів, процентів:					
а) загальної вартості активів:					
порівняно з попереднім роком	100	110,81	109,79	111,56	107,02
порівняно з 1998 р.	100	110,81	121,66	135,72	145,24
б) необоротних активів:					
порівняно з попереднім роком	100	100,79	105,30	110,52	105,47
порівняно з 1998 р.	100	100,79	106,14	117,30	123,72
в) оборотних активів:					
порівняно з попереднім роком	100	140,05	119,22	113,47	109,82
порівняно з 1998 р.	100	140,05	116,97	189,46	208,05
г) чистих активів:					
порівняно з попереднім роком	100	108,53	97,92	105,70	96,03
порівняно з 1998 р.	100	108,53	106,23	112,32	107,86

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Таку ситуацію на молокопереробних підприємствах можна розцінювати як позитивні зміни структури балансу, які призвели до збільшення питомої ваги оборотних активів в загальній сумі активів молокопереробних підприємств, що, на нашу думку, і сприяло збільшенню обсягів виробництва продукції на молокопереробних підприємствах.

Сума чистих активів на молокопереробних підприємствах у 2002 р. порівняно з 1998 р. збільшилася на 12,47%, але порівняно з 2001 р. зменшилася на 5,22%.

На м'ясопереробних підприємствах у 2000р. і 2001 р. порівняно з попередніми роками спостерігалось зменшення загальної суми активів, але у 2002 р. порівняно з 2001 р. загальна сума активів збільшилася на 1,6% за рахунок збільшення оборотних активів на 14,98%. При цьому сума необоротних активів зменшилася на 6,64%. Сума чистих активів за останні три роки порівняно з попередніми зменшилася. Порівняно з 1998 р. загальна сума активів збільшилася на 11,55%, сума оборотних активів – на 40,28%, сума чистих активів – на 1,7%. Сума необоротних активів при цьому зменшилася на 3,45%.

Питома вага оборотних активів у 2002 р. порівняно з 1998 р. збільшилася на 8,84%, а чистих активів по цій групі підприємств зменшилася на 7,82%. Отже, на м'ясопереробних підприємствах спостерігається негативна тенденція щодо зменшення загальної суми активів підприємств та їх структури.

В подальшому структура необоротних активів переробних підприємств Сумської області і тенденції зміни їх за останні роки будуть розглянуті більш детально (табл. 2.6). Аналізуючи наведені дані виявили, що в складі необоротних активів домінуюче місце займають основні засоби. Але за період, що розглядався, їх залишкова вартість зменшилася на 1038,9 тис. грн. На 18,69% зменшилася також їх частка.

**Характеристика суми та складу активів молокопереробних підприємств
Сумської області***

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Загальна сума активів, тис. грн., у тому числі:	78044,66	84965,3	101677,9	120205,5	132456,5
а) необоротних активів, тис. грн.	63100,6	63381,6	67985,7	79523,9	88189,8
б) оборотних активів; тис. грн.	14944	21583,7	33692,2	40681,6	44266,7
2. Із загальної суми активів: активи, сформовані за рахунок власних коштів, тис. грн.	67313,8	72840,5	73732,9	79879,3	75706,4
3. Питома вага в загальній сумі активів, процентів:					
а) необоротних активів	80,85	74,6	66,86	66,16	66,58
б) оборотних активів	19,15	25,4	33,14	33,84	33,42
г) чистих активів	86,25	85,73	72,52	66,45	57,16
4. Темпи зміни вартості активів, процентів:					
а) загальної вартості активів:					
порівняно з попереднім роком	100	108,87	119,67	118,22	110,19
порівняно з 1998 р.	100	108,87	130,28	154,02	169,72
б) необоротних активів:					
порівняно з попереднім роком	100	100,45	107,26	116,97	110,90
порівняно з 1998 р.	100	100,45	107,74	126,03	139,76
в) оборотних активів:					
порівняно з попереднім роком	100	144,43	156,10	120,75	108,81
порівняно з 1998 р.	100	144,43	225,46	272,23	296,22
г) чистих активів:					
порівняно з попереднім роком	100	108,21	101,23	108,34	94,78
порівняно з 1998 р.	100	108,21	109,54	118,67	112,47

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

**Характеристика суми та складу активів м'ясопереробних підприємств
Сумської області***

Показники	Роки				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Загальна сума активів, тис. грн., у тому числі:	56689,3	64335,3	62653,2	62239,7	63235,7
а) необоротних активів, тис. грн.	37249,3	37764,8	38191,3	38522,3	35964,9
б) оборотних активів; тис. грн.	19440	26570,5	24461,9	23717,4	27270,8
2. Із загальної суми активів: активи, сформовані за рахунок власних коштів, тис. грн.	50280,4	54781,5	51803,2	51231,4	51135,7
3. Питома вага в загальній сумі активів, процентів:					
а) необоротних активів	65,71	58,70	60,96	61,89	56,87
б) оборотних активів	34,29	41,30	39,04	38,11	43,13
г) чистих активів	88,69	85,15	82,68	82,31	80,87
4. Темпи зміни вартості активів, процентів:					
а) загальної вартості активів:					
порівняно з попереднім роком	100	113,49	97,39	99,34	101,60
порівняно з 1998 р.	100	113,49	110,52	109,79	111,55
б) необоротних активів:					
порівняно з попереднім роком	100	101,38	101,13	100,87	93,36
порівняно з 1998 р.	100	101,38	102,53	103,42	96,55
в) оборотних активів:					
порівняно з попереднім роком	100	136,68	92,06	96,96	114,98
порівняно з 1998 р.	100	136,68	125,83	122,0	140,28
г) чистих активів:					
порівняно з попереднім роком	100	108,95	94,56	98,90	99,81
порівняно з 1998 р.	100	108,95	103,03	101,89	101,70

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

При цьому слід зазначити, що фізичний знос основних фондів переробних підприємств великий і продовжує збільшуватися (додаток 8). В цілому на молокопереробних і м'ясопереробних підприємствах фізичний знос основних фондів збільшився з 43,23% у 1998 р. до 47,36% у 2002 р. На молокопереробних підприємствах фізичний знос основних фондів у 1998 р. становив 43,67%, а у 2002 р. – 46,72%, на м'ясопереробних підприємствах – відповідно 43,23% і 47,36%. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що на переробних підприємствах простежується тенденція до збільшення фізичного зносу основних фондів. А це потребує їх відновлення значно швидшими темпами. На наш погляд, для вирішення цієї проблеми на підприємстві доцільно було б знову повернутися до проведення прискореної амортизації і на законодавчому рівні закріпити цільове використання амортизаційних відрахувань.

Нематеріальні активи протягом періоду, що розглядався, не відігравали помітної ролі у загальному обсязі необоротних активів. І якщо у 1998 р. їх обсяг складав 1160,6 тис. грн., а питома вага – 1,16%, то в 2002 році ці показники знизилися відповідно до 127,8 тис. грн. і 0,10%. Низька питома вага нематеріальних активів в цьому періоді свідчить про низьку інвестиційну активність переробних підприємств у напрямку використання нових технологій, “ноу-хау”, нових видів продукції тощо.

Незавершене будівництво у 1999 р. порівняно з 1998 р. зменшилося як за абсолютною сумою, так і за питомою вагою у загальній вартості необоротних активів. Із 5,38% у 1998 р. вони знизилися до 3,99% у 1999 р. Але в наступні роки їх обсяг став збільшуватися, тому що значна кількість інвестиційних проектів, що реалізуються переробними підприємствами, була залишена у стадії незавершених капітальних вкладень.

У 1998-1999 рр. довгострокових фінансових інвестицій не було у складі необоротних активів, що було зумовлено значним дефіцитом фінансових ресурсів на переробних підприємствах. Але у 2000–2002 рр. довгострокові фінансові інвестиції стали займати значну питому вагу в

Характеристика структури необоротних активів молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області*

Види необоротних активів	На кінець року										Темпи росту, %				
	1998		1999		2000		2001		2002		1999 р. у % до 1998р.	2000 р. у % до 1999р.	2001 р. у % до 2000р.	2002 р. у % до 2001 р.	2002 р. у % до 1998р.
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %					
1. Нематеріальні активи за залишковою вартістю	1160,6	1,16	3538,6	3,49	1074	1,01	53,1	0,05	127,8	0,10	304,89	30,35	0,05	240,68	0,11
2. Незавершене будівництво	5395,7	5,38	4042,9	3,99	7323,5	6,88	7965,8	6,77	11666,5	9,40	74,93	181,14	108,77	146,46	216,22
3. Основні засоби за залишковою вартістю	93790,6	93,46	93629,5	92,42	86066,1	80,81	94355	80,15	92751,7	74,71	99,83	91,92	109,63	98,30	98,89
4. Довгострокові фінансові інвестиції	-	-	-	-	10890,8	10,22	14353,3	12,19	18697,5	15,06	-	-	131,79	130,23	-
5. Інші необоротні активи	3	-	95,4	0,10	1150,5	1,08	988	0,84	911,2	0,74	3180	125,97	85,88	92,23	30373,3
Всього необоротних активів	100349,9	100	101306,4	100	106504,9	100	117715,2	100	124154,7	100	100,95	105,13	110,53	105,47	123,72

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика структури необоротних активів молокопереробних підприємств Сумської області*

Види необоротних активів	На кінець року										Темпи росту, %				
	1998		1999		2000		2001		2002		1999 р. у % до 1998р.	2000 р. у % до 1999р.	2001 р. у % до 2000р.	2002 р. у % до 2001 р.	2002 р. у % до 1998р.
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %					
1. Нематеріальні активи за залишковою вартістю	1152,2	1,83	1152,6	1,82	1035,6	1,52	32,1	0,04	35,7	0,04	100,03	89,85	3,1	111,21	3,10
2. Незавершене будівництво	1363,1	2,16	1566,2	2,47	1945,1	2,86	5970,7	7,51	9938,8	11,27	114,90	124,19	306,96	51,10	729,13
3. Основні засоби за залишковою вартістю	60582,3	96,01	60657,3	95,70	53344,9	78,47	59531,4	74,86	62432	70,79	100,12	87,94	111,60	104,87	103,05
4. Довгострокові фінансові інвестиції	-	-	-	-	10506,5	15,46	13238,2	16,65	15027,2	17,04	-	-	126,0	113,51	-
5. Інші необоротні активи	3	-	5,5	0,01	1150,5	1,69	751,5	0,94	756,1	0,86	183,33	20918,18	65,32	100,61	-
Всього необоротних активів	63100,6	100	63381,6	100	67982,6	100	79523,9	100	88189,8	100	100,45	107,26	116,98	110,90	139,76

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Таблиця 2.8.

Характеристика структури необоротних активів м'ясопереробних підприємств Сумської області*

Види необоротних активів	На кінець року										Темпи росту, %				
	1998		1999		2000		2001		2002		1999 р. у % до 1998р.	2000 р. у % до 1999р.	2001 р. у % до 2000р.	2002 р. у % до 2001 р.	2002 р. у % до 1998р.
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %					
1. Нематеріальні активи за залишковою вартістю	8,4	0,02	2386	6,29	38,4	0,1	21	0,06	92,1	0,26	28404,7 6	1,61	54,69	438,57	1096,43
2. Незавершене будівництво	4032,6	10,83	2476,7	6,53	5378,4	13,96	1995,1	5,22	1727,7	4,80	61,42	217,16	37,09	86,60	42,84
3. Основні засоби за залишковою вартістю	33208,3	89,15	32972,2	86,94	32721,2	84,94	34823,6	91,18	30319,7	84,30	99,29	99,24	106,43	87,07	91,30
4. Довгострокові фінансові інвестиції	-	-	-	-	384,3	1,0	1115,1	2,92	3670,3	10,21	-	-	290,16	32,91	-
5. Інші необоротні активи	-	-	89,9	0,24	-	-	236,5	0,62	155,1	0,43	-	-	-	65,58	-
Всього необоротних активів	37249,3	100	37924,8	100	38522,3	100	38191,3	100	35964,9	100	101,81	101,58	99,14	94,17	96,55

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

необоротних активах цих підприємств: у 2000 р. – 10,22%, у 2001р. – 12,19%, у 2002р. – 15,06%. Якщо проаналізувати роботу окремих переробних підприємств, то у 2000 р. чотири підприємства (ВАТ “Шосткинський міськмолкомбінат”, ВАТ “Конотопм’ясо”, ЗАТ “Ромнимясо”, ВАТ “Сумський м’ясокомбінат”) мали у складі необоротних активів довгострокові фінансові інвестиції. У 2002 р. вже одинадцять переробних підприємств здійснювали інвестиційну діяльність, що свідчить про зростання інвестиційної активності переробних підприємств. Найбільша сума довгострокових фінансових інвестицій склалася у ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат" – 11147,2 тис. грн., що становить 59,62% від загальної суми всіх переробних підприємств.

Аналогічним чином розглянемо тенденції розвитку оборотних активів переробних підприємств (табл. 2.9). Слід насамперед зазначити, що більшу частку їх складають товарно-матеріальні запаси всіх видів та дебіторська заборгованість. Протягом періоду, що аналізувався, питома вага товарно-матеріальних запасів всіх видів у загальній сумі оборотних активів цих підприємств коливалась у межах 46,51% – 49,35%. У 2002 р. порівняно з 1998 р. їх сума збільшилася на 62,07%, або на 10530,1 тис. грн. Питома вага дебіторської заборгованості збільшилася у 2002 р. на 10,42% і склала у 2002 р. 49,21%, тобто майже половину оборотних активів переробних підприємств. Така велика частка дебіторської заборгованості свідчить про те, що до цього часу не вдалося подолати загальну кризу неплатежів в Україні.

Якщо розглянути окремо склад оборотних активів молокопереробних і м’ясопереробних підприємств, то на молокопереробних підприємствах за період, що аналізувався, питома вага товарно-матеріальних запасів всіх видів у складі оборотних активів коливалась у межах від 34,79 % до 56,20%, а питома вага дебіторської заборгованості – від 39,23% до 57,74%. На м’ясопереробних підприємствах відповідно – від 43,29% до 50,44% та від 28,63% до 42,40%. Отже, ці два види оборотних активів складали домінуючу частку в оборотних активах переробних підприємств, що характеризує негативно склад їх оборотних активів.

**Характеристика складу оборотних активів молокопереробних і м'ясопереробних підприємств
Сумської області***

Види оборотних активів	На кінець року									
	1998		1999		2000		2001		2002	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
1. Товарно-матеріальні запаси всіх видів	16966	49,35	23574,4	49,09	26705,1	46,51	31393,6	48,19	27496,1	38,44
2. Дебіторська заборгованість - всього	13336,5	38,79	19673,7	40,97	23581,2	41,07	26613,7	40,85	35203,4	49,21
3. Короткострокові фінансові вкладення	9	0,03	1983,8	4,13	2242,1	3,91	-	-	4	0,01
4. Грошові кошти	2959,8	8,61	2531,9	5,27	3629,2	6,32	2106,1	3,23	3608,8	5,04
5. Інші оборотні активи	1106,7	3,22	254,4	0,53	1254,1	2,18	5030,1	7,72	5225,2	7,30
6. Всього оборотних активів	34378	100	48018,2	100	57412,7	100	65143,5	100	71537,5	100

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика складу оборотних активів молокопереробних підприємств Сумської області*

Види оборотних активів	На кінець року									
	1998		1999		2000		2001		2002	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
1. Товарно-матеріальні запаси всіх видів	8295,9	55,54	12140,6	56,20	16099,7	47,78	19056,1	46,84	15399,9	34,79
2. Дебіторська заборгованість - всього	6113,8	40,93	8474,5	39,23	16166,6	47,98	19609,2	48,20	25559,9	57,74
3. Короткострокові фінансові вкладення	-	-	52,4	0,24	-	-	-	-	4	0,01
4. Грошові кошти	502	3,36	843,2	3,90	801,8	2,38	344,1	0,85	1301,3	2,94
5. Інші оборотні активи	26,3	0,18	93,0	0,43	627,2	1,86	1672,2	1,11	2001,6	4,52
6. Всього оборотних активів	14938	100	21603,7	100	33695,3	100	40681,6	100	44266,7	100

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика складу оборотних активів м'ясопереробних підприємств Сумської області*

Види оборотних активів	На кінець року									
	1998		1999		2000		2001		2002	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
1. Товарно-матеріальні запаси всіх видів	8670,1	44,60	11433,8	43,29	10605,4	44,72	12337,5	50,44	12096,2	44,36
2. Дебіторська заборгованість - всього	7222,7	37,15	11199,2	42,40	7414,6	31,26	7004,5	28,63	9643,5	35,36
3. Короткострокові фінансові вкладення	9	0,05	1931,4	7,31	2242,1	9,45	-	-	-	-
4. Грошові кошти	2457,8	12,64	1688,7	6,39	2827,4	11,92	1762,0	7,20	2307,5	8,46
5. Інші оборотні активи	1080,4	5,56	161,4	0,61	626,9	2,64	3357,9	13,73	3223,6	11,82
6. Всього оборотних активів	19440	100	26414,5	100	23717,4	100	24461,9	100	27270,8	100

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Питома вага короткострокових фінансових вкладень у складі оборотних активів переробних підприємств становила у 1998 р. 0,03%, у 1999 р. – 4,13%, у 2000 р. – 3,91%, в 2001 р. їх не було у складі оборотних активів, у 2002 р. – 0,01%. Це також пояснюється відсутністю вільних фінансових коштів на переробних підприємствах, які вони могли б використовувати для отримання доходів від інвестиційної діяльності.

Грошові кошти переробних підприємств протягом періоду, що аналізувався, становили незначну частку, і потреба в них значно перевищувала їх наявність.

Отже, наведений аналіз свідчить, що зміна структури оборотних активів переробних підприємств характеризується певними негативними тенденціями, які не відповідають вимогам раціональної побудови виробничого і збутового процесів.

Для дослідження тенденцій фінансового розвитку переробних підприємств основна увага повинна бути приділена, на наш погляд, аналізу динаміки обсягу та структури капіталу, який залучався переробними підприємствами для забезпечення формування активів.

Спочатку розглянемо динаміку загальної суми та складу капіталу цих підприємств (табл. 2.12).

З наведених даних видно, що загальна сума капіталу, який використовувався переробними підприємствами протягом періоду, що аналізувався, мала тенденцію до зростання. Вона зросла з 134727,9 тис. грн. в 1998 р. до 195692,2 тис. грн. у 2002 р, тобто на 45,25%. При цьому слід зазначити, що більш високими темпами зростала сума позикового капіталу. Якщо у 2002 р. порівняно з 1998 р. сума власного капіталу зросла тільки на 7,86%, то сума позикового капіталу зросла на 301,84%, тобто більше ніж у 4 рази. Це обумовило зростання питомої ваги позикових коштів у складі загального капіталу, що використовувався переробними підприємствами, з 12,72% в 1998 р. до 35,18% у 2002 р. Частка власних коштів відповідно зменшилася з 87,28% до 64,82%. З одного боку, ситуацію, яка склалася

**Характеристика суми та складу капіталу, що використовувався
молокопереробними і м'ясопереробними підприємствами
Сумської області***

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Загальна сума капіталу, що використовувався переробними підприємствами, тис. грн.	134727,9	149323,6	163917,6	182858,7	195692,2
у тому числі:					
а) власного капіталу	117594,2	127590,8	125550,3	131682,5	126842,1
б) позикового капіталу	17133,7	21732,8	38367,3	51176,2	68850,1
2. Питома вага в загальній сумі капіталу переробних підприємств, процентів:					
а) власних фінансових коштів	87,28	85,45	76,59	72,01	64,82
б) позикових коштів	12,72	14,55	23,41	27,99	35,18
3. Темпи зміни суми капіталу порівняно з 1998 р., процентів:					
а) загальної суми капіталу	100	110,83	121,67	135,72	145,25
б) власного капіталу	100	108,50	106,77	111,98	107,86
в) позикового капіталу	100	126,84	223,93	298,69	401,84
4. Темпи зміни суми капіталу порівняно з попереднім роком, процентів:					
а) загальної суми капіталу	100	110,83	109,77	111,56	107,02
б) власного капіталу	100	108,50	98,40	104,88	96,32
в) позикового капіталу	100	126,84	176,54	133,38	134,54

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Таблиця 2.13

**Характеристика суми та складу капіталу, що використовувався
молокопереробними підприємствами Сумської області***

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Загальна сума капіталу, що використовувався підприємствами, тис. грн.	78038,6	84985,3	101677,9	120205,5	132456,5
у тому числі:					
а) власного капіталу;	67313,8	72790,5	73732,9	79879,3	75706,4
б) позикового капіталу	10724,8	12194,8	27945	40326,2	56750,1
2. Питома вага в загальній сумі капіталу підприємств, процентів:					
а) власних фінансових коштів	86,26	85,65	72,52	66,45	57,16
б) позикових коштів	13,74	14,35	27,48	33,55	42,84
3. Темпи зміни суми капіталу порівняно з 1998 р., процентів:					
а) загальної суми капіталу	100	108,90	130,29	154,03	169,73
б) власного капіталу	100	108,14	109,54	118,67	112,47
в) позикового капіталу	100	113,71	260,56	376,01	529,15
4. Темпи зміни суми капіталу порівняно з попереднім роком, процентів:					
а) загальної суми капіталу	100	108,90	119,64	118,22	110,19
б) власного капіталу	100	108,14	101,29	108,34	94,78
в) позикового капіталу	100	113,71	229,16	144,31	140,73

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

**Характеристика суми та складу капіталу, що використовувався
м'ясопереробними підприємствами Сумської області***

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Загальна сума капіталу, що використовувався підприємствами, тис. грн.	56689,3	64338,3	62239,7	62653,2	63235,7
у тому числі:					
а) власного капіталу	50280,4	54800,3	51817,4	51803,2	51135,7
б) позикового капіталу	6408,9	9538	10422,3	10850	12100
2. Питома вага в загальній сумі капіталу підприємств, процентів:					
а) власних фінансових коштів	88,69	85,18	83,25	82,62	80,87
б) позикових коштів	11,31	14,82	16,75	17,32	19,13
3. Темпи зміни суми капіталу порівняно з 1998 р., процентів:					
а) загальної суми капіталу	100	113,49	109,79	110,52	111,55
б) власного капіталу	100	108,99	103,06	103,03	101,70
в) позикового капіталу	100	148,82	162,62	169,30	188,80
4. Темпи зміни суми капіталу порівняно з попереднім роком, процентів:					
а) загальної суми капіталу	100	113,49	119,64	118,22	110,19
б) власного капіталу	100	108,99	101,29	108,34	110,19
в) позикового капіталу	100	148,82	229,16	144,31	164,99

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

на переробних підприємствах за період, що аналізувався, можна розцінювати як погіршення структури пасиву балансу. Але одночасно в умовах дефіциту фінансових ресурсів переробні підприємства повинні залучати позикові кошти, щоб забезпечити збільшення обсягів виробництва за сприятливої ринкової кон'юнктури і забезпечити стабілізацію свого фінансового стану. Крім того, питома вага власних коштів переробних підприємств залишається значно вищою від нормативного значення, що не повинно призвести до збільшення ризику у діяльності цих підприємств.

На молокопереробних підприємствах темпи збільшення позикового капіталу були більш високими, ніж в цілому на переробних підприємствах. За період, що розглядався, на цих підприємствах сума позикового капіталу збільшилася на 429,15%, а його питома вага – з 13,74% до 42,84%.

Повільніше збільшувалася сума позикового капіталу на м'ясопереробних підприємствах. За період, що розглядався, на цих підприємствах сума позикового капіталу збільшилася на 88,80%, а його питома вага – з 11,31% до 19,13%. Сума власного капіталу зросла всього лише на 1,70%, а питома вага зменшилася з 88,69% до 80,87%.

Далі більш детально розглянемо динаміку структури власних фінансових коштів у складі пасиву балансу переробних підприємств (табл. 2.15).

Аналіз структури власних коштів переробних підприємств свідчить, що основну частину їх становить додатково вкладений та статутний капітал, що спрямовані на формування активів відповідно до установчих документів.

На кінець 1998 р. на ці два джерела формування власного капіталу припадало 93,21% загальної його суми, а на кінець 2002 р. – 83,39%. За період, що розглядався, сума статутного капіталу збільшилася на 39,91%, а сума додатково вкладеного капіталу навпаки зменшилася на 19,99%. У 1999-2002 рр. на переробних підприємствах у складі власного капіталу помітну роль відігравав нерозподілений прибуток. Його питома вага у 1999 р. складала 3,56% від загальної суми власного капіталу, у 2000 р. – 8,58%, а у 2001 р. – 8,06%. Але у 2002 р. частка нерозподіленого прибутку знизилася до

Характеристика структури власних коштів молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області*

Види власних коштів	На кінець року										Темпи зміни суми власного капіталу				
	1998		1999		2000		2001		2002		1999р. у % до 1998р.	2000р. у % до 1999р.	2001р. у % до 2000р.	2002р. у % до 2001р.	2002р. у % до 1998р.
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %					
1. Статутний капітал	30297,5	25,79	40694,7	32,10	42433,3	33,80	42433,3	33,22	42388,1	33,42	134,3 2	104,27	100	99,89	139,91
3. Додатков0 вкладений капітал	79222,2	67,42	71291,6	56,23	68054,7	54,20	67929,4	51,59	63382,1	49,97	89,99	95,46	99,82	93,31	80,01
4. Резервний капітал	1323,7	1,13	1777,4	1,40	4301,5	3,43	10728,3	8,14	16563,7	13,06	134,2 8	242,01	249,41	154,39	1251,32
5. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-2227,9	-1,90	4507	3,56	10770,5	8,58	10611	8,06	4509,8	3,56	-	238,97	98,52	42,50	-
6. Інші види власного капіталу	8881,7	7,56	8505,2	6,71	-	-	-	-	-	-	95,76	-	-	-	-
7. Вилучений капітал					-9,7	-0,01	-19,5	-0,01	-1,6	0,001	-	-	201,03	14454,49	-
Всього власних коштів	117497,2	100	126775,9	100	125550,3	100	131682,5	100	126842,1	100	107,9	99,03	104,88	96,32	107,95

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика структури власних коштів молокопереробних підприємств Сумської області*

Види власних коштів	На кінець року										Темпи зміни суми власного капіталу				
	1998		1999		2000		2001		2002		1999р. у % до 1998р.	2000р. у % до 1999р.	2001р. у % до 2000р.	2002р.у % до 2001р.	2002р. у % до 1998р.
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %					
1. Статутний капітал	14829,9	22,05	25227,3	34,68	26965,9	36,57	26965,9	33,76	26965,9	35,62	170,12	106,89	100	100	181,83
3. Додатково вкладений капітал	50636,2	75,28	41792,4	57,44	38395,4	52,07	41005,7	51,33	39836,2	52,62	82,53	91,87	106,80	97,15	78,67
4. Резервний капітал	203,3	0,30	299,2	0,41	2791,5	3,79	9126,9	11,43	14827,9	19,59	147,17	932,99	326,95	160,70	7293,6
5. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-2024,7	-3,01	-1006,5	-1,38	5588,1	7,58	2799,8	3,50	-5922	-7,82	49,71	-	50,10	-	292,49
6. Інші види власного капіталу	3621,1	5,38	6437,2	8,85	-	-	-	-	-	-	177,77	-	-	-	-
7. Вилучений капітал	-	-	-	-	-8	-0,01	-19	-0,02	-1,6	-0,02	-	-	237,5	-	-
Всього власних коштів	67265,8	100	72749,6	100	73732,9	100	79879,3	100	75706,4	100	108,15	101,35	108,34	94,78	112,55

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Таблиця 2.17

Характеристика структури власних коштів м'ясопереробних підприємств Сумської області*

Види власних коштів	На кінець року										Темпи зміни суми власного капіталу				
	1998		1999		2000		2001		2002		1999р. у % до 1998р.	2000р. у % до 1999р.	2001р. у % до 2000р.	2002р. у % до 2001р.	2002р. у % до 1998р.
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %					
1. Статутний капітал	15467,6	30,79	15467,4	28,63	15467,4	29,85	15467,4	29,86	15422,2	30,16	100	100	100	99,71	99,71
2. Додатково вкладений капітал	28586	56,91	29499,2	54,60	29659,3	57,24	26923,7	51,98	23545,9	46,05	103,19	100,54	90,78	87,45	82,37
3. Резервний капітал	1120,4	2,23	1478,2	2,74	1510	2,913	1601,4	3,09	1735,8	3,39	131,94	102,15	106,05	108,39	154,93
4. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-203,2	-0,40	5513,5	10,20	5182,4	10,00	7811,1	15,07	10431,8	20,40	-	93,99	150,72	133,55	-
5. Інші види власного капіталу	5260,6	10,4	2068	3,83					-	-	39,31	-	-	-	-
6. Вилучений капітал					-1,7	-0,003	-0,5	-	-	-	-	-	29,41		
Всього власних коштів	50231,4	100	54026,3	100	51817,4	100	51803,2	100	51135,7	100	107,55	95,91	95,91	98,71	101,80

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

рівня 1999 р. і склала 3,56%. А це свідчить про те що, на переробних підприємствах у 1999-2001 рр. відбулося покращення кінцевих фінансових показників. У 2002 р. навпаки відбулося різке зменшення загального і чистого прибутку переробних підприємств порівняно з попереднім роком. Все це свідчить про зниження ефективності діяльності переробних підприємств у 2002 р.

Щодо накопичення резервного капіталу переробними підприємствами, то в період, що розглядався, він мав тенденцію до збільшення. У 2002 р. порівняно з 1998 р. сума резервного капіталу збільшилася на 15240,1 тис. грн., а питома вага – з 1,13% у 1998 р. до 13,06% у 2002 р. Збільшення суми резервного капіталу відбулося в основному за рахунок молокопереробних підприємств. На м'ясопереробних підприємствах сума резервного капіталу також збільшувалася, але не такими високими темпами, як на молокопереробних. Збільшення суми резервного капіталу дасть можливість переробним підприємствам здійснювати страхування комерційних і фінансових ризиків. Загальна сума власного капіталу на переробних підприємствах у 2002 р. порівняно з 1998 р. збільшилася на 7,95%, а порівняно з попереднім зменшилася на 3,68%, що відбулося внаслідок погіршення фінансових результатів діяльності.

Аналогічним чином розглянемо динаміку структури позикових коштів, які використовують переробні підприємства для забезпечення свого розвитку (табл. 2.18).

З наведених у таблиці даних видно, що основу залучення позикових коштів переробних підприємств становлять поточні зобов'язання. Їх частка у загальній сумі позикових коштів переробних підприємств у 1998 р. складала 97,46%, а у 2002 році – 77,95%. Серед поточних зобов'язань найбільшу питому вагу складають розрахунки з кредиторами за товар. Але за період, що розглядався, їх питома вага у зальній сумі позикових коштів зменшилася від 45,22% у 1998 р. до 37,57 % у 2002 р. Така значна частка кредиторської заборгованості пов'язана, з одного боку, з суттєвою нестачею оборотних коштів

на переробних підприємствах (у першу чергу у формі вільних грошових коштів), а з другого – із загальною кризою неплатежів. В Україні високий рівень дебіторської заборгованості за поставлену продукцію зумовлює відповідно високу частку кредиторської заборгованості за отриману сировину і напівфабрикати.

Фінансові кредити, отримані переробними підприємствами у 2002 р., збільшилися порівняно з попереднім роком на 3127 тис. грн., або на 34,1%, порівняно з 1998 р. – на 17461,5 тис. грн., або в 15,1 раза. Довгострокові кредити банків у складі позикових коштів переробних підприємств з'явилися тільки у 2001 р. У 2002 р. їх сума збільшилася порівняно з попереднім роком у 10,2 раза, а питома вага від загального обсягу позикових коштів збільшилася з 2,3% до 17,41%. Все це свідчить, що банківські установи почали кредитувати реальний сектор економіки, але такі обсяги банківського кредитування (довгострокового і короткострокового) за умов гострої нестачі грошових коштів не задовольняють переробні підприємства. В даний час їм досить складно розраховувати на якісну виробничу діяльність без залучення позикових коштів. Маючи у своєму розпорядженні кошти кредиторів, підприємство повинне забезпечити не тільки додаткове одержання прибутку, збереження і повернення грошей, але й ліквідність активів в цілому. Більшість переробних підприємств, перебуваючи у скрутному фінансовому становищі, не завжди можуть отримати кредити в необхідному обсязі. Крім того, вартість банківських кредитів залишається досить високою, що робить використання кредитів малоефективним.

Питома вага заборгованості переробних підприємств за розрахунками з бюджетом та позабюджетними фондами у 2002 р. знизилася до 4,44% з 27,09% у 1998 р. Це зменшує загрозу банкрутства переробних підприємств за позовами державних податкових органів.

До складу інших поточних зобов'язань входять розрахунки із страхування, оплати праці, з учасниками тощо. Питома вага цієї заборгованості зменшилася з 17,96% у 1998 р. до 8,78% у 2002 р.

Характеристика структури позикових коштів, які використовуються молокопереробними і м'ясопереробними підприємствами Сумської області*

Види позикових коштів	1998 р.		1999 р.		2000 р.		2001 р.		2002 р.	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
1. Довгострокові зобов'язання	340,7	1,98	1233,1	5,47	1110,4	2,90	4340,5	8,48	14479,1	21,03
у тому числі:										
довгострокові кредити банків	-	-	-	-	-	-	1175,6	2,30	11989,8	17,41
інші довгострокові позики	340,7	1,98	1233,1	5,47	1110,4	2,90	3164,9	6,18	2489,3	3,62
2. Забезпечення наступних витрат і платежів	21	0,12	40,9	0,18	1487,2	3,88	688,6	1,35	701,7	1,02
3. Поточні зобов'язання	16793	97,46	21273,7	94,35	35749,7	93,22	46147,1	90,17	53669,3	77,95
у тому числі:										
короткострокові кредити банків	1238,1	7,19	1316	5,84	9170,2	23,91	12297,2	26,64	18699,6	27,16
розрахунки з кредиторами за товари, роботи, послуги та одержаними авансами	7792,7	45,22	11282,5	50,04	19026,1	49,61	26026,8	50,86	25870,3	37,57
розрахунки з бюджетом та позабюджетними фондами	4667,9	27,09	4216,4	18,70	4326,5	11,28	2056,1	4,02	3054,6	4,44
інші поточні зобов'язання	3094,3	17,96	4458,8	19,77	3227	8,42?	5767	11,27	6044,8	8,78
4. Доходи майбутніх періодів	76	0,44	-	-	-	-	-	-	0	
Всього позикових коштів	17230,7	100	22547,7	100	38347,3	100	51176,2	100	68850,1	100

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика структури позикових коштів, які використовуються молокопереробними підприємствами Сумської області*

Види позикових коштів	1998 р.		1999 р.		2000 р.		2001 р.		2002 р.	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
1. Довгострокові зобов'язання	340,7	3,16	1233,1	10,08	1110,4	3,97	4173,8	10,35	12791,9	22,54
у тому числі:										
довгострокові кредити банків	-	-	-	-	-	-	1175,6	2,92	10479,8	18,47
інші довгострокові позики	340,7	3,16	1233,1	10,08	1110,4	3,97	2998,2	7,43	2312,1	4,07
2. Забезпечення наступних витрат і платежів	17	0,16	40,9	0,33	1486,2	5,32	525,7	1,30	582,1	1,02
3. Поточні зобов'язання	10384,1	96,39	10961,7	89,59	25348,4	90,71	35626,7	88,35	43376,1	76,44
у тому числі:										
короткострокові кредити банків	1062,1	9,86	816	6,67	7422,3	26,56	9947,3	24,67	17260,5	30,41
розрахунки з кредиторами за товари, роботи, послуги та одержаними авансами	4053,7	37,63	6144,4	50,22	13167,5	47,12	21504,4	53,33	20541,6	36,20
розрахунки з бюджетом та позабюджетними фондами	3255,4	30,22	2507,1	20,49	2619,5	9,37	832,6	2,064	2185,8	3,85
інші поточні зобов'язання	2012,9	18,69	1494,2	12,21	2139,2	7,655	3342,4	8,29	3388,2	5,97
4. Доходи майбутніх періодів	31	0,29	-	-	--	-	-	-	0	
Всього позикових коштів	10772,8	100	12235,7	100	27945	100	40326,2	100	56750,1	100

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика структури позикових коштів, які використовуються м'ясопереробними підприємствами Сумської області*

Види позикових коштів	1998 р.		1999 р.		2000 р.		2001 р.		2002 р.	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
1. Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	-	-	166,7	1,54	1687,2	13,94
у тому числі:										
довгострокові кредити банків	-	-	-	-	-	-	-	-	1510	12,48
інші довгострокові позики	-	-	-	-	-	-	166,7	1,54	177,2	1,46
2. Забезпечення наступних витрат і платежів	4	0,06	-	-	1	0,01	162,9	1,50	119,6	0,99
3. Поточні зобов'язання	6408,9	99,24	10312	100	10401,3	99,99	10520,4	96,96	10293,2	85,07
у тому числі:										
короткострокові кредити банків	176	2,73	500	4,85	1747,9	16,80	2349,9	21,66	1439,1	11,89
розрахунки з кредиторами за товари, роботи, послуги та одержаними авансами	3739	57,90	5138,1	49,83	5858,6	56,32	4522,4	41,68	5328,7	44,04
розрахунки з бюджетом та позабюджетними фондами	1412,5	21,87	1709,3	16,57	1707	16,41	1223,5	11,276	868,8	7,18
інші поточні зобов'язання	1081,4	16,74	2964,6	28,75	1087,8	10,46	2424,6	22,35	2656,6	21,96
4. Доходи майбутніх періодів	45	0,70	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього позикових коштів	6457,9	100	10312	100	10402,3	100	10850	100	12100	100

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Аналіз фінансових результатів є досить вагомою складовою частиною фінансового аналізу діяльності переробних підприємств, що зумовлює можливість оцінки результативності їх фінансово-господарської діяльності. Саме тому аналіз прибутків або збитків у економічно розвинутих країнах переважає над іншими видами фінансового аналізу чи навіть вважається пріоритетним.

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства, зокрема аналіз формування прибутку, в Україні найдинамічніший вид аналізу. І пов'язано це в не з появою нових методів та прийомів аналізу, а в першу чергу з процесом реформування бухгалтерського обліку, з постійними змінами законодавчої та нормативної бази, яка у великій мірі визначає напрями цього аналізу.

Тому поряд із динамікою активів переробних підприємств далі розглянемо основні фінансові результати їх діяльності за останні роки. Найважливіші показники, які характеризують фінансовий результат діяльності переробних підприємств, наведені в табл. 2.21.

Як видно з наведених даних, сума прибутку переробних підприємств у 2002 р. порівняно з 1998 р. зменшилася на 34,28%, порівняно з попереднім роком – на 42,36%. Якщо розглядати наведені дані по окремих роках, то з'ясується, що немає стабільного підвищення прибутку переробних підприємств. У 1999 р. порівняно з 1998 р. відбулося збільшення прибутку в цілому на переробних підприємствах на 101,42%, на молокопереробних підприємствах – на 352%, а на м'ясопереробних – на 2,93%. У 2000 р. порівняно з попереднім роком спостерігається різке зменшення суми отриманого прибутку. В цілому на переробних підприємствах за цей період сума отриманого прибутку зменшилася на 46,14%, на молокопереробних підприємствах – на 24,04%, а на м'ясопереробних сума прибутку у 2000 р. склала 15,70% від суми прибутку попереднього року. У 2001 р. знову спостерігаємо збільшення прибутку порівняно з 2000 р. як в цілому по переробних підприємствах на 5,11%, так і по молокопереробних підприємствах на 1,62% та по м'ясопереробних – на 34,29%.

Таблиця 2.21

Характеристика фінансових результатів діяльності молокопереробних і м'ясо переробних підприємств Сумської області*

Показники	Молокопереробні підприємства					М'ясопереробні підприємства					Всього молокопереробні і м'ясо переробні підприємства				
	1998 р.	1999 р.	2000р.	2001р.	2002р.	1998р.	1999 р.	2000р.	2001р.	2002р.	1998р.	1999 р	2000р.	2001р.	2002 р.
1. Сума прибутку (збитку), одержаного підприємствами від звичайної і надзвичайної діяльності, тис. грн.	2728,9	12334,5	9369,7	9521,3	2053,2	6942,5	7145,7	1121,7	1506,3	4302,8	9671,4	19480,2	10491,4	11027,6	6356
2. Темпи зміни суми прибутку (збитку), одержаного від звичайної і надзвичайної діяльності:															
а) порівняно з попереднім роком	100	452,0	75,96	101,62	21,56	100	102,93	15,70	134,29	285,65	100	201,42	53,86	105,11	57,64
б) порівняно з 1998 р.	100	452,0	343,35	348,91	75,24	100	102,93	16,16	21,70	61,98	100	201,42	108,48	114,02	65,72
3. Сума чистого прибутку (збитку)	1697,7	8696,2	4952,1	4254,7	-1283	5840,7	4947	-956,3	387,6	2592,6	7538,4	13643,2	3995,8	4642,3	1309,6
4. Темпи зміни суми чистого прибутку (збитку):															
а) порівняно з попереднім роком	100	512,23	56,95	85,92	-30,15	100	84,70	-19,33	-40,53	668,89	100	180,98	29,29	108,60	30,18
б) порівняно з 1998 р.	100	512,23	291,69	250,62	-75,57	100	84,70	-	-	44,39	100	180,98	53,01	61,58	17,37

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Аналогічна ситуація була і з показником чистого прибутку. У 2002 р. сума чистого прибутку, одержаного переробними підприємствами, зменшилася порівняно з попереднім роком на 69,82%, порівняно з 1998 р. – на 82,63%. Враховуючи значну роль цього головного результату фінансової діяльності переробних підприємств, розглянемо його окремо по молокопереробних і м'ясопереробних підприємствах (табл. 2.21)

З наведених даних видно, що переробні підприємства завершили свою господарську діяльність у 2002 р. з позитивним фінансовим результатом. Однак треба зазначити, що молокопереробні підприємства отримали збиток в сумі – 1283 тис. грн. Із 11 розглянутих молокопереробних підприємств 7 були збитковими, що склало 63,64% від їх кількості. (додаток 23). Серед м'ясопереробних підприємств тільки одне підприємство – ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат" спрацювало збитково. Найвищий фінансовий результат за сумою чистого прибутку отримав серед молокопереробних підприємств ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат", а серед м'ясопереробних – ВАТ "Сумський м'ясокомбінат". Завдяки цим підприємствам переробна галузь за підсумками роботи у 2002 р. спрацювала з прибутком. Найгірший фінансовий результат серед молокопереробних підприємств отримав ВАТ "Сумський молокозавод", який останні три роки працював збитково. Серед м'ясопереробних підприємств найгірші фінансові результати за період, що аналізувався, мав ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат". Отже, як свідчать фінансові результати господарської діяльності переробних підприємств, сума чистого прибутку, одержаного ними, не має великого значення для забезпечення подальшого розвитку цих підприємств і стабілізації їх фінансового стану. А ті підприємства, які мають кінцевим фінансовим результатом збитки, перебувають в дуже скрутному фінансовому стані і потребують термінового проведення санаційних заходів, які допоможуть уникнути банкрутства.

2.2. Аналіз фінансового стану переробних підприємств Сумської області

На сучасному етапі у зв'язку з переходом економіки України до ринкових умов зростає значення фінансової стійкості суб'єктів господарювання і рівня їх платоспроможності. Все це значно підвищує роль раціонального управління фінансовими ресурсами.

Стратегічними завданнями ефективного управління фінансовими ресурсами переробних підприємств є максимізація прибутку підприємств, оптимізація структури капіталу, підвищення їх фінансової стійкості, забезпечення інвестиційної привабливості.

Тому основною метою аналізу фінансового стану переробних підприємств Сумської області на сучасному етапі розвитку є визначення рівня їх фінансової рівноваги за допомогою показників фінансової стійкості і платоспроможності. Цю характеристику доповнюють показники, що відображають стан взаєморозрахунків переробних підприємств з дебіторами та кредиторами.

Найбільш вагомими показниками, за допомогою яких можна визначити фінансовий стан переробних підприємств, є такі: коефіцієнт фінансування підприємства, коефіцієнт фінансової автономії, коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності підприємства.

За даною послідовністю цих показників розглянемо рівень фінансової стійкості переробних підприємств Сумської області за 1998-2002 рр.

Коефіцієнт фінансування визначається як основний показник фінансової стійкості переробних підприємств у процесі дослідження рівня їх фінансової рівноваги. Він показує, яка сума використаних позикових коштів припадає на одиницю власного капіталу. Динаміка цього показника на переробних підприємствах Сумської області подана в табл. 2.22.

Як свідчать результати розрахунків, коефіцієнт фінансування переробних підприємств Сумської області збільшився з 0,15 на кінець 1998 р. до 0,54 на кінець 2002 р. На молокопереробних підприємствах (табл. 2.23) цей показник

збільшився з 0,16 в 1998 р. до 0,75 у 2002 р., а на м'ясопереробних (табл. 2.24) відповідно з 0,13 до 0,24. Це означає, що молокопереробні підприємства значно інтенсивніше використовують позиковий капітал. Збільшення питомої ваги позикових коштів свідчить також про зростання ділової активності на молокопереробних підприємствах.

В умовах дефіциту власних коштів для забезпечення розширеного відтворювального процесу підприємства потребують залучення позикових коштів, але при цьому необхідно забезпечити їх ефективне використання. Тобто доход, отриманий від використання цих коштів, повинен перевищувати відсотки, які підприємства сплачують за надання їм позики. В протилежному разі фінансовий стан підприємств буде і надалі погіршуватися, незважаючи на залучення додаткових позикових коштів.

Таблиця 2.22

Характеристика коефіцієнта фінансування молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області*

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Сума позикового капіталу, що використовувався переробними підприємствами, тис. грн.	17230,7	22547,7	38347,3	51176,2	68850,1
2. Сума власного капіталу, що використовувався переробними підприємствами, тис. грн.	117497,2	126775,9	125550,3	131682,5	126842,1
3. Коефіцієнт фінансування	0,15	0,18	0,31	0,39	0,54

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

На м'ясопереробних підприємствах збільшення коефіцієнту фінансування відбувалося значно повільніше. Але аналізуючи попередні показники, ми

виявили, що на м'ясопереробних підприємствах не вистачало фінансових ресурсів. Тому саме вони потребують додаткового залучення позикових коштів, які б можна було використати для подальшого розвитку і покращення фінансових результатів діяльності.

Таблиця 2.23

Характеристика коефіцієнта фінансування молокопереробних підприємств Сумської області*

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Сума позикового капіталу, що використовувався молокопереробними підприємствами, тис. грн.	10772,8	12235,7	27945	40326,2	56750,1
2. Сума власного капіталу, що використовувався молокопереробними підприємствами, тис. грн.	67265,8	72749,6	73732,9	79879,3	75706,4
3. Коефіцієнт фінансування	0,16	0,17	0,38	0,50	0,75

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Таблиця 2.24

Характеристика коефіцієнта фінансування м'ясопереробних підприємств Сумської області*

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Сума позикового капіталу, що використовувався м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	6457,9	10312	10402,3	10850	12100
2. Сума власного капіталу, що використовувався м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	50231,4	54026,3	51817,4	51803,2	51135,7
3. Коефіцієнт фінансування	0,13	0,19	0,20	0,21	0,24

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

До певної міри фінансову стійкість переробних підприємств відображає коефіцієнт автономії, який характеризує частку власного капіталу в загальній його сумі. Розрахунок цього показника в динаміці на переробних підприємствах Сумської області поданий в табл. 2.25. З наведених даних видно, що в останні роки (1998-2002 рр.) загальна сума капіталу, який використовувався переробними підприємствами, зростала більш високими темпами, ніж його власна частка, внаслідок чого коефіцієнт автономії зменшився в цілому по переробних підприємствах з 0,87 у 1998 р. до 0,65 у 2002 р. Проте необхідно зазначити, що цей показник на переробних підприємствах значно перевищує нормативне значення.

Таблиця 2.25

**Характеристика коефіцієнта фінансової автономії
молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області***

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Сума власного капіталу, що використовувався молокопереробними і м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	117497,2	126775,9	125550,3	131682,5	126842,1
2. Загальна сума капіталу, що використовувався молокопереробними і м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	134727,9	149323,6	163917,6	182858,7	19569,2
3. Коефіцієнт автономії переробних підприємств	0,87	0,85	0,77	0,72	0,65

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

На молокопереробних підприємствах коефіцієнт автономії зменшився з 0,86 у 1998 р. до 0,57 у 2002 р. (табл. 2.26).

Таблиця 2.26

**Характеристика коефіцієнта фінансової автономії
молокопереробних підприємств Сумської області***

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Сума власного капіталу, що використовувався молокопереробними підприємствами, тис. грн.	67265,8	72749,6	73732,9	79879,3	75706,4
2. Загальна сума капіталу, що використовувався молокопереробними підприємствами, тис. грн.	78038,6	84985,3	101985,3	120205,5	132456,5
3. Коефіцієнт автономії молокопереробних підприємств	0,86	0,86	0,72	0,66	0,57

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Таблиця 2.27

**Характеристика коефіцієнта фінансової автономії
м'ясопереробних підприємств Сумської області***

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Сума власного капіталу, що використовувався м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	50231,4	54026,3	51817,4	51803,3	51135,7
2. Загальна сума капіталу, що використовувався м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	56689,3	64338,3	62239,7	62653,2	63235,7
3. Коефіцієнт автономії м'ясопереробних підприємств	0,89	0,84	0,83	0,83	0,81

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

На м'ясопереробних підприємствах у 2002 р. (табл. 2.27) цей показник знизився відповідно з 0,89 до 0,81. Питома вага власного капіталу від загальної суми капіталу на м'ясопереробних підприємств на кінець 2002 року була значно вищою ніж на молокопереробних підприємствах.

Порівнюючи коефіцієнт фінансової автономії та коефіцієнт фінансування переробних підприємств, слід визнати високий рівень їх кореляційної залежності. Це пояснюється тим, що основою формування кожного із зазначених коефіцієнтів є передусім єдиний базовий показник – питома вага власного капіталу, що використовується підприємствами.

Одночасно з коефіцієнтом автономії рівень фінансової стійкості підприємств до певної міри характеризує і коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності, який відображає частку власного і довгострокового позикового капіталу в загальному його обсязі. Розрахунок цього показника на переробних підприємствах Сумської області поданий в табл. 2.28.

З наведених даних видно, що загальний рівень коефіцієнта довгострокової фінансової незалежності має тенденцію зниження. Якщо у 1998 р. цей показник склав 0,87, то у 2002 р. – 0,72. Зниження цього показника відбувається незважаючи на те, що збільшувалася сума як власного, так і довгострокового позикового капіталу. Але, як вже було зазначено, темпи зростання загальної суми капіталу значно вищі, ніж темпи зростання власного і довгострокового капіталу.

Дані таблиці також свідчать, що основний вплив на формування цього показника здійснював обсяг власного капіталу переробних підприємств. Однак треба зазначити, що у 2002 році відбулося значне збільшення довгострокового позикового капіталу. Порівняно з попереднім роком обсяг довгострокового позикового капіталу збільшився у 3,3 раза, а порівняно з 1998 роком – у 42,5 раза. В той же час обсяги довгострокового кредитування залишаються на незадовільному рівні. В сучасних умовах довгостроковий позиковий капітал залучається у формі переважно довгострокових кредитів банків. Через високий рівень фінансового ризику банківські установи надають його переробним

підприємствам у досить обмежених обсягах. Та і самі переробні підприємства не дуже охоче використовують це джерело фінансування через велику його вартість.

Таблиця 2.28

**Характеристика коефіцієнта довгострокової фінансової незалежності
молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області***

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Сума власного капіталу, що використовувався молокопереробними і м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	117497, 2	126775, 9	125550, 3	131682, 5	126842, 1
2. Сума довгострокового капіталу, що використовувався молокопереробними і м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	340,7	1233,1	1110,4	4340,5	14479,1
3. Загальна сума власного і довгострокового позикового капіталу, що використовувався молокопереробними і м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	117837, 9	128009	126660, 7	136023	141321, 2
4. Загальна сума капіталу, що використовувався молокопереробними і м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	134727, 9	149323, 6	163917, 6	182858, 7	195692, 2
5. Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності молокопереробних і м'ясопереробних підприємств	0,87	0,86	0,77	0,74	0,72

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

На молокопереробних підприємствах (табл. 2.29) за період, що розглядається, коефіцієнт знизився від 0,87 до 0,67, а на м'ясопереробних – в межах від 0,89 до 0,84. Більш високий коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності на м'ясопереробних підприємствах пояснюється тим, що на підприємствах цієї групи питома вага власного капіталу вища, ніж на молокопереробних підприємствах.

Таблиця 2.29

**Характеристика коефіцієнта довгострокової фінансової незалежності
молокопереробних підприємств Сумської області***

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Сума власного капіталу, що використовувався молокопереробними підприємствами, тис. грн.	67265,8	72749,6	73732,9	79879,3	75706,4
2. Сума довгострокового капіталу, що використовувався молокопереробними підприємствами, тис. грн.	340,7	1233,1	1110,4	4173,8	12791,9
3. Загальна сума власного і довгострокового позикового капіталу, що використовувався молокопереробними підприємствами, тис. грн.	67606,5	73982,7	74843,3	84053,1	88498,3
4. Загальна сума капіталу, що використовувався молокопереробними підприємствами, тис. грн.	78038,6	84985,3	101985,3	120205,5	132456,6
5. Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності молокопереробних підприємств	0,87	0,87	0,73	0,70	0,67

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

У структурі капіталу м'ясопереробних підприємствах (табл. 2.30.) довгостроковий позиковий капітал з'явився тільки у 2001 р., причому в досить

незначному обсязі – 166,7 тис. грн. У 2002 р. відбулося значне збільшення обсягу довгострокового позикового капіталу за рахунок ВАТ “Охтирський сиркомбінат” Його сума у 2002 р. склала 1687,2 тис. грн., що в 10,1 раза більше, ніж у попередньому році, а питома вага у загальній сумі капіталу, що забезпечує довгострокову фінансову незалежність, – 0,33%. Тільки два м'ясопереробних підприємства – ВАТ “Конотопм'ясо” та “Охтирський сиркомбінат” мали у структурі свого капіталу довгостроковий позиковий капітал.

Таблиця 2.30

**Характеристика коефіцієнта довгострокової фінансової незалежності
м'ясопереробних підприємств Сумської області***

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Сума власного капіталу, що використовувався м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	50231,4	54026,3	51817,4	51803,3	51135,7
2. Сума довгострокового капіталу, що використовувався м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	-	-	-	166,7	1687,2
3. Загальна сума власного і довгострокового позикового капіталу, що використовувався м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	50231,4	54026,3	51817,4	50970	52822,9
4. Загальна сума капіталу, що використовувався м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	56689,3	64338,3	62239,7	62653,2	63235,7
5. Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності м'ясопереробних підприємств	0,89	0,84	0,83	0,81	0,84

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

На наш погляд, на переробних підприємствах склалося незадовільне становище з довгостроковими позиками. Підприємствам сьогодні потрібні кошти, які б вони могли використовувати протягом певного часу для забезпечення свого розвитку. Це зумовлює необхідність пошуку додаткових джерел фінансування. Таким джерелом можуть стати кошти, залучені шляхом випуску і розміщення облігацій.

Індикаторами фінансової стійкості підприємств є також показники їх платоспроможності. Для оцінки платоспроможності можна використовувати коефіцієнти поточної і абсолютної платоспроможності.

Результати розрахунків коефіцієнта поточної платоспроможності подані в табл. 2.31. Як свідчать результати розрахунків, проведених протягом усього періоду, що аналізується, значення коефіцієнта поточної платоспроможності переробних підприємств Сумської області перевищувало одиницю. Це означає, що в розглянуті роки загальна сума поточних активів переробних підприємств була вищою у порівнянні із загальною сумою їх поточних (короткострокових з терміном погашення до одного року) фінансових зобов'язань.

Таблиця 2.31

**Характеристика коефіцієнта поточної платоспроможності
молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області***

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Всі оборотні активи молокопереробних і м'ясопереробних підприємств, тис. грн.	34378	48018,2	57412,7	65143,5	71537,5
2. Фінансові зобов'язання з терміном погашення до одного року, тис. грн.	16793	21273,7	35749,7	46147,1	53669,3
3. Коефіцієнт поточної платоспроможності.	2,05	2,26	1,61	1,41	1,33

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Водночас з наведених даних видно, що коефіцієнт поточної платоспроможності переробних підприємств має чітку тенденцію до зменшення. Якщо на кінець 1998 р. він становив 2,05, то на кінець 2002 р. – 1,33. Таку негативну тенденцію можна пояснити тим, що протягом періоду, що аналізувався, сума поточних зобов'язань переробних підприємств збільшувалася більш високими темпами, ніж сума оборотних активів. Так, якщо протягом розглянутих років сума поточних фінансових зобов'язань переробних підприємств збільшилася у 3,2 раза, то сума їх поточних активів лише – у 2,1 раза. Якщо ця тенденція збережеться у найближчому періоді, коефіцієнт поточної платоспроможності впритул наблизиться до критичної межі, що створить для підприємств серйозні фінансові проблеми.

На молокопереробних підприємствах (табл. 2.32) також спостерігаємо тенденцію зменшення коефіцієнта поточної платоспроможності. Якщо на кінець на кінець 1998 р. він становив 1,44, то на кінець 2002 р. – 1,02.

Таблиця 2.32

Характеристика коефіцієнта поточної платоспроможності молокопереробних підприємств Сумської області*

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Всі оборотні активи молокопереробних підприємств, тис. грн.	14938	21603,7	33695,3	40681,6	44266,7
2. Фінансові зобов'язання з терміном погашення до одного року, тис. грн.	10384,1	10961,7	25348,4	35626,7	43376,1
3. Коефіцієнт поточної платоспроможності.	1,44	1,97	1,33	1,14	1,02

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

На м'ясопереробних підприємствах (табл. 2.33) коефіцієнт поточної платоспроможності на кінець 1998 р. становив 3,03, а на кінець 2002 р. – 2,65. Тобто по цій групі підприємств, незважаючи на зменшення, коефіцієнт поточної платоспроможності на кінець 2002 р. все ж перевищив нормативне

значення, що свідчить про досить високий рівень платоспроможності м'ясопереробних підприємств.

Таблиця 2.33

**Характеристика коефіцієнта поточної платоспроможності
м'ясопереробних підприємств Сумської області***

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Всі оборотні активи м'ясопереробних підприємств, тис. грн.	19440	26414,5	23717,4	24461,9	27270,8
2. Фінансові зобов'язання з терміном погашення до одного року, тис. грн.	6408,9	10312	10401,3	10520,4	10293,2
3. Коефіцієнт поточної платоспроможності.	3,03	2,56	2,28	2,33	2,65

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Одночасно з коефіцієнтом поточної платоспроможності розглянемо, в якій мірі ця платоспроможність забезпечується безпосередньо грошовими активами, включаючи їх запас у формі короткострокових фінансових вкладень. З цією метою проаналізуємо коефіцієнт абсолютної платоспроможності переробних підприємств. Його розрахунок поданий в табл. 2.34.

З наведених даних видно, що протягом періоду, що аналізувався, коефіцієнт абсолютної платоспроможності переробних підприємств мав тенденцію до зменшення. З 0,18 на кінець 1998 р. цей коефіцієнт зменшився до 0,07 на кінець 2002 р., причому особливо значним його зменшення було у 2001 році.

На молокопереробних підприємствах (табл. 2.35) цей показник, незважаючи на те, що має дуже низький рівень, протягом останніх років мав також тенденцію до зменшення. З 0,05 на кінець 1998 р. він зменшився до 0,03 на кінець 2002 р.

Таблиця 2.34

**Характеристика коефіцієнта абсолютної платоспроможності
молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області***

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Найбільш ліквідні активи молокопереробних і м'ясопереробних підприємств у касі, на валютному рахунку та в інших формах, тис. грн.	2968,8	4515,7	5871,3	2106,1	3612,8
2. Фінансові зобов'язання з терміном погашення до одного року, тис. грн.	16793	21273,7	35749,7	46147,1	53669,3
3. Коефіцієнт абсолютної платоспроможності	0,18	0,21	0,16	0,05	0,07

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Таблиця 2. 35

**Характеристика коефіцієнта абсолютної платоспроможності
молокопереробних підприємств Сумської області***

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Найбільш ліквідні активи молокопереробних підприємств у касі, на валютному рахунку та в інших формах, тис. грн.	502	895,6	801,8	344,1	1305,3
2. Фінансові зобов'язання з терміном погашення до одного року, тис. грн.	10384,1	10961,7	25348,4	35626,7	43376,1
3. Коефіцієнт абсолютної платоспроможності	0,05	0,08	0,03	0,01	0,03

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

На м'ясопереробних підприємствах (табл. 2.36) значення коефіцієнта абсолютної платоспроможності значно вище, ніж на молокопереробних підприємствах, але також спостерігається тенденція до його зниження. Якщо на кінець 1998 р. по цій групі підприємств коефіцієнт складав 0,38 то на кінець 2002 р. – 0,22 (нормативне значення – 0,2).

Таблиця 2.36

**Характеристика коефіцієнта абсолютної платоспроможності
м'ясопереробних підприємств Сумської області***

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Найбільш ліквідні активи м'ясопереробних підприємств у касі, на валютному рахунку та в інших формах, тис. грн.	2466,8	3620,1	5069,5	1762	2307,5
2. Фінансові зобов'язання із терміном погашення до одного року, тис. грн.	6408,9	10312	10401,3	10520,4	10293,2
3. Коефіцієнт абсолютної платоспроможності	0,38	0,35	0,49	0,17	0,22

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

В цілому можна зробити висновок, що на переробних підприємствах Сумської області спостерігається гострий дефіцит грошових коштів. Неспроможність переробних підприємств своєчасно розраховуватися за своїми поточними фінансовими зобов'язаннями внаслідок дефіциту грошових коштів формує високий рівень дебіторської та кредиторської заборгованості. Важливий аспект рівноваги переробних підприємств потребує більш детального аналізу, в процесі якого слід з'ясувати загальне співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості. Цим аналізом ми завершимо дослідження фінансового стану переробних підприємств Сумської області.

Спочатку проаналізуємо загальне співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, яке склалося на переробних підприємствах Сумської області за останні роки. Дані для такого аналізу наведені в табл. 2.37.

Таблиця 2.37

Характеристика загальної суми дебіторської та кредиторської заборгованості молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області*

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Сума загальної дебіторської заборгованості, тис. грн.	13336,5	19674,5	22754,6	26471,3	35203,4
2. Сума загальної кредиторської заборгованості, тис. грн.	15554,9	19957,7	26579,6	33849,9	34969,7
3. Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	1:1,17	1:1,01	1:1,17	1:1,28	1:0,99

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

З даних таблиці видно, що загальна сума як дебіторської, так і кредиторської заборгованості переробних підприємств протягом періоду, що аналізується, постійно збільшувалася. Це пояснюється кризою неплатежів в Україні. Так, тільки за останні роки дебіторська заборгованість переробних підприємств збільшувалася з 13336,5 тис. грн. на кінець 1998 р. до 35203,4 тис. грн. на кінець 2002 р., або у 2,64 раза, а їх кредиторська заборгованість – відповідно з 15554,9 тис. грн. до 34969,7 тис. грн., або у 2,25 раза. Наведені дані свідчать, що на переробних підприємствах до 2001 р. кредиторська заборгованість перевищувала дебіторську заборгованість, що негативно характеризувало їх фінансовий стан, але у 2002 р. дебіторська заборгованість на 233,7 тис. грн. перевищувала кредиторську заборгованість. Це до деякої міри свідчить про стабілізацію фінансового стану переробних підприємств.

На молокопереробних підприємствах (табл. 2.38) співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості становило на кінець 1998 р. 1:1,52, а на кінець 2002 р. – 1:1,02. Тобто відбулося зменшення переважання кредиторської заборгованості, що характерно для зростання фінансової стійкості молокопереробних підприємств.

Таблиця 2.38

Характеристика загальної суми дебіторської та кредиторської заборгованості молокопереробних підприємств Сумської області*

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Сума загальної дебіторської заборгованості, тис. грн.	6113,8	8474,5	15344	19516,1	25559,9
2. Сума загальної кредиторської заборгованості, тис. грн.	9322	10145,7	17926,2	25679,4	26115,6
3. Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	1:1,52	1:1,20	1:1,17	1:1,32	1:1,02

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

На м'ясопереробних підприємствах (табл. 2.39) спостерігається переважання дебіторської заборгованості над кредиторською. На кінець 1998 р. на 1 грн. дебіторської заборгованості припадало 0,86 грн. кредиторської заборгованості, а на кінець 2002 р. на 1 грн. дебіторської заборгованості – 0,92 грн. кредиторської заборгованості.

Якщо порівняти показники кредиторської заборгованості з показниками дебіторської, можна зробити деякі важливі висновки. Наприклад, якщо показник тривалості кредиторської заборгованості хоча б на кілька днів перевищує такий же показник дебіторської заборгованості, то це означає не що

інше, як уміння утримувати позики довше, ніж дозволяється це своїм боржникам. Однак тут важливо не перестаратися. Кількох днів цілком достатньо.

Таблиця 2.39

Характеристика загальної суми дебіторської та кредиторської заборгованості м'ясопереробних підприємств Сумської області*

Показники	На кінець року				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Сума загальної дебіторської заборгованості, тис. грн.	7222,7	11200	7410,6	6955,2	9643,5
2. Сума загальної кредиторської заборгованості, тис. грн.	6232,9	9812	8653,4	8170,5	8854,1
3. Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	1:0,86	1:0,88	1:1,17	1:1,17	1:0,92

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Отже, можна зробити висновок, що на сучасному етапі фінансовий стан більшості переробних підприємств Сумської області досить складний. За період, що аналізувався, не простежується тенденція щодо стабілізації фінансового становища переробних підприємств.

2.3. Оцінка ефективності управління фінансовими ресурсами переробних підприємств Сумської області

Основними показниками, які характеризують ефективність всіх напрямків діяльності переробних підприємств є сума отриманого прибутку і рівень рентабельності.

Підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами спрямоване перш за все на максимізацію прибутку підприємств і підвищення рівня їх рентабельності.

Оцінка рівня ефективності фінансової діяльності також повинна здійснюватися за допомогою показників рентабельності капіталу та його оборотності.

Згідно з економічною теорією найбільш вагомі індикатори ефективності управління фінансами – це показники рентабельності капіталу, зокрема рівень рентабельності власного капіталу, рівень рентабельності загального капіталу та інші. Головним показником цієї групи є рівень рентабельності власного капіталу, який використовується підприємством.

Показники рентабельності власного капіталу переробних підприємств Сумської області в динаміці подані в табл. 2.40.

Як свідчать наведені дані, в цілому на переробних підприємствах рівень рентабельності власного капіталу в 2002 р. становив 1,01%, а в 1998 р. – 6,88%, тобто відбулося зниження рівня рентабельності власного капіталу на 5,87%.

На зниження рівня рентабельності вплинули два основні фактори. По-перше, відбулося зменшення суми чистого прибутку переробних підприємств. У 1998 р. сума чистого прибутку становила 7538,4 тис. грн., а у 2002 р. – 1309,6 тис. грн., що складає лише 17,37% від рівня 1998 р. По-друге, зросла середньозважена вартість власного капіталу переробних підприємств.

Виходячи з цього показника, можна розрахувати термін окупності власного капіталу. Середній рівень рентабельності власного капіталу за чотири роки розраховується за формулою:

$$\bar{R}_{BK} = \frac{\sum ЧП / n}{\sum СВК / n} \cdot 100\%, \quad (2.1)$$

де: \bar{R}_{BK} – середній рівень рентабельності власного капіталу;

$\sum ЧП$ – сума чистого прибутку, одержаного підприємством за період, що аналізувався;

$\sum СВК / n$ – середньозважена загальна сума власного капіталу, розрахована за період, що аналізувався;

n – кількість років в періоді, що аналізувався.

Використовуючи вищенаведену формулу, розрахуємо середньорічний рівень рентабельності власного капіталу за період, що аналізувався:

$$\bar{R}_{BK} = \frac{(7538,4 + 13643,2 + 3995,8 + 4642,3 + 1309,6) / 5}{(109563,5 + 122136,6 + 126163,1 + 128616,4 + 129262,3) / 5} \cdot 100\% = \frac{7733,54}{123148,38} \cdot 100\% = 6,28\%;$$

Таблиця 2.40

Характеристика рівня рентабельності власного капіталу, що використовується молокопереробними і м'ясопереробними підприємствами Сумської області*

Показники	Роки				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Сума чистого прибутку, одержаного молокопереробними і м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	7538,4	13643,2	3995,8	4642,3	1309,6
2. Середньозважена сума власного капіталу молокопереробних і м'ясопереробних підприємств, тис. грн.	109563,5	122136,6	126163,1	128616,4	129262,3
3. Рівень рентабельності власного капіталу молокопереробних і м'ясопереробних підприємств, %.	6,88	10,69	3,17	3,61	1,01

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Термін окупності власного капіталу буде дорівнювати в середньому $100/6,28=15,9$ року. Для власного капіталу це досить великий термін. Він не може задовольняти власників, які розраховують, що вкладені в підприємство кошти окупляться значно швидше.

Якщо порівняти показники рентабельності власного капіталу молокопереробних і м'ясопереробних підприємств, то з'ясується, що на молокопереробних підприємствах (табл. 2.41), починаючи з 1999 р., відбувалося зниження рівня рентабельності власного капіталу, а в 2002 р. рівень збитковості власного капіталу становив навіть 1,65%, що свідчить про неефективну діяльність молокопереробних підприємств.

Таблиця 2.41.

Характеристика рівня рентабельності власного капіталу, що використовується молокопереробними підприємствами Сумської області*

Показники	Роки				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Сума чистого прибутку, одержаного молокопереробними підприємствами, тис. грн.	1697,7	8696,2	4952,1	4254,7	-1283
2. Середньозважена сума власного капіталу молокопереробних підприємств, тис. грн.	60719,3	70007,7	73241,25	76806,1	77792,85
3. Рівень рентабельності власного капіталу молокопереробних підприємств, %.	2,80	11,95	6,76	5,54	-1,65

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

На м'ясопереробних підприємствах (табл. 2.42) зовсім інша ситуація. До 2000 р. відбулося значне зниження рівня рентабельності власного капіталу, а у 2001р. і в 2002 р. спостерігається підвищення рівня рентабельності власного капіталу. У 2002 р. рівень рентабельності власного капіталу становив 5,04%. Найбільш високі рівні рентабельності власного капіталу були у 2002 р. у ВАТ "Полісся" (м. Шостка) – 18,01% і ВАТ "Сумський м'ясокомбінат" – 16,16%.

Таблиця 2.42

Характеристика рівня рентабельності власного капіталу, що використовується м'ясопереробними підприємствами Сумської області*

Показники	Роки				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Сума чистого прибутку, одержаного м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	5840,7	4947	-956,3	387,6	2592,6
2. Середньозважена сума власного капіталу м'ясопереробних підприємств, тис. грн.	48844,2	51128,85	52921,85	51810,3	51469,45
3. Рівень рентабельності власного капіталу м'ясопереробних підприємств, %.	11,96	9,03	-1,81	0,75	5,04

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Серед показників рентабельності певну роль відіграє показник рентабельності загальної суми капіталу, що використовується переробними підприємствами. Розрахунок цього показника на переробних підприємствах Сумської області наведений в табл. 2.43.

Як свідчать результати розрахунків, рівень рентабельності загальної суми капіталу, що використовується переробними підприємствами, знизився у 2002 р. до 0,75% порівняно з 5,68% у 1998 р. На це вплинули також розглянуті нами фактори, а саме: загальне зменшення чистого прибутку, отриманого переробними підприємствами у 2002 р., і збільшення середньозваженої загальної суми капіталу. Рівень цього показника, як і розглянутого, досить низький. Виходячи з цього показника, можна розрахувати термін окупності загальної суми капіталу.

Таблиця 2.43

Характеристика рівня рентабельності загальної суми капіталу, що використовується молокопереробними і м'ясопереробними підприємствами Сумської області*

Показники	Роки				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Сума чистого прибутку, одержаного молокопереробними і м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	7538,4	13643,2	3995,8	4642,3	1309,6
2. Середньозважена сума капіталу молокопереробних і м'ясопереробних підприємств, тис. грн.	132765,7	142025,8	156620,6	159453,4	175340,7
3. Рівень рентабельності капіталу молокопереробних і м'ясопереробних підприємствами, %.	5,68	9,61	2,55	2,91	0,75

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Середній рівень рентабельності загальної суми капіталу за чотири роки розраховується за формулою:

$$\bar{R}_{зск} = \frac{\sum ЧП / n}{\sum СЗСК / n} \cdot 100\%, \quad (2.2)$$

де $\bar{R}_{зск}$ – середній рівень рентабельності загальної суми капіталу;

$\sum ЧП$ – сума чистого прибутку, одержаного підприємствами за період, що аналізувався;

$\sum СЗСК / n$ – середньозважена загальна сума капіталу, розрахована за період, що аналізувався;

n – кількість років в періоді, що аналізувався.

Використовуючи вищенаведену формулу, розраховуємо середньорічний рівень рентабельності загальної суми капіталу за період, що аналізувався.

$$\bar{R}_{зск} = \frac{(7538,4 + 13643,2 + 3995,8 + 4642,3 + 1309,6) \div 5}{(132765,7 + 142025,8 + 156620,6 + 159453,4 + 175340,7) \div 5} \cdot 100\% = \frac{6225,86}{153241,24} = 4,06\%;$$

Термін окупності загальної суми капіталу буде дорівнювати в середньому $100/4,06=24,6$ року. Такий великий термін окупності загальної суми капіталу, що використовується переробними підприємствами, свідчить про те, що рівень рентабельності загальної суми капіталу, який отримали переробні підприємства, дуже низький. Потрібні термінові заходи, спрямовані на збільшення прибутку переробних підприємств.

Знизився рівень рентабельності загальної суми капіталу і на молокопереробних підприємствах (табл. 2.44).

За період, що розглядався, найвищий цей показник на переробних підприємствах був у 1999 р. – 10,67%. У 2000-2001 рр. спостерігалось значне зниження рівня рентабельності загальної суми капіталу на молокопереробних підприємствах, а у 2002 р. рівень їх збитковості склав 1,14%.

На м'ясопереробних підприємствах (табл. 2.45) рівень рентабельності загальної суми капіталу також знизився з 10,71% у 1998 р. до 4,12% у 2002 р.

Таблиця 2.44.

Характеристика рівня рентабельності загальної суми капіталу, що використовується молокопереробними підприємствами Сумської області*

Показники	Роки				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Сума чистого прибутку, одержаного молокопереробними підприємствами, тис. грн.	1697,7	8696,2	4952,1	4254,7	-1283
2. Середньозважена сума капіталу молокопереробних підприємств, тис. грн.	78209,55	81511,95	93331,6	97006,9	112396,2
3. Рівень рентабельності капіталу молокопереробних підприємств, %.	2,17	10,67	5,31	4,39	-1,14

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Таблиця 2.45

Характеристика рівня рентабельності загальної суми капіталу, що використовується м'ясопереробними підприємствами Сумської області*

Показники	Роки				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Сума чистого прибутку, одержаного м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	5840,7	4947	-956,3	387,6	2592,6
2. Середньозважена сума капіталу м'ясопереробних підприємств, тис. грн.	54556,1 5	60513,8	63289	62446,46	62944,45
3. Рівень рентабельності капіталу м'ясопереробних підприємств, %.	10,71	8,17	-1,51	0,62	4,12

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

При оцінці ефективності фінансової діяльності переробних підприємств велике значення мають також показники оборотності їх капіталу, зокрема оборотність власного капіталу і оборотність загального капіталу.

Показники оборотності капіталу характеризують інтенсивність використання капіталу підприємства і впливають на обсяги виробленої продукції, а відповідно на суму отриманих доходів і суму прибутку підприємства. Навіть, якщо на підприємстві не вистачає власних оборотних коштів, то за рахунок прискорення їх оборотності підприємство може збільшити обсяги виробництва. Розрахунок показника оборотності власного капіталу наведений в табл. 2.46.

Таблиця 2.46

Характеристика оборотності власного капіталу молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області*

Показники	Роки				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Загальний обсяг реалізації продукції молокопереробними і м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	179330	245642,8	383451,7	439609,5	419593
2. Середньозважена сума власного капіталу молокопереробних і м'ясопереробних підприємств, тис. грн.	109563,5	122136,6	126163,1	128616,4	129262,3
3. Кількість обертань власного капіталу молокопереробних і м'ясопереробних підприємств протягом року, разів.	1,64	2,01	3,04	3,42	3,25

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Як видно з наведеної таблиці, кількість обертань власного капіталу у 2002 р. збільшилася до 3,25 разу на рік порівняно з 1,64 разу у 1998 р, тобто спостерігається тенденція до прискорення оборотності власного капіталу. Відбувалося це за рахунок того, що обсяг реалізованої продукції збільшувався швидшими темпами, ніж збільшення суми власного капіталу. Але необхідно зазначити, що незважаючи на позитивну тенденцію прискорення оборотності власного капіталу переробних підприємств, цей показник ще дуже низький. Враховуючи те, що виробничий цикл переробних підприємств нетривалий, оборотність власного капіталу повинна бути значно більшою. Прискорення оборотності власного капіталу означає, що відбуваються позитивні зрушення у діяльності переробних підприємств Сумської області. Однак, як свідчать попередні дані, збільшення обсягів реалізації продукції переробними підприємствами і прискорення оборотності власного капіталу не призвело до покращення фінансових результатів діяльності підприємств. Це підтверджує, що показник оборотності капіталу характеризує інтенсивність використання капіталу, а не його ефективність.

Якщо порівняти показники оборотності власного капіталу, то виявиться, що на молокопереробних підприємствах (табл. 2.46.) показник оборотності дещо вищий, ніж на м'ясопереробних підприємствах (табл. 2.47).

У 2002 р. кількість обертань власного капіталу на молокопереробних підприємствах становила 3,70 разу, а на м'ясопереробних – 2,56 разу. А це означає, що власний капітал використовувався на молокопереробних підприємствах більш інтенсивно, ніж на м'ясопереробних. Але він використовувався менш ефективно, адже показник рентабельності власного капіталу вищий на м'ясопереробних підприємствах.

Для оцінки інтенсивності використання всього капіталу підприємства застосовують показник оборотності загальної суми капіталу переробних підприємств. Розрахунок кількості обертань загальної суми капіталу, що використовується переробними підприємствами, наведений в табл. 2.48.

Таблиця 2.47

Характеристика оборотності власного капіталу м'ясопереробних підприємств Сумської області*

Показники	Роки				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Загальний обсяг реалізації продукції м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	91731,8	100506,2	144502,6	128260,9	131640,3
2. Середньозважена сума власного капіталу м'ясопереробних підприємств тис. грн.	48844,2	52128,85	52921,85	51810,3	51469,45
3. Кількість обертань власного капіталу м'ясопереробних підприємств протягом року, разів.	1,88	1,93	2,73	2,48	2,56

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Таблиця 2.48

Характеристика оборотності загальної суми капіталу молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області*

Показники	Роки				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Загальний обсяг реалізації продукції молокопереробними і м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	179330	245642,8	383451,7	439609,5	419593
2. Середньозважена сума капіталу молокопереробних і м'ясопереробних підприємств, тис. грн.	132765,7	142025,8	156	159453,4	175340,7
3. Кількість обертань капіталу молокопереробних і м'ясопереробних підприємств протягом року, разів.	1,35	1,73	2,45	2,76	2,39

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Як видно з наведених даних, середня кількість обертань загальної суми капіталу переробних підприємств з 1,35 разу у 1998 р. (повний період обертання – 270 днів) збільшилась до 2,39 разу у 2002 р., тобто на переробних підприємствах спостерігається позитивна тенденція щодо прискорення оборотності загальної суми капіталу.

На молокопереробних підприємствах (табл. 2.49) кількість обертань збільшилася з 1,12 разу у 1998 р. до 2,56 разу у 2002 р., тобто більше ніж у два рази.

Таблиця 2.49.

**Характеристика кількості обертань загальної суми капіталу
молокопереробних підприємств Сумської області***

Показники	Роки				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Загальний обсяг реалізації продукції молокопереробними підприємствами, тис. грн.	87598,2	145136,6	238949,1	311348,6	287952,7
2. Середньозважена сума капіталу молокопереробних підприємств, тис. грн.	78209,55	81511,95	93331,6	97006,9	112396,2
3. Кількість обертань капіталу молокопереробних підприємств протягом року, разів	1,12	1,78	2,56	3,21	2,56

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

На м'ясопереробних підприємствах (табл. 2.50) також спостерігається прискорення оборотності загальної суми капіталу. Кількість обертань

збільшилася з 1,68 разу у 1998 р. до 2,09 разу у 2002 р. Прискорення оборотності загальної суми капіталу свідчить про підвищення інтенсивності використання загальної суми капіталу переробних підприємств.

Таблиця 2.50

Характеристика оборотності загальної суми капіталу м'ясопереробних підприємств Сумської області*

Показники	Роки				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Загальний обсяг реалізації продукції м'ясопереробними підприємствами, тис. грн.	91731,8	100506,2	144502,6	128260,9	131640,3
2. Середньозважена сума капіталу м'ясопереробних підприємств, тис. грн.	54556,15	60513,8	63289	62446,46	62944,45
3. Кількість обертань загальної суми капіталу м'ясопереробних підприємств протягом року, разів	1,68	1,66	2,28	2,05	2,09

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Отже, дані проведеного аналізу свідчать, що незважаючи на прискорення оборотності власного і загального капіталу, рівень рентабельності цих показників знижується, на основі чого можна зробити висновок, що ефективність управління фінансовими ресурсами переробних підприємств зменшується.

Висновки до розділу 2

Аналіз фінансового стану молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області за 1998-2002 рр. дозволив зробити такі висновки:

1. В умовах ринкової економіки ефективний розвиток переробних підприємств на тривалу перспективу можливий тільки при умові ефективного управління їх фінансовими ресурсами, що дозволить забезпечити високий рівень конкурентоспроможності підприємств, підвищення їх платоспроможності і стабілізації фінансового стану.

2. Запровадження в Україні ринкової системи зумовлює реформування усіх без винятку сфер економічної діяльності і супроводжується кризовими явищами в економіці, що створює певні труднощі в діяльності всіх підприємств, в тому числі і переробних. За період, що аналізувався, в діяльності переробних підприємств Сумської області не спостерігався стабільний розвиток. З 1998 р. до 2001 р. включно переробні підприємства збільшували обсяги реалізації продукції, але у 2002 р. порівняно з 2001 р. обсяг реалізованої продукції знизився на 9%.

3. Загальна сума активів переробних підприємств за період, що розглядався, постійно збільшувалася. При цьому спостерігалось збільшення як суми необоротних активів, так і суми оборотних активів. Більш високими темпами відбувалося збільшення оборотних активів. Якщо сума необоротних активів порівняно з 1998 р. збільшилася на 23,78%, то сума оборотних активів – на 108,5%. Але слід зазначити, що збільшення суми активів в основному відбувалося за рахунок позикових коштів. Сума власних коштів у 2002 р. збільшилася порівняно з 1998 р. на 7,86%, а порівняно з попереднім зменшилася на 3,97%.

4. У складі необоротних активів домінуючу роль відіграють основні засоби, але їх питома вага у загальному обсязі необоротних активів за 1998-2002 рр. скоротилася з 92,42% до 74,71%. За цей період у складі необоротних активів суттєво зросла питома вага незавершеного будівництва (з 5,38% до

9,40%) і довгострокових фінансових інвестицій. У 1998 р. цього виду активів не було у складі необоротних активів, а у 2002 р. їх обсяг склав 18697 тис. грн., що становило 15,06% від загального обсягу необоротних активів. Найбільш активними в інвестиційному відношенні були такі підприємства як ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат", ВАТ "Конотопм'ясо", "Охтирський м'ясокомбінат", ВАТ "Сумський м'ясокомбінат".

5. У складі оборотних активів найбільший обсяг становила дебіторська заборгованість, яка постійно збільшувалася. За 1998-2002 рр. сума дебіторської заборгованості збільшилася на 21866,9 тис. грн., а питома вага у складі оборотних активів – на 10,42%. Це свідчить про те, що на переробних підприємствах відбувається криза неплатежів. Водночас спостерігається поступове зменшення питомої ваги товарно-матеріальних запасів та грошових коштів, що негативно впливає на ритмічність виробничого процесу, який здійснюється на переробних підприємствах.

6. Відповідно до збільшення суми активів постійно збільшується обсяг капіталу, що використовується переробними підприємствами в процесі своєї господарської діяльності. Більшу його частину становить власний капітал, але за період, що розглядався, спостерігається зменшення його частки у загальній сумі капіталу. Це відбувалося через те, що темпи зростання позикового капіталу значно перевищували темпи зростання власного капіталу. У 2002 р. порівняно з 1998 р. сума позикового капіталу збільшилася на 301,84%, тобто більше, ніж у 4 рази, а сума власного капіталу – лише на 7,86%, а порівняно з минулим роком вона зменшилася на 3,68%. Ці дані свідчать про те, що для поповнення фінансових ресурсів за рахунок власних джерел на переробних підприємств немає можливостей.

7. Незважаючи на значне збільшення суми активів, а відповідно і суми капіталу переробних підприємств, сума всього прибутку і сума чистого прибутку, одержаного переробними підприємствами, у 2002 р. порівняно з 1998 р. значно скоротилася. Сума всього прибутку і сума чистого прибутку у 2002 р. порівняно з 1998 р. зменшилася відповідно на 34,28% і на 82,67%, що

свідчить про зниження ефективності використання фінансових ресурсів підприємств.

8. Підсумовуючи результати проведеного дослідження, можна зробити висновок, що за основними показниками рівень ефективності використання фінансових ресурсів на переробних підприємств за період, що розглядався, значно знизився. У зв'язку з цим поряд з проблемою залучення додаткових фінансових ресурсів, які необхідні для забезпечення подальшого розвитку переробних підприємств, необхідно звернути увагу на підвищення ефективності їх використання. Серед молокопереробних і м'ясопереробних підприємств найкращі фінансові результати діяльності мають ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат" і ВАТ "Сумський м'ясокомбінат". Таке підприємство як ВАТ "Роменський молочний комбінат", яке протягом 1998-2001 рр. працювало стабільно і мало високі фінансові показники, у 2002 р. навпаки спрацювало незадовільно. У 2002 р. порівняно з попереднім роком обсяг реалізованої продукції зменшився на 34,09%, сума власного капіталу зменшилася з 20580 тис. грн. у 2001 р. до 14798 тис. грн. у 2002 р., тобто на 28,1%. Сума одержаних збитків склала 3081 тис. грн. Вкрай незадовільні фінансові результати мають також такі підприємства як ВАТ "Сумський молокозавод", який протягом останніх трьох років працював збитково, ВАТ "Тростянецький молокозавод" – також останні три роки працював збитково, ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат" – за два останні роки отримав збитки. Це означає, що потрібна термінова активізація досліджень основних шляхів підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами переробних підприємств з метою подолання негативних тенденцій в їх діяльності.

Основні положення, висновки та рекомендації, що містяться в розділі 2 дисертаційної роботи знайшли первинне відображення в таких публікаціях: Єріс Л.М. Здійснення діагностики кризових підприємств. Матеріали Першої Всеукраїнської науково-практичної конференції "Україна наукова, 2001". Т. 11. Економічні науки. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2001. – С. 16-17; Кравченко С.А., Дадашев Б.А., Єріс Л.М. Анализ ликвидности акционерного

общества закрытого типа // Вісник Української академії банківської справи. – 1999. – №1(6). – С. 58-60.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розділ 3.1. Удосконалення методики оцінки ефективності використання фінансових ресурсів переробних підприємств

Оцінка ефективності управління фінансовими ресурсами підприємств є однією з найскладніших проблем фінансового менеджменту, яка ще ґрунтовно не досліджена в сучасній економічній теорії.

У процесі дослідження цієї проблеми була поставлена мета – сформулювати основні методологічні підходи до оцінки результативності управління фінансовими ресурсами переробних підприємств та визначити систему показників, з допомогою яких можна проводити таку оцінку в реальних умовах.

Існують різні підходи до показників, за допомогою яких можна оцінити ефективність використання фінансових ресурсів. Деякі автори критерієм ефективності вважають прибуток в різних його модифікаціях [101; 173], тому що прибуток є кінцевою метою будь-якої західної фірми. Але ми вважаємо, що цей підхід характеризує лише одну із сторін загальної результативності управління фінансами підприємства.

На думку інших авторів, цим показником може бути обсяг валової (товарної, реалізованої) продукції в оптових цінах підприємства [109; 149]. Ми згодні, що ефективність діяльності промислових підприємств значною мірою залежить від обсягу виробництва та реалізації продукції. Але відомо, що не завжди збільшення обсягів виробництва забезпечує підприємству ефективність його розвитку. В цьому можна переконатися, якщо звернутися до показників діяльності переробних підприємств Сумської області. Так, за підсумками роботи в 2002 р. молокопереробні і м'ясопереробні підприємства збільшили обсяг реалізованої продукції порівняно з 1998 р. на 126,9%, а сума отриманого

прибутку зменшилася на 82,6%. В 2002 р. сума прибутку від рівня 1998 р. становила лише 17,4%. Тому цей показник, на нашу думку, може бути використаний як допоміжний, за допомогою якого можна розрахувати інші показники.

Деякі автори запорукою ефективності управління фінансами, а відповідно і фінансових ресурсів, які є матеріальними носіями фінансових відносин, вважають фінансовий стан підприємства. Але, на нашу думку, це дуже загальний підхід, тому що фінансовий стан підприємства – результат ефективного управління всіма видами ресурсів, у тому числі і фінансовими. Він також характеризує результативність всіх напрямків діяльності підприємства.

Проведене дослідження дає підстави сформулювати такі основні методологічні підходи до оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами:

1. Оцінка ефективності управління фінансовими ресурсами переробних підприємств повинна бути співвіднесена із системою оцінки загальних результатів їх діяльності і не суперечити їй. Тобто оцінка ефективності управління фінансовими ресурсами переробних підприємств повинна бути узгоджена з оцінкою ефективності їх діяльності в цілому.

2. При оцінці ефективності управління фінансовими ресурсами переробних підприємств потрібно враховувати кінцеву мету їх діяльності. Тобто система оцінки ефективності управління фінансами переробних підприємств має бути узгоджена із системою оцінки загальних результатів їх діяльності.

3. Оцінка ефективності управління фінансовими ресурсами переробних підприємств повинна здійснюватись за допомогою економічних критеріїв та показників.

4. При оцінці ефективності управління фінансовими ресурсами переробних підприємств потрібно враховувати форму власності підприємств. Підприємства, які належать до різних форм власності (державної, колективної або приватної), створюються і функціонують для досягнення різних цілей, виходячи із економічних інтересів їх власників.

5. Система показників, за допомогою яких здійснюється аналіз ефективності управління фінансовими ресурсами переробних підприємств залежить від користувачів (суб'єктів) аналізу, а саме: власників підприємства; державних органів; кредитних установ.

6. При оцінці ефективності використання фінансових ресурсів, потрібно не тільки враховувати результати, досягнуті у звітному періоді, але і те, як використання фінансових ресурсів, може вплинути на результати діяльності підприємств в майбутньому, тобто оцінювати ефективність їх використання на перспективу. Наприклад, якщо фінансові ресурси у звітному періоді були використані для того, щоб підприємство мало можливість отримувати в наступних періодах додатковий дохід і прибуток, то навіть якщо ці показники невисокі, можна позитивно оцінити результати їх використання.

7. При оцінці ефективності управління фінансовими ресурсами переробних підприємств слід враховувати особливості створення і функціонування цих підприємств, тобто особливості виробничого процесу, їх організаційно-правову структуру та ін.

8. Підвищення рівня стабільності фінансового стану і конкурентоспроможності підприємства є результатом ефективного управління фінансовими ресурсами. В той же час і фінансовий стан, і рівень конкурентоспроможності тісно пов'язані з обсягами виробництва конкурентоспроможної продукції і рівнем рентабельності як окремих видів продукції, так і всього капіталу. Тому фінансовий стан підприємства і рівень конкурентоспроможності продукції також характеризують ефективність використання фінансових ресурсів підприємства.

9. Ефективна діяльність підприємства значною мірою залежить від ступеня його забезпечення фінансовими ресурсами. Тому для досягнення ефективного використання фінансових ресурсів повинна бути визначена загальна потреба у фінансових ресурсах відповідно до запланованих показників економічного розвитку переробних підприємств та ступеня їх фактичного залучення. Необхідно також враховувати можливості генерування переробними

підприємствами власних фінансових ресурсів, насамперед за рахунок внутрішніх джерел, його кредитний рейтинг, що визначає залучення позикового капіталу відповідно до потреб. Проте залучення необхідного обсягу фінансових ресурсів ще не гарантує стабільний економічний розвиток підприємства. Тому забезпечення переробних підприємств необхідними фінансовими ресурсами повинне характеризуватися не тільки обсягом, а й структурою джерел залучення цих ресурсів.

В процесі управління фінансовими ресурсами підприємствам доводиться вирішувати багато проблем, що дозволяє досягти основної мети. Аналізуючи ці проблеми, їх можна поділити на дві групи.

Перша група проблем пов'язана із забезпеченням підприємств фінансовими ресурсами, друга – з підвищенням ефективності їх використання.

Ці проблеми тісно пов'язані між собою. Відомо багато прикладів, коли підприємства, вирішивши проблему забезпечення підприємства фінансовими ресурсами на деякий час, в подальшому не можуть забезпечити їх ефективне використання і знову повертаються до першої проблеми. Більше того, залучивши додаткові фінансові ресурси за рахунок позикових коштів, вони погіршують свій стан, тому що до існуючих проблем додається ще одна – збільшення заборгованості підприємства, що призводить до кризи платоспроможності, втрати фінансової стійкості та інших негативних явищ.

Проведене дослідження дає можливість визначити систему показників, за допомогою яких вимірюється ефективність використання фінансових ресурсів переробних підприємств і які можна об'єднати у три групи:

Перша група – показники, які дозволять зробити висновок про забезпеченість підприємства фінансовими ресурсами.

Друга група – показники, які характеризують інтенсивність використання фінансових ресурсів на підприємстві.

Третя група – показники, на основі яких можна визначити ефективність використання фінансових ресурсів.

Для оцінки ступеня забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами пропонуємо використовувати коефіцієнт забезпеченості фінансовими ресурсами ($K_{зфр}$), який розраховується за формулою:

$$K_{зфр} = \frac{\Delta\Phi P_{факт}}{П_{фр}}, \quad (3.1)$$

де: $\Delta\Phi P_{факт}$ – фактичний приріст обсягу фінансових ресурсів у періоді, що аналізується, тис. грн.;

$П_{фр}$ – потреба підприємства у додаткових фінансових ресурсах у періоді, що аналізується, тис. грн. Методика розрахунку цього показника наведена у розділі 1.2.

Для оцінки інтенсивності використання фінансових ресурсів повинні використовуватися показники оборотності капіталу. У сучасній економічній теорії показники оборотності капіталу відносяться до показників, які характеризують ефективність використання капіталу підприємства. Розглядається три показники оборотності капіталу: оборотність загального капіталу; оборотність власного капіталу; оборотність позикового капіталу. Розрахунок цих показників здійснюється так: оборотність загальної суми капіталу – діленням виручки від реалізації продукції на середньозважену величину капіталу; оборотність власного капіталу – діленням виручки від реалізації продукції на середньозважену величину власного капіталу; оборотність позикового капіталу – діленням виручки від реалізації продукції на середньозважену величину позикового капіталу.

Якщо розраховувати показники оборотності власного і позикового капіталу за певний період зазначеним способом, то вони будуть дуже завищеними. Тому їх потрібно розраховувати так: оборотність власного капіталу – діленням частини виручки від реалізації продукції, яка була вироблена завдяки використанню власного капіталу, на середньозважену величину власного капіталу; оборотність позикового капіталу – діленням частини виручки від реалізації продукції, яка була вироблена завдяки використанню позикового капіталу, на середньозважену величину позикового

капіталу за період. Але ж практично неможливо розділити виручку від реалізації продукції на дві частини, тобто на виручку, отриману від використання власного капіталу, і виручку, отриману від використання позикового капіталу. Тому із трьох показників оборотності капіталу практично розрахувати можна тільки один – показник оборотності загального капіталу. Позиковий і власний капітал на підприємстві обертаються з однаковою швидкістю, тому немає сенсу розраховувати окремо оборотність власного капіталу і оборотність позикового капіталу. Крім того, показники оборотності капіталу, на нашу думку, відносяться до показників, які характеризують не ефективність, а інтенсивність його використання. Збільшення коефіцієнта оборотності капіталу забезпечує збільшення обсягу випущеної, а відповідно і реалізованої продукції. Але це не завжди забезпечує збільшення прибутку підприємств. В табл. 3.1. наведені показники оборотності і рентабельності переробних підприємств Сумської області.

Таблиця 3.1.

Показники оборотності і рентабельності молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області*

Показники	Роки				
	1998	1999	2000	2001	2002
1. Кількість обертань капіталу молокопереробних і м'ясопереробних підприємств протягом року, разів	1,35	1,73	2,45	2,76	2,39
2. Рівень рентабельності капіталу молокопереробних і м'ясопереробних підприємств, %.	5,68	9,61	2,55	2,91	0,75

*Таблицю складено на основі даних таблиць 2.43. та 2.46.

Наведені дані свідчать, що кількість обертань капіталу переробних підприємств з 1,35 разу у 1998 р. збільшилася до 2,39 разу у 2002 р., а рентабельність капіталу навпаки зменшилася з 5,68% у 1998 р. до 0,75% у 2002 р. Це підтверджує, що показники оборотності капіталу – це показники інтенсивності його використання.

Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів повинна бути узгоджена з оцінкою фінансово-економічною ефективності підприємства в цілому, яка розглядається як результат управління фінансовими ресурсами. При цьому ефективність функціонування фінансового механізму повинна оцінюватися за допомогою загальноекономічних показників виробництва, тобто критерієм впливу фінансів на виробництво може бути тільки його ефективність, а не будь-який показник, що відноситься до фінансових ресурсів.

У Законі України “Про підприємства в Україні” зазначено, що метою діяльності, тобто цільовою функцією будь-якого підприємства, є отримання прибутку. [117]. Виходячи з цього, в сучасній економічній теорії і практиці здійснення аналізу розглядаються три показники рентабельності, а саме: рівень рентабельності загального капіталу; рівень рентабельності власного капіталу; рівень рентабельності позикового капіталу. Ці показники розраховуються на основі різних видів прибутку – загального прибутку, прибутку від реалізації продукції і чистого прибутку, який залишається в розпорядження власників підприємства. Основними серед зазначених показників вважаються показники рентабельності, які розраховуються на основі чистого прибутку так: рівень рентабельності загального капіталу – діленням чистого прибутку підприємства на середньозважену суму загального капіталу (власного і позикового); рівень рентабельності власного капіталу – діленням чистого прибутку підприємства на середньозважену суму власного капіталу; рівень рентабельності позикового капіталу – діленням чистого прибутку на середньозважену суму позикового капіталу.

На наш погляд, розраховані таким чином показники рентабельності не відображають ситуацію щодо ефективного використання власного і позикового капіталу, більше того вони завищують ці показники і неправильні ні з математичної точки зору, ні з методичної.

З математичного боку помилка в тому, що рівень рентабельності загального капіталу – це середній показник між рівнем рентабельності власного і позикового капіталу. Якщо ж всі три показники розрахувати так, як зазначено,

то рівень рентабельності загального капіталу буде значно нижчий, ніж два інших показники.

М.Д. Білик у своєму дисертаційному дослідженні основним показником цієї групи вважає показник рентабельності власного капіталу [11].

Ми згодні з тим, що показники рентабельності власного і позикового капіталу – це важливі показники. Але в такому разі їх треба розраховувати діленням не всього чистого прибутку, а тільки тієї його частини, яка отримана від використання або власного капіталу, або позикового. Тобто, щоб розрахувати рівень рентабельності власного капіталу, треба частину прибутку, одержаного від використання цього капіталу поділити на середньозважену суму власного капіталу. Відповідно, щоб розраховувати рівень рентабельності позикового капіталу, також необхідно частину прибутку, яка одержана від використання позикового капіталу, поділити на середньозважену суму позикового капіталу. В протилежному разі розраховувати ці показники не має ніякого сенсу. Вони не тільки не будуть корисні, а навіть можуть зашкодити. Якщо розраховувати рентабельність позикового капіталу на основі всього прибутку, то у випадку, коли його частина менша, ніж частина власного капіталу (коефіцієнт автономії не повинен бути нижчим, ніж 0,5), рівень рентабельності позикового капіталу буде вищим, ніж рівень рентабельності власного капіталу. Тобто буде складатися враження, що використання позикового капіталу для підприємств ефективніше, ніж власного. Але це не так. Практично поділити прибуток на дві частини, тобто на прибуток, отриманий від використання власного капіталу, і на прибуток, отриманий від використання позикового капіталу неможливо. Адже на підприємстві вся сума отриманого прибутку враховується разом. Тому для оцінки ефективності використання фінансових ресурсів може використовуватися тільки рівень рентабельності, який розрахований на основі загальної суми отриманого прибутку (загальної суми чистого прибутку) і середньозваженої суми загального капіталу. Тобто одержимо рівень рентабельності загального капіталу.

Рівень рентабельності власного капіталу розраховується на основі всього одержаного прибутку тільки для оцінки ефекту фінансового ліверіджу, але він не буде показником ефективності використання власного капіталу підприємства. Крім того, на нашу думку, більш важливим показником буде не рівень рентабельності, а рівень доходності капіталу, який дозволить більш комплексно оцінити ефективність використання фінансових ресурсів підприємства. При цьому складові доходу будуть залежати від форм власності.

Для підприємств, які належать до державної власності, складові доходу такі: сума чистого прибутку, який отримало підприємство; сума амортизаційних відрахувань; фонд оплати праці, виплачений працівникам підприємства. Те, що до складу доходу державного підприємства включений фонд оплати праці, дозволяє оцінити не тільки економічну ефективність використання фінансових ресурсів, а й соціальну. При цьому необхідно зазначити, що заробітна плата може розглядатися з двох боків. З одного боку, для підприємства як виробника заробітна плата є складовою частиною собівартості продукції, тобто є не доходом, а витратами на виробництво продукції і її реалізацію, збільшення яких призводить до зменшення суми прибутку. З другого боку, це новостворена вартість, що є результатом діяльності підприємства, збільшення якої характеризує темпи економічного росту держави. Вона є доходом колективу підприємства в цілому і кожного працівника окремо. Реалізувавши вироблену продукцію, колектив має право на оплату своєї праці, на отримання доходу, визнаного суспільством і оплаченого споживачами.

Нараховані амортизаційні відрахування також повинні бути складовою частиною доходу підприємства. Незважаючи на те, що амортизаційні відрахування входять в собівартість виробленої продукції, після її реалізації вони акумулюються в амортизаційних фондах, які використовуються на оновлення основного капіталу підприємства. До речі, частина прибутку, а саме фонд накопичення, використовується з тією ж метою. Тому нараховані

амортизаційні відрахування – це потенційний фінансовий ресурс відтворення [172].

Отже, рівень доходності підприємства, яке належить до державної форми власності, на нашу думку, повинен розраховуватися за формулою:

$$P_{Дж} = \frac{\Phi ОП + АВ + ЧП}{\overline{ВБ}} \cdot 100\% , \quad (3.2.)$$

де: $P_{Дж}$ – рівень доходності загального капіталу, %;

$\Phi ОП$ – фонд оплати праці, виплачений на підприємстві за період, що розглядається, тис. грн.;

$АВ$ – амортизаційні відрахування за період, що розглядається, тис. грн.;

$ЧП$ – сума чистого прибутку за період, що розглядається, тис. грн.;

$\overline{ВБ}$ – середньозважена величина загального капіталу за період, що розглядається.

Одержаний показник буде показувати, скільки доходу отримало підприємство на одиницю вартості загального капіталу.

Якщо підприємства належать до колективної або приватної власності, складовими їх доходу повинні бути сума чистого прибутку і сума амортизаційних відрахувань. Заробітна плата працівникам, з позиції власника (власників), – це витрати, які входять до собівартості продукції і зменшують суму отриманого прибутку. Виходячи з цього, рівень прибутковості загального капіталу підприємства, яке належить до приватної або колективної власності, можна розрахувати за формулою:

$$P_{Дж} = \frac{АВ + ЧП}{\overline{ВБ}} \cdot 100\% \quad (3.3)$$

де: $P_{Дж}$ – рівень доходності капіталу за період, що розглядається, %

$АВ$ – амортизаційні відрахування за період, що розглядається, тис. грн.;

$ЧП$ – чистий прибуток за період, що розглядається, тис. грн.;

$\overline{ВБ}$ – середньозважена величина загального капіталу підприємства за період, що розглядається, тис. грн.

Необхідно розрізняти показники ефективності використання фінансових ресурсів в залежності від суб'єктів аналізу: власник (власники) підприємства, кредитні установи, державні органи.

Власника (власників) підприємства перш за все цікавить показник, розглянутий нами раніше: рівень доходності всього капіталу і окремо власного капіталу.

Кредитні установи, які прагнуть повернути надані підприємству кредити, зацікавлені у збільшенні коефіцієнтів ліквідності, що характеризують рівень платоспроможності підприємства. Проте значення коефіцієнтів ліквідності розраховується на момент видачі кредиту, тому що на момент його повернення ці показники можуть бути іншими. Це залежить в першу чергу від фінансових результатів діяльності підприємства за період користування кредитом. Тому, на нашу думку, для оціни рівня платоспроможності підприємства більш корисніший був би показник доходності поточних зобов'язань, який розраховується за формулою:

$$RD_{ПЗ} = \frac{ЧП + АВ}{\overline{ПЗ}} \cdot 100\% , \quad (3.4)$$

де: $RD_{ПЗ}$ – рівень доходності поточних зобов'язань, %;

$ЧП$ – чистий прибуток за період, що розглядається, тис. грн.;

$АВ$ – амортизаційні відрахування за період, що розглядається, тис. грн.;

$\overline{ПЗ}$ – середньозважена сума поточних зобов'язань, тис. грн.

Однак слід зазначити, що запропонований показник доходності поточних зобов'язань повинен застосовуватися не для оцінки ефективності використання фінансових ресурсів, а для оцінки платоспроможності переробних підприємств.

Всі підприємства виконують, крім основних своїх функцій, ще й соціальні функції, а саме: забезпечують членів суспільства робочими місцями, дозволяють отримувати їм доход у вигляді заробітної плати; за рахунок податкових відрахувань наповнюють місцевий і державний бюджети. Тому, якщо оцінювати соціальну результативність фінансових ресурсів підприємств

то, на наш погляд, треба розрахувати коефіцієнт соціального значення використання власного капіталу за формулою:

$$K_{c.з.} = \frac{\Phi ОП + B_{\Phi ОП} + \Delta ЧП + ПП + B_{occ}}{BK}, \quad (3.5)$$

де: $K_{c.з.}$ – коефіцієнт соціального значення використання власного капіталу;

$\Phi ОП$ – фонд оплати праці на підприємстві, тис. грн.;

$B_{\Phi ОП}$ – нарахування на фонд оплати праці, що відраховуються у державні цільові фонди, тис. грн.;

$ПП$ – сума податкових платежів, які сплачує підприємство у місцевий і державний бюджети, тис. грн.;

$\Delta ЧП$ – частина чистого прибутку підприємства, яка використовується на підприємстві для матеріального заохочування працівників, тис. грн.;

B_{occ} – витрати підприємства на утримання об'єктів соціальної сфери, тис. грн.

Проект Податкового кодексу України передбачає певні податкові пільги для тих суб'єктів господарювання, які будуть здійснювати благодійну діяльність. На нашу думку, податкові пільги підприємствам можуть бути надані в залежності від коефіцієнта соціального значення.

Отже, запропонована нами система показників може застосовуватися для всебічної оцінки ефективності використання фінансових ресурсів суб'єктів господарювання.

3.2 Методичні рекомендації щодо визначення напрямків податкового планування при формуванні фінансових ресурсів переробних підприємств

Як вже було зазначено, обсяг фінансових ресурсів підприємства у значній мірі залежить від рівня податкового навантаження. В розд. 1.3. розглянуті роль і методи податкового планування при формуванні фінансових ресурсів підприємств, що спрямовані на оптимізацію податкових платежів і сприяють

збільшенню чистого прибутку підприємства, який є основним джерелом поповнення власних коштів підприємства.

Податкове планування на підприємствах можна поділити на декілька етапів.

1. Прийняття рішення щодо найбільш вигідного з податкової точки зору місця розташування підприємства, його керівних органів, філіалів або дочірніх підприємств.

2. Вибір облікової політики підприємства.

3. Поточне податкове планування – використання податкових пільг при прогнозуванні і визначенні доходу, який оподатковується.

Необхідність податкового планування в основному визначається за сучасним податковим законодавством, яке передбачає різні податкові режими, в залежності від статусу платника податку, напрямків і результатів його фінансово-господарської діяльності, місця реєстрації і організаційної структури підприємства, а також від облікової політики, яку обрало підприємство. Відповідно до пункту 5 статті 8 Закону “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” підприємство самостійно визначає свою облікову політику. Згідно з П(С)БО 1 (положення (стандарт) бухгалтерського обліку) облікова політика визначається як сукупність принципів, методів і процедур, які обрало підприємство; різних варіантів, що допускаються стандартами для ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності. А якщо є свобода вибору, то є і можливість пошуку варіантів, виходячи з оптимізації податків. Тому при цілеспрямованому підході до формування облікової політики підприємства можна зменшити податкові платежі законним способом. Обраний варіант облікової політики підприємства може значно впливати на кінцевий фінансовий результат. Законом від 22.05.97 р. №283/97-ВР "Про оподаткування прибутку підприємств" оподатковуваний прибуток (ОП) визначається шляхом зменшення суми валового доходу (ВД) на суму валових витрат (ВВ) платника податків і суму амортизаційних відрахувань (АВ). Крім того, якщо балансова вартість запасів (товарів, матеріалів, сировини, готової продукції) на кінець

звітнього періоду перевищує їх балансову вартість на початку того ж періоду, різниця віднімається від суми валових витрат у цьому звітному періоді. Якщо вартість таких запасів на початку звітнього періоду перевищує їх вартість в кінці того ж періоду, різниця додається до суми валових витрат платника податків у цьому звітному періоді.

Оподатковуваний прибуток можна відобразити такою формулою:

$$\text{ОП} = \text{ВД} - \text{ВВ} - \text{АВ} \quad (3.6)$$

Із формули видно, що зменшуючи складові валового доходу і (або) збільшуючи складові валових витрат і суму амортизаційних відрахувань, можна зменшити оподатковуваний прибуток і, як наслідок, – податок на прибуток. Розглянемо законні способи здійснення таких операцій.

Основними елементами облікової політики, які впливають на кінцеву величину прибутку, є:

- методи нарахування зносу основних засобів і нематеріальних активів;
- методи нарахування зносу за МШП;
- методи оцінки запасів (товарів).

До активів, що амортизуються як у бухгалтерському так і в податковому обліку, належать основні засоби (ОЗ) і нематеріальні активи (НМА). Є матеріальні активи, які відповідно до тимчасових критеріїв важко однозначно зарахувати до МШП або до ОЗ. Наприклад, деякі види канцтоварів, інструментів, обладнання та ін. в ідеалі можуть прослужити більше одного року, однак, враховуючи конкретні умови експлуатації, стають непридатними раніше цього строку.

Тому, якщо при складанні на підприємстві наказу про облікову політику є обґрунтовані аргументи зарахувати деякі активи, що використовуються в господарській діяльності, до МШП. Це треба зробити для збільшення у формулі (3.1) складової частини валових витрат при умові, що відпуск МШП в експлуатацію відбудеться в наступних звітних періодах. Бажано заздалегідь проаналізувати господарську діяльність підприємства і зафіксувати в наказі

передбачуваний перелік таких неоднозначних категорій (видів, груп) матеріальних активів, які можна буде надалі зарахувати до складу МШП.

Амортизацією ОЗ і НМА в податковому обліку вважають поступове віднесення витрат на їх придбання, виготовлення і поліпшення на зменшення відкоригованого прибутку платника податків у межах норм амортизаційних відрахувань, встановлених статтею 8 Закону "Про оподаткування прибутку підприємств" (далі – Закону про прибуток). Амортизується кожен вид НМА, кожен об'єкт 1-ї групи ОЗ і загалом 2-га і 3-тя групи ОЗ, починаючи з наступного після введення їх в експлуатацію кварталу.

Підпунктом 8.6.2. Закону про прибуток платникам податків надавалося право самостійно приймати рішення про застосування прискореної амортизації основних фондів третьої групи. Однак Законом № 0349 "Про внесення змін до закону України "Про оподаткування підприємств" від 24. 12. 2002 року "Зупинено на 2004 рік дію підвищених норм амортизації, встановлених цим Законом, для основних фондів груп 1, 2, 3, крім дії цих норм до амортизації витрат, здійснених платником податку після 1 січня 2004 року, у зв'язку з придбанням (виготовленням) нових основних фондів груп 1, 2, 3, які використовуються у виробничій діяльності платника податку та які раніше не були в експлуатації, а також витрат на поліпшення зазначених новопридбаних (виготовлених) основних фондів, понесених платником податку після 1 січня 2004 року". Отже, вищезазначене свідчить, що норми прискореної амортизації можуть бути застосовані для основних засобів, які придбані (виготовлені) у 2004 році. Якщо така можливість є, цим правом треба користуватися, оскільки це збільшить складову частину амортизаційних відрахувань, тобто зменшить оподатковуваний прибуток.

З набранням чинності П(С)БО 7 у бухгалтерському обліку з'явилася нова категорія ОЗ – малоцінні необоротні матеріальні активи (МНМА), що належать до групи інших необоротних матеріальних активів. Відповідно до П(С)БО 7 підприємства можуть самостійно встановлювати розмір вартісного критерію предметів, що входять до складу МНМА. Раніше для МШП його

встановлювало Міністерство фінансів. Отже, у наказі обов'язково має бути відображений розмір вартісного критерію належності ОЗ до МНМА.

Пунктом 27 П(С)БО 7 визначено, що амортизація МНМА, крім прямолінійного і виробничого методів, може нараховуватися у розмірі:

- 50% вартості об'єкта, що амортизується в першому місяці його використання, а інші 50% – в місяці їх вилучення з активів внаслідок невідповідності критеріям визнання їх активом;
- 100% вартості МНМА у першому місяці його використання.

Якщо платник податків намагається максимально збільшити у формулі (3.1) складові валових витрат, у наказі необхідно встановити обґрунтований максимально можливий розмір вартісного критерію ОЗ, що будуть зараховуватися до МНМА, і вибрати 100-відсоткову амортизацію вартості МНМА в першому місяці його використання.

Для НМА в податковому обліку застосовується лінійний метод амортизації. Строк корисного використання НМА в податковому обліку, як і в бухгалтерському, платник податків визначає самостійно, виходячи з терміну його корисного використання. Щоб збільшити складову амортизаційних відрахувань у формулі (3.1), у наказі треба встановити обґрунтований мінімальний строк корисного використання НМА.

Що стосується запасів, то відповідно до підпункту 5.2.1 Закону "Про оподаткування прибутку підприємств" до складу валових витрат включаються суми витрат, понесених у зв'язку з придбанням виробничих запасів. Одночасно до моменту використання цих запасів їх вартість бере участь відповідно до підпункту 5.9 у перерахунку залишків запасів на кінець звітного періоду.

Порядок визначення і обліку балансової вартості запасів, які беруть участь у перерахунку залишків, поданий у П(С)БО 9. Пунктами 9-13 цього стандарту визначається первісна оцінка запасів, а пунктом 16 – методи оцінки списання запасів (відпуск у виробництво, продаж, інше вибуття):

- ідентифікованої собівартості одиниці запасів;
- середньозваженої собівартості;

- собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО);
- собівартості останніх за часом надходження запасів (ЛІФО);
- нормативних затрат;
- ціни продажу.

Підприємство самостійно обирає методи списання запасів і застосовує протягом не менше, ніж одного звітного року один із методів на кожний окремий вид (групу) запасів. При цьому при списанні запасів різних видів можуть застосовуватися різні методи. Але для всіх одиниць бухгалтерського обліку запасів, що мають однакове призначення й однакові умови використання, застосовується тільки один із наведених методів. Як видно з пункту 5.9 Закону про прибуток, для зменшення ОП слід обрати такий спосіб списання запасів, який збільшує вартість запасів, що списуються, і зменшує вартість запасів, що залишилися.

При тенденції зниження закупівельних цін на запаси, найменший оподатковуваний прибуток буде отримано при застосуванні методу ФІФО.

Метод середньозваженої собівартості можна застосувати тоді, коли важко визначити тенденції зміни цін у майбутньому – їх зростання або зниження.

Метод ідентифікованої собівартості, який з арифметичної точки зору є найбільш гнучким інструментом зниження ОП, все-таки має обмеження при застосуванні. Він застосовується лише тоді, коли запаси відпускаються для спеціальних замовлень і проектів, а також у випадках, коли певні запаси не можуть замінити один одного.

Метод нормативних затрат можуть застосовувати підприємства, де є рух готової продукції і незавершене виробництво. Пункт 21 П(С)БО 9 вимагає, що для забезпечення максимального наближення нормативних затрат до фактичних останні повинні регулярно перевірятися і коригуватися. Однак при продуманому підході можна добитися бажаного результату – зниження ОП.

Якщо спостерігається тенденція зростання цін, найменший ОП буде отриманий при одночасному застосуванні методу ЛІФО .

Отже, облікова політика є важливим напрямком податкового планування на підприємстві, тому що забезпечує реалізацію загальної фінансової політики підприємства.

Податкове планування повинно бути перспективним, тому що багато рішень, які приймаються при укладенні угод, особливо при проведенні великих інвестиційних програм, надто дорогі і їх “компенсація” може спричинити великі фінансові втрати.

Нами запропонований алгоритм податкового планування з метою оптимізації формування фінансових ресурсів (рис. 3.1.).

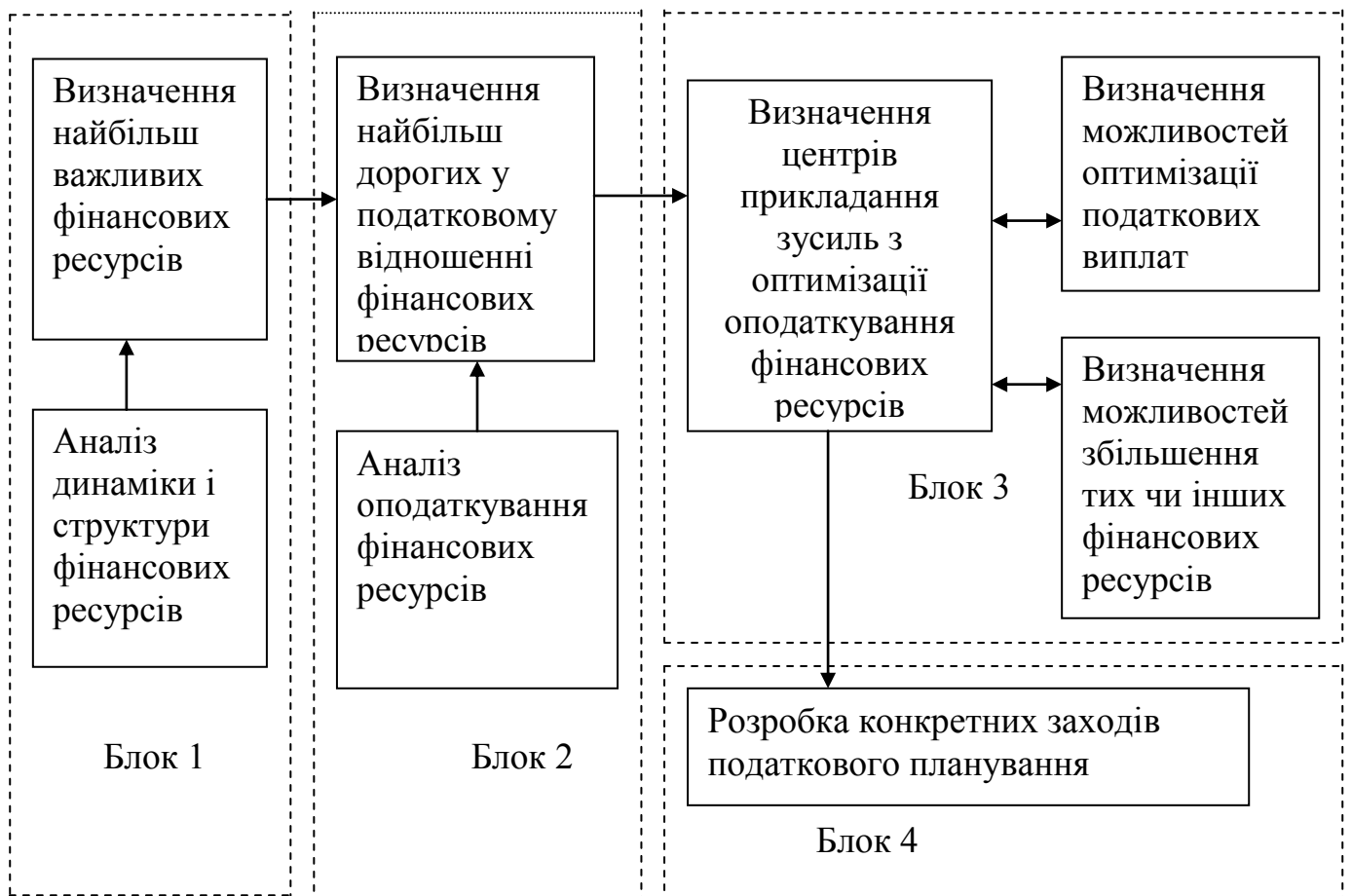

Рис. 3.1 Схема алгоритму податкового планування для оптимізації формування фінансових ресурсів

Поряд з податковим плануванням при розробці бізнес-планів набули поширення методи податкового прогнозування. Відмінність між податковим плануванням і податковим прогнозуванням полягає в різних методах

узагальнення інформації. Так, при плануванні податків суб'єкт господарювання або інвестор використовує безпосередньо данні оперативного і бухгалтерського обліку. На їх основі можна розрахувати реальні варіанти організації виробництва і фінансів, а потім, порівнявши їх, вибрати найбільш оптимальний.

Процес прогнозування податків, як і будь-який вид складання прогнозних оцінок, навпаки, вважається передбачуваним, але менш вірогідним. При прогнозуванні, як правило розраховуються фінансові величини (виручка, прибуток і та ін.), на основі яких можна визначити величину всієї сукупності податків, що розраховуються на базі зазначених величин.

Враховуючи, що процес планування складається із трьох основних елементів – аналізу, визначення цілей і реалізації рішень, формування податкової політики підприємства, яка полягає в розробці конкретних заходів податкового планування (блок 4 на рис. 3.1), пропонуємо здійснювати у послідовності (рис. 3.2.).

1. Виявлення можливостей зменшення бази оподаткування підприємств за рахунок податкових пільг. Тут доцільно дослідити два напрямки.

1.1. Виявлення можливостей зменшення бази оподаткування за рахунок прямих податкових пільг. Податкові пільги надаються, як правило, у таких формах: зменшення розміру податкових ставок; надання податкового кредиту; звільнення від сплати окремих податків.

При використанні підприємством прямих податкових пільг треба враховувати, що вони мають цільовий характер. Відповідно до мети їх надання і використання при формуванні податкової політики всі податкові пільги рекомендується поділити на три групи:

а) податкові пільги, які надаються окремим категоріям підприємств. До них відносяться пільги, які надаються малим підприємствам, підприємствам громадських організацій інвалідів, спільним підприємствам з іноземними інвестиціями та ін.;

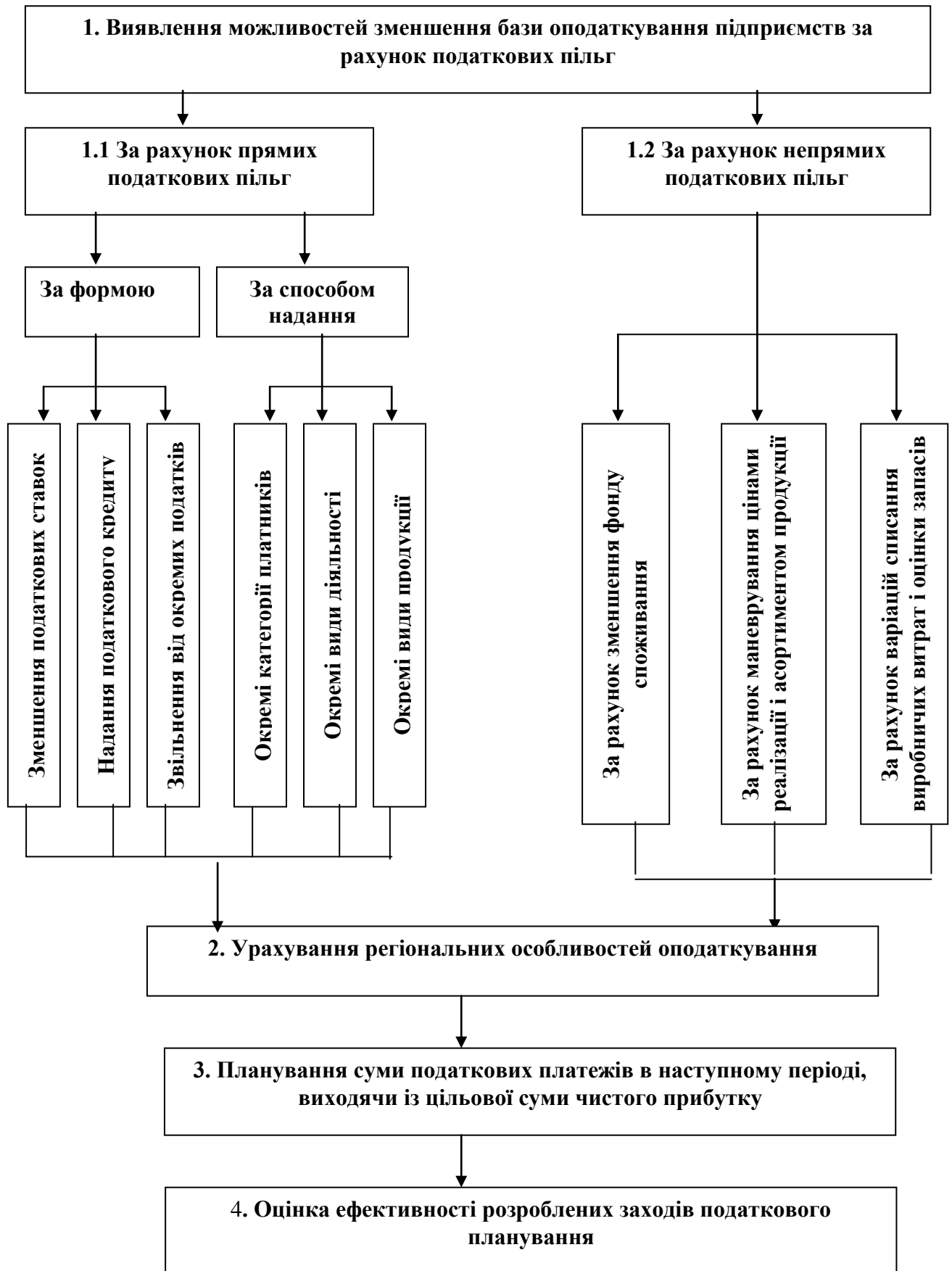

Рис. 3.2. Схема послідовності розробки конкретних заходів податкового планування

б) податкові пільги, які розповсюджуються на окремі види господарських операцій (реконструкція і модернізація активної частини основних фондів), за відсотками, отриманими при придбанні державних облігацій та ін.;

в) податкові пільги, які виникають при реалізації окремих видів продукції. До них відносяться пільги щодо сплати податку на додану вартість, акцизного збору, митних зборів та ін.

У відповідності з таким групуванням прямих податкових пільг підприємства можуть на альтернативній основі формувати свою податкову політику, відповідним чином змінивши організаційні форми філіалів (дочірніх підприємств), види господарських і фінансових операцій, асортимент продукції, яка виробляється і реалізується підприємством.

При формуванні податкової політики підприємства з урахуванням прямих податкових пільг треба мати на увазі, що кінцевою метою фінансового менеджменту є збільшення розміру фінансових ресурсів підприємства, а не тільки мінімізація податкових платежів.

Тому, розробляючи окремі заходи щодо зменшення податкових платежів, необхідно одночасно добиватися збільшення суми фінансових ресурсів.

1.2. Облік непрямих податкових пільг при формуванні податкової політики підприємства. Непрямі податкові пільги визначаються можливостями зменшення бази оподаткування у розрізі окремих груп податків. По групі податків, які відносяться на собівартість продукції, такі можливості досягаються перш за все за рахунок зменшення фонду оплати праці. По групі податків, які включаються в ціну товару, основні резерви містяться в умілому маневруванні цінами реалізації і асортиментом продукції, яка реалізується. По групі податків, які виплачуються за рахунок прибутку, основні можливості містяться у зменшенні валового доходу підприємства і збільшенні валових витрат, що досягається проведенням виваженої облікової політики.

Завдяки умілому використанню непрямих податкових пільг при формуванні податкової політики підприємство може значно зменшити базу оподаткування, а відповідно і суму податкових платежів.

2. *Урахування регіональних особливостей формування податкової політики підприємства.* Формування ефективної податкової політики окремих підприємств безпосередньо пов'язане з регіональною диверсифікацією їх діяльності, що дозволяє використовувати податкові переваги окремих регіонів.

3. *Планування суми податкових платежів в наступному періоді на основі цільової суми чистого прибутку (цільового рівня рентабельності власного капіталу).* При плануванні суми податкових платежів, виходячи із суми чистого прибутку, попередньо розраховується валовий доход від реалізації прибутку і фонд оплати праці. Планові розрахунки загальної суми податкових платежів пропонується здійснювати з основних податків і зборів в такій послідовності.

На першому етапі визначається сума нарахувань на фонд оплати праці. Враховуючи, що всі обов'язкові платежі на фонд оплати праці розраховуються з однієї бази, у процесі розрахунків ставки цих внесків додаються з метою використання єдиної ставки відрахувань. Розрахунок суми обов'язкових платежів здійснюється за формулою:

$$V_{\text{фоп}} = \frac{\text{ФОП} \times C_{\phi}}{100}, \quad (3.7)$$

де: $V_{\text{фоп}}$ – планова сума обов'язкових платежів, яка розрахована на основі запланованого фонду оплати праці, тис. грн.;

ФОП – запланована сума фонду оплати праці, тис. грн.;

C_{ϕ} – зведена ставка обов'язкових платежів з фонду оплати праці, %.

На другому етапі визначається сума податкових платежів, які входять в ціну реалізованої продукції. При цьому за даними звітного періоду попередньо розраховуються і додаються середні ставки податку на додану вартість та акцизного збору, якщо він є. На підприємствах, які мають значний обсяг зовнішньоекономічної діяльності, додається ще і середній розмір митних зборів. Розрахунок цієї суми податкових платежів здійснюється за формулою:

$$P_{\text{ц}} = \frac{BД \times C_{\text{ц}}}{100}, \quad (3.8)$$

де: $P_{ц}$ – сума податкових платежів, які входять в ціну продукції, тис. грн.;
 $ВД$ – розмір запланованого валового доходу від реалізації продукції, тис. грн.;
 $C_{ц}$ – зведена ставка податкових платежів, які входять в ціну продукції, %.

На третьому етапі визначається сума податку на прибуток. Розрахунок здійснюється за формулою:

$$P_{п} = \frac{ЧП_{ц} \times 100}{100 - C_{п}} - ЧП_{ц}, \quad (3.5)$$

де: $P_{п}$ – планова сума податку на прибуток, тис. грн.;
 $ЧП_{ц}$ – цільова сума чистого прибутку, тис. грн.;
 $C_{п}$ – ставка податку на прибуток, %.

На четвертому етапі визначається загальна сума податкових платежів, що плануються на підприємстві. Розрахунок здійснюється за формулою:

$$P_{з} = V_{фоп} + P_{ц} + P_{п}, \quad (3.6)$$

де: $P_{з}$ – загальна сума податкових платежів, які плануються, тис. грн.;
 $V_{фоп}$ – планова сума обов'язкових платежів, яка розрахована на основі запланованого фонду оплати праці, тис. грн.;
 $P_{ц}$ – сума податкових платежів, які входять в ціну продукції, тис. грн.;
 $P_{п}$ – планова сума податку на прибуток, тис. грн.;

Наведений розрахунок можна скоригувати на питому вагу сум розглянутих податкових платежів від загальної суми всіх податкових платежів підприємства у звітному періоді.

Для визначення заходів податкового планування в залежності від рівня податкових виплат пропонуємо використати дані таблиці 3.1.

4. *Оцінка ефективності податкової політики підприємства.* Розроблена підприємством податкова політика потребує оцінки її ефективності. Така оцінка здійснюється за допомогою системи відповідних показників, основними з яких, на нашу думку, можуть бути:

а) коефіцієнт ефективності оподаткування. Він дозволяє отримати найбільш узагальнену характеристику ефективності обраної податкової політики, показує як співвідносяться між собою показники чистого прибутку і загальної суми податкових платежів. Розрахунок цього показника здійснюється за формулою:

$$E_o = \frac{ЧП}{П_3}, \quad (3.11)$$

де: E_o – коефіцієнт ефективності оподаткування;

$ЧП$ – запланована (або цільова) сума чистого прибутку, тис. грн.

$П_3$ – загальна сума податкових платежів, тис. грн.

б) коефіцієнт податкової місткості фінансових ресурсів. Показник може бути використаний для визначення суми податкових платежів, які припадають на одиницю сформованих фінансових ресурсів. Пропонуємо здійснювати розрахунок цього показника за формулою :

$$ПМФР = \frac{П_3}{\sum \Phi P}, \quad (3.12)$$

де: $ПМФР$ – запланований коефіцієнт податкової місткості фінансових ресурсів;

$П_3$ – загальна сума запланованих податкових платежів, тис. грн.;

$\sum \Phi P$ – запланований обсяг фінансових ресурсів, тис. грн.

в) коефіцієнт пільгового оподаткування. Може використовуватись для визначення ефективності використання підприємством наданих законодавством пільг з податкових платежів в цілому або з окремих видів податків. Розрахунок цього показника здійснюється за формулою:

$$K_{III} = \frac{\sum III}{\sum III + П_3}, \quad (3.13)$$

де: K_{III} – коефіцієнт пільгового оподаткування;

$\sum III$ – загальна сума податкових пільг, яка використовується підприємством, тис. грн.;

$П_3$ – загальна сума запланованих податкових платежів, тис. грн.

Запропонована система загальних показників щодо оцінки ефективності податкового планування може бути доповнена індивідуальними показниками, які характеризують частку окремих податкових платежів у собівартості продукції, у ціні продукції, у прибутку, власних, позикових або залучених фінансових ресурсів та ін. За допомогою цих показників оцінюються альтернативні варіанти податкової політики підприємства, порівняння яких дозволить обрати для реалізації найбільш ефективну версію. При цьому багато питань, пов'язаних з податковим плануванням, вирішуються найбільш раціональним формуванням облікової політики з точки зору оптимізації податкових платежів.

Заходи з податкового планування значною мірою залежать від рівня податкового навантаження (табл. 3.2.).

На основі податкового планування на підприємстві повинна бути розроблена податкова стратегія підприємства. Процес формування податкової стратегії рекомендується здійснювати в кілька етапів:

1. Визначення загального періоду формування податкової стратегії. Головною умовою цього визначення є тривалість періоду, прийнятого для формування загальної стратегії розвитку підприємства, тому що податкова стратегія підпорядкована їй і не може виходити за межі цього періоду (допускається більш короткий період формування податкової стратегії). Враховуючи сьогоденний нестабільний розвиток економіки в державі, цей період не повинен бути занадто великим.

2. Дослідження чинників зовнішнього податкового середовища і податкової політики держави. Таке дослідження проводиться з метою вивчення економіко-правових умов діяльності підприємства з урахуванням сучасного податкового середовища і можливих його змін в майбутньому. Крім того, податкова стратегія повинна бути частиною фінансової стратегії підприємства. На цьому етапі розробки податкової стратегії аналізується кон'юнктура фінансового ринку і чинники, які її визначають, а також розроблюється прогноз кон'юнктури в розрізі окремих сегментів ринку,

пов'язаних з майбутньою діяльністю підприємства в процесі податкового планування.

Таблиця 3.2.

Диференціація заходів з податкового планування

ПВ (% _{ОРП})	Рівень податкового планування	Необхідність податкового планування
10-15%	<ul style="list-style-type: none"> • коректне ведення бухгалтерського обліку, внутрішнього документообороту, використання прямих пільг; • використання послуг професійного бухгалтера; • разові консультації зовнішнього податкового консультанта 	Мінімальна, разові заходи
20-40%	<ul style="list-style-type: none"> • податкове планування повинне стати частиною загальної системи фінансового управління і контролю, що потребує підготовки (планування) спеціальних контрактних схем типових, великих і довгострокових контрактів; • наявність спеціально підготовленого персоналу, контроль і керівництво з боку фінансового директора 	Необхідні постійні заходи
45-60%	<ul style="list-style-type: none"> • стратегічне планування діяльності підприємства і поточний контроль за всіма зовнішніми і внутрішніми її напрямками; • наявність спеціально підготовленого персоналу і організація тісної взаємодії із всіма підрозділами підприємства, а також контроль з боку правління; • постійна робота із зовнішнім податковим консультантом і наявність податкового адвоката; • спеціальна програма розвитку, обов'язковий податковий аналіз і експертиза всіх організаційних, юридичних і фінансових заходів, а також інновацій податковими консультантами 	Життєво необхідні щоденні заходи
Більше 60%	<ul style="list-style-type: none"> • зміна сфери діяльності або податкової юрисдикції 	Без коментарів

3. *Формування стратегічних цілей діяльності підприємства у сфері податкового планування.* Головною метою такої діяльності є підвищення рівня

добробуту власників підприємства і максимізація рентабельності виробництва за рахунок зниження податкових витрат. Однак мета потребує певної конкретизації з урахуванням завдань і особливостей майбутнього розвитку підприємства.

Система податкових стратегічних цілей з податкового планування повинна бути сформульована чітко і стисло. При цьому цілі необхідно відобразити в конкретних показниках – стратегічних нормативах. Такими стратегічними нормативами з окремих аспектів податкового планування підприємства можуть бути:

- мінімальна частка податкових відрахувань від додаткової вартості, виробленої підприємством;
- середньорічний темп зниження частки податкових відрахувань;
- мінімальний рівень грошових активів, які забезпечують поточну податкову платоспроможність підприємства;
- граничний рівень податкових ризиків різних напрямків господарської діяльності підприємства.

4. Конкретизація цільових показників за термінами їх реалізації. В процесі конкретизації забезпечується динамічність системи стратегічних нормативів податкового планування, а також їх внутрішня і зовнішня синхронізація за часом.

Зовнішня синхронізація передбачає погодженість за часом реалізації розроблених показників податкової стратегії з показниками загальної і фінансової стратегії підприємства, а також з прогностичними змінами податкової політики держави.

Внутрішня синхронізація передбачає погодженість за часом всіх цільових стратегічних нормативів податкового планування.

5. Розробка податкової політики з планування податкових відрахувань за окремими аспектам діяльності. Цей етап формування фінансової стратегії найбільш відповідальний. Податкова політика підприємства являє собою форму реалізації податкової ідеології і податкової стратегії підприємства за найбільш

важливими аспектами у сфері податкового планування на окремих етапах її здійснення. На відміну від податкової стратегії податкова політика формується лише за конкретними напрямками податкового планування на підприємстві, що потребує забезпечення найбільш ефективного управління заходами, які спрямовані на досягнення головної стратегічної мети цього процесу.

Формування податкової політики за окремими аспектами податкового планування може мати багаторівневий характер. Наприклад, в межах політики управління податковими відрахуваннями підприємства може бути розроблена політика управління прямими і непрямими податками. В свою чергу політика управління непрямими податками може включати як самостійні блоки політику управління окремими їх видами, зокрема ПДВ, акцизний збір та ін.

6. Розробка системи організаційно-економічних та економіко-правових заходів щодо забезпечення реалізації податкової політики. Система організаційно-економічних заходів передбачає формування на підприємстві центрів податкової відповідальності різних типів: визначення прав, обов'язків і ступеня відповідальності їх керівників за результати податкового планування; розробки системи стимулювання працівників за їх вклад в підвищення ефективності податкового планування.

Серед економіко-правових заходів у сфері податкового планування, які полегшують досягнення стратегічних цілей підприємства, можна виділити такі: огляд і прогноз судової практики з податкової тематики, нормативно-правової бази і її змін у довгостроковому періоді; складання прогнозів податкових зобов'язань підприємства, у тому числі коли настають форс-мажорні обставини; варіанти (не менше двох) схем фінансових, документальних і товарно-матеріальних потоків; складання сітьового графіка відповідальності виконання податкових, фінансових і комерційних зобов'язань підприємства; варіанти можливих причин різких відхилень від розрахованих показників діяльності підприємства; прогноз ефективності запланованих заходів; оцінка ризику різних програм.

7. *Оцінка ефективності розробленої податкової стратегії.* Це заключний етап стратегічного податкового планування на підприємстві. Він проводиться за такими параметрами:

- погодженість податкової стратегії підприємства із загальною стратегією його розвитку. В процесі такої оцінки виявляється ступінь відповідності цілей, напрямків і етапів реалізації цих стратегій;

- погодженість податкової стратегії підприємства з прогнозними змінами зовнішнього середовища. В процесі цієї оцінки визначається, наскільки розроблена податкова стратегія відповідає прогнозованому розвитку економіки країни, змінам в податковій політиці держави і кон'юнктурі фінансового ринку в розрізі окремих її сегментів;

- внутрішня збалансованість податкової стратегії. При проведенні такої оцінки визначається: наскільки погоджуються між собою окремі цілі і цільові стратегічні нормативи майбутньої діяльності з податкового планування; наскільки цілі і нормативи відповідають змісту податкової політики з окремих аспектів податкового планування; наскільки погоджені між собою за напрямками і часом заходи із забезпечення їх реалізації;

- вірогідність виконання податкової стратегії. В процесі такої оцінки в першу чергу розглядаються потенційні можливості підприємства у формуванні фінансових, інтелектуальних і техніко-організаційних ресурсів для вирішення завдань податкового планування;

- прийнятність рівня ризиків, пов'язаних з реалізацією податкової стратегії. В процесі такої оцінки необхідно визначити, наскільки рівень прогнозних податкових ризиків, пов'язаних з діяльністю підприємства, забезпечує достатню рівновагу в процесі його розвитку і відповідає податковому менталітету його власників і менеджерів з оподаткування. Крім того, необхідно оцінити, наскільки допустимий рівень цих ризиків для фінансової діяльності даного підприємства з позиції можливих розмірів фінансових втрат (податкові санкції, пеня за несвоєчасну сплату податків);

- результативність розробленої податкової стратегії. Оцінка результативності податкової стратегії може бути проведена перш за все на основі прогнозних фінансових коефіцієнтів, а також виходячи з динаміки показника частки податкових відрахувань від доданої вартості. Поряд з цим можуть бути оцінені і нематеріальні результати розробленої стратегії, а саме: ріст ділової репутації підприємства; підвищення можливостей управління грошовими потоками, а також рівня соціального задоволення суміжного зовнішнього середовища та ін.

Підсумовуючи вищезазначене, можна сказати, що податковий план є невід'ємною частиною фінансового плану підприємства, який передбачає розробку управлінських рішень, спрямованих на формування фінансового потенціалу і підвищення його ефективності. Отже, основна мета податкового планування не зводиться до абсолютної мінімізації податкових платежів. Вона полягає в активному впливі на максимізацію чистого прибутку підприємства при заданих параметрах податкового середовища і ринкової кон'юнктури. Об'єктом управління є виробничо-економічна стратегія підприємства. Податковий план повинен взаємодіяти із стратегією розвитку підприємства за всіма напрямками: з виробництвом, маркетингом, з планом капіталовкладень, НДОКР. Крім того податковий план – це і самостійний документ, який регламентує діяльність з оптимізації податкових виплат підприємства у державний бюджет.

3.3. Обґрунтування економічної доцільності використання фінансових посередників при розміщенні переробними підприємствами корпоративної облігаційної позики

Практичний та науковий досвід обґрунтування доцільності використання позикових коштів при формуванні суб'єктами господарювання фінансово-матеріальної бази вимагає приділяти особливу увагу механізму їх застосування. Порівняльний аналіз джерел фінансування молокопереробних і

м'ясопереробних підприємств Сумської області (розділ 1) та дослідження сучасних тенденцій їх фінансового розвитку (розділ 2) свідчать про обмежені можливості залучення власних фінансових ресурсів через незадовільні фінансові результати діяльності. Тому необхідність оновлення основних засобів, поповнення оборотних коштів, застосування прогресивних технологій і методів ведення бізнесу, наповнення внутрішнього ринку якісними товарами і послугами, підвищення конкурентоспроможності і культури виробництва переробних підприємств потребує удосконалення економічного механізму залучення та ефективного використання позикових коштів.

Саме боргове фінансування в країнах з розвинутими ринковими відносинами є пріоритетною формою фінансування підприємств. Механізми та інструменти позики поступово розвиваються і в нашій державі. Україна знаходиться на стадії формування національної моделі фінансового ринку, а це істотно впливає на діяльність підприємств, яка пов'язана із залученням позикового капіталу. До позикового капіталу відноситься і емісійне (облігаційне) фінансування – фінансування з використанням корпоративних облігаційних позик (КОП), яке органічно доповнило інструментарій залучення грошових коштів українськими підприємствами. У розділі 1.2. розглянуто переваги фінансування переробних підприємств, яке здійснюється шляхом випуску корпоративних облігацій, над іншими позиковими способами фінансування.

Проблемам залучення грошових коштів шляхом випуску КОП приділяють велику увагу як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. [75; 78; 85; 86; 180] Однак у працях більшості вчених спостерігається в основному аналіз інвестування грошових коштів у цінні папери з метою отримання додаткового доходу. Питання емісійного фінансування підприємств висвітлюються недостатньо. Крім того, детально не розроблені питання, які пов'язані з організацією випуску і розміщення цінних паперів.

Даний розділ дисертаційного дослідження присвячений розробці фінансово-організаційного механізму залучення коштів переробними

підприємствами шляхом використання корпоративної облігаційної позики і розгляду переваг використання послуг фінансових посередників при організації випуску і розміщення корпоративних облігацій.

Проаналізувавши альтернативні способи залучення капіталу, досвід розміщення облігацій іншими підприємствами, керівники переробних підприємств повинні прийняти рішення щодо використання облігаційної позики або відмовитися від неї. При цьому рішення приймається виважене і обґрунтоване. Невиконання підприємством-емітентом обов'язків з обслуговування і погашення позики призводить до застосування судової процедури стягнення заборгованості аж до визнання емітента банкрутом.

Важливим кроком є рішення про доцільність і можливість розміщення облігацій підприємством у даний час, аналіз того, наскільки підприємство готове “прийняти” грошові кошти, а інвестори – “дати” їх. При вирішенні зазначеної проблеми у значній мірі проявляється суб'єктивізм емітента. Тому необхідно, перш за все, реалістично оцінити рівень економічного розвитку підприємства і стан вітчизняного ринку капіталів, здійснити аргументований вибір найкращого інструмента фінансування, визначити оптимальну потребу у фінансових ресурсах, проаналізувати реальні можливості емітента щодо обслуговування облігаційної позики, виявити сектор потенційних інвесторів і ринок розміщення корпоративної облігаційної позики.

Найбільш продуктивним, на наш погляд, є залучення незалежних експертів – спеціалістів з фінансування, професійних учасників ринку цінних паперів. У цьому випадку є два підходи:

1. Формування моделі “готовності” підприємства до випуску корпоративних облігацій на основі методики експертних оцінок. Такий підхід може застосовуватися тому, що багато чинників, які необхідно оцінити, мають якісний характер.

2. Проведення експертного опитування щодо готовності і доцільності розміщення підприємством власної корпоративної облігаційної позики, а також визначення того, наскільки успішною вона може бути, з рекомендаціями у

вигляді пояснювальних анкет. На основі цих рекомендацій керівництво підприємства може як прийняти рішення про випуск корпоративної облігаційної позики, так і відмовитися від нього. Пропонуємо один із варіантів опитування. Експертам в першу чергу надається пояснювальна записка з внутрішніми параметрами підприємства, яка містить таку інформацію:

1. Організаційно-правова форма підприємства, галузева приналежність і місце розташування.
2. Потреби підприємства у грошових коштах (сума, термін).
3. Мета і завдання випуску позики.
4. Наявність і варіанти альтернативних засобів залучення фінансових ресурсів.
5. Приблизні параметри позики (встановлення допустимих умов залучення позикових коштів, які задовольняють емітента).
6. Місце підприємства на ринку: стан виробництва, маркетинг, стан робочої сили, збут продукції, партнери підприємства.
7. Фінансове становище підприємства (поточне і прогнозне).
8. Структура капіталу підприємства.
9. Кредитний рейтинг підприємства.
10. Інформаційна прозорість підприємства.
11. Плани щодо залучення посередників до випуску корпоративної облігаційної позики.

Експерти самостійно визначають набір зовнішніх чинників, які впливають на прийняття рішення про випуск корпоративної облігаційної позики, наприклад, загальну економічну ситуацію в державі, стан ринку корпоративних позик, наявність на фінансовому ринку альтернативних інструментів залучення коштів та ін.

Результатом аналізу інформації є заповнення розгорнутої анкети, яка включає такі пункти:

1. Аналіз доцільності і обґрунтованості випуску підприємством корпоративної облігаційної позики.

2. Прогнозування результатів розміщення і погашення позики на умовах, що задовольняють емітента.

3. Ризики емітента при випуску і розміщенні облігацій.

4. Пропозиції щодо концепції облігаційних позик.

Після проведення експертної оцінки емітент акумулює і аналізує отримані результати.

Якщо висновки експертів в основному песимістичні, це означає, що розміщення випуску облігацій у даний час вкрай небажане через малу вірогідність успіху. Отже, приймається рішення про відмову від випуску облігаційної позики і пошук іншого джерела залучення коштів. Підприємству краще відмовитися від цієї ідеї з самого початку і не витратити кошти на підготовку до випуску облігацій з низькою вірогідністю успіху.

Якщо ж висновки експертів оптимістичні, це означає, що можливість успішного розміщення облігацій у даний час досить висока. Отже, приймається рішення про випуск корпоративної облігаційної позики.

Прийнявши рішення про випуск корпоративної облігаційної позики, необхідно приступати до практичної реалізації проекту. Керівник підприємства в першу чергу визначає осіб, які будуть займатися цим питанням, а також осіб, що відповідатимуть за успішне його вирішення. Формується група, яка буде здійснювати проект. Склад групи може змінюватися в залежності від конкретної процедури з випуску облігаційної позики. До складу групи можуть входити фінансисти підприємства, бухгалтери, юристи, спеціалісти з маркетингу і реклами, з інформаційно-програмного обслуговування. Крім того, для ефективної організації випуску корпоративної облігаційної позики необхідно залучати інших спеціалістів, зокрема спеціалістів з оподаткування, незалежних юристів, фінансових аналітиків або фахівців із спеціальних інститутів. В залежності від ролі, яка відводиться представникам інститутів, можуть розглядатися декілька варіантів розвитку подій:

Проведення роботи з випуску і розміщення облігацій з початку до кінця самим емітентом.

1. Залучення спеціальних інститутів на окремих етапах процесу.
2. Проведення роботи спеціальними інститутами протягом всього процесу.

Варіанти 2 і особливо 3 превалюють над першим. Це пояснюється такими обставинами:

1. Випуск облігацій – трудомісткий процес, який потребує глибоких і різноманітних знань і навичок. Таким обсягом знань не може володіти вузькопрофільний спеціаліст. Крім того, необхідно визначити, що навіть на великих підприємствах немає відділів, підрозділів і спеціалістів, які змогли б на високому професійному рівні забезпечити емісію, розміщення, а також обслуговування і формування ринку облігацій емітента. Отже, при варіанті 1 з'являється ризик непрофесіоналізму. Зрозуміло, що він в багато разів збільшується, якщо підприємства вирішують здійснювати випуск самостійно без залучення спеціальних інститутів.

2. Світова і вітчизняна практика показує, що підприємство не може ефективно вирішувати весь комплекс питань, пов'язаних з випуском і обігом своїх облігацій. Дуже важко одночасно розв'язувати економічні і юридичні проблеми, які виникають з кредиторами, підтримувати з кожним із них довірливі стосунки, відслідковувати кон'юнктуру ринку та виконувати інші завдання.

3. Інвестор, як правило, хоче мати об'єктивну інформацію про емітента і його цінні папери від незалежної особи – посередника. У цьому випадку позичальник не може приховувати або прикрашати свої інвестиційно-кредитні характеристики. Отже, наявність посередника зумовлює більшу довіру потенційних інвесторів.

4. Участь у проекті відомих на ринку цінних паперів спеціальних інститутів-посередників, які мають високу ділову репутацію (комерційні банки або фінансові компанії), викличе підвищену увагу до позики з боку інвесторів. Не всі інвестори проводять кредитний аналіз підприємства-емітента, багато з них довіряють професійним посередникам. Безумовно, що у випадку, коли все

або майже все робить емітент, витрати на випуск знижуються. Але, на нашу думку, підприємство не повинне відмовлятися від послуг посередників, тому що це призведе до збільшення ризику непрофесіоналізму. Отже, на певних етапах (або і на всіх) підприємству необхідна допомога 3-х осіб. Це, як правило, професійні учасники фондового ринку, які прямо або опосередковано залучаються до проекту.

На світовому ринку існує детально розроблена концепція участі посередників (інвестиційних банків) у випуску цінних паперів [3], яку ми не будемо детально розглядати. Адже в Україні ситуація зовсім інша. Поки що не існує чіткої схеми використання фінансових посередників при випуску і розміщенні цінних паперів. Україна тільки набуває початкового досвіду, але, на нашу думку, збільшення кількості емісій, вихід на ринок цінних паперів багатьох українських підприємств, безумовно, розширить попит на послуги фінансових посередників.

У наш час класифікувати учасників випуску корпоративної облігаційної позики за їх функціональними обов'язками потрібно так:

1. *Фінансовий консультант випуску.* Здійснює фінансове консультування підприємства з питань випуску і розміщення облігаційної позики. Він є одним із експертів і надає допомогу підприємству при визначенні потреб у фінансуванні, мотивації випуску облігаційної позики, виборі інструмента фінансування, прийнятті і затвердженні рішення про випуск облігацій. Фінансовий консультант здійснює інформаційне, методологічне, правове, аналітичне і консультаційне обслуговування підприємства.

2. *Організатор випуску (уповноважений агент).* Його основними завданнями є такі: розробка спільно з представниками підприємства концепції корпоративної облігаційної позики, підготовка відповідної документації, координація дій всіх учасників проекту, робота з юридичними фірмами, аудиторами, рекламними агентствами, регулюючими інстанціями (ДКЦПФР); конструювання позики; маркетинг випуску, регулювання взаємовідносин з інвесторами, підготовка і реєстрація емісійних документів; організація допуску

на біржу, тобто проведення комплексу заходів з підготовки і розміщення облігаційної позики підприємства.

3. *Андеррайтер* – професійний учасник (група професійних учасників) ринку цінних паперів, який обслуговує емісію цінних паперів емітента. Завданням андеррайтера є організація і розміщення позики за дорученням і від імені емітента серед інвесторів, формування і управління синдикатом андеррайтерів (співандеррайтерів), якщо він є.

4. *Маркетмейкер випуску (агент з підтримки ринку)*. Основним його завданням є підтримка ринку позики, тобто забезпечення ліквідності і стабільності облігаційної позики.

5. *Платіжний агент випуску*. Він здійснює за дорученням емітента всі грошові платежі за позикою.

Як показує практика, ролі вищезазначених учасників випуску досить умовні і можуть змінюватися від позики до позики. Як кількість учасників, так і кількість інститутів у кожній спеціалізованій групі учасників – це не постійна величина. Якщо організатор відсутній, його обов'язки буде виконувати фінансовий консультант. З іншого боку, організаторів випуску може бути декілька – один провідний і декілька співорганізаторів. Всі функціональні обов'язки також можуть бути об'єднані в одному фінансово-кредитному інституті, який буде генеральним агентом позики. Таке об'єднання дозволить зменшити комісійні витрати підприємства-емітента і відповідно – вартість позики. Хоча в цьому випадку можуть з'явитися проблеми з агентами. Надавати ексклюзивний агентський статус можна тільки універсальній кредитній організації, зокрема великому банку.

На схемі проілюстровано взаємозв'язок між емітентом, фінансовими посередниками та інвесторами при випуску і розміщенні облігацій (рис. 3.3).

Функції учасників проекту можуть трансформуватися і доповнюватися. Так, банк-андеррайтер випуску може прийняти рішення про забезпечення позики своєю гарантією. Таким чином він бере на себе додаткову функцію банка-гаранта.

Комбінація учасників проекту в рамках певної схеми може визначатися мінімізацією ризику і витрат емітента. Необхідно також розподілити відповідальність і ризики серед учасників схеми. Кожен з них повинен здійснювати відповідну діяльність і відповідати за її здійснення.

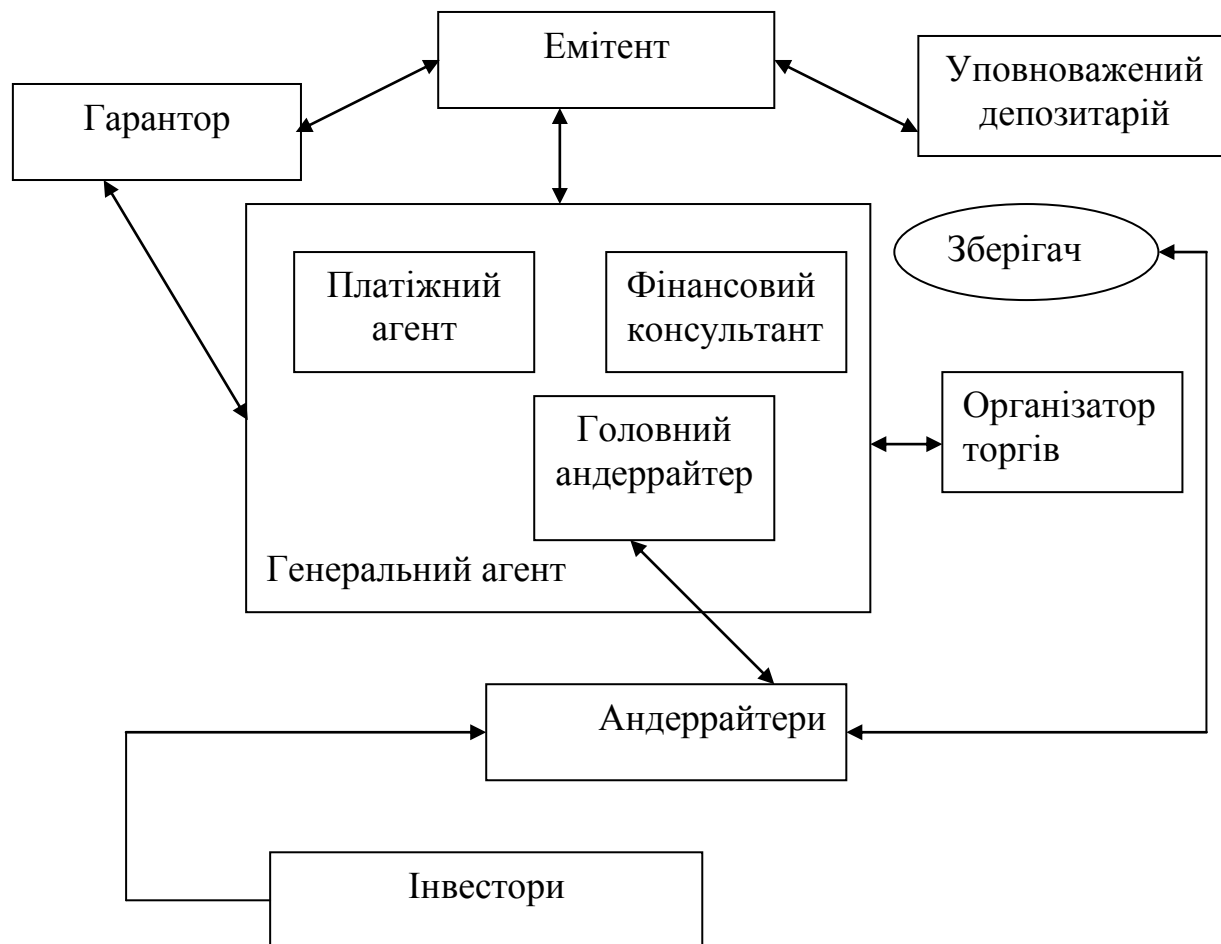

Рис. 3.3 Схема взаємозв'язку учасників корпоративної облігаційної позики

Вибір учасників інфраструктури, які повинні обслуговувати розміщення, обслуговування і погашення облігаційної позики, повинен здійснюватися підприємством-емітентом на основі таких критеріїв, як незалежність від потенційних інвесторів і володіння необхідною професійною репутацією серед учасників ринку цінних паперів. Бажано, щоб інститути не були абсолютно новими для підприємства, а контрагенти мали досвід спільної діяльності. В результаті цього зменшиться можлива взаємна недовіра і, без сумніву, збільшиться ефективність роботи.

Більш детально необхідно зупинитися на діях і ролі андеррайтера у процесі організації і розміщенні облігаційної позики. Спочатку емітенту необхідно вирішити, наскільки йому необхідні послуги андеррайтера. На нашу думку, у більшості випадків такі послуги потрібні. Для емітента, який не має достатнього досвіду роботи на фондовому ринку і який не володіє технікою емісії цінних паперів, використання андеррайтера для розміщення цінних паперів є гарантією успішної емісії.

Вибір андеррайтера – це важлива частина процесу підготовки емісії цінних паперів. Підприємство, яке планує випустити цінні папери, повинне обрати такого андеррайтера, кваліфікація і досвід якого в найбільшій мірі відповідали б його вимогам. Залучати андеррайтера для здійснення емісії не обов'язково. Зрозуміло, що можливий варіант прямого розміщення облігацій емітентом серед інвесторів, і в ідеалі до цього повинне прагнути кожне підприємство. Однак такий підхід доступний лише великим підприємствам-емітентам, які здійснюють регулярні позики і мають власну розвинуту фінансову інфраструктуру. Більшість українських підприємств, які розраховують отримати облігаційну позику, потребують послуг андеррайтерів.

Дії андеррайтера безпосередньо впливають на вартість капіталу, залученого для емітента. В результаті вибір андеррайтера має дуже велике значення для підприємства. На ньому слід зупинитися більш детально:

1. Андеррайтером можуть бути особи, які мають ліцензії професійних учасників ринку цінних паперів.

2. Якщо корпоративна облігаційна позика розміщується на біржі, необхідно, щоб андеррайтер був членом секцій, на яких будуть реалізовуватися облігації.

3. Якщо підприємство має намір розмістити свої облігації в регіоні, наприклад, на регіональній біржі, то, на нашу думку, достатньо буде послуг місцевого андеррайтера. Це, як правило, будуть невеликі позики. Поєднання регіональний емітент → регіональний андеррайтер → регіональне розміщення буде найбільш ефективним. Враховуючи порівняно невеликі обсяги

виробництва переробних підприємств Сумської області, зазначена схема андеррайтингу для них найбільш придатна.

4. Підприємству потрібно зробити вибір між фінансовими і кредитними інститутами, тобто між інвестиційними компаніями і комерційними банками. Цей вибір може залежати, наприклад, від фінансових можливостей агента, наприклад активи комерційного банку на рівень вищі, ніж активи інвестиційних компаній. Інвестиційній компанії потрібно більше часу для розміщення корпоративної облігаційної позики, тому що вона не може викупити випуск. З іншого боку, інвестиційні компанії – це більш гнучкі і мобільні інститути, з більш низькими витратами на обслуговування клієнтів.

Крім того, при виборі андеррайтера необхідно враховувати такі обставини:

- репутацію андеррайтера на ринку цінних паперів і те, наскільки він відомий у фінансових колах;
- наявність і обсяги бази клієнтів, широкої дистриб'юторської мережі, клієнтів (контрагентів) серед потенційних інвесторів;
- можливості андеррайтера здійснювати післяпродажне обслуговування емітента;
- розмір комісійних витрат за надані послуг.

Останній пункт може виявитися визначальним. Зрозуміло, що комісійні у будь-якому випадку залежать від багатьох чинників, наприклад, обсягу випуску – чим більший обсяг випуску, тим менший відсоток комісійних витрат і навпаки. Але при інших однакових можливостях необхідно орієнтуватися на середній відсоток на ринку і вибирати андеррайтера з мінімальним винагородженням. Як показує досвід, вартість послуг андеррайтера може коливатися у межах від 1% до 5%. На нашу думку, оплата послуг може здійснюватися і пакетом облігацій підприємства.

Перейдемо до розгляду суті андеррайтингу.

В Законі України “Про банки і банківську діяльність” дається таке визначення андеррайтингу: “Андеррайтинг – це купівля на первинному ринку

цінних паперів з наступним їх перепродажем інвесторам, укладення договору про гарантування повного або часткового продажу цінних паперів емітента інвесторам, про повний або частковий їх викуп за фіксованою ціною з наступним перепродажем або про покладання на покупця обов'язку робити все можливе, щоб продати якомога більше цінних паперів, не беручи зобов'язання придбавати будь-які цінні папери, що не були продані”[124].

На основі вище зазначеного можна виділити декілька схем андеррайтингу:

1. *Агентська схема андеррайтингу* (андеррайтинг на умовах максимальних зусиль). Агенту доручається від свого імені, але за рахунок підприємства здійснити розміщення позики, тобто андеррайтер фактично виконує функцію посередника. При цьому укладається договір комісії, в якому обумовлюється розмір комісійних, які розраховуються пропорційно кількості розміщених облігацій. Ризик нерозміщення повністю бере на себе емітент.

2. *Частково гарантована схема андеррайтингу*. При недостатньому попиті на облігації емітента з боку інвесторів андеррайтер протягом певного часу викуповує нерозміщену частину облігацій за ціною, про яку раніше домовилися (як правило, це ціна підприємства). При цьому до договору комісії додається договір купівлі-продажу.

3. *Гарантована схема андеррайтингу (андеррайтинг на умові твердих зобов'язань)*. Андеррайтер купує весь випуск корпоративної облігаційної позики з метою наступного перепродажу інвесторам за ціною, про яку раніше домовилися. Між емітентом і агентом укладається договір купівлі-продажу. У тому разі, коли емісія розміщена не повністю, андеррайтер бере на себе фінансові ризики, тому що зобов'язувався викупити цінні папери. Якщо на вторинному ринку ціна на цінні папери знижується, андеррайтер отримує значні збитки. Вартість андеррайтингу за гарантованою схемою при інших рівних умовах вища, ніж андеррайтингу за агентською схемою.

Підприємство повинне вирішити, на якій схемі андеррайтингу йому потрібно зупинитися. Схема гарантованого андеррайтингу зменшує ризик нерозміщення. Однак гарантоване розміщення досить ризиковане для

андеррайтера через неможливість спрогнозувати остаточну ціну реалізації облігацій. Внаслідок цього підприємство повинно платити значну премію, продаючи позику за фіксованими цінами на момент укладання сторонами відповідної угоди, що призведе до завищення вартості позики. Крім того:

1. При гарантованому розміщенні рівень ставки часто визначається, виходячи не з інтересів підприємства-емітента, а з інтересів андеррайтера.

2. Розміщення позики з використанням даної схеми гарантує розміщення, але не створює передумов для подальшого розвитку ринку і підвищення ліквідності паперів. Облігації також можуть асоціюватися інвесторами з дуже ризикованими вкладеннями, що знижує рейтинг цінних паперів.

Організація первинного розміщення корпоративних облігацій на основі агентської схеми або частково гарантованої схеми дає можливість порівняно невеликим банкам або інвестиційним компаніям бути андеррайтерами при розміщенні облігацій підприємств. При цьому емітент укладає з андеррайтером договір андеррайтенгу, який є по суті договором на здійснення послуг.

Отже, неможливо зробити однозначний висновок про використання єдиної схеми андеррайтингу для усіх емітентів. Гарантований андеррайтинг, на нашу думку, більш вигідний у таких випадках:

- Підприємство-емітент невідоме інвесторам.
- Корпоративна облігаційна позика, яка розміщується, невелика за обсягами.
- На ринку корпоративної облігаційної позики склалася несприятлива кон'юнктура попиту.

Якщо ж випускається корпоративна облігаційна позика підприємством-емітентом, яке вже зарекомендувало себе на ринку цінних паперів, цілком досить агентської схеми.

Крім того, підприємство може залучати як одного андеррайтера, так і кількох, тобто формувати синдикат андеррайтерів. Високі результати дає зв'язок між інвестиційною компанією і комерційним банком. В такому тандемі

значні грошові ресурси комерційного банку поєднуються з мобільністю інвестиційної компанії, що значно збільшує економічний ефект.

У наш час єдиних правил формування емісійного синдикату (синдикату андеррайтерів) також не існує. Можливі такі варіанти:

1. Емітент вибирає організатора корпоративної облігаційної позики, а організатор займається формуванням синдикату.

2. Емітент самостійно визначає склад учасників синдикату андеррайтерів.

Синдикат створюється організатором корпоративної облігаційної позики шляхом укладення агентських договорів з співандеррайтерами. Емісійний синдикат може формуватися також у відповідності з генеральною угодою. Цим документом визначається ступінь участі і відповідальність андеррайтерів, а також стосунки синдикату з емітентом. У відповідальності з такою угодою андеррайтери беруть участь в розміщенні цінних паперів на умовах рівних часток.

Залучення додаткових учасників з метою реалізації випуску, крім очевидних позитивних моментів, має деякі ризики. Наприклад, постає стандартна агентська проблема: агенти переслідують особисті цілі, на досягнення яких вони спрямовують свої зусилля, а це призводить до конфлікту інтересів і збільшення агентських витрат підприємства.

По-перше, виникає питання чесності фінансових структур. Нема гарантії того, що андеррайтер тим чи іншим способом не буде діяти у своїх інтересах, не завдаючи при цьому шкоди емітенту. Справа в тому, що андеррайтер досить часто інвестує грошові кошти в облігації, які розміщує підприємство. У такому випадку він зацікавлений у підвищенні доходності цінних паперів, які випускає емітент. Однак андеррайтер повинен відстоювати інтереси емітента і прагнути до максимального зниження доходності за позикою. У зв'язку з цим підприємству вигідніше, щоб андеррайтер не був інвестором підприємства.

По-друге, між емітентом і посередником можливі різні функціональні конфлікти, які з самого початку неможливо передбачити. Вкрай необхідно у договорі, що укладається між емітентом і посередником, передбачити, що

посередник отримує свою винагороду за результатами здійсненої операції. Це буде стимулювати його до виконання своїх обов'язків добросовісно і своєчасно, тобто сприятиме успішному розміщенню корпоративної облігаційної позики.

По-третє, є вірогідність виникнення конфлікту інтересів між агентами підприємства, тому підприємство повинне здійснювати загальне керівництво їх діяльністю, налагоджувати зв'язки і оформити взаємовідносини між ними ще до початку роботи над проектом.

Одним із важливих моментів, що визначають ефективність випуску облігаційної позики підприємства, є вибір технологічної схеми запозичення і інфраструктурних організацій, які будуть обслуговувати позику. У випадку відкритого розміщення цінних паперів через ліцензованого організатора торгів важлива роль відводиться торговому майданчику, на якому буде відбуватися первинне розміщення і вторинний обіг облігацій. Торговий майданчик може надавати також послуги з колсантингу і маркетингу. При цьому торговий майданчик є одним із агентів підприємства. Спеціалісти майданчика можуть надати допомогу при визначенні конкретного механізму розміщення позики, форми і параметрів позики, способу виплати доходу і, що особливо важливо, підготувати нормативно-правову базу, а також визначити депозитарно-розрахункові аспекти.

Допомогу в організації випуску може надати також уповноважений депозитарій (агент з обліку і збереження облігацій), який зможе надавати консультації на етапі підготовки документів до реєстрації в ДКЦПФР.

У процесі здійснення проекту з випуску корпоративної облігаційної позики підприємство укладає спеціальні договори (табл. 3.3.), які регламентують взаємовідносини, права і обов'язки різних учасників позики. Це збільшує ризики підприємства, а відповідно потребує безпосередньої участі юридичної фірми, яка може здійснювати розробку і контролювати укладення договорів.

При підготовці випуску і розміщенні облігаційної позики підприємством велике значення має оцінка вартості позикових ресурсів, які будуть отримані. Таку оцінку необхідно провести на етапі підготовки емісії, незважаючи на можливу невизначеність чинників, які впливають на вартість позики. До основних чинників, від яких залежить вартість облігаційної позики для підприємства-емітента, відносяться:

1. Поточна ринкова кон'юнктура.
2. Кредитний рейтинг підприємства.
3. Ефективність діяльності фінансових посередників.
4. Витрати на випуск корпоративної облігаційної позики.

Таблиця 3.3.

**Договори, які укладаються підприємством-емітентом у процесі випуску
і розміщення корпоративної облігаційної позики**

№ п/п	Договір	Призначення, функціональне навантаження	Контрагент
1	2	3	4
1.	Договір про генерального агента позики	Визначає завдання і функції агента, права і обов'язки сторін при здійсненні агентом своїх функцій	Банк, інвестиційна компанія
2.	Договір про андеррайтинг	Визначає порядок і умови організації розміщення облігацій, права і обов'язки сторін	Банк, інвестиційна компанія
3	Договір про фінансове консультування	Визначає порядок і умови надання консультаційних послуг, права і обов'язки сторін	Банк, інвестиційна компанія
4	Договір про надання послуг маркетмейкера	Визначає завдання і функції маркетмейкера позики, права і обов'язки сторін	Банк, інвестиційна компанія
5.	Договір про виконання функцій платіжного агента	Визначає порядок, умови і джерела виплат доходу, погашення корпоративної облігаційної позики, взаємовідносини сторін	Банк, інвестиційна компанія
6.	Договір про виготовлення сертифікатів	Визначає умови виготовлення ліцензованим поліграфічним підприємством сертифікатів облігацій	Поліграфічне підприємство

Продовження таблиці 3.3.			
1	2	3	4
7.	Договір про надання рекламних послуг	Визначає умови публікації рекламної інформації в ЗМІ, випуск рекламної продукції	Рекламна компанія
8.	Договір про надання юридичних послуг	Визначає взаємовідносини сторін з питань юридичної підтримки випуску	Юридична компанія
9.	Договір про публікацію інформації	Визначає порядок публікації інформації в межах необхідного розкриття інформації	Друкований ЗМІ
10.	Договір про надання послуг з ведення реєстру	Визначає умови обслуговування реєстратором власників облігацій і номінальних держателів	Спеціалізований реєстратор
11.	Договір про надання послуг з обліку і збереження сертифікатів	Визначає умови обслуговування депозитарієм власників облігацій і номінальних держателів, збереження сертифікатів облігацій	Депозитарій
12.	Договір купівлі-продажу	Визначає взаємовідносини підприємства та інвестора у випадках прямої продажі облігацій	Інвестор
13.	Договір про розміщення цінних паперів	Визначає порядок розміщення облігаційної позики на торговому майданчику	Біржа
14.	Договір про вхідну експертизу цінних паперів	Визначає взаємовідносини сторін у процесі експертизи облігацій	Біржа
15.	Договір про включення цінних паперів в котирувальний лист	Визначає обов'язки підприємства, облігації якого включені в котирувальний лист	Біржа

Зрозуміло, що вартість коштів, залучених шляхом випуску облігацій, не співпадає з доходністю позики, яка складається при розміщенні корпоративної облігаційної позики.

Пункт 4 зумовлює збільшення вартості залучених грошових коштів. У зв'язку з цим особливу роль відіграє попередня оцінка витрат емітента на підготовку і розміщення корпоративної облігаційної позики.

Проналізуємо ці витрати. Сукупні витрати підприємства із здійснення випуску корпоративної облігаційної позики включають:

1. Відсоткові витрати (витрати на відшкодування дисконту).
2. Невідсоткові витрати.

Витрати, які відносяться до першого пункту, значною мірою залежать від кон'юнктури ринку. Спрогнозувати їх досить важко.

Невідсоткові витрати становлять досить значну частку. Їх можна поділити на:

1. Фіксовані витрати, які не залежать від обсягу розміщення позики.
2. Перемінні витрати, величина яких залежить від обсягу розміщеної позики.

Загальні невідсоткові витрати можна розрахувати за формулою:

$$C_{\Sigma} = C_f + C_a^{(N)}, \quad (3.14)$$

де: C_{Σ} – загальні витрати на випуск позики;

C_f – витрати, які не залежать від обсягу випуску облігацій;

$C_a^{(N)}$ – витрати, які залежать від обсягу випуску;

N – обсяг випуску.

До першої групи умовно фіксованих витрат належать:

$$C_f = E_x + A_u + L + O + M + E, \quad (3.15)$$

де: E_x – оплата послуг експертів;

A_u – оплата послуг аудиторської компанії;

O – оплата послуг засобів масової інформації за розкриття інформації про випуск;

L – оплата послуг юридичної компанії;

M – витрати на проведення маркетингової компанії – презентації випуску, реклама, публікації та ін.

E – інші витрати, зокрема виготовлення сертифікатів облігацій, непередбачені витрати.

Друга група перемінних витрат включає:

$$C_a^{(N)} = K + G + D, \quad (3.16)$$

де: K – оплата послуг (винагородження) фінансового консультанта, організатора, андеррайтера, маркетмейкера і платіжного агента;

G – оплата послуг організатора торгівлі (біржі) за забезпечення вхідної експертизи, первинне розміщення, лістинг облігацій;

D – винагорода реєстратора, уповноваженого депозитарію у випадку обов'язкового централізованого зберігання цінних паперів.

У табл. 3.4. наведений розрахунок невідсоткових витрат при випуску корпоративної облігаційної позики різної номінальної вартості.

Таблиця 3. 4.

Порівняння невідсоткових витрат підприємства-емітента на випуск облігаційної позики різної номінальною вартості

Види витрат	Витрати підприємства при обсягах емісії, тис. грн.		
	2 млн. грн.	3 млн. грн.	5 млн. грн.
1. Оплата послуг експертів	4-5	4-6	4-6
2. Оплата послуг аудиторської компанії	3-3,5	3-5	3-5
3. Оплата послуг юридичної компанії	2-3	2-4	2-4
4. Реєстрація емісії (0,1% від обсягу реєстрації)	2	3	5
5. Оплата послуг організатора, платіжного агента (0,5-0,6 відсотка від випуску)	10-12	15-21	25-35
6. Присвоєння міжнародного коду	1,88	1,88	1,88
7. Оплата послуг ПФТС (0,2% від випуску)	4	6	10
8. Винагородження андеррайтера (1% від випуску)	20	30	50
9. Оплата послуг уповноваженого депозитарію	2 – 2,5	3-5	4-6

Продовження таблиці 3.4.			
10. Оплата послуг ЗМІ за розкриття інформації про випуск	3- 3,5	3-5	3-5
11. Затрати на проведення маркетингової компанії	3-3,5	3-5	3-5
12. Інші витрати	2-3	3-5	4-6
Всього	56,88-63,88	76,88-94,88	114,88-137,88
Відсоток від обсягу емісії	2,8-3,2	2,6-3,2	2,3-2,8

Наведені у табл. 3.4 дані свідчать, що невідсоткові витрати від обсягу емісії складають: при обсязі емісії 2 млн. грн. – 2,8% - 3,7%; при 3 млн. грн. – 2,6-3,2%; при 5 млн. грн. – 2,3-2,8%. Тобто при збільшенні обсягу емісії облігацій частка невідсоткових витрат від номінальної вартості емісії зменшується.

Крім оцінки невідсоткових витрат можна розрахувати відносні витрати на одиницю залучених коштів. При цьому відносні витрати визначаються у розрахунку на 100 одиниць номіналу облігацій. У подальшому ці витрати трансформуються у приріст відсоткової ставки за позикою (додані до відсоткових витрат) для порівняння з альтернативними інструментами залучення позикового капіталу (табл. 3.5).

Отже, результати проведених розрахунків свідчать, що при умові, коли обсяг залучених коштів через випуск корпоративних облігацій буде не менший 2 млн. грн., а термін залучення не менший одного року, вартість облігаційної позики буде більш низькою, ніж вартість банківського кредиту. На сьогодні в сумському регіоні річний відсоток за надання банківського кредиту складає в середньому 24%.

Враховуючи результати проведених розрахунків, фінансовий і майновий стан та результати діяльності переробних підприємств Сумської області за 1998-2002 роки, можна стверджувати, що реальні можливості залучити кошти через випуск корпоративних облігацій мають такі підприємства: ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат", ВАТ "Сумський м'ясокомбінат", ВАТ

"Конотопм'ясо". При цьому вартість облігаційної позики буде нижчою, ніж банківського кредиту. Крім того, на території м. Шостки діє спеціальний режим інвестиційної діяльності [126]. Тобто якщо залучені кошти через облігаційну позику підприємство ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат" спрямує на реалізацію інвестиційного проекту, то ефективність проекту при цьому значно підвищиться.

Таблиця 3.5.

Вплив невідсоткових витрат (3% номіналу) при випуску позики на вартість залучених коштів для дисконтних облігацій з різними термінами обігу

Термін обігу, днів	Номінал	Доходність розміщення, % річних	Ціна реалізації	Сума залучених коштів	Вартість, залучених коштів, % річних	Перевищення вартості залучених коштів над доходністю розміщення, % річних
30	100	15	98,76	95,76	53,13	38,13
90	100	15	96,30	93,30	28,72	13,72
180	100	15	92,60	89,60	25,44	10,44
360	100	15	86,96	83,96	19,10	4,10
720	100	15	76,92	73,92	17,40	2,40

Підсумовуючи вищезазначене можна зробити такі висновки:

1. Питання про доцільність випуску облігацій підприємство вирішує за результатами рекомендацій експертів.
2. Важливим кроком до випуску корпоративної облігаційної позики є отримання підприємством кредитного рейтингу.
3. У більшості випадків підприємству-емітенту у процесі випуску облігацій потрібні послуги спеціальних інститутів (посередників).

4. Окремим завданням підприємства-емітента є вибір андеррайтера і оптимальної схеми андеррайтингу.

5. При умові, що обсяг залучених коштів буде не менший ніж 2 млн. грн., а термін залучення – не менший одного року, вартість облігаційної позики буде нижчою, ніж вартість банківського кредиту. При цьому необхідно враховувати нормативно-правові обмеження, які діють в Україні при випуску облігацій.

Висновки до розділу 3

В умовах розвитку ринкових відносин в Україні все більша увага приділяється питанням розвитку суб'єктів господарювання, засобам досягнення ними успіху. Першочергове значення при цьому надається вирішенню проблем формування ефективного механізму управління фінансовими ресурсами підприємств.

На сьогодні майже половина українських підприємств працюють збитково, мають незадовільний фінансовий стан і перебувають на межі банкрутства. Типовим наслідком кризових явищ в їх економічному розвитку стала гостра нестача необхідного обсягу фінансових ресурсів, що істотно позначається на ефективності господарювання. До того ж низька забезпеченість підприємств фінансовими ресурсами супроводжується низьким рівнем їх використання. Тому нині одним з найактуальніших завдань при забезпеченні підвищення ефективності діяльності підприємств є суттєве вдосконалення управління їхніми фінансовими ресурсами. Проведене у цьому напрямку дослідження дозволило зробити такі висновки:

1. Переробні підприємства мають всі підстави для використання корпоративної облігаційної позики як інструмента фінансування, а також необхідні передумови для її розміщення. З метою підвищення ефективності облігаційної корпоративної позики і зниження ризиків непрофесійності при

підготовці і розміщенні цінних паперів підприємствам-емітентам доцільно використовувати послуги фінансових посередників. Для емітента, який не має достатнього досвіду роботи на фондовому ринку і не володіє технікою емісії цінних паперів, використання андеррайтера для розміщення цінних паперів – це гарантія успішної емісії. Вибір андеррайтера – важлива частина підготовки емісії цінних паперів. Підприємство, яке планує випустити цінні папери, повинне вибрати такого андеррайтера, кваліфікація і досвід якого в найбільшій мірі відповідають його вимогам.

3. Податкова політика підприємства – це невід’ємна частина його фінансової політики. При формуванні податкової політики необхідно мати на увазі, що її кінцевою метою є збільшення розміру фінансових ресурсів підприємства, а не просто мінімізація податкових платежів. Тому розробляючи окремі заходи щодо зменшення податкових платежів, необхідно добиватися одночасного збільшення фінансових ресурсів.

4. Податковий план повинен бути пов’язаний із стратегією розвитку підприємства за всіма напрямками: з виробництвом, маркетингом, з планом капіталовкладень, НДОКР. Одночасно, податковий план – це самостійний документ, який регламентує діяльність підприємства з оптимізації податкових виплат у державний бюджет.

5. Оцінка ефективності розробленої податкової політики підприємства здійснюється за допомогою системи відповідних показників, основними із яких, на нашу думку, можуть бути: коефіцієнт ефективності оподаткування, показник податкової місткості фінансових ресурсів, коефіцієнт пільгового оподаткування.

6. Оцінка результативності управління фінансовими ресурсами переробних підприємств повинна базуватися на таких основних методологічних принципах: бути узгодженою з принципами оцінки результативності господарської діяльності в цілому; здійснюватися на основі виключно економічних критеріїв; бути узгодженою з основною метою цього управління; бути побудованою за відповідною системою оціночних показників.

Система оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами повинна диференціюватися в залежності від форми власності підприємства, а також в залежності від користувачів інформації. Конкретна система таких показників з алгоритмами розрахунків запропонована в цій роботі.

Основні положення, висновки та рекомендації, що містяться в розділі 3 дисертаційної роботи знайшли первинне відображення в таких публікаціях: Єріс Л.М. Податкове планування як засіб збільшення фінансових ресурсів підприємств // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №2. – С.76-86; Єріс Л.М. Андеррайтинг як засіб залучення додаткових фінансових ресурсів // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. – С. 7-13; Єріс Л.М. Економічна доцільність використання фінансових посередників при розміщенні облігаційної позики // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. Т. 10. – Суми: ВВП “Мрія 1” ЛТД, УАБС, 2004. – С. 169-177.

ВИСНОВКИ

На сучасному етапі економічних перетворень одним з актуальних завдань економічного розвитку суб'єктів господарювання є вдосконалення фінансових відносин та формування ефективної моделі управління їх фінансовими ресурсами. Відповідно до умов конкретного етапу економічного розвитку держави, який характеризується великою кількістю підприємств, що працюють із збитками, оптимізація діяльності переробних підприємств потребує вирішення комплексу проблем, пов'язаних з підвищенням ефективності використання їх фінансового потенціалу. Це зумовлює актуальність розробки програми довгострокового розвитку і функціонування переробних підприємств в умовах становлення і розвитку ринкових відносин, удосконалення форм і методів управління ними.

В дисертації подане теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні основних методологічних підходів та в розробці основних теоретичних засад і практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами переробних підприємств. Проведене дослідження дозволяє зробити такі основні висновки, що мають теоретичне і практичне значення:

1. Проблеми методології управління фінансовими ресурсами потребують попереднього визначення категорії “фінансові ресурси підприємства”. На основі проведеного дослідження сутність категорії “фінансові ресурси підприємства” пропонується викласти у такій редакції: фінансові ресурси підприємства – це грошові кошти підприємства, які створені за рахунок власних, позикових і залучених джерел фінансування і використовуються для формування активів підприємства, виконання фінансових зобов'язань, стимулювання працівників підприємства, а також здійснення комплексу інших заходів з метою забезпечення ефективності подальшого розвитку підприємства.

2. Сутність категорії “фінансові ресурси підприємства” проявляється в її функціях. Вважаємо за доцільне виділити такі функції фінансових ресурсів суб'єктів господарювання: створення і підтримка економічного потенціалу

підприємства; здійснення відтворення (простого і розширеного); підтримка і збільшення конкурентоспроможності продукції підприємства; забезпечення фінансової рівноваги на підприємстві; збільшення суми отриманого прибутку і рівня рентабельності підприємства; збільшення ринкової вартості підприємства.

3. Для подолання негативних явищ, які є наслідком недостатнього рівня фінансування, на підприємстві необхідно розробити політику формування фінансових ресурсів, яка складається з таких етапів: визначення загальної потреби у фінансових ресурсах; максимізація обсягу залучення фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел; забезпечення необхідного обсягу залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел; оптимізація співвідношення внутрішніх і зовнішніх джерел формування фінансових ресурсів.

Пропозиції щодо оптимізації структури джерел формування фінансових ресурсів з метою підвищення ефективності господарської діяльності переробних підприємств дають можливість використати запропоновані оптимізаційні моделі у кожному конкретному випадку, знайти найбільш сприятливі форми мобілізації коштів.

4. Сьогодні у податковому законодавстві відсутні положення, які чітко і однозначно регламентують механізм реалізації цілей і завдань податкової політики держави. Це гальмує розвиток підприємницьких структур і не дозволяє реалізувати в повному обсязі потенціал податкових важелів регулювання наповнення бюджету і розвитку підприємств. Виходячи з цього, необхідне управління податками не тільки на макроекономічному, але й на мікроекономічному рівні. Важливо, щоб стратегія підприємства передбачала легальні чинники для досягнення успіху. Це дозволить адекватно оцінити рівень податкової нестабільності і безпосередньо управляти ним при прийнятті рішень. Для розв'язання цієї проблеми на підприємстві важлива роль відводиться податковому плануванню і розробці його податкової стратегії. З метою забезпечення ефективності реалізації фінансових рішень у

короткостроковому та довгостроковому періодах податкову стратегію слід розглядати як складову частину фінансової стратегії підприємства.

5. Податкове планування відноситься до основних методів формування фінансових ресурсів переробних підприємств. Ефективне податкове планування на підприємстві дозволить збільшити чистий прибуток, який є основним джерелом поповнення власних коштів.

Вважаємо, що податкове планування на підприємстві можна поділити на три етапи:

– прийняття рішення про найбільш вигідне з податкової точки зору місце розташування підприємства, його керівних органів, філіалів чи дочірніх підприємств;

– вибір облікової політики підприємства;

– поточне податкове планування;

– використання податкових пільг при прогнозуванні і визначенні прибутку, який оподатковується;

Оцінку ефективності податкової політики підприємства пропонуємо здійснювати за допомогою таких показників:

– коефіцієнта ефективності оподаткування;

– коефіцієнта податкової місткості фінансових ресурсів;

– коефіцієнт пільгового оподаткування.

6. Виходячи з того, що вирішення проблеми фінансування переробних підприємств, діяльність яких характеризується постійним зростанням потреб у додаткових фінансових ресурсах, оцінку фінансового стану доцільно проводити на основі взаємозалежності компонентів фінансової рівноваги. Це дозволить оцінити наявність джерел фінансування та напрямки їх використання.

7. На основі визначення методологічних підходів до управління фінансовими ресурсами переробних підприємств проведено дослідження їх фінансового розвитку на сучасному етапі. В процесі дослідження визначені сучасні тенденції змін обсягу виручки від реалізації продукції, розвитку активів і капіталу переробних підприємств, формування структури власних фінансових

джерел, в динаміці оцінений рівень їх фінансової стійкості і платоспроможності, розглянуті показники рентабельності і оборотності капіталу тощо.

Результати проведеного аналізу свідчать, що переробні підприємствам з 1998 р. до 2001 р. збільшували обсяги реалізації продукції, а у 2002 р. порівняно з 2001 р. обсяг реалізації продукції зменшився на 8,55% тому, що зменшився обсяг реалізації продукції молокопереробними підприємствами. Зокрема у 2002 р. зменшилися обсяги реалізації продукції порівняно з попереднім роком на таких підприємствах: ВАТ “Кролевецький маслозавод” – на 66,41 %, ВАТ “Сумський молокозавод” – на 34,75 %, ВАТ “Роменський молочний комбінат” – на 34,09 %, ВАТ “Краснопільський маслозавод” – на 5,74 %.

8. Зменшення обсягу реалізації продукції у 2002 р. позначилося на сумі прибутку, який отримали переробні підприємства. У 2002 р. сума чистого прибутку на переробних підприємствах від рівня 2001 р. становила лише 28,91%. Молокопереробні підприємства спрацювали у 2002 р. з від’ємним фінансовим результатом, сума отриманих збитків становила 1283 тис. грн. Найбільші збитки були на таких молокопереробних підприємствах, як ВАТ “Сумський молокозавод” – 2176,2 тис. грн., ВАТ “Краснопільський маслозавод” – 863,9 тис. грн., ВАТ “Конотопський молзавод” – 769,1 тис. грн.

9. Внаслідок від’ємних фінансових результатів на молокопереробних підприємствах сума їх власного капіталу зменшилася у 2002 р. порівняно з 2001 р. на 5,22%. На м’ясопереробних підприємствах сума власного капіталу у 2002 р. порівняно з 2001 р. навпаки збільшилася на 10,19%.

10. Як свідчать результати аналізу, коефіцієнт фінансової автономії як на молокопереробних, так і на м’ясопереробних підприємствах впродовж 1998-2002 рр. мав тенденцію зниження. На молокопереробних підприємствах цей показник у 2002 р. наблизився до критичного значення. Це відбулося внаслідок зменшення суми власного капіталу і значного підвищення обсягу позикового капіталу. На м’ясопереробних підприємствах коефіцієнт фінансової автономії

також знизився з 0,89 у 1998 р. до 0,81 у 2002 р., але його рівень значно перевищував нормативне значення.

11. Нестача оборотних коштів, в першу чергу грошових активів, визначає низький рівень платоспроможності молокопереробних підприємств. Про це свідчить динаміка коефіцієнтів абсолютної та поточної платоспроможності за 1998-2002 рр. Так, коефіцієнт абсолютної платоспроможності на молокопереробних підприємствах знизився з 0,05 у 1998 р. до 0,03 у 2002 р., а коефіцієнт поточної платоспроможності відповідно з 1,44 до 1,02. Про низький рівень платоспроможності свідчить і перевищення суми кредиторської заборгованості над дебіторською.

Платоспроможність молокопереробних підприємств за період, що аналізувався, значно знизилася. Такий висновок дозволяють зробити коефіцієнт абсолютної платоспроможності, який з 0,05 у 1998 р. знизився до 0,03 у 2002 р. і коефіцієнт поточної платоспроможності, який з 1,44 у 1998 р. знизився до 1,02 у 2002 р.

На основі значень коефіцієнтів абсолютної і поточної платоспроможності можна оцінити платоспроможність м'ясопереробних підприємств як досить високу. Значення коефіцієнтів у 2002 р. відповідно становили 0,22 і 2,65.

Одержані результати фінансового аналізу молокопереробних підприємств за останні роки дозволяють констатувати, що за основними показниками оцінки рівень їх фінансового стану і ефективності фінансової діяльності дуже низький, тобто реально більшість підприємств цієї групи знаходяться на межі банкрутства. Це такі підприємства, як ВАТ "Сумський молокозавод", ВАТ "Василівський сирзавод", ВАТ "Тростянецький молокозавод", ВАТ "Конотопський молзавод". На сьогодні підприємство ВАТ "Краснопільський маслозавод" оголошене банкрутом, розпочалася процедура його ліквідації як цілісного виробничого майнового комплексу. Все це потребує активізації і зосередження зусиль на підвищенні ефективності управління

фінансовими ресурсами з метою подолання негативних тенденцій, що склалися в останні роки.

Дещо кращою була ситуація в м'ясопереробній галузі. Але не можна сказати, що на сьогоднішній фінансовий і майновий стан підприємств цієї галузі може забезпечити ефективний їх розвиток на тривалу перспективу.

Дослідження діяльності переробних підприємств дозволило визначити основні напрямки подальшого вдосконалення управління їх фінансовими ресурсами.

Подолання негативних тенденцій у фінансовому розвитку переробних підприємств потребує першочергових заходів, спрямованих на збільшення їх прибутковості, ефективне формування і використання необоротних і оборотних активів, активізацію інвестиційних процесів.

12. З метою поглиблення аналізу, підвищення результативності управління фінансовими ресурсами підприємств удосконалена методика комплексної оцінки ефективності використання фінансових ресурсів. Це дозволить враховувати галузеву специфіку переробних підприємств, форми їх власності і користувачів аналізу.

Проведене дослідження дає підстави сформулювати такі основні методологічні підходи до оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами:

- врахування особливостей створення і функціонування підприємств; узгодженість з принципами оцінки результативності їх господарської діяльності в цілому;
- здійснення оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами на основі економічних критеріїв, узгодженість її з основною метою управління підприємством;
- використання відповідної системи оціночних показників;

13. Багатоплановість фінансової діяльності переробних підприємств зумовлює необхідність оцінки результатів управління нею за окремими диференційованими напрямками. З цією метою систему оціночних показників

результативності управління фінансовими ресурсами пропонується поділити на три групи:

перша група – показники, які дозволять зробити висновок про забезпеченість підприємства фінансовими ресурсами;

друга група – показники, які характеризують інтенсивність використання фінансових ресурсів на підприємстві;

третья група – показники, на основі яких можна визначити ефективність використання фінансових ресурсів.

14. Для оцінки соціальної результативності діяльності підприємств запропоновано використовувати коефіцієнт соціального значення. Вважаємо за доцільне для стимулювання рівня витрат на соціальні потреби в Податковому кодексі України передбачити певні податкові пільги для підприємств в залежності від коефіцієнта соціального значення.

15. На сучасному етапі економічного розвитку потребує вдосконалення політика фінансування активів, що проводиться підприємствами. Як альтернативне джерело фінансування переробних підприємств може бути використана корпоративна облігаційна позика, але при цьому необхідно враховувати нормативно-правові обмеження щодо випуску і розміщення облігацій.

16. При підготовці підприємством випуску і розміщенні корпоративної облігаційної позики велике значення має оцінка вартості позикових ресурсів, які будуть отримані. Таку оцінку необхідно провести на етапі підготовки емісії, незважаючи на невизначеність чинників, які можуть вплинути на вартість позики. До основних чинників, від яких залежить вартість облігаційної позики для підприємства-емітента, відносяться: поточна ринкова кон'юнктура; кредитний рейтинг підприємства; ефективність діяльності фінансових посередників; витрати на здійснення випуску корпоративної облігаційної позики.

17. На основі результатів розрахунків можна стверджувати, що вартість коштів, залучених шляхом випуску і розміщення облігацій, буде нижчою, ніж

при використанні банківських кредитів, при умові, що термін обігу облігацій – не менший одного року, а обсяг залучених коштів перевищуватиме 2 млн. грн.

Проведене дослідження дозволяє визначити пріоритетні напрямки фінансового розвитку переробних підприємств, а запропоновані теоретичні підходи та практичні рекомендації дають можливість підвищити ефективність управління фінансовими ресурсами переробних підприємств, адаптувати сучасні форми і методи управління фінансовими ресурсами до умов становлення і розвитку ринкової економіки в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ареф'єва О.В. Реструктуризація системи управління фінансовими ресурсами підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2001. – № 11-12. – С. 17-27.
2. Бабиц А.М. Формування оптимальної структури оборотних коштів підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2001. – № 9-10. – С. 12-24.
3. Балабанов И.Т. Риск-менеджмент. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 187 с.
4. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 480с.
5. Балабанов И.Т. Анализ и планирование финансов хозяйствующего субъекта. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 112 с.
6. Балацкий О.Ф., Мельник Л.Г., Яковлев А.Ф. Экономика и качество окружающей среды. – Л.: Гидрометеиздат, 1984. – 191 с.
7. Бандурка О.М. та ін. Фінансова діяльність підприємства. – К.: Либідь, 1998. – 312 с.
8. Батурин В.М., Керимов В.Э. Финансовый леверидж как эффективный инструмент управления финансовой деятельностью предприятия // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – №2. – С. 12-19.
9. Белолипецкий В.Г. Финансы фирмы: Курс лекций. Под ред. И.П. Мерзлякова. – М.: ИНФРА - М., 1998. – 298 с.
10. Бень Т.Г., Довбня С.Б. Бюджетування як інструмент удосконалення системи фінансового менеджменту підприємств // Фінанси України. – 2000. – № 7. – С. 48-55.
11. Білик М. Д. Управління фінансами державних підприємств. Дисертація доктора економічних наук – Суми: Українська академія банківської справи, 2000. – 404 с.

12. Білик М. Д. Сутність та особливості фінансового управління державними підприємствами // Фінанси України. – 1998. – № 9. – С. 26-34.
13. Бирман А.М. Очерки теории советских финансов. – М.: Финансы, 1968. – 207с.
14. Бланк И.А. Стратегия и тактика управления финансами. – К.: МП “Итем ЛТД” – СП “АДЕФ – Украина”, 1996. – 534 с.
15. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента: В 2 т. – К.: Ника-Центр, 2000. – 1101с.
16. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс. – К.: Ника-Центр, 2000. – 528 с.
17. Браславец О.Ю. Фінансові інтереси суб'єктів господарювання та оптимізація податкових платежів // Актуальні проблеми економіки. – 2001. – №9-10. – С. 24-35.
18. Брігхем Э.Ф. Основы финансового менеджмента. – К.: Молодь, 1997. – 1000 с.
19. Бригхем Ю. Энциклопедия финансового менеджмента. – М.: Экономика, 1997. – 824 с.
20. Буряк П.Ю. Мобілізація фінансових ресурсів для активізації малого та середнього підприємництва // Фінанси України. – 1999. – № 12. – С. 33-38.
21. Бутник-Сиверский А., Лозовая Т., Данченко А. Реорганизация, реструктуризация и демонаполизация предприятий в условиях перехода экономики // Бизнес – 1999. – №20. – С. 18-26.
22. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами. – М.: Финансы и статистика, 1999. - 800 с.
23. Варналій З.С. Актуальні проблеми фінансів малого підприємництва України // Фінанси України. – 1996. – №10 – С. 23-33.
24. Василик О.Д. Державні фінанси України. – К.: Вища школа, 1997. – 384 с.
25. Василик О.Д. Фінанси в економічній системі держави // Фінанси України. – 2000. – №1. – С. 3-10.

26. Вдовченко М.І. Податкове регулювання: досвід США і його використання в умовах України // Фінанси України. – 2000. – № 3. – С. 59-71.
27. Галимзянов Р.Ф. Управление налогами на предприятия. – Уфа: Эксперт, 1998. – 218 с.
28. Геєць В.М. Економіка України: моделі реформування, зміни структури та прогноз розвитку. – К.: ІДУС при КМ України, 1993. – 120 с.
29. Горбунов А. Налоговое планирование и снижение финансовых потерь. – М.: Анкил, 1999. – 312 с.
30. Гостюк В. Юридичні аспекти обігу цінних паперів // Цінні папери України. – 1999. – № 29. – С. 4-5.
31. Гриценко А., Соболев В. Рыночная инфраструктура: сущность, функции, строение // Экономика Украины. – 1998. – № 4. – С. 35-39.
32. Гуськов С. Налоги в экономике предприятий – М.: Дашков и К°, 1999. – 288 с.
33. Галушко О.С. Від констатації фінансового стану до управління фінансами підприємства // Фінанси України. – 1999. – № 5. – С. 48-55.
34. Гиршберг Б.И. Финансовые ресурсы отраслей народного хозяйства. Учебное пособие. – М.: МИНХ, 1982. – 420 с.
35. Гуйда Т.В. Финансовая политика советского государства в условиях развитого социализма: Учебное пособие. – М.: МФИ, 1981. – 179 с.
36. Гуйда Т.В. Формирование и использование финансовых ресурсов. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 268 с.
37. Гаретовский Т.З. и др. Финансово-кредитный словарь. – М.: Финансы и статистика, 1988. – 512 с.
38. Дейнеко Л.В. Фінанси підприємств // Фінанси України. – 1999. – №9. – С. 138-139.
39. Єріс Л.М. Податкове планування як засіб збільшення фінансових ресурсів підприємств // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №2. – С. 76-86.

40. Єріс Л.М. Андеррайтинг як засіб залучення додаткових фінансових ресурсів // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. – С. 7-13.
41. Єріс Л.М. Розробка стратегії “виживання” кризових підприємств // Вісник Української академії банківської справи. – 2001. – № 2 (11). – С. 67-69.
42. Єріс Л.М. Оптимізація джерел фінансування діяльності підприємств // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. Т. 5. – Суми: ВВП “Мрія” ЛТД, 2002. – С. 151-154.
43. Єріс Л.М. Податкове планування на підприємстві – засіб оптимізації податків // Підвищення ролі фінансових відносин у комплексному соціально-економічному розвитку регіону. Матеріали Третьої Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2002. – С. 154-155.
44. Єріс Л.М. Здійснення діагностики кризових підприємств. Матеріали Першої Всеукраїнської науково-практичної конференції “Україна наукова, 2001” Т. 11. Економічні науки. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2001. – С. 16 – 17.
45. Єріс Л.М. Економічна доцільність використання фінансових посередників при розміщенні облігаційної позики // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. Т. 10. – Суми: ВВП “Мрія 1” ЛТД, УАБС, 2004. – С. 169-177.
46. Завгородній А. Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. 2-ге вид, випр. та доп. – Львів: Центр Європи, 1997. – 384 с.
47. Зудулин А.П. Анализ хозяйственной деятельности предприятий развитых стран: Учеб. пособие. – М.: Издательство УДН, 1996. – 194 с.
48. Зятковський І.В. Теоретичні засади фінансів підприємств // Фінанси України. – 2000. – №4. – С. 17-26.
49. Жестков С.В. Проблемы налогового планирования в Российской Федерации // Налоговый вестник – 1997. – № 6. – С. 74-81.

50. Жестков С.В. Налоговое планирование. Ваш налоговый адвокат. Советы юристов: Сборник статей. Вып. 1 – М.: “ФБК-ПРЕСС”, 1997. – 288 с.
51. Калошина М.Н. Процедуры выбора оптимального источника финансирования // Финансовый менеджмент. – 2001. – №1. – С. 28-35
52. Качмарик Я.Д., Хуткий Р.І. Ефективність формування фінансових ресурсів підприємства // Фінанси України. – 1999. – №10. – С. 138-144.
53. Ковальчук А. Налоговая политика государства и проблемы платежеспособности предприятий // Экономика. Финансы. Право. – 1999. – №3. – С. 18-19.
54. Колюбакин В. Модели корпоративного управления // Финансовая консультация. – 1998. – № 27. – С. 11-12.
55. Клейнер Г.Б. и др. Предприятие в нестабильной экономической среде: риски, стратегии, безопасность. – М.: ОАО Изд-во "Экономика", 1997. – 288с.
56. Клименко Т. Кредитна діяльність банків України // Економіка України. – 2000. – № 3. – С. 34-40.
57. Коваленко В.В. Особливості кредитування підприємств і організацій у сучасних умовах // Фінанси України. – 1998. – № 10. – С. 84-88.
58. Ковалева А.М. Финансы в управлении предприятием – М.: Финансы и статистика, 1995. – 417 с.
59. Ковалёв В.В. Введение в финансовый менеджмент. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 596 с.
60. Ковалёв В.В. Финансовый анализ. Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 512 с.
61. Ковалёв В.В. Модели анализа и прогнозирования источников финансирования // Бухгалтерский учёт. – 1995. – № 7. – С. 26-30.
62. Козенкова Т.А. Налоговое планирование на предприятии. – М.: АиН, 1999. – 276 с.
63. Козьменко С.М. Особливості банківського менеджменту країн із перехідною економікою // Банківська справа. – 1999. – №4. – С. 14-18.

64. Кожин В.Я. Налоговое планирование: Рекомендации бухгалтеру: Учебно-методическое пособие. – М.: 1 Федеральная Книготорговая Компания, 1998. – 256 с.
65. Колас Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы. Пер. с франц: Учебное пособие. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1997. – 576 с.
66. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: Навчальний посібник. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. – 378 с.
67. Коробов М.Я. Фінанси промислового підприємства. – К.: Либідь, 1995. – 160 с.
68. Коровкин В.В., Кузнецова Г.В. Оптимизация налоговых платежей. – М.: Приор, 1997. – 256 с.
69. Кравченко С.А., Дадашев Б.А., Ерис Л.М. Анализ ликвидности акционерного общества закрытого типа // Вісник Української академії банківської справи. – 1999. – №1(6). – С. 58-60.
70. Крейнина М.Н. Финансовое состояние предприятия. Методы оценки. – М.: ИКЦ “ДИС”, 1997. – 224с.
71. Кутер М.И. Бухгалтерский учет: основы теории. Учебное пособие. – М.: Экспертное бюро-М, 1997. – 496 с.
72. Лагутін В.Д. Фінанси і виробництво: структурні взаємозв'язки, суперечності, стимули // Фінанси України. – 2000. – № 2. – С. 10-19.
73. Лапуста М.Г., Шаршукова Л.Г. Риски в предпринимательской деятельности. – М.:ИНФРА-М, 1998. – 224 с.
74. Лук'янченко О.О. Амортизаційна політика в Україні // Фінанси України. – 2000. – № 10. – С. 46-50.
75. Майборода Т. Актуальні питання корпоративного управління // Цінні папери України. – 2001. – № 28. – С. 8-10.
76. Макконнел К.Р., Брю С.Л. Экономикс: Принципы, проблемы и политика. В 2-х т.: Пер. с англ. – М.: Республика, 1992. – 800 с.

77. Мамонтова Н.А. Умови забезпечення фінансової стійкості підприємств // Фінанси України. – 2000. – №8. – С. 103-106.
78. Марахов К. Структурні зміни на фондовому ринку України // Банківська справа. – 2000. – № 3. – С. 21-24.
79. Маршал Дж., Бансал В. Финансовая инженерия: Полное руководство по финансовым нововведениям: Учебник. Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 784 с.
80. Медведев А. Н. Как планировать налоговые платежи: Практическое руководство для предпринимателей. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 274 с.
81. Мельник Д.Ю., Сосновский С.Н. Налоговое планирование: международные аспекты // Налоговый вестник. – 1998. – № 6. – С. 103-111.
82. Мельник Д.Ю. Налоговый менеджмент – М.: Финансы и статистика, 1999. – 416 с.
83. Міщенко В.І., Ющенко В.А. Валютне регулювання: Навчальний посібник. – К.: Знання, КОО, 1999. – 359 с.
84. Міщенко В.І., Луб'яницький, Слав'янська Н.Г. Основи лізингу: Навчальний посібник. Серія “Бібліотечка банкіра”. – К.: “Знання”, КОО, 1997. – 138 с.
85. Миркин Я. М. Ценные бумаги и фондовый рынок: Профессиональный курс в финансовой Академии при Правительстве РФ. – М.: Перспектива, 1995. – 532 с.
86. Миронов В. Облигации спасут российский фондовый рынок // Рынок ценных бумаг – 1996. – № 7. – С. 14.
87. Мороз В.І Удосконалення коефіцієнта заборгованості // Фінанси України. – 2000. – № 5. – С. 53-55.
88. Москаленко В.П. Система управления предприятием. – Сумы: Слобожанщина, 1996. – 36 с.
89. Москаленко В.П., Шипунова О.В. Реструктуризация предприятий – основа улучшения их производственного потенциала // Вісник Української академії банківської справи. – 2000. – № 1. – С. 61-64.

90. Науменкова С.В. Особенности мобилизации инвестиционных ресурсов для структурных преобразований в экономике. – Сумы: Слобожанщина, 1997. – 40 с.
91. Науменкова С.В. Ринок фінансових послуг: основні тенденції розвитку // Вісник НБУ. – 2000. – № 1. – С. 36-44.
92. Науменкова С.В., Міщенко В.І., Журавка Ф.О. Валютне регулювання: Навчальний посібник. – Суми: УАБС, 1997. – 92 с.
93. Нидлз Б., Андерсен Х., Колдуэлл Д. Принципы бухгалтерского учета. Пер. с англ. / Под ред. Я.В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 412 с.
94. Нікбахт Є. Гроппелі А. Фінанси. – К.: Вік, Глобус, 1992. – 384 с.
95. Медведева И. Эффективность использования собственного капитала // Бизнес-информ. – 1996. – 318. – С. 24-26.
96. Мельниченко Л. Використання методу грошових потоків в управлінні витратами підприємства // Економіка. Фінанси. Право. – 1999. – №10. – С. 3-5.
97. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. – К.: ФПБіАУ, 1998. – 730 с.
98. Общая теория финансов: Учебник / Под ред. Дробозиной Л.А. – М.: Банки и биржи, 1995, – 456 с.
99. Онишко С. Деякі проблеми кредитного забезпечення потреб економіки інноваційного типу: досвід України // Вісник НБУ. – 2004. – № 4. – С. 50-53.
100. Опарін В. Фінансові ресурси та суспільний капітал // Вісник НБУ. – 2000. – № 5. – С. 10-11.
101. Орлов П. Оцінка ефективності інвестицій // Економіка України. – 1997. – №1. – С. 30-36.
102. Павлова Л.Н. Финансовый менеджмент. Управление денежным оборотом предприятия: Учебник для вузов. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1995. – 360 с.

103. Павлова Л.Н. Финансы предприятий: Учебник. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1989. – 639 с.
104. Павловський М.А. Стратегія розвитку суспільства; Україна і світ (економіка, політологія, соціологія). – К.: Техніка, 2001. – 312 с.
105. Павлюк К. В. Фінансові ресурси держави: Монографія. – К.: НІОС, 1997. – 228 с.
106. Петренко Ю.В. Оптимізація джерел фінансових ресурсів підприємств // Фінанси України. – 2000. – № 6. – С. 91-95.
107. Перар Ж. Управление финансами. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 360 с.
108. Петренко Ю.В. Оптимізація джерел фінансових ресурсів підприємств // Фінанси України. – 2000. – № 6. – С. 91-95.
109. Петухов Ф.М. экономические результаты интенсификации промышленного производства методы и показатели их оценки // Известия Академии наук СССР. – 1987. – №4. – С. 3-11.
110. Пиндайк Роберт, Даніель Рубинфельд. Микроэкономика. – М.: Паимс, 1992. – 509 с.
111. Підлужна Н. Роль інтеграційних процесів у підвищенні ефективності молокопродуктового підкомплексу АПК // Економіка України. – 2004. – №3. – С. 60-67.
112. Плиса В.Й. Стратегія управління фінансовою стійкістю підприємства // Фінанси України. – 1999. – № 11. – С. 36-41.
113. Поліщук Н.В. Фінансовий аспект діяльності підприємств // Фінанси України. – 2000. – № 12. – С. 109-116.
114. Попова А. Антикризисное управление. Трансферный подход в управлении рисками // Экономика. – 2000. – №3. – С. 3-7.
115. Про податок на додану вартість: Закон України від 3 квітня 1997 року // Закони України. – 1997 – Т. 12. – С. 119-138.

116. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 22 травня 1997 року зі змінами і доповненнями // Закони України. – 1997. – Т.7. – С. 462-489.

117. Про підприємства в Україні: Закон України від 27 березня 1991 року // Закони України. – 1996. – Т. 1. – С. 310-331.

118. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 року // Закони України. Т. 2. – К.: ІЗВРУ, 1993. – С. 189-213.

119. Про підприємництво: Закон України від 7 лютого 1991 року // Закони України. – 1996. – Т. 1. – С. 191 – 200.

120. Про лізинг: Закон України від 16 грудня 1997 року // Закони України. – 1998. – Т. 13. – С. 356- 364.

121. Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами: Закон України від 21 грудня 2000 року // Голос України. – 2001. – № 32 – С. 4-10.

122. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 11 травня 2000 року // Все про бухгалтерський облік. – 2000. – № 86. – С. 3-7.

123. Про цінні папери і фондову біржу: Закон України від 18 червня 1991 року // Закони України. Т. 1. – К.: ІЗВРУ, 1993. – 3-17.

124. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 7 січня 2001 року // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 8. – С. 5 – 13.

125. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 року // Закони України. – 1996. – Т. 4. – С. 55-70.

126. Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на території міста Шостки Сумської області: Закон України // Відомості Верховної Ради – 2004. – № 10. – С. 112-116.

127. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 496 с.

128. Рогозин Б.А. Налоговое планирование на предприятиях и в организациях: оптимизация и минимизация налогообложения. – М., 1997. – 698 с.
129. Роуз Питер С. Банковский менеджмент. Пер. с англ. – М.: Дело, 1997. – 768 с.
130. Рубцов Б.Б. Зарубежные фондовые рынки: инструменты, структура, механизм функционирования. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 304 с.
131. Рященко О. Як зменшити податок на прибуток // Дебет-Кредит – 2002. – №3. – С. 18-24.
132. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. – Мн.: ИП "Экоперспектива", 2000. – 498 с.
133. Сало І. В. Фінансово-кредитна система України та перспективи її розвитку. – К.: Наукова думка, 1995. – 178 с.
134. Слав'янська Н.Г., Єріс Л.М. Фінансова реструктуризація підприємств як засіб стабілізації їх фінансового стану // Регіональні перспективи. – 2001. – №5-6. – С.121-123.
135. Слав'янська Н.Г. Впровадження лізингових відносин в Україні // Банківська справа. – 1999. – № 4(28). – С.19-21.
136. Справочник финансиста предприятия. – М.: МНФРА, 1996. – 478 с.
137. Статистичний бюлетень за 1998 рік. – Суми: Сумське обласне управління статистики, 1999. – 153 с.
138. Статистичний бюлетень №1 за 1999 рік. – Суми: Сумське обласне управління статистики, 2000. – 179 с.
139. Статистичний бюлетень №2 за 1999 рік. – Суми: Сумське обласне управління статистики, 2000. – 62 с.
140. Статистичний щорічник Сумської області за 2002 рік / За ред. Л. Олехнович. – Суми: Сумське обласне управління статистики Державного комітету статистики України, 2003. – 632 с.

141. Статистичний щорічник України за 2002 рік. Державний комітет статистики України / За ред. Осауленко О.Г. – К.: Техніка, 2003. – 598 с.
142. Статистико-экономическое исследование эффективности промышленного производства: предприятие, отрасль, район / под ред. П.Я. Октябрьского. – Л.: Машиностроение, 1983. – 167 с.
143. Стоянова Е.С. Финансовый менеджмент. Российская практика. – М.: Перспектива, 1995. – 418 с.
144. Софронов В.В. Финансовый менеджмент на предприятиях в условиях неплатежей // Финансы. – 1999. – № 4. – С. 21-28.
145. Сутырин С.Ф., Погорлецкий А.И. Налоги и налоговое планирование в мировой экономике / Под ред. Сутырина С.Ф. – СПб.: Полиус, 1998. – 412 с.
146. Стецько М.В., Юрій І.С. Фінанси акціонерних товариств: проблеми і перспективи // Фінанси України. – 2000. – №4. – С. 54-58.
147. Суторміна В.М., Федосов В.М., Рязанова Н.С. Фінанси зарубіжних корпорацій. – К.: Либідь, 1993. – 248 с.
148. Сучасні технології фінансово-банківської діяльності на Україні: Результати науково-дослідної роботи під кер. Коваленко В.В. – Суми: УАБС, 2003. – 112 с.
149. Тарасович В. Ефективність національної економіки // економіка України. – 1993. – № 5. – С. 38-47.
150. Тинний І.В. Становлення інституту банкрутства підприємств в Україні // Фінанси України. – 1999. – № 8. – С. 40-49.
151. Тихонов Д.Н. Основы налогового планирования. – М., 1999. – 314 с.
152. Точильников Г.М. Социалистические финансы: вопросы теории. – М.: Наука, 1980. – 200 с.
153. Третяк О.Д. Оцінка фінансового стану акціонерних товариств // Фінанси України. – 2000. – № 12. – С.103-108.
154. Туган-Барановський М.І. Політична економія. – К.: Наукова думка, 1994. – 264 с.

155. Уильям Ф. Шарп, Гордон Дж. Александер, Джеффри В. Бейли. Инвестиции. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 1004 с.
156. Унковская Т.Е. Финансовое равновесие предприятия. – К.: Генеза, 1997. – 614 с.
157. Уткин Э.А. Риск-менеджмент. – М.: Изд-во ЭКМОС, 1998. – 288 с.
158. Финансовый менеджмент: теория и практика. Учебник / Под ред. Е.С. Стояновой. – М.: Аланс, 1997. – 288 с.
159. Финансовое положение предприятия (система, анализ, планирование) Научно-методическое издание / Под ред. А.В. Чуписа. – Сумы: Университетская книга, 1999. – 332 с.
160. Финансы СССР: Учебник / Под ред. М.К. Шерменева, – М.: Финансы, 1977 – 360 с.
161. Финансы: Учебное пособие / Под ред. проф. А.М. Ковалевой. 3-е изд. перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 388 с.
162. Финансы предприятий и отраслей народного хозяйства / Под ред. А.М. Бирмана. – М.: Финансы, 1970. – 367 с.
163. Финансы / Под ред. Родионовой В.М. – М.: Финансы и статистика, 1993. – 399 с.
164. Финансы предприятий: Учебник / Под ред. Колченова Н.В. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1998. – 413 с.
165. Финансовое планирование и контроль: Пер. с англ. / Под. ред. М.А. Поукока и А.Х. Тейлора. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 486 с.
166. Финансовое управление компанией / Под ред. Е.В. Кузнецовой. – М.: Фонд “Правовая культура”, 1995. – 448 с.
167. Финансовые ресурсы народного хозяйства: Проблемы формирования и использования / Под ред. В.К. Сенгачёва. – М.: Финансы и статистика, 1982. – 360 с.
168. Финансово-кредитный словарь. Т. 2. / Гл. ред. В.Ф. Гарбузов. – М.: Финансы и статистика, 1986. – 520 с.

169. Финансово-кредитный словарь. В 2-х томах / ГЛ. ред. В.П. Дьяченко— М.: Финансы, 1964, – 690 с.
170. Фінанси підприємств: Навчальний посібник: Курс лекцій / За ред. д.е.н. проф. Г.Г. Кірейцева. – Київ: ЦУЛ, 2002. – 268 с.
171. Фінанси підприємств: Підручник / За ред. проф. А.М. Поддєрьогіна. – К.: КНЕУ.1998. – 368 с.
172. Фукс А. Амортизаційні відрахування в системі фінансових джерел розвитку економіки України // Фінанси України. – 1996. – №8 – С. 36-42.
173. Цыцырева А.Ю. Современные фирмы в развитой экономике: виды, формы, основные показатели деятельности // Вестник Санкт-Петербургского университета. – 1992. – С. 47-58.
174. Черник Д.Г., Морозов В.П., Лобанов А.В. Технология налогового контроля // Налоговый вестник. – 2000 – № 5. – С. 17-24.?
175. Черник Д.Г., Починок А.П., Морозов В.П. Основы налоговой системы: Учеб. пособие для вузов / Под ред. Д.Г. Черника. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1998. – 496 с.
176. Чуй І.Р. Фінансовий стан підприємства і механізм його стабілізації // Фінанси України. –1999. – № 11. – С. 31-35.
177. Шабалин Е.М., Кричевский Н.А., Карп М.В. Как избежать банкротства. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 246 с.
178. Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С. Финансы предприятий: Учебное пособие. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 343 с.
179. Шинкаренко Т.П. Структурні зрушення в економіці України // Економіка і прогнозування. – 2001. – № 4. – С. 52-72.
180. Щукина Л. Развитие межрегионального рынка корпоративных ценных бумаг // Вестник НАУФОР. – 1999. – № 6 – С. 5-8.
181. Юцковская И.Д. Учетная политика – основа налогового планирования. Планирование (регулирование) себестоимости // Налоговый вестник. – 1997. – № 9. – С. 57-64.

182. Ястремський О.І. Основи теорії економічного ризику: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. – К: Артек, 1997. – 248с.
183. Abel I., Siclos P.L., Szekely I.P. Money and Finance an the Transition to a Market Ekonomy Edward Publishing Ltd., 1998. – P. 16-62.
184. Campbell D. International Tax Planning. Kluwer Law International, 1995.
185. Grubel B., Schubert E. Fachwissen Wertpapiergeschäft / Vermögensberatung, 2. Aufl., Stuttgart, Sparkassenverl., 1994.
186. Gordon M.J. Optimal Investment and Financing Policy // Journ. Finance. – 1963. May. – P. 264-272.
187. Lintner J. Dividends, Earnings, Leverage, Stock Prices, and the Supply of Capital to Corporations // Rev. Econ. a. Statistics – 1962. Aug. – P. 243-269.
188. Modigliani F., Miller M. The Cost of Capital, Corporation Finance and the Theory of Investment // American Economic Review. – № 48. – June 1958. – P. 261-297.
189. Miller M., Modigliani F. Dividend Policy, Growth, and the Valuation of Shares // Journ. Business. – 1961. Oct. – P. 411-433.
190. Tomsett E. Tax Planning For Multinational Companies. N.Y. – 1989.

Характеристика загальної суми активів молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області*

Підприємство	Роки, тис. грн.					1999 р., % до 1998	2000 р., % до 1999	2001 р., % до 2000	2002 р., % до 2001	2002 р., % до 1998
	1998	1999	2000	2001	2002					
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	4425,3	4900	5984,4	7371,8	7670,1	110,73	122,13	123,18	104,05	173,32
ВАТ "Василівський сирзавод"	1442,9	1654,5	1986,8	2098,7	3282,2	114,66	120,08	105,63	156,39	227,47
ВАТ "Глухівський маслозавод"	3234,5	4252,2	4645,6	6402,2	6259,6	131,46	109,25	137,81	97,77	193,53
ВАТ "Конотопський молзавод"	4780	4725,5	5355,8	6168,6	4952,5	98,86	113,34	115,18	80,29	103,61
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	3111,7	3083,4	3392,3	4707,6	4781	99,09	110,02	138,77	101,56	153,65
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	592,3	694,2	565,2	483,4	713,3	117,20	81,42	85,53	147,56	120,43
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	17303,7	16022,6	15797,2	16069,6	23685	92,60	98,59	101,72	147,39	136,88
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	14823	17482	23665	29766	29278	117,94	135,37	125,78	98,36	197,52
ВАТ "Сумський молокозавод"	14577	15429,6	20213,1	17513	15274,6	105,85	131,00	86,64	87,22	104,79
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	876,5	1217,3	19165,2	877,5	816	138,88	1574,40	4,58	92,99	93,10
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	12871,7	15524	907,3	28747,1	35744,2	120,61	5,84	3168,42	124,34	277,70
Всього – молокопереробні підприємства	78038,6	84985,3	101677,9	120205,5	132456,5	108,90	119,64	118,22	110,19	169,73
ВАТ "Конотопм'ясо"	24880	28061,9	26950	26656,6	27004,1	112,79	96,04	98,91	101,30	108,54
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	2722	2797	2620	2450	2349,9	102,76	93,67	93,51	95,91	86,33
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	5800	6979	7333	7342	10567	120,33	105,07	100,12	143,93	182,19
ЗАТ "Ромним'ясо"	6023	6021	5807	5075	250,3	99,97	96,45	87,39	4,93	4,16
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	13792,6	15716,4	15525,7	18013,6	19782,4	113,95	98,79	116,02	109,82	143,43
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	3471,7	4763	4004	3116	3282	137,20	84,06	77,82	105,33	94,54
Всього – м'ясопереробні підприємства.	56689,3	64338,3	62239,7	62653,2	63235,7	113,49	96,74	100,66	100,93	111,55
Всього – переробні підприємства	134727,9	149323,6	163917,6	182858,7	195692,2	110,83	109,77	111,56	107,02	145,25

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

**Характеристика структури необоротних активів молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області
за 1998 рік***

Підприємство	Нематеріальні активи	Незавершене будівництво	Основні засоби	Довгострокові фінансові інвестиції	Інші активи	Всього – необоротні активи	Питома вага в загальній сумі необоротних активів, %				
							нематеріальних активів	незавершеного будівництва	основних засобів	довгострокових інвестицій	інших активів
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	1035,6		2055,9			3091,5	33,50	0	66,50	0	0
ВАТ "Василівський сирзавод"		59,8	431,5			491,3	0	12,17	87,83	0	
ВАТ "Глухівський маслозавод"			1241,2			1241,2	0	0	100	0	
ВАТ "Конотопський молзавод"		104	3738			3842	0	2,71	97,29	0	
ВАТ "Краснопільський маслозавод"		524,1	2188,7			2712,8	0	19,32	80,68	0	
ВАТ "Кролевецький маслозавод"		43	385			428	0	10,05	89,95	0	
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	47,3	30,4	16443,9			16521,6	0,29	0,18	99,53	0	0
ВАТ "Роменський молочний комбінат"		20	10129		3	10152	0	0,20	99,77	0	
ВАТ "Сумський молокозавод"		78,6	12825,9			12904,5	0	0,61	99,39	0	
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	69,3	12,3	609,9			691,5	10,02	1,78	88,20	0	0
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"		490,9	10533,3			11024,2	0	4,45	95,55	0	
Всього – молокопереробні підприємства	1152,2	1363,1	60582,3		3	63100,6	1,83	2,16	96,01	0	
ВАТ "Конотопм'ясо"	7	1006	13976			14989	0,05	6,71	93,24	0	0
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"			2182			2220	0	0	98,29	0	
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"		1260	2156			3416	0	36,89	63,11	0	
ЗАТ "Ромним'ясо"		222	4967			5189	0	4,28	95,72	0	
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	1,4	1433,8	7381,6			8816,8	0,02	16,26	83,72	0	0
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)		72,8	2545,7			2618,5	0	2,78	97,22	0	
Всього – м'ясопереробні підприємства.	8,4	4032,6	33208,3			37249,3	0,02	10,83	89,15	0	0
Всього – переробні підприємства	1160,6	5395,7	93790,6	0	3	100349,9	1,16	5,34	93,46	0	

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

**Характеристика структури необоротних активів молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області
за 1999 рік***

Підприємство	Нематеріальні активи	Незавершене будівництво	Основні засоби	Довгострокові фінансові інвестиції	Інші активи	Всього – необоротні активи	Питома вага в загальній сумі необоротних активів, %				
							нематеріальних активів	незавершеного будівництва	основних засобів	довгострокових інвестицій	інших активів
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	1036		2139			3175	32,63	0	67,37	0	0
ВАТ "Василівський сирзавод"		72,7	491,1		2,5	566,3	0	12,84	86,72	0,44	0
ВАТ "Глухівський маслозавод"			1326,9			1326,9	0	0	100	0	0
ВАТ "Конотопський молзавод"			3739,8			3739,8	0	0	100	0	0
ВАТ "Краснопільський маслозавод"		524,8	2034,2			2559	0	20,51	79,49	0	0
ВАТ "Кролевецький маслозавод"		108,3	337,3			445,6	0	24,30	75,70	0	0
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	47,3	29,4	15455,9			15532,6	0,30	0,19	99,51	0	0
ВАТ "Роменський молочний комбінат"		78	11098		3	11179	0	0,70	99,28	0,03	0
ВАТ "Сумський молокозавод"			12696,7			12696,7	0	0	100	0	0
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	69,3		688,4			757,7	9,15	0	90,85	0	0
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"		753	10650			11403	0	6,60	93,40	0	0
Всього – молокопереробні підприємства	1152,6	1566,2	60657,3	0	5,5	63381,6	1,82	2,47	95,70	0,01	0
ВАТ "Конотопм'ясо"	7,3	726,7	14347,3		77,9	15159,2	0,05	4,79	94,64	0,51	0
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"			2210,8			2210,8	0	0	100	0	0
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"		1354	2236			3590	0	37,72	62,28	0	0
ЗАТ "Ромним'ясо"		222	4712		12	4946	0	4,49	95,27	0,24	0
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	2378,7		7100,1			9478,8	25,09	0	74,91	0	0
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)		174	2366			2540	0	6,85	93,15	0	0
Всього – м'ясопереробні підприємства.	2386	2476,7	32972,2	0	89,9	37924,8	6,29	6,53	86,94	0,237	0
Всього – переробні підприємства	3538,6	4042,9	93629,5	0	95,4	101306,4	3,49	3,99	92,42	0,09	0

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

**Характеристика структури необоротних активів молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області
за 2000 рік***

Підприємство	Нематеріальні активи	Незавершене будівництво	Основні засоби	Довгострокові фінансові інвестиції	Інші активи	Всього – необоротні активи	Питома вага в загальній сумі необоротних активів, %				
							нематеріальних активів	незавершеного будівництва	основних засобів	довгострокових інвестицій	інших активів
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	1035,6		2040,4		5,1	3081,1	33,61	0	66,22	0	0,17
ВАТ "Василівський сирзавод"		199,9	554,7		2,9	757,5	0	26,39	73,23	0	0,38
ВАТ "Глухівський маслозавод"			1528,4		16	1544,4	0	0	98,96	0	1,04
ВАТ "Конотопський молзавод"		25,1	3621,4			3646,5	0	0,69	99,31	0	0
ВАТ "Краснопільський маслозавод"		545,6	1989,3			2534,9	0	21,52	78,48	0	0
ВАТ "Кролевецький маслозавод"		5,2	370,8			376	0	1,38	98,62	0	0
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"		111,9	15100,2			15212,1	0	0,74	99,26	0	0
ВАТ "Роменський молочний комбінат"		201	12058		465	12724	0	1,58	94,77	0	3,65
ВАТ "Сумський молокозавод"		43,1	13469,3		318	13830,4	0	0,31	97,39	0	2,30
ВАТ "Тростянецький молокозавод"			301,3		343,5	644,8	0	0	46,73	0	53,27
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"		813,3	2311,1	10506,5		13630,9	0	5,97	16,95	77,08	0
Всього – молокопереробні підприємства	1035,6	1945,1	53344,9	10506,5	1150,5	67982,6	1,52	2,86	78,47	15,46	1,69
ВАТ "Конотопм'ясо"	7,3	1878,6	13479,7	356,3		15721,9		11,95	85,74	2,27	0
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"		75	2098			2173		3,45	96,54855	0	0
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"		1637	1992			3629		45,11	54,89	0	0
ЗАТ "Ромним'ясо"	11	241	4605	12		4869		4,95	94,58	0,25	0
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	20,1	1285,8	8427,5	16		9749,4		13,19	86,44	0,16	0
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)		261	2119			2380		10,97	89,03	0	0
Всього – м'ясопереробні підприємства.	38,4	5378,4	32721,2	384,3		38522,3	0,1	13,96	84,94	1,0	0
Всього – переробні підприємства	1074	7323,5	86066,1	10890,8	1150,5	106504,9	1,01	6,88	80,81	10,22	1,08

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

**Характеристика структури необоротних активів молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області
за 2001 рік***

Підприємство	Нематеріальні активи	Незавершене будівництво	Основні засоби	Довгострокові фінансові інвестиції	Інші активи	Всього – необоротні активи	Питома вага в загальній сумі необоротних активів, %				
							нематеріальних активів	незавершеного будівництва	основних засобів	довгострокових інвестицій	інших активів
ЗАТ "Білопільський сирзавод"			1993		41,1	2034,1	0	0	97,98	0	2,02
ВАТ "Василівський сирзавод"	0,6	27	652,7	4,5	50,6	735,4	0,08	3,67	88,75	0,61	6,88
ВАТ "Глухівський маслозавод"			2695,7	13,2		2708,9	0	0	99,51272	0,487283	0
ВАТ "Конотопський молзавод"	23,5	21,1	3695,4	4		3744	0,63	0,56	98,70	0,11	0
ВАТ "Краснопільський маслозавод"		544,3	3253,5	1,1		3798,9	0	14,33	85,64	0,03	0
ВАТ "Кролевецький маслозавод"		6,9	327,4			334,3	0	2,06	97,94	0	0
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"		114	14368,2			14482,2	0	0,79	99,21	0	0
ВАТ "Роменський молочний комбінат"		1920	13349	1989	19	17277	0	11,11	77,26	11,51	0,11
ВАТ "Сумський молокозавод"	8		13199,3	74,3	255,1	13536,7	0,06	0	97,51	0,55	1,88
ВАТ "Тростянецький молокозавод"		24,2	654,3	4		682,5	0	3,55	95,87	0,59	0
ВАТ "Шосткинський міськомкомбінат"		3313,2	5342,9	11148,1	385,7	20189,9	0	16,41	26,46	55,22	1,91
Всього – молокопереробні підприємства	32,1	5970,7	59531,4	13238,2	751,5	79523,9	0,04	7,51	74,86	16,65	0,94
ВАТ "Конотопм'ясо"		218,3	14765,1	459,4	49,3	15492,1	0	1,41	95,31	2,97	0,32
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"		75	1974			2049	0	3,66	96,34	0	0
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"		893	2947		100	3940	0	22,66	74,80	0	2,54
ЗАТ "Ромним'ясо"	13	233	4115	14		4375	0,30	5,33	94,06	0,32	0
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	8	501,8	8988,5	641,7	87,2	10227,2	0,08	4,91	87,89	6,27	0,85
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)		74	2034			2108	0	3,51	96,49	0	0
Всього – м'ясопереробні підприємства.	21	1995,1	34823,6	1115,1	236,5	38191,3	0,05	5,22	91,18	2,92	0,62
Всього – переробні підприємства	53,1	7965,8	94355	14353,3	988	117715,2	0,05	6,77	80,15	12,19	0,84

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

**Характеристика структури необоротних активів молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області
за 2002 рік***

Підприємство	Нематеріальні активи	Незавершене будівництво	Основні засоби	Довгострокові фінансові інвестиції	Інші активи	Всього – необоротні активи	Питома вага в загальній сумі необоротних активів, %				
							нематеріальних активів	незавершеного будівництва	основних засобів	довгострокових інвестицій	інших активів
ЗАТ "Білопільський сирзавод"			1933,5	1390		3323,5	0	0	58,18	41,82	0
ВАТ "Василівський сирзавод"	0,5	52,2	647,1	4,5	87,9	792,2	0,06	6,59	81,68	0,57	11,10
ВАТ "Глухівський маслозавод"			3119,3	13,2		3132,5	0	0	99,58	0,42	0
ВАТ "Конотопський молзавод"	29	33,5	3574,2	4		3640,7	0,80	0,92	98,17	0,11	0
ВАТ "Краснопільський маслозавод"		544,3	3062,1		1,2	3607,6	0	15,09	84,88	0	0,03
ВАТ "Кролевецький маслозавод"		22,3	287,9			310,2	0	7,19	92,81	0	0
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"		180,4	14200,9	71,3		14452,6	0	1,25	98,26	0,49	0
ВАТ "Роменський молочний комбінат"		7028	10871	2372	112	20383	0	34,48	53,33	11,64	0,55
ВАТ "Сумський молокозавод"	6,2		11951,4	25	526,2	12508,8	0,05	0	95,54	0,20	4,21
ВАТ "Тростянецький молокозавод"		26,2	595,7			621,9	0	4,21	95,79	0	0
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"		2051,9	12188,9	11147,2	28,8	25416,8	0	8,07	47,96	43,86	0,11
Всього – молокопереробні підприємства	35,7	9938,8	62432	15027,2	756,1	88189,8	0,04	11,27	70,79	17,04	0,86
ВАТ "Конотопм'ясо"		285,9	14362,1	547,6	43,6	15239,2	0	1,88	94,24	3,59	0,29
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"		75	1918			1993	0	3,76	96,24	0	0
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"		856	2774	1511	1	5142	0	16,65	53,95	29,39	0,019
ЗАТ "Ромним'ясо"			44,6			44,6	0	0	100	0	0
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	17,1	510,8	9309	1611,7	110,5	11559,1	0,15	4,42	80,53	13,94	0,96
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	75		1912			1987	3,77	0	96,23	0	0
Всього – м'ясопереробні підприємства.	92,1	1727,7	30319,7	3670,3	155,1	35964,9	0,26	4,80	84,30	10,21	0,43
Всього – переробні підприємства	127,8	11666,5	92751,7	18697,5	911,2	124154,7	0,10	9,40	74,71	15,06	0,73

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Аналіз зносу основних фондів переробних підприємств Сумської області*

Підприємство	1998 р.			1999 р.			2000 р.			2001 р.			2002 р.		
	Залишкова вартість	Первісна вартість	% придатності	Залишкова вартість	Первісна вартість	% придатності	Залишкова вартість	Первісна вартість	% придатності	Залишкова вартість	Первісна вартість	% придатності	Залишкова вартість	Первісна вартість	% придатності
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	2055,9	5001,9	41,10	2139	5207	41,08	2040,4	5278,5	38,65	1993	5554,5	35,88	1933,5	5736,6	33,70
ВАТ "Василівський сирзавод"	431,5	796	54,21	491,1	887	55,37	554,7	1031,2	53,79	652,7	1146,8	56,91	647,1	1207,9	53,57
ВАТ "Глухівський маслозавод"	1241,2	6476,1	19,17	1326,9	6612,4	20,07	1528,4	6957,1	21,97	2695,7	8195	32,89	3119,3	9139	34,13
ВАТ "Конотопський молзавод"	3738	6477	57,71	3739,8	6466	57,84	3621,4	6495	55,76	3695,4	6778,9	54,51	3574,2	6951,2	51,42
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	2188,7	3327,2	65,78	2034,2	3306,1	61,53	1989,3	3598,8	55,28	3253,5	4699,9	69,22	3062,1	4528,4	67,62
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	385	940	40,96	337,3	935,6	36,05	370,8	989,1	37,49	327,4	994,3	32,93	287,9	984,2	29,25
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	16443,9	25184,8	65,29	15455,9	24888,6	62,10	15100,2	25324,6	59,63	14368,2	25226,4	56,96	14200,9	25705,4	55,24
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	10129	20320	49,85	11098	22134	50,14	12058	23792	50,68	13349	26995	49,45	10871	25012	43,46
ВАТ "Сумський молокозавод"	12825,9	20532,3	62,47	12696,7	20362,9	62,35	13469,3	21931,1	61,42	13199,3	22626,8	58,33	11951,4	22233,8	53,75
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	609,9	1171,2	52,07	688,4	1150,5	59,83	301,3	1149	26,22	654,3	1149	56,95	595,7	1160,2	51,34
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	10533,3	17330,2	60,78	10650	18008	59,14	2311,1	3323,8	69,53	5342,9	6706,7	79,67	12188,9	14519,9	83,95
Всього – молокопереробні підприємства	60582,3	107556,7	56,33	60657,3	109958,1	55,16	53344,9	99870,2	53,41	59531,4	110073,3	54,08	62432	117178,6	53,28
ВАТ "Конотопм'ясо"	13976	22257	62,79	14347,3	23538,3	60,95	13479,7	23379,8	57,66	14765,1	25359,3	58,22	14362,1	25602,7	56,10
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	2182	3428	63,65	2210,8	3396	65,10	2098	3401	61,69	1974	3310	59,64	1918	3246	59,09
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	2156	3063	70,39	2236	3261	68,57	1992	3199	62,27	2947	4476	65,84	2774	4437	62,52
ЗАТ "Ромним'ясо"	4967	7544	65,84	4712	7538	62,51	4605	7772	59,25	4115	7325	56,18	44,6	50,2	88,84
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	7381,6	14703,1	50,20	7100,1	14906,9	47,63	8427,5	16662,4	50,58	8988,5	18072,2	49,74	9309	18785,3	49,55
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	2545,7	6653,6	38,26	2366	6634	35,66	2119	6789	31,21	2034	6787	29,97	1912	6813	28,06
Всього – м'ясопереробні підприємства	33208,3	57648,7	57,60	32972,2	59274,2	55,63	32721,2	61203,2	53,46	34823,6	65329,5	53,30	30275,1	58934,2	51,37
Всього – переробні підприємства	93790,6	165205,4	56,77	93629,5	169232,3	55,33	86066,1	161073,4	53,43	94355	175402,8	53,79	92707,1	176112,8	52,64

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика структури оборотних активів молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області за 1998 рік*

Підприємство	Всі оборотні активи, тис. грн.	У тому числі					Питома вага, %				
		товарно- матеріальні запаси всіх видів	дебіторська заборгованість	короткострокові фінансові вкладення	грошові кошти	Інші оборотні активи	товарно- матеріальні запаси всіх видів	дебіторська заборгованість	короткострокові фінансові вкладення	грошові кошти	інші оборотні активи
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	1333,8	883,4	398,9		25,2	26,3	66,23	29,91		1,89	1,97
ВАТ "Василівський сирзавод"	951,6	350	554,7		46,9		36,78	58,29		4,93	0
ВАТ "Глухівський маслозавод"	1993,3	1186	806,3		1		59,50	40,45		0,05	0
ВАТ "Конотопський молзавод"	938	512	399		27		54,58	42,54		2,88	0
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	398,9	192,3	206,2		0,4		48,21	51,69		0,10	0
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	164,3	101,4	60,2		2,7		61,72	36,64		1,64	0
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	782,1	302,8	476,3		3		38,72	60,90		0,38	0
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	4671	2339	2140		192		50,07	45,81		4,11	0
ВАТ "Сумський молокозавод"	1672,5	874,8	757,8		39,9		52,30	45,31		2,39	0
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	185	124,1	58,4		2,5		67,08	31,57		1,35	0
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	1847,5	1430,1	256		161,4		77,41	13,86		8,74	0
Всього – молокопереробні підприємства	14938	8295,9	6113,8		502	26,3	55,54	40,93		3,36	0,18
ВАТ "Конотопм'ясо"	9891	3588	3644		1581	1078	36,28	36,84		15,98	10,90
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	502	223	266		13		44,42	52,99		2,59	0
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	2384	610	1132		642		25,59	47,48		26,93	0
ЗАТ "Ромним'ясо"	834	366	450	9	9		43,88	53,96	1,08	1,08	0
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	4975,8	3474,4	1383,8		115,2	2,4	69,83	27,81	0	2,32	0,05
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	853,2	408,7	346,9		97,6		47,90	40,66	0	11,44	0
Всього – м'ясопереробні підприємства.	19440	8670,1	7222,7	9	2457,8	1080,4	44,60	37,15	0,05	12,64	5,56
Всього – переробні підприємства	34378	16966	13336,5	9	2959,8	1106,7	49,35	38,79	0,03	8,61	3,22

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика структури оборотних активів молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області за 1999 рік*

Підприємство	Всі оборотні активи, тис. грн.	У тому числі					Питома вага, %				
		товарно-матеріальні запаси всіх видів	дебіторська заборгованість	короткострокові фінансові вкладення	грошові кошти	Інші оборотні активи	товарно-матеріальні запаси всіх видів	дебіторська заборгованість	короткострокові фінансові вкладення	грошові кошти	інші оборотні активи
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	1725	1066	457		202		61,78	26,49	0	11,71	0
ВАТ "Василівський сирзавод"	1088,2	422,9	630,5	0,4	34,4		38,86	57,94	0,04	3,16	0
ВАТ "Глухівський маслозавод"	2925,3	1699	1225,3		1		58,08	41,89	0	0,03	0
ВАТ "Конотопський молзавод"	985,7	351,9	615,1		18,7		35,70	62,40	0	1,90	0
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	524,4	271,7	250,9		1,8		51,81	47,85	0	0,34	0
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	248,6	141,3	94,7		12,6		56,84	38,09	0	5,07	0
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	490	255	234,8		0,2		52,04	47,92	0	0,04	0
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	6303	3852	2251		107	93	61,11	35,71	0	1,70	1,48
ВАТ "Сумський молокозавод"	2732,9	1329,9	1381,9		21,1		48,66	50,57	0	0,77	0
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	459,6	245,9	213,3		0,4		53,50	46,41	0	0,09	0
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	4121	2505	1120	52	444		60,79	27,18	1,26	10,77	0
Всього – молокопереробні підприємства	21603,7	12140,6	8474,5	52,4	843,2	93	56,20	39,23	0,24	3,90	0,43
ВАТ "Конотопм'ясо"	12902,7	4938,3	5799,3	1931,4	182,6	51,1	38,27	44,95	14,97	1,41	0,40
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	587,2	240	334,2		13		40,87	56,91	0	2,21	0
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	3389	979	1197		1213		28,89	35,32	0	35,79	0
ЗАТ "Ромним'ясо"	1075	395	678		2		36,74	63,07	0	0,19	0
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	6237,6	3791,5	2147,7		188,1	110,3	60,78	34,43	0	3,02	1,77
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	2223	1090	1043		90		49,03	46,92	0	4,05	0
Всього – м'ясопереробні підприємства.	26414,5	11433,8	11199,2	1931,4	1688,7	161,4	43,29	42,40	7,31	6,39	0,61
Всього – переробні підприємства	48018,2	23574,4	19673,7	1983,8	2531,9	254,4	49,09	40,97	4,13	5,27	0,53

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика структури оборотних активів молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області за 2000 рік*

Підприємство	Всі оборотні активи, тис. грн.	У тому числі					Питома вага, %				
		товарно- матеріальні запаси всіх видів	дебіторська заборгованість	короткострокові фінансові вкладення	грошові кошти	Інші оборотні активи	товарно- матеріальні запаси всіх видів	дебіторська заборгованість	короткострокові фінансові вкладення	грошові кошти	інші оборотні активи
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	2903,3	971,3	1913,3		18,7		33,46	65,90		0,64	
ВАТ "Василівський сирзавод"	1229,3	399,5	771,8		58		32,50	62,78		4,72	
ВАТ "Глухівський маслозавод"	3101,2	1862,7	1220,7		17,8		60,06	39,36		0,57	
ВАТ "Конотопський молзавод"	1709,3	711,2	973,1		25		41,61	56,93		1,46	
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	857,4	575,4	279,3		2,7		67,11	32,58		0,31	
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	189,2	87,2	88,3		11,8	1,9	46,09	46,67		6,24	1,00
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	585,1	238,8	261,1		0,2	85	40,81	44,62		0,03	14,53
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	10941	6089	4589		144	119	55,65	41,94		1,32	1,09
ВАТ "Сумський молокозавод"	6382,7	2238,3	3443,1		417,3	284	35,07	53,94		6,54	4,45
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	262,5	86,9	169,6		6		33,10	64,61		2,29	
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	5534,3	2839,4	2457,3		100,3	137,3	51,31	44,40		1,81	2,48
Всього – молокопереробні підприємства	33695,3	16099,7	16166,6		801,8	627,2	47,78	47,98		2,38	1,86
ВАТ "Конотопм'ясо"	11228,1	4835,6	3189,4	2242,1	934,4	26,6	43,07	28,41	19,97	8,32	0,24
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	447	149	278		20		33,33	62,19	0	4,47	
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	3704	831	1629		1243		22,44	43,98	0	33,56	
ЗАТ "Ромним'ясо"	938	359	335		1	243	38,27	35,71	0	0,11	25,91
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	5776,3	3969,8	915,2		534	357,3	68,73	15,84	0	9,24	6,19
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	1624	461	1068		95		28,39	65,76	0	5,85	
Всього – м'ясопереробні підприємства.	23717,4	10605,4	7414,6	2242,1	2827,4	626,9	44,72	31,26	9,45	11,92	2,64
Всього – переробні підприємства	57412,7	26705,1	23581,2	2242,1	3629,2	1254,1	46,51	41,07	3,91	6,32	2,18

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика структури оборотних активів молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області за 2001 рік*

Підприємство	Всі оборотні активи, тис. грн.	У тому числі					Питома вага, %				
		товарно-матеріальні запаси всіх видів	дебіторська заборгованість	короткострокові фінансові вкладення	грошові кошти	Інші оборотні активи	товарно-матеріальні запаси всіх видів	дебіторська заборгованість	короткострокові фінансові вкладення	грошові кошти	інші оборотні активи
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	5337,7	1343,9	2943,1		4,9	1045,8	25,18	55,14		0,09	19,59
ВАТ "Василівський сирзавод"	1363,3	242,7	1111		9,6		17,80	81,49		0,70	0
ВАТ "Глухівський маслозавод"	3693,3	2886,2	802,3		4,8		78,15	21,72		0,13	0
ВАТ "Конотопський молзавод"	2424,6	854,9	1468,7		101		35,26	60,57		4,17	0
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	908,7	309	582,5		1,7	15,5	34,00	64,10		0,19	1,71
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	149,1	65,7	75		8,4		44,06	50,30		5,63	0
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	1587,4	531,4	939,1		9,9	107	33,48	59,16		0,62	6,74
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	12489	6644	5677		48	120	53,20	45,46		0,38	0,96
ВАТ "Сумський молокозавод"	3976,3	1617,6	2121,1		35,4	202,2	40,68	53,34		0,89	5,09
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	195	67,5	124,8		2,7		34,62	64		1,38	0
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	8557,2	4493,2	3764,6		117,7	181,7	52,51	43,99		1,38	2,12
Всього – молокопереробні підприємства	40681,6	19056,1	19609,2		344,1	1672,2	46,84	48,20		0,85	4,11
ВАТ "Конотопм'ясо"	11164,5	4693,8	2884,4		569,8	3016,5	42,04	25,84		5,10	27,02
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	401	137	263		1		34,16	65,59		0,25	0
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	3402	1147	1439		652	164	33,72	42,30		19,17	4,82
ЗАТ "Ромним'ясо"	700	123	461		7	109	17,57	65,86		1	15,57
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	7786,4	5688,7	1555,1		474,2	68,4	73,06	19,97		6,09	0,88
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	1008	548	402		58		54,37	39,88		5,75	0
Всього – м'ясопереробні підприємства.	24461,9	12337,5	7004,5		1762	3357,9	50,44	28,63		7,20	13,73
Всього – переробні підприємства	65143,5	31393,6	26613,7	0	2106,1	5030,1	48,19	40,85		3,23	7,72

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика структури оборотних активів молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області за 2002 рік*

Підприємство	Всі оборотні активи, тис. грн.	У тому числі					Питома вага, %				
		товарно-матеріальні запаси всіх видів	дебіторська заборгованість	короткострокові фінансові вкладення	грошові кошти	Інші оборотні активи	товарно-матеріальні запаси всіх видів	дебіторська заборгованість	короткострокові фінансові вкладення	грошові кошти	інші оборотні активи
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	543,7	2711,9		35,4	1055,6	4346,6	12,51	62,39	0	0,81	24,29
ВАТ "Василівський сирзавод"	488,7	1991,8		4,3	5,2	2490	19,63	79,99	0	0,17	0,21
ВАТ "Глухівський маслозавод"	1826,3	1274,7		20,3	5,8	3127,1	58,40	40,76	0	0,65	0,19
ВАТ "Конотопський молзавод"	547,5	686,4		77,9		1311,8	41,74	52,33	0	5,94	0
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	385,6	779,6		3,2	5	1173,4	32,86	66,44	0	0,27	0,43
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	144,9	251,8		5,8	0,6	403,1	35,95	62,47	0	1,44	0,15
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	1938,7	6744,2		7	542,5	9232,4	21,00	73,05	0	0,08	5,88
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	3535	5058		264	38	8895	39,74	56,86	0	2,97	0,43
ВАТ "Сумський молокозавод"	1658,1	885,9		138,5	83,3	2765,8	59,95	32,03	0	5,01	3,01
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	59	100,4	4	2,6	28,1	194,1	30,40	51,73	2,06	1,34	14,48
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	4272,4	5075,2		742,3	237,5	10327,4	41,37	49,14	0	7,19	2,30
Всього – молокопереробні підприємства	15399,9	25559,9	4	1301,3	2001,6	44266,7	34,79	57,74	0,01	2,94	4,52
ВАТ "Конотопм'ясо"	3919,2	4451		571,5	2823,2	11764,9	33,31	37,83	0	4,86	24,00
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	89,1	266,9		0,9		356,9	24,96	74,78	0	0,25	0
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	922	2817		1426	260	5425	17,00	51,93	0	26,29	4,79
ЗАТ "Ромним'ясо"	52,9	145,4		7,4		205,7	25,72	70,69	0	3,60	0
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	6471	1455,2		243,7	53,4	8223,3	78,69	17,70	0	2,96	0,65
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	642	508		58	87	1295	49,58	39,23	0	4,48	6,72
Всього – м'ясопереробні підприємства.	12096,2	9643,5		2307,5	3223,6	27270,8	44,36	35,36	0	8,46	11,82
Всього – переробні підприємства	27496,1	35203,4	4	3608,8	5225,2	71537,5	38,44	49,21	0,01	5,04	7,30

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика суми та складу капіталу, що використовувався молокопереробних і м'ясопереробними підприємствами Сумської області*

Підприємство	1998 р.					1999 р.				
	Загальна сума капіталу, тис. грн.	у тому числі		Питома вага, %		Загальна сума капіталу, тис. грн.	у тому числі		Питома вага, процентів	
		власного капіталу	позикового капіталу	власного капіталу	позикового капіталу		власного капіталу	позикового капіталу	власного капіталу	позикового капіталу
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	4425,3	4054,4	370,9	91,62	8,38	4900	4638	262	94,65	5,35
ВАТ "Василівський сирзавод"	1442,9	1149,7	293,2	79,68	20,32	1654,5	1417,5	237	85,68	14,32
ВАТ "Глухівський маслозавод"	3234,5	2468,2	766,3	76,31	23,69	4252,2	3165,3	1086,9	74,44	25,56
ВАТ "Конотопський молзавод"	4780	3875	905	81,07	18,93	4725,5	3978,7	746,8	84,20	15,80
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	3111,7	2549,4	562,3	81,93	18,07	3083,4	2553,1	530,3	82,80	17,20
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	592,3	483,5	108,8	81,63	18,37	694,2	544,1	150,1	78,38	21,62
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	17303,7	14893,1	2410,6	86,07	13,93	16022,6	13659,7	2362,9	85,25	14,75
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	14823	12843	1980	86,64	13,36	17482	15325	2157	87,66	12,34
ВАТ "Сумський молокозавод"	14577	12817,6	1759,4	87,93	12,07	15429,6	13132,7	2296,9	85,11	14,89
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	876,5	495,7	380,8	56,55	43,45	1217,3	466,4	750,9	38,31	61,69
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	12871,7	11684,2	1187,5	90,77	9,23	15524	13910	1614	89,60	10,40
Всього – молокопереробні підприємства	78038,6	67313,8	10724,8	86,26	13,74	84985,3	72790,5	12194,8	85,65	14,35
ВАТ "Конотопм'ясо"	24880	22872	2008	91,93	8,07	28061,9	25418,5	2643,4	90,58	9,42
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	2722	2536	186	93,17	6,83	2797	2568	229	91,81	8,19
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	5800	5117	683	88,22	11,78	6979	5873	1106	84,15	15,85
ЗАТ "Ромним'ясо"	6023	5385	638	89,41	10,59	6021	5104	917	84,77	15,23
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	13792,6	11884,4	1908,2	86,17	13,83	15716,4	13558,8	2157,6	86,27	13,73
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	3471,7	2486	985,7	71,61	28,39	4763	2278	2485	47,83	52,17
Всього – м'ясопереробні підприємства.	56689,3	50280,4	6408,9	88,69	11,31	64338,3	54800,3	9538	85,18	14,82
Всього – переробні підприємства	134727,9	117594,2	17133,7	87,28	12,72	149323,6	127590,8	21732,8	85,45	14,55

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика суми та складу капіталу, що використовувався молокопереробних і м'ясопереробними підприємствами Сумської області*

Підприємство	2000 р.					2001 р.				
	Загальна сума капіталу, тис. грн.	у тому числі		Питома вага, %		Загальна сума капіталу, тис. грн.	у тому числі		Питома вага, процентів	
		власного капіталу	позикового капіталу	власного капіталу	позикового капіталу		власного капіталу	позикового капіталу	власного капіталу	позикового капіталу
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	5984,4	3345,1	2639,3	55,90	44,10	7371,8	4305,4	3066,4	58,40	41,60
ВАТ "Василівський сирзавод"	1986,8	1287,6	699,2	64,81	35,19	2098,7	715,3	1383,4	34,08	65,92
ВАТ "Глухівський маслозавод"	4645,6	3779,8	865,8	81,36	18,64	6402,2	4716,5	1685,7	73,67	26,33
ВАТ "Конотопський молзавод"	5355,8	3984,9	1370,9	74,40	25,60	6168,6	3483,5	2685,1	56,47	43,53
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	3392,3	2647,6	744,7	78,05	21,95	4707,6	2821,5	1886,1	59,94	40,07
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	565,2	380,5	184,7	67,32	32,68	483,4	267,2	216,2	55,28	44,72
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	15797,2	12027,2	3770	76,14	23,86	16069,6	9651,5	6418,1	60,06	39,94
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	23665	17758	5907	75,04	24,96	29766	20580	9186	69,14	30,86
ВАТ "Сумський молокозавод"	20213,1	12712,7	7500,4	62,89	37,11	17513	11959,7	5553,3	68,29	31,71
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	19165,2	15852,5	3312,7	82,72	17,28	877,5	-166,2	1043,7	-18,94	118,94
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	907,3	-43	950,3	-4,74	104,74	28747,1	21544,9	7202,2	74,95	25,05
Всього – молокопереробні підприємства	101677,9	73732,9	27945	72,52	27,48	120205,5	79879,3	40326,2	66,45	33,55
ВАТ "Конотопм'ясо"	26950	25399,7	1550,3	94,25	5,75	26656,6	25468,8	1187,8	95,54	4,46
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	2620	2533	87	96,68	3,32	2450	2363	87	96,45	3,55
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	7333	6328	1005	86,29	13,71	7342	6597	745	89,85	10,15
ЗАТ "Ромним'ясо"	5807	3957	1850	68,14	31,86	5075	3371	1704	66,42	33,58
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	15525,7	12095,7	3430	77,91	22,09	18013,6	12685,4	5328,2	70,42	29,58
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	4004	1504	2500	37,56	62,44	3116	1318	1798	42,30	57,70
Всього – м'ясопереробні підприємства.	62239,7	51817,4	10422,3	83,25	16,75	62653,2	51803,2	10850	82,68	17,32
Всього – переробні підприємства	163917,6	125550,3	38367,3	76,59	23,41	182858,7	131682,5	51176,2	72,01	27,99

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

**Характеристика суми та складу капіталу, що використовувався молоко і м'ясо
переробними підприємствами Сумської області за 2002 рік***

Підприємство	Загальна сума капіталу; тис. грн.	у тому числі		Питома вага, процентів	
		власного капіталу	позикового капіталу	власного капіталу	позикового капіталу
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	7670,1	4025,5	3644,6	52,48	47,52
ВАТ "Василівський сирзавод"	3282,2	211,8	3070,4	6,45	93,55
ВАТ "Глухівський маслозавод"	6259,6	5257,6	1002	83,99	16,01
ВАТ "Конотопський молзавод"	4952,5	2707,2	2245,3	54,66	45,34
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	4781	1957,6	2823,4	40,95	59,05
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	713,3	332	381,3	46,54	53,46
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	23685	9952,1	13732,9	42,02	57,98
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	29278	14798	14480	50,54	49,46
ВАТ "Сумський молокозавод"	15274,6	9783,5	5491,1	64,05	35,95
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	816	-311,3	1127,3	-38,15	138,15
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	35744,2	26992,4	8751,8	75,52	24,48
Всього – молокопереробні підприємства	132456,5	75706,4	56750,1	57,16	42,84
ВАТ "Конотопм'ясо"	27004,1	25423,7	1580,4	94,15	5,85
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	2349,9	2008	341,9	85,45	14,55
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	10567	6867	3700	64,99	35,01
ЗАТ "Ромним'ясо"	250,3	73,4	176,9	29,32	70,68
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	19782,4	14616,6	5165,8	73,89	26,11
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	3282	2147	1135	65,42	34,58
Всього – м'ясопереробні підприємства.	63235,7	51135,7	12100	80,87	19,13
Всього – переробні підприємства	195692,2	126842,1	68850,1	64,82	35,18

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика структури власного капіталу молокопереробних і м'ясопереробних підприємств на кінець 1998 року*

Підприємство	Види власного капіталу, тис. грн.						Питома вага в загальній сумі власного капіталу, %				
	Статутний капітал	Додатковий вкладений капітал	Резервний капітал	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Інші види власного капіталу	Всього – власний капітал.	статутного капіталу	додаткового капіталу	резервного капіталу	нерозподіленого прибутку (непокритого збитку)	інших видів власного капіталу
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	1060,5	1757,4		283,5	953	4054,4	26,15	43,35	0	6,99	23,51
ВАТ "Василівський сирзавод"	485		26,3		637,3	1148,6	42,23	0	2,29	0	55,48
ВАТ "Глухівський маслозавод"	863,3	1082,5		149,7	358,9	2454,4	35,17	44,11	0	6,10	14,62
ВАТ "Конотопський молзавод"	58	4060		-310	67	3875	1,50	104,77	0	-8	1,73
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	1560,1	1147,6		-158,3	0	2549,4	61,20	45,01	0	-6,21	0
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	205,9	166,2		7,7	103,7	483,5	42,59	34,37	0	1,59	21,45
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	2701,3	14871		-2836,9	157,7	14893,1	18,14	99,85	0	-19,05	1,06
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	5544	5114	177	1601	376	12812	43,27	39,92	1,38	12,50	2,93
ВАТ "Сумський молокозавод"	1935,3	11101,6		-225,3	6	12817,6	15,10	86,61	0	-1,76	0,05
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	279,4	404,1		-199,5	11,7	495,7	56,37	81,52	0	-40,25	2,36
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	137,1	10931,8		-336,6	949,8	11682,1	1,17	93,58	0	-2,88	8,13
Всього – молокопереробні підприємства	14829,9	50636,2	203,3	-2024,7	3621,1	67265,8	22,05	75,28	0,30	-3,01	5,38
ВАТ "Конотопм'ясо"	11834	10311	723		0	22868	51,75	45,09	3,16	0	0
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	582	4	14	-119	2010	2491	23,37	0,16	0,56	-4,78	80,69
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	1137	3165		815	0	5117	22,22	61,85	0	15,93	0
ЗАТ "Ромним'ясо"	57	5727		-399	0	5385	1,06	106,35	0	-7,41	0
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	1831,5	9379	383,4		290,5	11884,4	15,41	78,92	3,23	0	2,44
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	26,1			-500,2	2960,1	2486	1,05	0	0	-20,12	119,07
Всього – м'ясопереробні підприємства	15467,6	28586	1120,4	-203,2	5260,6	50231,4	30,79	56,91	2,23	-0,40	10,47
Всього – переробні підприємства	30297,5	79222,2	1323,7	-2227,9	8881,7	117497,2	25,79	67,42	1,13	-1,90	7,56

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика структури власного капіталу молокопереробних і м'ясопереробних підприємств на кінець 1999 року*

Підприємство	Види власного капіталу, тис. грн.						Питома вага в загальній сумі власного капіталу, %				
	Статутний капітал	Додатковий вкладений капітал	Резервний капітал	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Інші види власного капіталу	Всього – власний капітал.	статутного капіталу	додаткового капіталу	резервного капіталу	нерозподіленого прибутку (непокритого збитку)	інших видів власного капіталу
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	1061	1757		448	1372	4638	22,88	37,88	0	9,66	29,58
ВАТ "Василівський сирзавод"	485		45,7		886,8	1417,5	34,22	0	3,22	0	62,56
ВАТ "Глухівський маслозавод"	863,3	2053,6		149,7	58,9	3125,5	27,62	65,70	0	4,79	1,89
ВАТ "Конотопський молзавод"	58	4051,2		-148,6	18	3978,6	1,46	101,82	0	-3,73	0,45
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	1560,1	961,3		31,7	0	2553,1	61,11	37,65	0	1,24	0
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	205,9	166,2	8,4	60	103,6	544,1	37,84	30,55	1,54	11,03	19,04
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	2701,3	14871		-4070,3	157,7	13659,7	19,78	108,87	0	-29,80	1,15
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	5544	5787	177	3174	643	15325	36,18	37,76	1,16	20,71	4,19
ВАТ "Сумський молокозавод"	1935,3	11205,1	68,1	-79,4	3,6	13132,7	14,74	85,32	0,52	-0,60	0,02
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	279,4	405		-227,6	9,6	466,4	59,90	86,84	0	-48,80	2,06
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	10534	535		-344	3184	13909	75,73	3,85	0	-2,47	22,89
Всього – молокопереробні підприємства	25227,3	41792,4	299,2	-1006,5	6437,2	72749,6	34,68	57,44	0,41	-1,38	8,85
ВАТ "Конотопм'ясо"	11833,9	4989	923,1	7672,5	0	25418,5	46,56	19,63	3,63	30,18	0
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	582	4	18	-92	2056	2568	22,66	0,16	0,70	-3,58	80,06
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	1137	4736			0	5873	19,36	80,64	0	0	0
ЗАТ "Ромним'ясо"	57	5727		-692	12	5104	1,12	112,20	0	-13,56	0,24
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	1831,5	11190,2	537,1		0	13558,8	13,51	82,53	3,96	0	0
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	26	2853		-1375	0	1504	1,73	189,69	0	-91,42	0
Всього – м'ясопереробні підприємства	15467,4	29499,2	1478,2	5513,5	2068	54026,3	28,63	54,60	2,74	10,20	3,83
Всього – переробні підприємства	40694,7	71291,6	1777,4	4507	8505,2	126775,9	32,10	56,23	1,40	3,56	6,71

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика структури власного капіталу молокопереробних і м'ясопереробних підприємств на кінець 2000 року*

Підприємство	Види власного капіталу, тис. грн.						Питома вага в загальній сумі власного капіталу, %				
	Статутний капітал	Додатковий вкладений капітал	Резервний капітал	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Інші види власного капіталу	Всього – власний капітал.	статутного капіталу	додаткового капіталу	резервного капіталу	нерозподіленого прибутку (непокритого збитку)	інших видів власного капіталу
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	2799,7	18,2		527,2		3345,1	83,70	0,54	0	15,76	0
ВАТ "Василівський сирзавод"	485	170,5	45,7	586,4		1287,6	37,67	13,24	3,55	45,54	0
ВАТ "Глухівський маслозавод"	863,3	2188,6		727,9		3779,8	22,84	57,90	0	19,26	0
ВАТ "Конотопський молзавод"	58	4056,3		-129,4		3984,9	1,46	101,79	0	-3,25	0
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	1560,1	1084,2		3,3		2647,6	58,93	40,95	0	0,12	0
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	205,9	270,1	8,4	-103,9		380,5	54,11	70,99	2,21	-27,31	0
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	2701,3	14968,3		-5642,4		12027,2	22,46	124,45	0	-46,91	0
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	5544	2343	562	9317	-8	17758	31,22	15,21	493,17	4505,24	-0,05
ВАТ "Сумський молокозавод"	1935,3	11205,1	68,1	-495,8		12712,7	15,22	88,14	0,54	-3,90	0
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	279,4	189,9		-512,3		-43	-649,77	-441,63	0	1191,40	0
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	10533,9	1901,2	2107,3	1310,1		15852,5	66,45	11,99	13,29	8,27	0
Всього – молокопереробні підприємства	26965,9	38395,4	2791,5	5588,1	-8	73732,9	36,57	52,07	3,79	7,58	-0,01
ВАТ "Конотопм'ясо"	11833,9	4989	923,1	7655,4	-1,7	25399,7	46,59	19,64	3,64	30,14	-0,01
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	582	1889	18	44		2533	22,98	74,57	0,71	1,74	0
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	1137	5191				6328	17,97	82,03	0	0	0
ЗАТ "Ромним'ясо"	57	5042		-1142		3957	1,44	127,42	0	-28,86	0
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	1831,5	9695,3	568,9			12095,7	15,14	80,16	4,70	0	0
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	26	2853		-1375		1504	1,73	189,69	0	-91,42	0
Всього – м'ясопереробні підприємства	15467,4	29659,3	1510	5182,4	-1,7	51817,4	29,85	57,24	2,913	10,00	-0,003
Всього – переробні підприємства	42433,3	68054,7	4301,5	10770,5	-9,7	125550,3	33,80	54,20	3,43	8,58	-0,01

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика структури власного капіталу молокопереробних і м'ясопереробних підприємств на кінець 2001 року

Підприємство	Види власного капіталу, тис. грн.						Питома вага в загальній сумі власного капіталу, %					
	Статутний капітал	Додатковий вкладений капітал	Резервний капітал	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Інші види власного капіталу	Всього – власний капітал.	статутного капіталу	додаткового капіталу	резервного капіталу	нерозподіленого прибутку (непокритого збитку)	інших видів власного капіталу	
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	2799,7	965,9		539,8		4305,4	65,03	22,43	0	12,54	0	
ВАТ "Василівський сирзавод"	485	170,5	45,7	14,1		715,3	67,80	23,84	6,39	1,97	0	
ВАТ "Глухівський маслозавод"	863,3	2916,5		936,7		4716,5	18,30	61,84	0	19,86	0	
ВАТ "Конотопський молзавод"	58	4031,5		-606		3483,5	1,67	115,73	0	-17,40	0	
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	1560,1	1610,7		-349,3		2821,5	55,29	57,09	0	-12,38	0	
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	205,9	270,1	8,4	-217,2		267,2	77,06	101,09	3,14	-81,29	0	
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	2701,3	14968,3		-8018,1		9651,5	27,99	155,09	0	-83,08	0	
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	5544	2776	681	11598	-19	20580	26,94	13,49	3,31	56,35	-0,09	
ВАТ "Сумський молокозавод"	1935,3	11205,1	68,1	-1248,8		11959,7	16,18	93,69	0,57	-10,44	0	
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	279,4	189,9		-635,5		-166,2	-168,11	-114,26	0	382,37	0	
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	10533,9	1901,2	8323,7	786,1		21544,9	48,89	8,83	38,63	3,65	0	
Всього – молокопереробні підприємства	26965,9	41005,7	9126,9	2799,8	-19	79879,3	33,76	51,33	11,43	3,50	-0,02	
ВАТ "Конотопм'ясо"	11833,9	4989	925,3	7721,1	-0,5	25468,8	46,46	19,59	3,63	30,32	-0,001	
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	582	1883	18	-120		2363	24,63	79,68	0,77	-5,08	0	
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	1137	5033	21	406		6597	17,24	76,29	0,32	6,15	0	
ЗАТ "Ромним'ясо"	57	3900		-586		3371	1,69	115,69	0	-17,38	0	
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	1831,5	9659,7	637,1	557,1		12685,4	14,44	76,15	5,02	4,39	0	
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	26	1459		-167		1318	1,97	110,70	0	-12,67	0	
Всього – м'ясопереробні підприємства	15467,4	26923,7	1601,4	7811,2	-0,5	51803,2	29,86	51,98	3,09	15,07	0	
Всього – переробні підприємства	42433,3	67929,4	10728,3	10611	-19,5	131682,5	33,22	51,59	8,14	8,06	-0,01	

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика структури власного капіталу молокопереробних і м'ясопереробних підприємств на кінець 2002 року*

Підприємство	Статутний капітал		Додатковий вкладений капітал		Резервний капітал		Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)		Інші види власного капіталу		Вилучений капітал		Всього власний капітал, тис. грн.
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	2799,7	69,55	965,9	23,99		0	259,9	6,46				0	4025,5
ВАТ "Василівський сирзавод"	485	228,99	170,5	80,50	45,7	21,58	-489,4	-231,07				0	211,8
ВАТ "Глухівський маслозавод"	863,3	16,42	3863,2	73,48		0	531,1	10,10				0	5257,6
ВАТ "Конотопський молзавод"	58	2,14	4024,3	148,65		0	-1375,1	-50,79				0	2707,2
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	1560,1	79,69	1610,7	82,28		0	-1213,2	-61,97				0	1957,6
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	205,9	62,02	270,1	81,36	8,4	2,53	-152,4	-45,90				0	332
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	2701,3	27,14	14968,3	150,40		0	-7717,5	-77,55				0	9952,1
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	5544	37,46	667	4,507	681	4,60	7907	53,43			-1	-0,01	14798
ВАТ "Сумський молокозавод"	1935,3	19,78	11205,1	114,53	68,1	0,70	-3425	-35,01				0	9783,5
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	279,4	-89,75	189,9	-61,00		0	-780,6	250,75				0	-311,3
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	10533,9	39,03	1901,2	7,04	14024,7	51,96	533,2	1,98			-0,6	-0,002	26992,4
Всього – молокопереробні підприємства	26965,9	35,62	39836,2	52,62	14827,9	19,59	-5922	-7,82			-1,6	-0,002	75706,4
ВАТ "Конотопм'ясо"	11833,9	46,55	4989	19,62	926,4	3,64	7674,4	30,19				0	25423,7
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	582	28,98	1883	93,77	18	0,90	-475	-23,66				0	2008
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	1137	16,56	5033	73,29	44	0,64	653	9,51				0	6867
ЗАТ "Ромним'ясо"	11,8	16,08	61,6	83,92		0		0				0	73,4
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	1831,5	12,53	9605,3	65,72	747,4	5,11	2432,4	16,64				0	14616,6
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	26	1,21	1974	91,94		0	147	6,85				0	2147
Всього – м'ясопереробні підприємства	15422,2	30,16	23545,9	46,05	1735,8	3,39	10431,8	20,40				0	51135,7
Всього – переробні підприємства	42388,1	33,42	63382,1	49,97	16563,7	13,06	4509,8	3,56	0	0	-1,6	-0,001	126842,1

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Позикові кошти, які використовувалися переробними підприємствами Сумської області у 1998 році*

Підприємство	Позикові кошти, тис. грн.										
	довгострокові кредити банків	інші довгострокові зобов'язання	всього довгострокові зобов'язання	забезпечення наступних витрат і платежів	короткострокові кредити банків	ресурси з кредиторами та авансами	розрахунки з бюджетом та позабюджетними фондами	інші поточні зобов'язання	всі поточні зобов'язання	доходи майбутніх періодів	всі позикові кошти
ЗАТ "Білопільський сирзавод"					91,8	153,5	90,7	34,9	370,9		370,9
ВАТ "Василівський сирзавод"				1,1	0	85,9	184,6	22,7	293,2		294,3
ВАТ "Глухівський маслозавод"				13,8	0	0	552,9	213,4	766,3		780,1
ВАТ "Конотопський молзавод"					80	84	145	596	905		905
ВАТ "Краснопільський маслозавод"		162,2	162,2		0	216,8	150,2	33,1	400,1		562,3
ВАТ "Кролевецький маслозавод"					69,3	0	22,4	17,1	108,8		108,8
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"		165,7	165,7		128,5	1231,5	616,7	268,2	2244,9		2410,6
ВАТ "Роменський молочний комбінат"					350	736	690	204	1980	31	2011
ВАТ "Сумський молокозавод"					0	1380,2	170,7	208,5	1759,4		1759,4
ВАТ "Тростянецький молокозавод"					0	146,3	216,9	17,6	380,8		380,8
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"		12,8	12,8	2,1	342,5	19,5	415,3	397,4	1174,7		1189,6
Всього – молокопереробні підприємства		340,7	340,7	17	1062,1	4053,7	3255,4	2012,9	10384,1	31	10772,8
ВАТ "Конотопм'ясо"				4	0	1076	753	179	2008		2012
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"					0	123	7	56	186	45	231
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"					0	457	143	83	683		683
ЗАТ "Ромним'ясо"					176	198	106	158	638		638
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"					0	1275,1	338,6	294,5	1908,2		1908,2
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)					0	609,9	64,9	310,9	985,7		985,7
Всього – м'ясопереробні підприємства				4	176	3739	1412,5	1081,4	6408,9	45	6457,9
Всього – переробні підприємства		340,7	340,7	21	1238,1	7792,7	4667,9	3094,3	16793	76	17230,7

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Позикові кошти, які використовувалися переробними підприємствами Сумської області у 1999 році*

Підприємство	Позикові кошти, тис. грн.										
	довгострокові кредити банків	інші довгострокові зобов'язання	всього довгострокові зобов'язання	забезпечення наступних витрат і платежів	короткострокові кредити банків	розрахунки з кредиторами та авансами одержаними.	розрахунки з бюджетом та позабюджетними фондами	інші поточні зобов'язання	всі поточні зобов'язання	доходи майбутніх періодів	всі позикові кошти
ЗАТ "Білопільський сирзавод"						131	93	38	262		262
ВАТ "Василівський сирзавод"						172,2	47,7	17,1	237		237
ВАТ "Глухівський маслозавод"		300	300	39,8		0	609,1	177,8	786,9		1126,7
ВАТ "Конотопський молзавод"				0,1	71	163	94,3	418,5	746,8		746,9
ВАТ "Краснопільський маслозавод"		158,5	158,5			230,4	117,2	24,2	371,8		530,3
ВАТ "Кролевецький маслозавод"						124,2	15,4	10,5	150,1		150,1
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"		150,8	150,8			1480,8	525,5	205,8	2212,1		2362,9
ВАТ "Роменський молочний комбінат"					350	1522	76	209	2157		2157
ВАТ "Сумський молокозавод"						2113	95,5	88,4	2296,9		2296,9
ВАТ "Тростянецький молокозавод"		614,8	614,8			76,8	52,4	6,9	136,1		750,9
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"		9	9	1	395	131	781	298	1605		1615
Всього – молокопереробні підприємства		1233,1	1233,1	40,9	816	6144,4	2507,1	1494,2	10961,7		12235,7
ВАТ "Конотопм'ясо"						1402,7	476	764,7	2643,4		2643,4
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"						154	52	23	229		229
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"						487	193	426	1106		1106
ЗАТ "Ромним'ясо"					180	220	347	170	917		917
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"					250	1199,4	515,3	192,9	2157,6		2157,6
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)					70	1675	126	1388	3259		3259
Всього – м'ясопереробні підприємства					500	5138,1	1709,3	2964,6	10312		10312
Всього – переробні підприємства		1233,1	1233,1	40,9	1316	11282,5	4216,4	4458,8	21273,7	0	22547,7

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Позикові кошти, які використовувалися переробними підприємствами Сумської області у 2000 році*

Підприємство	Позикові кошти, тис. грн.										
	довгострокові кредити банків	інші довгострокові зобов'язання	всього довгострокові зобов'язання	забезпечення наступних витрат і платежів	короткострокові кредити банків	розрахунки з кредиторами та авансами одержаними.	розрахунки з бюджетом та позабюджетними фондами	інші поточні зобов'язання	всі поточні зобов'язання	доходи майбутніх періодів	всі позикові кошти
ЗАТ "Білопільський сирзавод"				1442,8	573,5	384,4	134,8	103,8	1196,5		2639,3
ВАТ "Василівський сирзавод"					160	337,4	175,8	26	699,2		699,2
ВАТ "Глухівський маслозавод"		251,2	251,2	39,8			462,8	112	574,8		865,8
ВАТ "Конотопський молзавод"				0,1	349,8	757,8	194,8	68,4	1370,8		1370,9
ВАТ "Краснопільський маслозавод"		145,7	145,7			503,7	67,4	27,9	599		744,7
ВАТ "Кролевецький маслозавод"						142,1	5,6	37	184,7		184,7
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"		165,1	165,1			3305,9	159,7	139,3	3604,9		3770
ВАТ "Роменський молочний комбінат"					2175	2807	547	378	5907		5907
ВАТ "Сумський молокозавод"					3550	3739,8	59,2	151,4	7500,4		7500,4
ВАТ "Тростянецький молокозавод"		539,6	539,6			366,2	37,7	6,8	410,7		950,3
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"		8,8	8,8	3,5	614	823,2	774,7	1088,6	3300,4		3312,7
Всього – молокопереробні підприємства		1110,4	1110,4	1486,2	7422,3	13167,5	2619,5	2139,2	25348,4		27945
ВАТ "Конотопм'ясо"				1		775,3	499,7	274,3	1549,3		1550,3
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"						68	5	14	87		87
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"						490	440	75	1005		1005
ЗАТ "Ромним'ясо"					250	1177	170	253	1850		1850
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"					1197,9	1271,3	534,3	406,5	3410		3410
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)					300	2077	58	65	2500		2500
Всього – м'ясопереробні підприємства				1	1747,9	5858,6	1707	1087,8	10401,3		10402,3
Всього – переробні підприємства		1110,4	1110,4	1487,2	9170,2	19026,1	4326,5	3227	35749,7		38347,3

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Позикові кошти, які використовувалися переробними підприємствами Сумської області у 2001 році*

Підприємство	Позикові кошти, тис. грн.										
	довгострокові кредити банків	інші довгострокові зобов'язання	всього довгострокові зобов'язання	забезпечення наступних витрат і платежів	короткострокові кредити банків	розрахунки з кредиторами та авансами одержаними.	розрахунки з бюджетом та позабюджетними фондами	інші поточні зобов'язання	всі поточні зобов'язання	доходи майбутніх періодів	всі позикові кошти
ЗАТ "Білопільський сирзавод"				306,8	1528,4	983,9	15,5	231,8	2759,6		3066,4
ВАТ "Василівський сирзавод"					102,8	1030,6	170,2	79,8	1383,4		1383,4
ВАТ "Глухівський маслозавод"				39,7	1000	195,6	222,2	228,2	1646		1685,7
ВАТ "Конотопський молзавод"				0,1	339,4	2152,8	95,6	97,2	2685		2685,1
ВАТ "Краснопільський маслозавод"				175,9	821,4	727	52,9	108,9	1710,2		1886,1
ВАТ "Кролевецький маслозавод"						202,3	1,7	12,2	216,2		216,2
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"						6282,8	49,4	85,9	6418,1		6418,1
ВАТ "Роменський молочний комбінат"					3658	5052	75	401	9186		9186
ВАТ "Сумський молокозавод"		120,3	120,3		1300	2733,5	86,5	1313	5433		5553,3
ВАТ "Тростянецький молокозавод"		684	684			335,6	6,1	18	359,7		1043,7
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	1175,6	2193,9	3369,5	3,2	1197,3	1808,3	57,5	766,4	3829,5		7202,1
Всього – молокопереробні підприємства	1175,6	2998,2	4173,8	525,7	9947,3	21504,4	832,6	3342,4	35626,7		40326,2
ВАТ "Конотопм'ясо"		166,7	166,7	1,6		693,7	39,3	286,5	1019,5		1187,8
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"						59	6	22	87		87
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"				161		464	38	82	584		745
ЗАТ "Ромним'ясо"					400	413	257	634	1704		1704
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"				0,3	1949,9	1581,7	848,2	948,1	5327,9		5328,2
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)						1311	35	452	1798		1798
Всього – м'ясопереробні підприємства		166,7	166,7	162,9	2349,9	4522,4	1223,5	2424,6	10520,4		10850
Всього – переробні підприємства	1175,6	3164,9	4340,5	688,6	2349,9	26026,8	2056,1	5767	46147,1		51176,2

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Позикові кошти, які використовувалися переробними підприємствами Сумської області у 2002 році*

Підприємство	Позикові кошти, тис. грн.										
	довгострокові кредити банків	інші довгострокові зобов'язання	всього довгострокові зобов'язання	забезпечення наступних витрат і платежів	короткострокові кредити банків	розрахунки з кредиторами та авансами одержаними	розрахунки з бюджетом та позабюджетними фондами	інші поточні зобов'язання	всі поточні зобов'язання	доходи майбутніх періодів	всі позикові кошти
ЗАТ "Білопільський сирзавод"				306,8	2340	775,8	80,7	141,3	3337,8	0	3644,6
ВАТ "Василівський сирзавод"					820,8	1698,6	499,6	51,4	3070,4	0	3070,4
ВАТ "Глухівський маслозавод"				7,4	185,6	179,5	532,7	96,8	994,6	0	1002
ВАТ "Конотопський молзавод"				0,1	1090,1	1047,4	60,6	47,1	2245,2	0	2245,3
ВАТ "Краснопільський маслозавод"				263,2	1022,4	1480,8	11,2	45,8	2560,2	0	2823,4
ВАТ "Кролевецький маслозавод"					0	369,7	1,7	9,9	381,3	0	381,3
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"			0	0	6767,1	6763,6	54,1	148,1	13732,9	0	13732,9
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	7703		7703		3066	3033	249	429	6777	0	14480
ВАТ "Сумський молокозавод"					1968,5	2873,7	36,2	612,7	5491,1	0	5491,1
ВАТ "Тростянецький молокозавод"		684	684			437,5	3,5	2,3	443,3	0	1127,3
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	2776,8	1628,1	4404,9	4,6		1882	656,5	1803,8	4342,3	0	8751,8
Всього – молокопереробні підприємства	10479,8	2312,1	12791,9	582,1	17260,5	20541,6	2185,8	3388,2	43376,1	0	56750,1
ВАТ "Конотопм'ясо"		167,2	167,2	0,6	0	1118,3	27,7	266,6	1412,6		1580,4
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"						96,5	12,6	232,8	341,9	0	341,9
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	1510		1510	119		1580	127	364	2071	0	3700
ЗАТ "Ромним'ясо"		10	10			121,4	30,8	14,7	166,9	0	176,9
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"					1339,1	1869,5	634,7	1322,5	5165,8	0	5165,8
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)					100	543	36	456	1135	0	1135
Всього – м'ясопереробні підприємства	1510	177,2	1687,2	119,6	1439,1	5328,7	868,8	2656,6	10293,2	0	12100
Всього – переробні підприємства	11989,8	2489,3	14479,1	701,7	18699,6	25870,3	3054,6	6044,8	53669,3	0	68850,1

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Аналіз суми прибутку (збитку) одержаного від звичайної і надзвичайної діяльності молокопереробних і м'ясопереробними підприємствами Сумської області

Підприємство	Сума прибутку (збитку) одержаного від звичайної і надзвичайної діяльності, тис. грн.					Темпи зміни суми прибутку (збитку) одержаного від звичайної і надзвичайної діяльності, %				
	1998 р.	1999 р.	2000 р.	2001 р.	2002 р.	1999 р. в % до 1998 р.	2000 р. в % до 1999 р.	2001 р. в % до 2000 р.	2001 р. в % до 2000 р.	2002 р. в % до 1998 р.
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	295,3	1188	1593,1	403	-128,7	402,3	134,1	25,30	-31,94	-43,58
ВАТ "Василівський сирзавод"	293,2	553,7	39,9	-572,3	-495,2	188,85	7,21	-1434,34	86,53	-168,90
ВАТ "Глухівський маслозавод"	408,9	1437,9	1117,4	1251,9	929,6	351,65	77,71	112,04	74,26	227,34
ВАТ "Конотопський молзавод"	41	368,4	174,4	-476,6	-769,1	898,54	47,34	-273,28	161,37	-1875,85
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	114,1	197,3	25	-352,6	-863,9	172,92	12,67	-1410,4	245,01	-757,14
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	0,1	168,5	-147,7	-113,3	64,8	168500	-87,66	76,71	-57,19	64800
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	-1160,7	-1221,8	-1443,3	-2375,7	300,6	105,26	118,13	164,60	-12,65	-25,90
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	1874	5720	4586	4316	-3077	305,23	80,17	94,11	-71,29	-164,19
ВАТ "Сумський молокозавод"	650,1	1362,6	-357,9	-646,1	-2578,9	209,6	-26,27	180,53	399,15	-396,69
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	0,9	63,9	-399,7	-123,2	-145,1	7100	-625,51	30,82	117,78	-16122,2
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	212	2496	4182,5	8210,2	8816,1	1177,36	167,57	196,30	107,38	4158,54
Всього – молокопереробні підприємства	2728,9	12334,5	9369,7	9521,3	2053,2	452	75,96	101,62	21,56	75,24
ВАТ "Конотопм'ясо"	2897	1179	-17,1	209,8	67,6	40,7	-1,45	-1226,9	32,22	2,33
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	9	139	1	-150	-355	1544,44	0,72	-15000	236,67	-3944,44
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	1279	1652	997	631	676	129,16	60,35	63,29	107,13	52,85
ЗАТ "Ромним'ясо"	-204	-173	-1142	-586	61,6	84,8	660,12	51,31	-10,51	-30,20
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	3051,3	4280,7	1121,8	1568,5	3538,6	140,29	26,21	139,82	225,60	115,97
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	-89,8	68	161	-167	314	-75,72	236,76	-103,73	-188,02	-349,67
Всього – м'ясопереробні підприємства	6942,5	7145,7	1121,7	1506,3	4302,8	102,93	15,7	134,29	285,65	61,98
Всього – переробні підприємства	9671,4	19480,2	10491,4	11027,6	6356	201,42	53,86	105,11	57,64	65,72

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Аналіз суми чистого прибутку (збитку) одержаного від звичайної і надзвичайної діяльності молокопереробних і м'ясопереробними підприємствами Сумської області*

Підприємство	Сума чистого прибутку (збитку) одержаного від звичайної і надзвичайної діяльності, тис. грн.					Темпи зміни суми чистого прибутку (збитку) одержаного від звичайної і надзвичайної діяльності, %				
	1998 р.	1999 р.	2000 р.	2001 р.	2002 р.	1999 р. в % до 1998 р.	2000 р. в % до 1999 р.	2001 р. в % до 2000 р.	2002 р. в % до 2001 р.	2002 р. в % до 1998 р.
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	11,7	818	1149,8	12,6	-279,9	6991,45	140,56	1,10	-2221,43	-2392,31
ВАТ "Василівський сирзавод"	289,3	553,7	28,6	-572,3	-503,5	191,39	5,17	-2001,05	87,98	-174,04
ВАТ "Глухівський маслозавод"	263,6	1147,3	712	936,7	531,8	435,24	62,06	131,56	56,77	201,75
ВАТ "Конотопський молзавод"	32	288,4	19,2	-476,6	-769,1	901,25	6,66	-2482,29	161,37	-2403,44
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	77,6	141,9	3,3	-352,6	-863,9	182,86	2,33	-10684,80	245,09	-1113,27
ВАТ "Кролевецький маслозавод"		106,1	-147,7	-113,3	64,8		-139,21	76,71	-57,19	
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	-1160,7	-1221,8	-1443,3	-2375,7	300,6	105,26	118,13	164,60	-12,65	-25,90
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	1417	3865	2604	2325	-3081	272,76	67,37	89,29	-132,52	-217,43
ВАТ "Сумський молокозавод"	556,6	1039,6	-357,9	-753	-2176,2	186,78	-34,43	210,39	289,00	-390,98
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	0,6	34	-399,7	-123,2	-145,1	5666,67	-1175,59	30,82	117,78	-24183,3
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	210	1924	2783,8	5747,1	5638,5	916,19	144,69	206,45	98,11	2685
Всього – молокопереробні підприємства	1697,7	8696,2	4952,1	4254,7	-1283	512,23	56,95	85,92	-30,15	-75,57
ВАТ "Конотопм'ясо"	2806	812	-17,1	43,1	22,8	28,94	-2,11	-252,05	52,90	0,81
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	7	90	1	-150	-355	1285,71	1,11	-15000	236,67	-5071,43
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	938	952		427	357	101,49	0		83,61	38,06
ЗАТ "Ромним'ясо"	-204	-173	-1142	-586	49,6	84,80	660,12	51,31	-8,46	-24,31
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	2383,5	3219,2	42,8	820,5	2206,2	135,06	1,33	1917,06	268,88	92,56
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	-89,8	46,8	159	-167	312	-52,12	339,74	-105,03	-186,83	-347,44
Всього – м'ясопереробні підприємства	5840,7	4947	-956,3	387,6	2592,6	84,70	-19,33	-40,53	668,89	44,39
Всього – переробні підприємства	7538,4	13643,2	3995,8	4642,3	1309,6	180,98	29,29	116,18	28,21	17,37

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки

Характеристика коефіцієнта фінансування молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області за 1998-2000 роки*

Підприємство	1998 р.			1999 р.			2000 р.		
	Позиковий капітал	Власний капітал	Коефіцієнт фінансування	Позиковий капітал	Власний капітал	Коефіцієнт фінансування	Позиковий капітал	Власний капітал	Коефіцієнт фінансування
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	370,9	4054,4	0,09	262	4638	0,06	2639,3	3345,1	0,79
ВАТ "Василівський сирзавод"	294,3	1148,6	0,26	237	1417,5	0,17	699,2	1287,6	0,54
ВАТ "Глухівський маслозавод"	780,1	2454,4	0,32	1126,7	3125,5	0,36	865,8	3779,8	0,23
ВАТ "Конотопський молзавод"	905	3875	0,23	746,9	3978,6	0,19	1370,9	3984,9	0,34
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	562,3	2549,4	0,22	530,3	2553,1	0,21	744,7	2647,6	0,28
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	108,8	483,5	0,23	150,1	544,1	0,28	184,7	380,5	0,49
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	2410,6	14893,1	0,16	2362,9	13659,7	0,17	3770	12027,2	0,31
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	2011	12812	0,16	2157	15325	0,14	5907	17758	0,33
ВАТ "Сумський молокозавод"	1759,4	12817,6	0,14	2296,9	13132,7	0,17	7500,4	12712,7	0,59
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	380,8	495,7	0,77	750,9	466,4	1,61	3312,7	15852,5	0,21
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	1189,6	11682,1	0,10	1615	13909	0,12	950,3	-43	-22,1
Всього – молокопереробні підприємства	10772,8	67265,8	0,16	12235,7	72749,6	0,17	27945	73732,9	0,38
ВАТ "Конотопм'ясо"	2012	22868	0,09	2643,4	25418,5	0,10	1550,3	25399,7	0,06
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	231	2491	0,09	229	2568	0,09	87	2533	0,03
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	683	5117	0,13	1106	5873	0,19	1005	6328	0,16
ЗАТ "Ромним'ясо"	638	5385	0,12	917	5104	0,18	1850	3957	0,47
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	1908,2	11884,4	0,16	2157,6	13558,8	0,16	3410	12095,7	0,28
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	985,7	2486	0,40	3259	1504	2,17	2500	1504	1,66
Всього – м'ясопереробні підприємства	6457,9	50231,4	0,13	10312	54026,3	0,19	10402,3	51817,4	0,20
Всього – переробні підприємства	17230,7	117497,2	0,15	22547,7	126775,9	0,18	38347,3	125550,3	0,31

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика коефіцієнта фінансування молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області за 2001-2002 роки *

Підприємство	2001 р.			2002 р.		
	Позиковий капітал	Власний капітал	Коефіцієнт фінансування	Позиковий капітал	Власний капітал	Коефіцієнт фінансування
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	3066,4	4305,4	0,71	3644,6	4025,5	0,91
ВАТ "Василівський сирзавод"	1383,4	715,3	1,93	3070,4	211,8	14,50
ВАТ "Глухівський маслозавод"	1685,7	4716,5	0,36	1002	5257,6	0,19
ВАТ "Конотопський молзавод"	2685,1	3483,5	0,77	2245,3	2707,2	0,83
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	1886,1	2821,5	0,67	2823,4	1957,6	1,44
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	216,2	267,2	0,81	381,3	332	1,15
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	6418,1	9651,5	0,66	13732,9	9952,1	1,38
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	9186	20580	0,45	14480	14798	0,98
ВАТ "Сумський молокозавод"	5553,3	11959,7	0,46	5491,1	9783,5	0,56
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	1043,7	-166,2	-6,28	1127,3	-311,3	-3,62
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	7202,2	21544,9	0,33	8751,8	26992,4	0,32
Всього – молокопереробні підприємства	40326,2	79879,3	0,50	56750,1	75706,4	0,75
ВАТ "Конотоп'мясо"	1187,8	25468,8	0,05	1580,4	25423,7	0,06
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	87	2363	0,04	341,9	2008	0,17
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	745	6597	0,11	3700	6867	0,54
ЗАТ "Ромним'ясо"	1704	3371	0,51	176,9	73,4	2,41
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	5328,2	12685,4	0,42	5165,8	14616,6	0,35
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	1798	1318	1,36	1135	2147	0,53
Всього – м'ясопереробні підприємства	10850	51803,2	0,21	12100	51135,7	0,24
Всього – переробні підприємства	51176,2	131682,5	0,38	68850,1	126842,1	0,54

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика коефіцієнта автономії молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області за 1998-2000роки*

Підприємство	1998 р.			1999 р.			2000 р.		
	Власний капітал, тис. грн.	Загальна сума капіталу, тис. грн.	Коефіцієнт автономії	Власний капітал, тис. грн.	Загальна сума капіталу, тис. грн.	Коефіцієнт автономії	Власний капітал, тис. грн.	Загальна сума капіталу, тис. грн.	Коефіцієнт автономії
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	4054,4	4425,3	0,92	4638	4900	0,95	3345,1	5984,4	0,56
ВАТ "Василівський сирзавод"	1148,6	1442,9	0,80	1417,5	1654,5	0,86	1287,6	1986,8	0,65
ВАТ "Глухівський маслозавод"	2454,4	3234,5	0,76	3125,5	4252,2	0,74	3779,8	4645,6	0,81
ВАТ "Конотопський молзавод"	3875	4780	0,81	3978,6	4725,5	0,84	3984,9	5355,8	0,74
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	2549,4	3111,7	0,82	2553,1	3083,4	0,83	2647,6	3392,3	0,78
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	483,5	592,3	0,82	544,1	694,2	0,78	380,5	565,2	0,67
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	14893,1	17303,7	0,86	13659,7	16022,6	0,85	12027,2	15797,2	0,76
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	12812	14823	0,86	15325	17482	0,88	17758	23665	0,75
ВАТ "Сумський молокозавод"	12817,6	14577	0,88	13132,7	15429,6	0,85	12712,7	20213,1	0,63
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	495,7	876,5	0,57	466,4	1217,3	0,38	15852,5	19165,2	0,83
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	11682,1	12871,7	0,91	13909	15524	0,90	-43	907,3	-0,05
Всього – молокопереробні підприємства	67265,8	78038,6	0,86	72749,6	84985,3	0,86	73732,9	101677,9	0,73
ВАТ "Конотопм'ясо"				0					
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	22868	24880	0,92	25418,5	28061,9	0,91	25399,7	26950	0,94
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	2491	2722	0,92	2568	2797	0,92	2533	2620	0,97
ЗАТ "Ромним'ясо"	5117	5800	0,88	5873	6979	0,84	6328	7333	0,86
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	5385	6023	0,89	5104	6021	0,85	3957	5807	0,68
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	11884,4	13792,6	0,86	13558,8	15716,4	0,86	12095,7	15525,7	0,78
Всього – м'ясопереробні підприємства	2486	3471,7	0,72	1504	4763	0,32	1504	4004	0,38
Всього – переробні підприємства	50231,4	56689,3	0,89	54026,3	64338,3	0,84	51817,4	62239,7	0,83
	117497,2	134727,9	0,87	126775,9	149323,6	0,85	125550,3	163917,6	0,77

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика коефіцієнта автономії молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області за 2001-2002 роки*

Підприємство	2000 р.			2002		
	Власний капітал, тис. грн.	Загальна сума капіталу, тис. грн.	Коефіцієнт автономії	Власний капітал, тис. грн.	Загальна сума капіталу, тис. грн.	Коефіцієнт автономії
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	4305,4	7371,8	0,58	4025,5	7670,1	0,52
ВАТ "Василівський сирзавод"	715,3	2098,7	0,34	211,8	3282,2	0,06
ВАТ "Глухівський маслозавод"	4716,5	6402,2	0,74	5257,6	6259,6	0,84
ВАТ "Конотопський молзавод"	3483,5	6168,6	0,56	2707,2	4952,5	0,55
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	2821,5	4707,6	0,60	1957,6	4781	0,41
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	267,2	483,4	0,55	332	713,3	0,47
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	9651,5	16069,6	0,60	9952,1	23685	0,42
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	20580	29766	0,69	14798	29278	0,51
ВАТ "Сумський молокозавод"	11959,7	17513	0,68	9783,5	15274,6	0,64
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	-166,2	877,5	-0,19	-311,3	816	-0,38
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	21544,9	28747,1	0,75	26992,4	35744,2	0,76
Всього – молокопереробні підприємства	79879,3	120205,5	0,66	75706,4	132456,5	0,57
ВАТ "Конотопм'ясо"	25468,8	26656,6	0,96	25423,7	27004,1	0,94
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	2363	2450	0,96	2008	2349,9	0,85
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	6597	7342	0,90	6867	10567	0,65
ЗАТ "Ромним'ясо"	3371	5075	0,66	73,4	250,3	0,29
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	12685,4	18013,6	0,70	14616,6	19782,4	0,74
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	1318	3116	0,42	2147	3282	0,65
Всього – м'ясопереробні підприємства	51803,2	62653,2	0,83	51135,7	63235,7	0,81
Всього – переробні підприємства	131682,5	182858,7	0,72	126842,1	195692,2	0,65

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Додаток 32
Характеристика коефіцієнта довгострокової фінансової незалежності молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області за 1998-1999 роки *

Підприємство	1998 р.					1999 р.				
	Власний капітал, тис. грн.	Довгостроковий позиковий капітал, тис. грн.	Разом власний і довгостроковий капітал, тис. грн.	Весь капітал, тис. грн.	Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності.	Власний капітал, тис. грн.	Довгостроковий позиковий капітал, тис. грн.	Разом власний і довгостроковий капітал, тис. грн.	Весь капітал, тис. грн.	Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності.
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	4054,4		4054,4	4425,3	0,92	4638		4638	4900	0,95
ВАТ "Василівський сирзавод"	1148,6		1148,6	1442,9	0,80	1417,5		1417,5	1654,5	0,86
ВАТ "Глухівський маслозавод"	2454,4		2454,4	3234,5	0,76	3125,5	300	3425,5	4252,2	0,81
ВАТ "Конотопський молзавод"	3875		3875	4780	0,81	3978,6		3978,6	4725,5	0,84
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	2549,4	162,2	2711,6	3111,7	0,87	2553,1	158,5	2711,6	3083,4	0,88
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	483,5		483,5	592,3	0,82	544,1		544,1	694,2	0,78
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	14893,1	165,7	15058,8	17303,7	0,87	13659,7	150,8	13810,5	16022,6	0,86
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	12812		12812	14823	0,86	15325		15325	17482	0,88
ВАТ "Сумський молокозавод"	12817,6		12817,6	14577	0,88	13132,7		13132,7	15429,6	0,85
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	495,7		495,7	876,5	0,57	466,4	614,8	1081,2	1217,3	0,89
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	11682,1	12,8	11694,9	12871,7	0,91	13909	9	13918	15524	0,90
Всього – молокопереробні підприємства	67265,8	340,7	67606,5	78038,6	0,87	72749,6	1233,1	73982,7	84985,3	0,87
ВАТ "Конотопм'ясо"	22868		22868	24880	0,92	25418,5		25418,5	28061,9	0,91
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	2491		2491	2722	0,92	2568		2568	2797	0,92
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	5117		5117	5800	0,88	5873		5873	6979	0,84
ЗАТ "Ромним'ясо"	5385		5385	6023	0,89	5104		5104	6021	0,85
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	11884,4		11884,4	13792,6	0,86	13558,8		13558,8	15716,4	0,86
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	2486		2486	3471,7	0,72	1504		1504	4763	0,32
Всього – м'ясопереробні підприємства	50231,4		50231,4	56689,3	0,89	54026,3		54026,3	64338,3	0,84
Всього – переробні підприємства	117497,2	340,7	117837,9	134727,9	0,87	126775,9	1233,1	128009	149323,6	0,86

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Додаток 32

Характеристика коефіцієнта довгострокової фінансової незалежності молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області*

Підприємство	2000 р.				Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності.
	Власний капітал, тис. грн.	Довгостроковий позиковий капітал, тис. грн.	Разом власний і довгостроковий капітал, тис. грн.	Весь капітал, тис. грн.	
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	3345,1		3345,1	5984,4	0,56
ВАТ "Василівський сирзавод"	1287,6		1287,6	1986,8	0,65
ВАТ "Глухівський маслозавод"	3779,8	251,2	4031	4645,6	0,87
ВАТ "Конотопський молзавод"	3984,9		3984,9	5355,8	0,74
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	2647,6	145,7	2793,3	3392,3	0,82
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	380,5		380,5	565,2	0,67
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	12027,2	165,1	12192,3	15797,2	0,77
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	17758		17758	23665	0,75
ВАТ "Сумський молокозавод"	12712,7		12712,7	20213,1	0,63
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	-43	8,8	-34,2	19165,2	-0,002
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	15852,5	539,6	16392,1	907,3	18,07
Всього – молокопереробні підприємства	73732,9	1110,4	74843,3	101677,9	0,74
ВАТ "Конотопм'ясо"	25399,7		25399,7	26950	0,94
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	2533		2533	2620	0,97
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	6328		6328	7333	0,86
ЗАТ "Ромним'ясо"	3957		3957	5807	0,68
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	12095,7		12095,7	15525,7	0,78
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	1504		1504	4004	0,38
Всього – м'ясопереробні підприємства	51817,4		51817,4	62239,7	0,83
Всього – переробні підприємства	125550,3	1110,4	126660,7	163917,6	0,77

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Додаток 33

Характеристика коефіцієнта довгострокової фінансової незалежності молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області*

Підприємство	2001 р.				
	Власний капітал, тис. грн.	Довгостроковий позиковий капітал, тис. грн.	Разом власний і довгостроковий капітал, тис. грн.	Весь капітал, тис. грн.	Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності.
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	4305,4		4305,4	7371,8	0,58
ВАТ "Василівський сирзавод"	715,3		715,3	2098,7	0,34
ВАТ "Глухівський маслозавод"	4716,5		4716,5	6402,2	0,74
ВАТ "Конотопський молзавод"	3483,5		3483,5	6168,6	0,56
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	2821,5		2821,5	4707,6	0,60
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	267,2		267,2	483,4	0,55
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	9651,5		9651,5	16069,6	0,60
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	20580		20580	29766	0,69
ВАТ "Сумський молокозавод"	11959,7	120,3	12080	17513	0,69
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	21544,9	3369,5	24914,4	877,5	28,39
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	-166,2	684	517,8	877,5	0,59
Всього – молокопереробні підприємства	79879,3	4173,8	84053,1	92335,9	0,91
ВАТ "Конотопм'ясо"	25468,8	166,7	25635,5	26656,6	0,96
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	2363		2363	2450	0,96
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	6597		6597	7342	0,90
ЗАТ "Ромним'ясо"	3371		3371	5075	0,66
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	12685,4		12685,4	18013,6	0,70
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	1318		1318	3116	0,42
Всього – м'ясопереробні підприємства	51803,2	166,7	51969,9	62653,2	0,83
Всього – переробні підприємства	131682,5	4340,5	136023	154989,1	0,88

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Додаток 33

Характеристика коефіцієнта довгострокової фінансової незалежності молокопереробних і м'ясопереробних підприємств
Сумської області

Підприємство	2002 р.				
	Власний капітал, тис. грн.	Довгостроковий позиковий капітал, тис. грн.	Разом власний і довгостроковий капітал, тис. грн.	Весь капітал, тис. грн.	Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності.
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	4025,5		4025,5	7670,1	0,52
ВАТ "Василівський сирзавод"	211,8		211,8	3282,2	0,06
ВАТ "Глухівський маслозавод"	5257,6		5257,6	6259,6	0,84
ВАТ "Конотопський молзавод"	2707,2		2707,2	4952,5	0,55
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	1957,6		1957,6	4781	0,41
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	332		332	713,3	0,47
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	9952,1	0	9952,1	23685	0,42
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	14798	7703	22501	29278	0,77
ВАТ "Сумський молокозавод"	9783,5		9783,5	15274,6	0,64
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	-311,3	684	372,7	816	0,46
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	26992,4	4404,9	31397,3	35744,2	0,88
Всього – молокопереробні підприємства	75706,4	12791,9	88498,3	132456,5	0,67
ВАТ "Конотопм'ясо"	25423,7	167,2	25590,9	27004,1	0,95
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	2008		2008	2349,9	0,85
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	6867	1510	8377	10567	0,79
ЗАТ "Ромним'ясо"	73,4	10	83,4	250,3	0,33
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	14616,6		14616,6	19782,4	0,74
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	2147		2147	3282	0,65
Всього – м'ясопереробні підприємства	51135,7	1687,2	52822,9	63235,7	0,84
Всього – переробні підприємства	126842,1	14479,1	141321,2	195692,2	0,72

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

**Характеристика коефіцієнта абсолютної платоспроможності молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області
за 1998-2000 роки***

Підприємство	1998 р.			1999 р.			2000 р.		
	Найбільш ліквідні активи, тис. грн.	Всі поточні зобов'язання, тис. грн.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Найбільш ліквідні активи, тис. грн.	Всі поточні зобов'язання, тис. грн.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Найбільш ліквідні активи, тис. грн.	Всі поточні зобов'язання, тис. грн.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	25,2	370,9	0,07	202	262	0,77	18,7	1196,5	0,02
ВАТ "Василівський сирзавод"	46,9	293,2	0,16	34,8	237	0,15	58	699,2	0,08
ВАТ "Глухівський маслозавод"	1	766,3	0,001	1	786,9	0,001	17,8	574,8	0,03
ВАТ "Конотопський молзавод"	27	905	0,03	18,7	746,8	0,03	25	1370,8	0,02
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	0,4	400,1	0,001	1,8	371,8	0,005	2,7	599	0,005
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	2,7	108,8	0,02	12,6	150,1	0,08	11,8	184,7	0,06
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	3	2244,9	0,001	0,2	2212,1	0,001	0,2	3604,9	0
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	192	1980	0,10	107	2157	0,05	144	5907	0,02
ВАТ "Сумський молокозавод"	39,9	1759,4	0,02	21,1	2296,9	0,01	417,3	7500,4	0,06
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	2,5	380,8	0,01	0,4	136,1	0,003	6	410,7	0,01
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	161,4	1174,7	0,14	496	1605	0,31	100,3	3300,4	0,03
Всього – молокопереробні підприємства	502	10384,1	0,05	895,6	10961,7	0,08	801,8	25348,4	0,03
ВАТ "Конотопм'ясо"	1581	2008	0,79	2114	2643,4	0,80	3176,5	1549,3	2,05
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	13	186	0,07	13	229	0,06	20	87	0,23
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	642	683	0,94	1213	1106	1,10	1243	1005	1,24
ЗАТ "Ромним'ясо"	18	638	0,03	2	917	0,002	1	1850	0,0005
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	115,2	1908,2	0,06	188,1	2157,6	0,09	534	3410	0,16
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	97,6	985,7	0,10	90	3259	0,03	95	2500	0,04
Всього – м'ясопереробні підприємства	2466,8	6408,9	0,38	3620,1	10312	0,35	5069,5	10401,3	0,49
Всього – переробні підприємства	2968,8	16793	0,18	4515,7	21273,7	0,21	5871,3	35749,7	0,16

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика коефіцієнта абсолютної платоспроможності молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області за 2001-2002 роки*

Підприємство	2001 р.			2002 р.		
	Найбільш ліквідні активи, тис. грн.	Всі поточні зобов'язання, тис. грн.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Найбільш ліквідні активи, тис. грн.	Всі поточні зобов'язання, тис. грн.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	4,9	2759,6	0,002	35,4	3337,8	0,01
ВАТ "Василівський сирзавод"	9,6	1383,4	0,01	4,3	3070,4	0,001
ВАТ "Глухівський маслозавод"	4,8	1646	0,003	20,3	994,6	0,02
ВАТ "Конотопський молзавод"	101	2685	0,04	77,9	2245,2	0,03
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	1,7	1710,2	0,001	3,2	2560,2	0,001
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	8,4	216,2	0,04	5,8	381,3	0,02
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	9,9	6418,1	0,002	7	13732,9	0,001
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	48	9186	0,01	264	6777	0,04
ВАТ "Сумський молокозавод"	35,4	5433	0,01	138,5	5491,1	0,03
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	2,7	359,7	0,01	6,6	443,3	0,01
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	117,7	3829,5	0,03	742,3	4342,3	0,17
Всього – молокопереробні підприємства	344,1	35626,7	0,01	1305,3	43376,1	0,03
ВАТ "Конотопм'ясо"	569,8	1019,5	0,56	571,5	1412,6	0,40
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	1	87	0,01	0,9	341,9	0,003
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	652	584	1,12	1426	2071	0,69
ЗАТ "Ромним'ясо"	7	1704	0,004	7,4	166,9	0,04
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	474,2	5327,9	0,09	243,7	5165,8	0,05
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	58	1798	0,03	58	1135	0,05
Всього – м'ясопереробні підприємства	1762	10520,4	0,17	2307,5	10293,2	0,22
Всього – переробні підприємства	2106,1	46147,1	0,05	3612,8	53669,3	0,07

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика коефіцієнта загальної платоспроможності молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області за 1998-2000 роки*

Підприємство	1998 р.			1999 р.			2000 р.		
	Всі оборотні активи, тис. грн.	Всі поточні зобов'язання, тис. грн.	Коефіцієнт загальної ліквідності	Всі оборотні активи, тис. грн.	Всі поточні зобов'язання, тис. грн.	Коефіцієнт загальної ліквідності	Всі оборотні активи, тис. грн.	Всі поточні зобов'язання, тис. грн.	Коефіцієнт загальної ліквідності
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	1333,8	370,9	3,60	1725	262	6,58	2903,3	1196,5	2,43
ВАТ "Василівський сирзавод"	951,6	293,2	3,25	1088,2	237	4,59	1229,3	699,2	1,76
ВАТ "Глухівський маслозавод"	1993,3	766,3	2,60	2925,3	786,9	3,72	3101,2	574,8	5,40
ВАТ "Конотопський молзавод"	938	905	1,04	985,7	746,8	1,32	1709,3	1370,8	1,25
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	398,9	400,1	1,00	524,4	371,8	1,41	857,4	599	1,43
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	164,3	108,8	1,51	248,6	150,1	1,66	189,2	184,7	1,02
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	782,1	2244,9	0,35	490	2212,1	0,22	585,1	3604,9	0,16
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	4671	1980	2,36	6303	2157	2,92	10941	5907	1,85
ВАТ "Сумський молокозавод"	1672,5	1759,4	0,95	2732,9	2296,9	1,19	6382,7	7500,4	0,85
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	185	380,8	0,49	459,6	136,1	3,38	262,5	410,7	0,64
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	1847,5	1174,7	1,57	4121	1605	2,57	5534,3	3300,4	1,68
Всього – молокопереробні підприємства	14938	10384,1	1,44	21603,7	10961,7	1,97	33695,3	25348,4	1,33
ВАТ "Конотопм'ясо"	9891	2008	4,93	12902,7	2643,4	4,88	11228,1	1549,3	7,25
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	502	186	2,70	587,2	229	2,56	447	87	5,14
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	2384	683	3,49	3389	1106	3,06	3704	1005	3,69
ЗАТ "Ромним'ясо"	834	638	1,31	1075	917	1,17	938	1850	0,51
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	4975,8	1908,2	2,61	6237,6	2157,6	2,89	5776,3	3410	1,69
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	853,2	985,7	0,87	2223	3259	0,68	1624	2500	0,65
Всього – м'ясопереробні підприємства	19440	6408,9	3,03	26414,5	10312	2,56	23717,4	10401,3	2,28
Всього – переробні підприємства	34378	16793	2,05	48018,2	21273,7	2,26	57412,7	35749,7	1,61

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика коефіцієнта загальної платоспроможності молокопереробних і м'ясопереробних підприємств Сумської області за 2001 2002роки*

Підприємство	2001р.			2002р.		
	Всі оборотні активи, тис. грн.	Всі поточні зобов'язання, тис. грн.	Коефіцієнт загальної ліквідності	Всі оборотні активи, тис. грн.	Всі поточні зобов'язання, тис. грн.	Коефіцієнт загальної ліквідності
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	5337,7	2759,6	1,93	4346,6	3337,8	1,30
ВАТ "Василівський сирзавод"	1363,3	1383,4	0,99	2490	3070,4	0,81
ВАТ "Глухівський маслозавод"	3693,3	1646	2,24	3127,1	994,6	3,14
ВАТ "Конотопський молзавод"	2424,6	2685	0,90	1311,8	2245,2	0,58
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	908,7	1710,2	0,53	1173,4	2560,2	0,46
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	149,1	216,2	0,69	403,1	381,3	1,06
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	1587,4	6418,1	0,25	9232,4	13732,9	0,67
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	12489	9186	1,36	8895	6777	1,31
ВАТ "Сумський молокозавод"	3976,3	5433	0,73	2765,8	5491,1	0,50
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	195	359,7	0,54	194,1	443,3	0,44
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	8557,2	3829,5	2,23	10327,4	4342,3	2,38
Всього – молокопереробні підприємства	40681,6	35626,7	1,14	44266,7	43376,1	1,02
ВАТ "Конотопм'ясо"	11164,5	1019,5	10,95	11764,9	1412,6	8,33
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	401	87	4,61	356,9	341,9	1,04
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	3402	584	5,83	5425	2071	2,62
ЗАТ "Ромним'ясо"	700	1704	0,41	205,7	166,9	1,23
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	7786,4	5327,9	1,46	8223,3	5165,8	1,59
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	1008	1798	0,56	1295	1135	1,14
Всього – м'ясопереробні підприємства	24461,9	10520,4	2,33	27270,8	10293,2	2,65
Всього – переробні підприємства	65143,5	46147,1	1,41	71537,5	53669,3	1,33

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

**Характеристика загальної суми дебіторської та кредиторської заборгованості молокопереробних і м'ясопереробних підприємств
Сумської області за 1998-1999 роки***

Підприємство	На кінець 1998 року			На кінець 1999 року		
	Сума загальної дебіторської заборгованості, тис. грн.	Сума загальної кредиторської заборгованості, тис. грн.	Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	Сума загальної дебіторської заборгованості, тис. грн.	Сума загальної кредиторської заборгованості, тис. грн.	Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	398,9	279,1	1:0,70	457	262	1:0,57
ВАТ "Василівський сирзавод"	554,7	293,2	1:0,53	630,5	237	1:0,38
ВАТ "Глухівський маслозавод"	806,3	766,3	1:0,95	1225,3	786,9	1:0,64
ВАТ "Конотопський молзавод"	399	825	1:2,07	615,1	675,8	1:1,10
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	206,2	400,1	1:1,94	250,9	371,8	1:1,48
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	60,2	39,5	1:0,66	94,7	150,1	1:1,59
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	476,3	2116,4	1:4,44	234,8	2212,1	1:9,42
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	2140	1630	1:0,76	2251	1807	1:0,80
ВАТ "Сумський молокозавод"	757,8	1759,4	1:2,32	1381,9	2296,9	1:1,66
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	58,4	380,8	1:6,52	213,3	136,1	1:0,64
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	256	832,2	1:3,25	1120	1210	1:1,08
Всього – молокопереробні підприємства	6113,8	9322	1:1,52	8474,5	10145,7	1:1,20
ВАТ "Конотопм'ясо"	3644	2008	1:0,55	5799,3	2643,4	1:0,46
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	266	186	1:0,70	335	229	1:0,68
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	1132	683	1:0,60	1197	1106	1:0,92
ЗАТ "Ромним'ясо"	450	462	1:1,03	678	737	1:1,09
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	1383,8	1908,2	1:1,38	2147,7	1907,6	1:0,89
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	346,9	985,7	1:2,84	1043	3189	1:3,06
Всього – м'ясопереробні підприємства	7222,7	6232,9	1:0,86	11200	9812	1:0,88
Всього – переробні підприємства	13336,5	15554,9	1:1,17	19674,5	19957,7	1:1,01

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

**Характеристика загальної суми дебіторської та кредиторської заборгованості молокопереробних і м'ясопереробних підприємств
Сумської області за 2000-2001 роки***

Підприємство	На кінець 2000 р.			На кінець 2001 р.		
	Сума загальної дебіторської заборгованості, тис. грн.	Сума загальної кредиторської заборгованості, тис. грн.	Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	Сума загальної дебіторської заборгованості, тис. грн.	Сума загальної кредиторської заборгованості, тис. грн.	Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	1913,3	623	1:0,33	2943,1	1231,2	1:0,42
ВАТ "Василівський сирзавод"	771,8	539,2	1:0,70	1078,4	1280,6	1:1,19
ВАТ "Глухівський маслозавод"	1220,7	574,8	1:0,47	802,3	646	1:0,81
ВАТ "Конотопський молзавод"	973,1	1021	1:1,05	1468,7	2345,6	1:1,60
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	279,3	599	1:2,14	582,5	888,8	1:1,53
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	88,3	184,7	1:2,09	75	216,2	1:2,88
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	261,1	3604,9	1:13,81	939,1	6418,1	1:6,83
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	4589	3732	1:0,81	5677	5528	1:0,97
ВАТ "Сумський молокозавод"	2620,5	3950,4	1:1,51	2060,6	4133	1:2,01
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	169,6	410,7	1:2,42	124,8	359,7	1:2,88
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	2457,3	2686,5	1:1,09	3764,6	2632,2	1:0,70
Всього – молокопереробні підприємства	15344	17926,2	1:1,17	19516,1	25679,4	1:1,32
ВАТ "Конотоп'мясо"	3189,4	1549,3	1:0,49	2884,4	1019,5	1:0,35
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	278	87	1:0,31	263	87	1:0,33
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	1625	1005	1:0,62	1439	584	1:0,41
ЗАТ "Ромним'ясо"	335	1600	1:4,78	415	1304	1:3,14
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	915,2	2212,1	1:2,42	1551,8	3378	1:2,18
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	1068	2200	1:2,06	402	1798	1:4,47
Всього – м'ясопереробні підприємства	7410,6	8653,4	1:1,17	6955,2	8170,5	1:1,17
Всього – переробні підприємства	22754,6	26579,6	1:1,17	26471,3	33849,9	1:1,28

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

**Характеристика загальної суми дебіторської та кредиторської заборгованості молокопереробних і м'ясопереробних підприємств
Сумської області за 2002 рік***

Підприємство	На кінець 2002 р.		
	Сума загальної дебіторської заборгованості, тис. грн.	Сума загальної кредиторської заборгованості, тис. грн.	Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	2711,9	997,8	1:0,37
ВАТ "Василівський сирзавод"	1991,8	2249,6	1:1,13
ВАТ "Глухівський маслозавод"	1274,7	809	1:0,63
ВАТ "Конотопський молзавод"	686,4	1155,1	1:1,68
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	779,6	1537,8	1:1,97
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	251,8	381,3	1:1,51
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	6744,2	6965,8	1:1,03
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	5058	3711	1:0,73
ВАТ "Сумський молокозавод"	885,9	3522,6	1:3,98
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	100,4	443,3	1:4,42
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	5075,2	4342,3	1:0,86
Всього – молокопереробні підприємства	25559,9	26115,6	1:1,02
ВАТ "Конотопм'ясо"	4451	1412,6	1:0,32
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	266,9	341,9	1:1,28
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	2817	2071	1:0,74
ЗАТ "Ромним'ясо"	145,4	166,9	1:1,15
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	1455,2	3826,7	1:2,63
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	508	1035	1:2,04
Всього – м'ясопереробні підприємства	9643,5	8854,1	1:0,92
Всього – переробні підприємства	35203,4	34969,7	1:0,99

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика рівня рентабельності власного капіталу, що використовується молокопереробними і м'ясопереробними підприємствами Сумської області*

Підприємство	1998 р.			1999 р.			2000 р.		
	Чистий прибуток, тис. грн.	Власний капітал (середньозважена сума), тис. грн.	Рівень рентабельності, %	Чистий прибуток, тис. грн.	Власний капітал (середньозважена сума), тис. грн.	Рівень рентабельності, %	Чистий прибуток, тис. грн.	Власний капітал (середньозважена сума), тис. грн.	Рівень рентабельності, %
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	11,7	4226,65	0,28	818	4346,2	17,64	1149,8	3991,55	28,81
ВАТ "Василівський сирзавод"	289,3	1080,6	26,77	553,7	1283,05	39,06	28,6	1352,55	2,11
ВАТ "Глухівський маслозавод"	263,6	2283	11,55	1147,3	2789,95	36,25	712	3452,65	20,62
ВАТ "Конотопський молзавод"	32	3902,5	0,82	288,4	3926,8	7,249	19,2	3981,75	0,48
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	77,6	2554,9	3,04	141,9	2551,25	5,56	3,3	2600,35	0,13
ВАТ "Кролевецький маслозавод"		627,85	0	106,1	513,8	20,65	-147,7	462,3	-31,95
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	-1160,7	8179	-14,19	-1221,8	14276,4	-8,94	-1443,3	12843,45	-11,24
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	1417	12651	11,20	3865	14068,5	25,22	2604	16541,5	15,74
ВАТ "Сумський молокозавод"	556,6	12852,4	4,33	1039,6	12975,15	7,92	-357,9	12922,7	-2,77
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	0,6	553,9	0,12	34	481,05	7,29	-399,7	211,7	-188,81
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	210	11807,5	1,78	1924	12795,55	13,83	2783,8	14880,75	18,71
Всього – молокопереробні підприємства	1697,7	60719,3	2,80	8696,2	70007,7	11,95	4952,1	73241,25	6,76
ВАТ "Конотопм'ясо"	2806	22143,5	12,67	812	24143,25	3,19	-17,1	25409,1	-0,07
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	7	2502	0,28	90	2529,5	3,50	1	2550,5	0,04
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	938	4663	20,12	952	5495	16,21		6100,5	0
ЗАТ "Ромним'ясо"	-204	5559,5	-3,67	-173	5244,5	-3,39	-1142	4530,5	-25,21
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	2383,5	11344,05	21,01	3219,2	12721,6	23,74	42,8	12827,25	0,33
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	-89,8	2632,15	-3,41	46,8	1995	2,05	159	1504	10,57
Всього – м'ясопереробні підприємства	5840,7	48844,2	11,96	4947	52128,85	9,03	-956,3	52921,85	-1,81
Всього – переробні підприємства	7538,4	109563,5	6,88	13643,2	122136,6	10,69	3995,8	126163,1	3,17

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика рівня рентабельності власного капіталу, що використовується молокопереробними і м'ясопереробними підприємствами Сумської області*

Підприємство	2001р.		2002			
	Чистий прибуток, тис. грн.	Власний капітал (середньозважена сума), тис. грн.	Рівень рентабельності, %	Чистий прибуток, тис. грн.	Власний капітал (середньозважена сума), тис. грн.	Рівень рентабельності, %.
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	12,6	3825,25	0,33	-279,9	4165,45	-6,72
ВАТ "Василівський сирзавод"	572,3	1001,45	57,15	-503,5	463,55	-108,62
ВАТ "Глухівський маслозавод"	936,7	4248,15	22,05	531,8	4987,05	10,66
ВАТ "Конотопський молзавод"	-476,6	3734,2	-12,76	-769,1	3095,35	-24,85
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	-352,6	2734,55	-12,89	-863,9	2389,55	-36,15
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	-113,3	323,85	-34,99	64,8	299,6	21,63
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	-2375,7	10839,35	-21,92	300,6	9801,8	3,07
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	2325	19169	12,13	-3081	17689	-17,42
ВАТ "Сумський молокозавод"	-646,1	12336,2	-5,24	-2176,2	10871,6	-20,02
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	-123,2	-104,6	1,18	-145,1	-238,75	60,77
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	5747,1	18698,7	30,74	5638,5	24268,65	23,23
Всього – молокопереробні підприємства	5506,2	76806,1	7,17	-1283	77792,85	-1,65
ВАТ "Конотопм'ясо"	43,1	25434,25	0,17	22,8	25446,25	0,09
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	-150	2448	-6,13	-355	2185,5	-16,24
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	427	6462,5	6,61	357	6732	5,30
ЗАТ "Ромним'ясо"	-586	3664	-15,99	49,6	1722,2	2,88
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	820,5	12390,55	6,62	2206,2	13651	16,16
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	-167	1411	-11,84	312	1732,5	18,01
Всього – м'ясопереробні підприємства	387,6	51810,3	0,75	2592,6	51469,45	5,04
Всього – переробні підприємства	5893,8	128616,4	4,58	1309,6	129262,3	1,01

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика рівня рентабельності капіталу, що використовується молокопереробних і м'ясопереробними підприємствами Сумської області за 1998-2000 роки*

Підприємство	1998 р.			1999 р.			2000 р.		
	Чистий прибуток, тис. грн.	Середньозважена сума капіталу, тис. грн.	Рівень рентабельності, %	Чистий прибуток, тис. грн.	Середньозважена сума капіталу, тис. грн.	Рівень рентабельності, %	Чистий прибуток, тис. грн.	Середньозважена сума капіталу, тис. грн.	Рівень рентабельності, %
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	11,7	4770,55	0,25	818	4662,65	17,54	1149,8	5442,2	21,13
ВАТ "Василівський сирзавод"	289,3	1274,45	22,70	553,7	1548,7	35,75	28,6	1820,65	1,57
ВАТ "Глухівський маслозавод"	263,6	3142,6	8,39	1147,3	3743,35	30,65	712	4448,9	16,00
ВАТ "Конотопський молзавод"	32	4597,5	0,70	288,4	4752,75	6,07	19,2	5040,65	0,38
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	77,6	3134,25	2,48	141,9	3097,55	4,58	3,3	3237,85	0,10
ВАТ "Кролевецький маслозавод"		725,85	0	106,1	643,25	16,49	-147,7	629,7	-23,46
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	-1160,7	17603,95	-6,59	-1221,8	16663,15	-7,33	-1443,3	15909,9	-9,07
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	1417	14702	9,64	3865	16152,5	23,93	2604	20573,5	12,66
ВАТ "Сумський молокозавод"	556,6	14326,85	3,89	1039,6	15003,3	6,93	-357,9	17821,35	-2,01
ВАТ "Гростянецький молокозавод"	0,6	888,85	0,07	34	1046,9	3,25	-399,7	10191,25	-3,92
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	210	13042,7	1,61	1924	14197,85	13,55	2783,8	8215,65	33,88
Всього – молокопереробні підприємства	1697,7	78209,55	2,17	8696,2	81511,95	10,67	4952,1	93331,6	5,31
ВАТ "Конотопм'ясо"	2806	23705,5	11,84	812	26470,95	3,07	-17,1	27505,95	-0,06
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	7	2696,5	0,26	90	2759,5	3,26	1	2708,5	0,04
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	938	5340,5	17,56	952	6389,5	14,90		7156	0
ЗАТ "Ромним'ясо"	-204	6215,5	-3,28	-173	6022	-2,87	-1142	5914	-19,31
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	2383,5	13196,25	18,06	3219,2	14754,5	21,82	42,8	15621,05	0,27
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	-89,8	3401,9	-2,64	46,8	4117,35	1,14	159	4383,5	3,63
Всього – м'ясопереробні підприємства	5840,7	54556,15	10,71	4947	60513,8	8,17	-956,3	63289	-1,51
Всього – переробні підприємства	7538,4	132765,7	5,68	13643,2	142025,8	9,61	3995,8	156620,6	2,55

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

**Характеристика рівня рентабельності капіталу, що використовується молокопереробних і м'ясопереробними підприємствами
Сумської області за 2001 2002 роки***

Підприємство	2001 р.			2002 р.		
	Чистий прибуток, тис. грн.	Середньозважен а сума капіталу, тис. грн.	Рівень рентабельності, %	Чистий прибуток, тис. грн.	Середньозважен а сума капіталу, тис. грн.	Рівень рентабельності, %
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	12,6	6678,1	0,19	-279,9	7520,95	-3,72
ВАТ "Василівський сирзавод"	572,3	2042,75	28,02	-503,5	2690,45	-18,71
ВАТ "Глухівський маслозавод"	936,7	5523,9	16,96	531,8	6330,9	8,40
ВАТ "Конотопський молзавод"	-476,6	5762,2	-8,27	-769,1	5560,55	-13,83
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	-352,6	4049,95	-8,71	-863,9	4744,3	-18,21
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	-113,3	524,3	-21,61	64,8	598,35	10,83
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	-2375,7	15933,4	-14,91	300,6	19877,3	1,512
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	2325	26715,5	8,70	-3081	29522	-10,44
ВАТ "Сумський молокозавод"	-646,1	18863,05	-3,43	-2176,2	16393,8	-13,27
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	-123,2	10021,35	-1,23	-145,1	846,75	-17,14
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	5747,1	892,4	644,00	5638,5	18310,85	30,79
Всього – молокопереробні підприємства	5506,2	97006,9	5,68	-1283	112396,2	-1,14
ВАТ "Конотопм'ясо"						
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	43,1	26803,3	0,16	22,8	26830,35	0,085
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	-150	2535	-5,92	-355	2399,95	-14,79
ЗАТ "Ромним'ясо"	427	7337,5	5,82	357	8954,5	3,99
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	-586	5441	-10,77	49,6	2662,65	1,86
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	820,5	16769,65	4,89	2206,2	18898	11,67
Всього – м'ясопереробні підприємства	-167	3560	-4,69	312	3199	9,75
Всього – переробні підприємства	387,6	62446,46	0,62	2592,6	62944,45	4,12
	5893,8	159453,4	3,70	1309,6	175340,7	0,75

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика кількості обертань власного капіталу молокопереробних і м'ясопереробними підприємствами Сумської області*

Підприємство	1998 р.			1999 р.			2000 р.		
	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	Власний капітал (середньозважена сума), тис. грн.	Кількість обертань, разів	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	Власний капітал (середньозважена сума), тис. грн.	Кількість обертань, разів	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	Власний капітал (середньозважена сума), тис. грн.	Кількість обертань, разів
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	7597,9	4226,65	1,80	13036,2	4346,2	3,00	20768,1	3991,55	5,20
ВАТ "Василівський сирзавод"	4551,2	1080,6	4,21	7455,1	1283,05	5,81	9661,3	1352,55	7,14
ВАТ "Глухівський маслозавод"	10238,4	2283	4,48	11951,6	2789,95	4,28	16301,4	3452,65	4,72
ВАТ "Конотопський молзавод"	4710	3902,5	1,21	6060,8	3926,8	1,54	14502,3	3981,75	3,64
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	3124,4	2554,9	1,22	4296,6	2551,25	1,68	7220,8	2600,35	2,78
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	2499,3	627,85	3,98	3037,9	513,8	5,91	4801,3	462,3	10,39
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	3769,3	8179	0,46	675	14276,4	0,05	433,2	12843,45	0,03
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	27682	12651	2,19	39509	14068,5	2,81	73359	16541,5	4,43
ВАТ "Сумський молокозавод"	1833,9	12852,4	0,14	30788,4	12975,15	2,37	39962	12922,7	3,09
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	1864,8	553,9	3,37	2798	481,05	5,82	2366,4	211,7	11,18
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	17729	11807,5	1,50	23529	12795,55	1,84	47573,3	14880,75	3,20
Всього – молокопереробні підприємства	87598,2	60719,3	1,44	145136,6	70007,7	2,07	238949,1	73241,25	3,26
ВАТ "Конотопм'ясо"	29773	22143,5	1,34	36194	24143,25	1,50	47086,1	25409,1	1,85
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	2916	2502	1,17	3056	2529,5	1,21	3228	2550,5	1,27
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	9889	4663	2,12	10740	5495	1,95	22506	6100,5	3,69
ЗАТ "Ромним'ясо"	4996	5559,5	0,90	3151	5244,5	0,60	7286	4530,5	1,61
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	41228,2	11344,05	3,63	39535,2	12721,6	3,11	51286,5	12827,25	4,00
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	2929,6	2632,15	1,11	7830	1995	3,92	13110	1504	8,72
Всього – м'ясопереробні підприємства	91731,8	48844,2	1,88	100506,2	52128,85	1,93	144502,6	52921,85	2,73
Всього – переробні підприємства	179330	109563,5	1,64	245642,8	122136,6	2,01	383451,7	126163,1	3,04

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

Характеристика кількості обертань власного капіталу молокопереробних і м'ясопереробними підприємствами Сумської області*

Підприємство	2001 р.			2002 р.		
	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	Власний капітал (середньозважена сума), тис. грн.	Кількість обертань, разів	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	Власний капітал (середньозважена сума), тис. грн.	Кількість обертань, разів
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	21221,5	3825,25	5,55	21518,9	4165,45	5,17
ВАТ "Василівський сирзавод"	15706,4	1001,45	15,68	17447,5	463,55	37,64
ВАТ "Глухівський маслозавод"	19129,9	4248,15	4,50	19878,3	4987,05	3,99
ВАТ "Конотопський молзавод"	16369,8	3734,2	4,38	11127	3095,35	3,59
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	7833,2	2734,55	2,86	7383,4	2389,55	3,09
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	4693,1	323,85	14,49	1576,3	299,6	5,26
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	9564	10839,35	0,88	32602,8	9801,8	3,33
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	95274	19169	4,97	62796	17689	3,55
ВАТ "Сумський молокозавод"	34764	12336,2	2,82	22685,1	10871,6	2,09
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	1181,1	-104,6	-11,29	343,9	-238,75	-1,44
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	83610,6	18698,7	4,47	90593,45	24268,65	3,73
Всього – молокопереробні підприємства	311348,6	76806,1	4,05	287952,7	77792,85	3,70
ВАТ "Конотопм'ясо"	40592,4	25434,25	1,60	52429,3	25446,25	2,06
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	1092,7	2448	0,45	397,3	2185,5	0,18
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	18386	6462,5	2,85	14774	6732	2,19
ЗАТ "Ромним'ясо"	2132	3664	0,58	2266,9	1722,2	1,32
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	56331,8	12390,55	4,55	52382,8	13651	3,84
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	9726	1411	6,89	9390	1732,5	5,42
Всього – м'ясопереробні підприємства	128260,9	51810,3	2,48	131640,3	51469,45	2,56
Всього – переробні підприємства	439609,5	128616,4	3,42	419593	129262,3	3,25

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

**Характеристика кількості обертань загальної суми капіталу молокопереробних і м'ясопереробними підприємствами
Сумської області за 1998-2000 роки ***

Підприємство	1998 р.			1999 р.			2000 р.		
	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	Капітал (середньозважена сума), тис. грн.	Кількість обертань, разів	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	Капітал (середньозважена сума), тис. грн.	Кількість Обертань, разів	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	Капітал (середньозважена сума), тис. грн.	Кількість обертань, разів
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	7597,9	4770,55	1,59	13036,2	4662,65	2,80	20768,1	5442,2	3,82
ВАТ "Василівський сирзавод"	4551,2	1274,45	3,57	7455,1	1548,7	4,81	9661,3	1820,65	5,31
ВАТ "Глухівський маслозавод"	10238,4	3142,6	3,26	11951,6	3743,35	3,19	16301,4	4448,9	3,66
ВАТ "Конотопський молзавод"	4710	4597,5	1,02	6060,8	4752,75	1,28	14502,3	5040,65	2,88
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	3124,4	3134,25	1,00	4296,6	3097,55	1,39	7220,8	3237,85	2,23
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	2499,3	725,85	3,44	3037,9	643,25	4,72	4801,3	629,7	7,62
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	3769,3	17603,95	0,21	675	16663,15	0,04	433,2	15909,9	0,03
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	27682	14702	1,88	39509	16152,5	2,45	73359	20573,5	3,57
ВАТ "Сумський молокозавод"	1833,9	14326,85	0,13	30788,4	15003,3	2,05	39962	17821,35	2,24
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	1864,8	888,85	2,10	2798	1046,9	2,67	2366,4	10191,25	0,23
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	17729	13042,7	1,36	23529	14197,85	1,66	47573,3	8215,65	5,79
Всього – молокопереробні підприємства	87598,2	78209,55	1,12	145136,6	81511,95	1,78	238949,1	93331,6	2,56
ВАТ "Конотоп'мясо"	29773	23705,5	1,26	36194	26470,95	1,37	47086,1	27505,95	1,71
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	2916	2696,5	1,08	3056	2759,5	1,11	3228	2708,5	1,19
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	9889	5340,5	1,85	10740	6389,5	1,68	22506	7156	3,15
ЗАТ "Ромним'ясо"	4996	6215,5	0,80	3151	6022	0,52	7286	5914	1,23
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	41228,2	13196,25	3,12	39535,2	14754,5	2,68	51286,5	15621,05	3,28
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	2929,6	3401,9	0,86	7830	4117,35	1,90	13110	4383,5	2,99
Всього – м'ясопереробні підприємства	91731,8	54556,15	1,68	100506,2	60513,8	1,66	144502,6	63289	2,28
Всього – переробні підприємства	179330	132765,7	1,35	245642,8	142025,8	1,73	383451,7	156620,6	2,45

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.

**Характеристика кількості обертань загальної суми капіталу молокопереробних і м'ясопереробними підприємствами
Сумської області за 2001-2002 роки ***

Підприємство	2001 р.			2002 р.		
	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	Капітал (середньозважена сума), тис. грн.	Кількість обертань, разів	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	Капітал (середньозважена сума), тис. грн.	Кількість Обертань, разів
ЗАТ "Білопільський сирзавод"	21221,5	6678,1	3,18	21518,9	7520,95	2,86
ВАТ "Василівський сирзавод"	15706,4	2042,75	7,69	17447,5	2690,45	6,48
ВАТ "Глухівський маслозавод"	19129,9	5523,9	3,46	19878,3	6330,9	3,14
ВАТ "Конотопський молзавод"	16369,8	5762,2	2,84	11127	5560,55	2,00
ВАТ "Краснопільський маслозавод"	7833,2	4049,95	1,93	7383,4	4744,3	1,56
ВАТ "Кролевецький маслозавод"	4693,1	524,3	8,95	1576,3	598,35	2,63
ВАТ "Охтирський сиркомбінат"	9564	15933,4	0,60	32602,8	19877,3	1,64
ВАТ "Роменський молочний комбінат"	95274	26715,5	3,57	62796	29522	2,13
ВАТ "Сумський молокозавод"	34764	18863,05	1,84	22685,1	16393,8	1,38
ВАТ "Тростянецький молокозавод"	1181,1	10021,35	0,12	343,9	846,75	0,41
ВАТ "Шосткинський міськмолкомбінат"	83610,6	892,4	93,69	90593,45	18310,85	4,95
Всього – молокопереробні підприємства	311348,6	97006,9	3,21	287952,7	112396,2	2,56
ВАТ "Конотопм'ясо"	40592,4	26803,3	1,51	52429,3	26830,35	1,95
ВАТ "Лебединський м'ясокомбінат"	1092,7	2535	0,43	397,3	2399,95	0,17
ВАТ "Охтирський м'ясокомбінат"	18386	7337,5	2,51	14774	8954,5	1,65
ЗАТ "Ромним'ясо"	2132	5441	0,39	2266,9	2662,65	0,85
ВАТ "Сумський м'ясокомбінат"	56331,8	16769,65	3,36	52382,8	18898	2,77
ВАТ "Полісся" (м. Шостка)	9726	3560	2,73	9390	3199	2,94
Всього – м'ясопереробні підприємства	128260,9	62446,46	2,05	131640,3	62944,45	2,09
Всього – переробні підприємства	439609,5	159453,4	2,76	419593	175340,7	2,39

*Примітка. Таблицю складено за даними Сумського обласного управління статистики за відповідні роки.